

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra Blízkého východu

Diplomová práce

Mgr. Anna Huláková

Mediální pokrytí volební kampaně před volbami do kazašského parlamentu v letech 2016 a 2021 na základě analýzy online periodik

Media coverage of the election campaign before the Kazakh parliamentary elections in 2016 and 2021 based on the analysis of online periodicals

Praha 2022

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Jitka Malečková, CSc.**

Poděkování:

Zde se sluší ze srdce poděkovat prof. PhDr. Jitce Malečkové, CSc. za laskavé vedení mé práce. Během sběru dat i psaní analýzy mi poskytla neocenitelné rady, stejně tak trpělivě procházela jednotlivé návrhy kapitol.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 19. května 2022

Anna H u l á k o v á

Klíčová slova (česky):

Kazachstán | Parlamentní volby | Volební kampaň | Mediální pokrytí | Mediální analýza

Klíčová slova (anglicky):

Kazakhstan | Parliamentary elections | Election campaign | Media coverage | Media analysis

Abstrakt (česky):

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na analýzu mediálních výstupů během kampaní před parlamentními volbami v Kazachstánu v letech 2016 a 2021. Tato práce mapuje publikace tří zpravodajských portálů ve sledovaném období. Články slouží jako prameny k analýze, která přispívá k debatám o tom, zda nečekané odstoupení prezidenta Nazarbajeva v březnu 2019 a předání moci bylo jen taktickým krokem za současného zachování podoby režimu nebo vedlo k reálným změnám na kazašské politické scéně. V práci byly zvoleny tři logické celky, které byly předmětem analýzy. Jedná se o mediální pokrytí prezidenta, jednotlivých politických stran a ústřední volební komise na vybraných portálech. Mediální výstupy jsou analyzovány z hlediska obsahu i zvoleného jazyka. V rámci samotné analýzy bylo využito postupů mediální obsahové analýzy.

Abstract (in English):

The submitted master's thesis focuses on the analysis of Kazakh media outlets during the parliamentary election's campaigns in 2016 and 2021. This thesis focuses on the publications of three news outlets in the period under review. The articles serve as source for an analysis that contributes to the debates over President Nazarbayev's unexpected resignation in March 2019 and the transfer of power and whether it was only a tactical step while maintaining workings of the regime or led to real change on the Kazakh political scene. Three logical areas of focus were selected in the thesis, which were the subject of analysis. It consists of media coverage of the President, individual political parties, and the central electoral commission on the selected portals. The articles are analyzed in terms of content and selected language. Within the analysis itself, the methods of media content analysis were used.

Poznámka k přepisu kazaštiny a ruštiny:

K transkripci cyrilice do latinky je v práci využíváno mírně modifikované normy ČSN ISO 9. Výhodou této normy je fakt, že je vytvořena současně pro znaky ruské i kazašské abecedy (viz Tabulka 1).

А а	A a	Р р	R r
Ә ә	Ä ä	С с	S s
Б б	B b	Т т	T t
В в	V v	У у	U u
Г г	G g	Ү ү	U u
Ғ ғ	Gh gh	Ү ү	Ü ü
Д д	D d	Ф ф	F f
Е е	Je je / E e / Ě ě ¹	Х х	Ch ch
Ё ё	Jo jo	Һ һ	H h
Ж ж	Ž ž	Ц ц	C c
З з	Z z	Ч ч	Č č
И и	I i	Ш ш	Š š
Й й	J j	Щ щ	Šč šč
К к	K k	Ъ ъ	''
Қ қ	Kh kh	Ы ы	Y y
Л л	L l	І і	I i
М м	M m	Ь ь	''
Н н	N n	Э э	E e
Ң ң	Ň Ň	Ю ю	Ju ju
О о	O o	Я я	Ja ja
Ө ө	Ö ö		
П п	P p		

Tabulka 1 – Přepis cyrilice do latinky pomocí ČSN ISO 9.²

¹ „Je“ – bude využíváno na začátku slova, po samohláskách a jerech. „E“ – po všech souhláskách kromě д, т, н. „E/Ě“ – možná varianta po retnicích ve slovech, která si spojujeme s domácími. In: Stanislava Špačková, „Přílohy (transkripční a transliterační pravidla),“ in *Rusko-česká ekvivalence propriálního lexika: vlastní jména v překladu* (Brno: Masarykova univerzita, 2017), 191.

² *Informace a dokumentace – Transliterace a cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky: ČSN ISO 9* (Praha: Český normalizační institut, 2002).

Obsah

Úvod	8
1. Historicko-politický kontext	18
2. Analýza	30
2.1 Role prezidenta	31
2.1.1 Role prezidenta 2016	32
2.1.2 Role prezidenta 2021	46
2.1.3 Dílčí závěry	65
2.2 Politické strany	66
2.2.1 Politické strany 2016	67
2.2.2 Politické strany 2021	78
2.2.3 Dílčí závěry	88
2.3 Ústřední volební komise	90
2.3.1 Ústřední volební komise 2016	91
2.3.2 Ústřední volební komise 2021	97
2.3.3 Dílčí závěry	106
Závěr	108
Seznam použité literatury	112
Prameny	112
KazInform	112
Vlast	125
TengriNews	129
Literatura	133
Příloha	146

Úvod

V březnu 2019 překvapil osmasedmdesátiletý kazašský prezident Nursultan Nazarbajev celý svět tím, že po třiceti letech vlády oznámil svou rezignaci.³ To z Kazachstánu činí ojedinělý případ v regionu Střední Asie, protože jsme doposud byli svědky úmrtí vůdců v úřadu, či jejich svržení během lidových povstání.⁴ Vzhledem k tomu, že byl Nazarbajev do roku 2019 prvním a jediným prezidentem Kazachstánu, neexistovaly nástroje, které by mohly zajistit transparentní a pokojný přechod moci.⁵ Zhruba od roku 2011, kdy se proslýchalo, že je Nazarbajev nemocný,⁶ probíhaly intenzivní debaty o možných scénářích mocenského přechodu. Ve společnosti a odborné komunitě se objevovaly spekulace, zda se bude konat tzv. Jelcinův model, kdy prezident sám vybere nejvhodnějšího loajálního adepta, nebo půjde o tzv. Alijevův model, kdy bude vybrán jedinec z rodiny prezidenta.⁷ V Kazachstánu je díky privatizaci probíhající od 90. let a příjmům z prodeje nerostného bohatství širší pole hráčů, kteří by tento post mohli zastávat. Podnikatelé, kteří těžili z privatizace, zejména pak členové rodiny prezidenta Nazarbajeva, nashromáždili v posledních třiceti letech enormní majetek a moc.⁸ Nejčastěji se však v těchto souvislostech hovořilo o nejstarší prezidentově dceři Darize Nazarbajevě, která je známá svými mocenskými ambicemi a také tím, že je jedinou z nejužší rodiny prezidenta, která byla aktivní v politice.⁹

Po odstoupení Nazarbajeva se funkce prozatímního prezidenta ujal, jak nařizuje kazašská ústava, předseda kazašského Senátu Kasym-Žomart Tokajev.¹⁰ Mnozí předpokládali, že okamžité jmenování Darigy Nazarbajevy předsedkyní Senátu bylo předejrou k jejímu nástupnictví, zatímco Tokajev sloužil jako prozatímní řešení, podobně jako tomu bylo v případě prezidentů Medveděva

³ Ulkopoliittinen Instituutti, „Managed leadership succession in Kazakhstan: A model for gradual departure,“ accessed January 1, 2022, <https://www.fiia.fi/julkaisu/managed-leadership-succession-in-kazakhstan?read>.

⁴ Carnegie, „Kazakhstan’s Autocratic President Resigns. What Happens Next,“ accessed January 1, 2022, <https://carnegieendowment.org/2019/03/20/kazakhstan-s-autocratic-president-resigns.-what-happens-next-pub-78646>.

⁵ Erali Paiziev, „*Gods of Central Asia: Understanding Neopatrimonialism*“ (Master’s thesis, Central European University, 2014), 4.

⁶ Carnegie, „Accelerating the Transition: What’s Behind Kazakhstan’s Snap Election,“ accessed January 1, 2022, <https://carnegiemoscow.org/commentary/78914>.

⁷ Rico Isaacs, „Charismatic Routinization and Problems of Post-Charisma Succession in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan,“ *Studies of Transition States and Societies* 7, no. 1 (2015), 64.

⁸ Scott Radnitz, „Post-Succession Scenarios in Central Asia,“ *Ponars Eurasia Policy Memo*, no. 373 (2015), 3.

⁹ Joanna Lillis, *Dark Shadows: Inside the Secret World of Kazakhstan* (London: I.B. Tauris, 2018), 36.

¹⁰ Akorda, „President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev’s State of the Nation Address,“ accessed January 1, 2022, https://www.akorda.kz/en/addresses/addresses_of_president/president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-september-2-2019.

a Putina v Rusku.¹¹ V červnu 2019 však Tokajev vyhrál mimořádné prezidentské volby,¹² které navíc nebyly podle řady mezinárodních organizací spravedlivé.¹³ Brzy také vyšlo najevo, že ačkoliv již Nazarbaev nebyl prezidentem, zůstal fakticky nejmocnějším politickým aktérem v Kazachstánu.¹⁴

Mnozí komentátoři kazašské politiky se domnívali, že hlavním faktorem, který hovoří pro Tokajeva jako prezidentského nástupce, byly negativní nálady střední třídy kazašské společnosti, která měla tendenci stále více vyžadovat sociální spravedlnost.¹⁵ Po roce 2014 navíc začala kolísat domácí ekonomika kvůli poklesu cen ropy, přičemž se stále častěji začaly objevovat zprávy o korupci na vysoké úrovni, což vedlo k rostoucí míře nespokojenosti.¹⁶ Za této situace by bylo značně riskantní dosadit do pozice Nazarbaevu, která je ve společnosti neoblíbená, a lidé měli neustále v povědomí nejméně dva velké korupční skandály od roku 2000.¹⁷ Tokajev je oproti tomu jedním z mála kazašských politiků, kteří nebyli dříve zapleteni do korupčních skandálů a nemají příbuzné mezi oligarchy. Byl považován za osobu, která by byla pro prezidentský přechod na pozadí stávajících nálad ve společnosti mnohem bezpečnější.¹⁸

Občané se však cítili podvedeni, a to vzhledem k tomu, že si Nazarbaev ponechal řadu významných funkcí, jako titul *Jelbasy* – vůdce národa, nadále zůstal předsedou strany Nur Otan, byl doživotním šéfem Národní bezpečnostní rady, zastupoval Kazachstán na světové scéně a i nadále disponoval pravomocemi jmenovat ministry a vedoucí státní úředníky.¹⁹ Kontroverzním byl také Tokajevův návrh přejmenovat na počest prvního prezidenta hlavní město Astana na Nur-

¹¹ The CACI Analyst, „Dariga Nazarbayeva's Political Ambitions Effectively Ended by President Tokayev,“ accessed January 1, 2022, <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13629-dariga-nazarbayevas-political-ambitions-effectively-ended-by-president-tokayev.html>.

¹² Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,“ *Russian Analytical Digest*, no. 248 (2020), 2.

¹³ Během celostátního hlasování byly pozorovány nesrovnalosti, včetně případů skupinového hlasování a série identických podpisů na seznamech voličů. Sčítání hlasů bylo negativně hodnoceno u více než poloviny pozorování, včetně případů úmyslného falšování, což vyvolalo vážné otázky, zda byly hlasovací lístky spočítány a hlášeny poctivě, jak vyžaduje odstavec 7.4 Kodaňského dokumentu OBSE z roku 1990. Celkově postrádala tabulka výsledků v řadě případů transparentnost, přičemž byla pozorována řada anomálií včetně nekonzistentního sčítání neplatných hlasovacích lístků. In: Office for Democratic Institutions and Human Rights. Report on Parliamentary Elections in Kazakhstan 5 and 9 December 1995. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995. Accessed January 15, 2022, https://www.osce.org/files/f/documents/2/7/434459_0.pdf, 1-2.

¹⁴ Ulkopoliittinen Instituutti, „Managed leadership succession in Kazakhstan: A model for gradual departure.“

¹⁵ Sébastien Peyrouse, „The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties among the Family, Oligarchs and Technocrats,“ *Demokratizatsiya* 20 (2012), 370.

¹⁶ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia* (London: Routledge, 2021), 77.

¹⁷ Joanna Lillis, *Dark Shadows: Inside the Secret World of Kazakhstan*.

¹⁸ Carnegie, „New Balance of Power Takes Shape in Kazakhstan, Defying Assumptions,“ accessed January 1, 2022, <https://carnegiemoscow.org/commentary/79326>.

¹⁹ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,“ 2.

Sultan. To vedlo k pro Kazachstán bezprecedentním občanským protestům.²⁰ V reakci na nálady ve společnosti Tokajev vyhlásil iniciativu tzv. *Naslouchajícího státu*, která slibovala mj. pluralizaci politického systému a navýšení sociální spravedlnosti,²¹ což však bylo považováno za nedostatečné.

Okruh osob blízkých Tokajevovi se mezi lety 2019 a 2021 skládal téměř výhradně z úředníků, kteří kdysi slíbili věnost Nazarbajevovi. Tokajev také postrádal rozhodující vliv i v jiných sférách, například v bezpečnostních službách a ekonomice, takže nemohl být zcela nezávislou osobností,²² a proto se jím deklarované reformy nemohly plnit zcela v souladu s jeho záměry. Spekuluje se také o tom, že Tokajev byl ve svém počínání opatrný právě kvůli křehké stabilitě kazašského systému, který vytvořil Nazarbajev, jehož moc nadále přetrvávala i v roce 2021.²³ Mimo to se proslýchalo, že mezi Tokajevem a Nazarbajevem začíná vznikat určité napětí²⁴ vzhledem k tomu, že se Nazarbajev snaží do Tokajevova vládnutí příliš zasahovat a z tohoto důvodu se některé elity pozvolna začínají přiklánět k Tokajevovi.²⁵ Ve stejné době pak vzniká debata, která stála za vznikem předkládané diplomové práce: Je Tokajev skutečně jen přechodným prezidentem, nebo se jedná o svébytného aktéra, který čeká na vhodnou příležitost, kdy se bude moci osamostatnit od Nazarbajevova vlivu a razit svou politickou linii?²⁶

Cílem práce je přispět do debat o budoucí politické trajektorii země. Klade si otázku, zda odstoupení prezidenta Nazarbajeva v březnu 2019 po 28 letech v čele státu bylo jen taktickým krokem, nebo vedlo ke změnám na kazašské politické scéně. Pokouší se na ni odpovědět analýzou médií v období dvou předvolebních kampaní, a to v době vládnutí prezidenta Nazarbajeva v roce 2016 a poté, kdy byl již prezidentem Tokajev, tedy v roce 2021. K tomu účelu poslouží tři periodika, jejichž prostřednictvím kazašské elity působí na veřejnost.²⁷ Všechna jsou k dispozici

²⁰ Reuters, „Kazakh police disperse protest against renaming of capital,“ accessed January 2, 2022, <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-protests-idUSKCN1R20K0>.

²¹ Akorda, „President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev’s State of the Nation Address.“

²² Carnegie, „Accelerating the Transition: What’s Behind Kazakhstan’s Snap Election.“

²³ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2021 - Kazakhstan,“ accessed January 3, 2022, <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/nations-transit/2021>.

²⁴ Radio Free Europe, „Pol Stronski: «Ja opredeljenno vižu trenija meždu Tokajevym i ljud'mi iz kruga Nazarbajeva»,“ accessed January 3, 2022, <https://rus.azattyq.org/a/intervyu-s-polom-stronski/31161149.html>.

²⁵ IA-Centr, „D. Ašimbajev: Konflikt elit byl,“ accessed January 3, 2022, <https://ia-centr.ru/experts/marsel-khamitov/d-ashimbaev-konflikt-elit-byi-no-ne-mezhdu-nazarbaevym-i-tokaevym/>.

²⁶ Radio Free Europe, „Kazakhstan,“ accessed January 3, 2022, <https://www.rferl.org/Kazakhstan>.

²⁷ Freedom House, „FREEDOM IN THE WORLD 2020 - Kazakhstan,“ accessed January 3, 2022, <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/freedom-world/2020>.

na internetu a patří k 10 nejčtenějším zpravodajským portálům v Kazachstánu. Konkrétně se jedná o KazInform, TengriNews a Vlast. Portály KazInform a TengriNews budou analyzovány v kazašském jazyce, Vlast v ruském jazyce. Prvním faktorem, který byl podstatný při výběru, byl ten, že tato periodika reprezentují vládní, soukromé provládní a soukromé nezávislé periodikum. Druhým faktorem výběru byla přístupnost online archivu v plném rozsahu v obou zkoumaných obdobích, tedy jak v roce 2016, tak i v roce 2021.

Před bližším seznámením s vybranými periodiky je třeba zmínit, že média v Kazachstánu nepůsobí ve svobodné atmosféře, jak uvádí ve svých prohlášeních například organizace Freedom House.²⁸ Ústavní záruka svobody projevu a zákaz cenzury jsou v praxi omezovány trestní odpovědností za pomluvu a zvláštní ochranou poskytovanou prezidentovi a veřejným činitelům. V roce 2011 schválil Senát nový zákon o médiích. Zákon vyvolal obavy mezi národními a mezinárodními mediálními experty, protože vládě uděluje širokou kontrolu nad jejich aktivitami. Přísná pravidla vedou k autocenzuře mezi novináři. Vágně formulovaná ustanovení nechávají prostor odmítnutí registrace zahraničních aktérů. Zákon dále neukládá státu a regulačnímu orgánu povinnost podporovat pluralitu a redakční nezávislost, která by mohla veřejnosti umožnit přijímat informace z různých zdrojů.²⁹ To je podmíněno monopolizací a koncentrací médií v rukou lidí blízkých vládě a Nazarbajevovi samotnému.³⁰

Kazašská zpravodajská agentura **KazInform** se specializuje na novinky o Kazachstánu. Sídlí v hlavním městě Nur-Sultan a má mezinárodní dosah. Web existuje v sedmi jazykových mutacích: kazašská, ruská, anglická, uzbecká, arabská, čínská a turkmenská.³¹ Jejím vlastníkem je Ministerstvo pro informace a sociální rozvoj, jehož ministr je nominován premiérem a jmenován prezidentem.³² Zprávy na tomto portálu jsou v souladu s vládním diskursem. **TengriNews** je zpravodajský web, který se zaměřuje na zprávy o Kazachstánu, sportu a na zábavě.³³ Sídlí v Almaty. Stránka má mutaci v kazaštině a ruštině. Vlastníky jsou Batyr Kazybajev a Dinara

²⁸ Ibid.

²⁹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 15 January 2012. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2012. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/3/89401.pdf>, 14-15.

³⁰ Office for Democratic Institutions and Human Rights. PARLIAMENTARY ELECTIONS 19 September and 3 October 2004. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2014. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/b/e/38915.pdf>, 12-13.

³¹ „ABOUT KAZINFORM,” KazInform, accessed January 12, 2022, https://www.inform.kz/en/about-us_c14.

³² Freedom House, „FREEDOM ON THE NET 2021 - Kazakhstan,” accessed January 19, 2022, <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/freedom-net/2021>.

³³ „About,” TengriNews, accessed January 12, 2022, <https://tengrinews.kz/page/about/>.

Těmirova prostřednictvím jejich společnosti Alash Media Group. TengriNews podporuje vládní narativ. Zpravodajství často šíří pozitivní zprávy o vládě, přičemž ignoruje některé problémy ve společnosti. Portál TengriNews je také známý generováním falešných komentářů ke svým vlastním zprávám, z nichž většina podporuje vládní politiku.³⁴ Zpravodajský web **Vlast** vlastní Vjačeslav Abramov, který v minulosti působil jako ředitel nevládní organizace MediaNet nebo vedoucí kanceláře Freedom House v Kazachstánu, což je nevládní organizace financovaná vládou Spojených států.³⁵ Redakce sídlí v Almaty a existuje pouze v ruské jazykové mutaci. Vlast se nebojí otevírat kontroverzní témata, například v roce 2019 v jednom z článků odhalil rozsáhlou síť vazeb mezi Kazachstánem a Ruskem v oblasti kybernetické bezpečnosti.³⁶ V roce 2021 byl spolu s několika dalšími nezávislými portály vystaven nátlaku ze strany daňových úřadů kvůli údajnému porušení pravidel zahraničního financování, což mohlo mít za následek velké pokuty a potenciálně i uzavření. V březnu téhož roku však byla tato obvinění stažena.³⁷

Předkládaná práce bude vycházet z článků výše zmíněných zpravodajských portálů. Články všech tří portálů obsahují název, datum a čas zveřejnění. Články se z hlediska délky poměrně odlišují, a to jak na jednotlivých portálech, tak i mezi jednotlivými články téhož portálu. Zpravidla se však pohybuje mezi 200 až 1000 slovy na jeden článek. Zatímco KazInform a Vlast publikují shodně články delší, TengriNews se nejčastěji dotýká spodní hranice 200 až 300 slov. Na portálech KazInform a Vlast některé články obsahují též jméno autora, na které bude vždy odkázáno v bibliografické poznámce. Portál TengriNews oproti tomu nikdy své články s konkrétním jménem autora nespojuje. Všechny portály k článkům přikládají fotografii, která nejčastěji zachycuje osoby, o nichž článek hovoří, či v případě institucí budovy, kde sídlí. Nejvíce fotografií můžeme nalézt na portálu TengriNews, kde fotografie často převažují nad množstvím psaného textu.

Zkoumány byly všechny články, které v období mezi **20.2.2016 až 20.3.2016 a 10.12.2020 až 10.01.2021** na třech vybraných portálech vyšly. Konkrétně se jedná o následující; v roce 2016 – KazInform 3363 článků, Vlast 482 článků a TengriNews 531 článků – tedy celkově 4376 zpravodajských článků; v roce 2021 – KazInform 3522 článků, Vlast 637 článků a TengriNews 925 článků – celkově 5084³⁸ zpravodajských článků. Prvním důvodem takto rozsáhlého šetření je

³⁴ Adil Nussipov, „Media Influence Matrix: Kazakhstan,“ *Center for media, data and society* (2019), 11-12.

³⁵ Ibid, 12.

³⁶ Freedom House, „FREEDOM ON THE NET 2021 – Kazakhstan.“

³⁷ Ibid.

³⁸ Nárůst článků v roce 2021 je způsoben intenzivním pokrytím otázek spojených s pandemií COVID-19.

nejednotnost štitkování jednotlivých článků, které ne vždy obsahují štítek „volby“ (#Сайлау #Сайлау-2016 #Сайлау-2021#Выборы), často se portály spokojily například se všeobecným označením „společnost“ (#Қоғам), „zákon“ (#Заң); případně s názvem instituce či orgánu „Společenství nezávislých států“ (#ТМД), „Senát“ (#Сенат), „akimát“ (#Әкімдік) a „Ústřední volební komise Republiky Kazachstán“ (#ҚР Орталық сайлау комиссиясы); případně také názvy oblastí „Almaty“ (#Алматы), „Pavlodarská oblast“ (#Павлодар облысы) či prostě „region“ (#Аймақ), přestože se týkaly voleb. Za takového předpokladu nebylo možné vyhledávat pomocí hesel v kategorii hledání a vybraný vzorek předem zúžit. Druhým důvodem je snaha zjistit, do jaké míry se volební tematika objevovala explicitně i implicitně v ostatním zpravodajství. Primárně se však analýza věnuje zprávám věnovaným volbám. Konkrétně se v roce 2016 jedná o 415 článků na portálu KazInform, 73 na portálu Vlast a 26 na portálu TengriNews. V roce 2021 to bylo na KazInformu 454, ve Vlasti 46 a na TengriNews 42.

Vzhledem ke skutečně rozsáhlému vzorku šetření bude práce metodologicky vycházet z mediální obsahové analýzy. Na rozdíl od její obvyklé podoby bude výrazně posílena kvalitativní složka. Jak zmiňuje Divišová, kvalitativní obsahová analýza je „subjektivní interpretace obsahu textových jednotek analýzy prostřednictvím systematického třídícího procesu kódování a identifikování témat nebo vzorů“.³⁹ V člancích, které jsou v práci vnímány coby jednotky analýzy, byly proto hledány společné charakteristiky pomocí nichž byly rozčleněny do několika skupin – kategorií.⁴⁰ Nejpočetněji zastoupené byly kategorie prezident, politické strany a Ústřední volební komise. Vzhledem k tomu, že se jedná ve vztahu k volbám o zásadní aktéry, bude každé z těchto kategorií věnována jedna podkapitola analýzy, na základě nichž bude poukázáno na změny v charakteru zpráv tří zkoumaných médií v roce 2016 a 2021. Analýza by také měla ukázat, zda existují rozdíly i mezi vybranými periodiky. V čem se předkládaná práce vzdaluje od tradiční aplikace kvalitativní obsahové analýzy, je silný důraz na kontextové zdůvodnění pozorovaných jevů, aby bylo možné pochopit význam zpráv.

V souladu s výše zmíněným hledá práce odpověď na hlavní otázku, *zda v rámci volebních kampaní v letech 2016 a 2021 došlo v politickém diskurzu k viditelným změnám, a pokud ano, ukáže, v čem tyto změny spočívaly*. K tomu bude zapotřebí odpovědět na tři doplňující otázky, které

³⁹ Vendula Divišová, „Obsahová analýza,” Lecture, Koncepce a metody výzkumu v bezpečnostních a strategických studiích from Masaryk University, Brno, February 18, 2022.

⁴⁰ Petr Drulák a kol., *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál, 2008), 159.

se vážou k podkapitolám analýzy: (1) *Jak se měnilo zobrazení Nazarbajeva a Tokajeva ve zkoumaných médiích v roce 2016 a 2021?* (2) *Jak se měnilo zobrazení šesti registrovaných stran ve zkoumaných médiích v roce 2016 a 2021?* a (3) *Jak se měnila povaha článků o ústřední volební komisi a volebních pozorovatelích ve zkoumaných médiích v roce 2016 a 2021?*

V Kazachstánu, stejně jako v celém regionu Střední Asie, je velmi nesnadné získat plný přístup k relevantním údajům. To, co se děje v politickém zákulisí, je jen zřídka přístupné širší veřejnosti.⁴¹ Pro hlubší pochopení kazašského režimu sloužily proto různé odborné práce. Příručka *Routledge of Contemporary Central Asia*,⁴² kterou editovali Rico Isaacs a Erica Marat, nabízí komplexní přehled klíčových problémů středoasijských studií. Kniha shrnuje hlavní poznatky v oboru a zdůrazňuje dlouhodobé trendy, nedávná pozorování a navrhuje možné směry budoucího vývoje. Využity byly zejména ty části, které se dotýkaly trendů v politické ekonomii a podoby politického systému Kazachstánu. V knize *Theorizing Central Asian Politics: The State, Ideology and Power*,⁴³ Rico Isaacs shromažďuje nejnovější příspěvky k teoretizování tamní politiky, přičemž objasňuje, které vysvětlující linky se neosvědčily jako dostatečné pro výklad středoasijských politických systémů a které naopak stojí za další zkoumání. Kniha novinářky Joanny Lillis – *Dark Shadows: Inside the Secret World of Kazakhstan*⁴⁴ nabízí již konkrétní historický přehled Kazachstánu. Za pozornost stojí zejména důraz na životní dráhu prezidenta Nazarbajeva a jeho nejbližšího okruhu. Silnou stránkou této publikace je také detailní vhled na události, které se v roce 2011 odehrály v kazašském Žanaozenu a které mají silné dopady na současný vývoj země. V případě informací o Nazarbajevovi pak nemůže být opomenuta oficiální biografie z pera Jonathana Aitkena – *Nazarbayev and the Making of Kazakhstan: From Communism to Capitalism*.⁴⁵

Kniha Henryho Hale *Patronal Politics*⁴⁶ je klíčovou pro pochopení toho, jak korupce a vztahy mezi patronem a klienty formují dynamiku režimů ve Střední Asii. V některých případech toto nastavení systému pomáhá vládcům upevnit jejich moc a v jiných případech způsobuje jejich pád. Dina Šaripova ve své knize *State-Building in Kazakhstan: Continuity and Transformation of*

⁴¹ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 238.

⁴² Ibid.

⁴³ Rico Isaacs, *Theorizing Central Asian Politics: The State, Ideology and Power* (London: Palgrave Macmillan, 2019).

⁴⁴ Joanna Lillis, *Dark Shadows: Inside the Secret World of Kazakhstan*.

⁴⁵ Jonathan Aitken, *Nazarbayev and the Making of Kazakhstan: From Communism to Capitalism* (London: Continuum, 2009).

⁴⁶ Henry Hale, *Patronal Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014).

*Informal Institutions*⁴⁷ rovněž zkoumá vazby mezi klienty a patronem, místo pohledu svrchu sleduje nižší patra moci a popisuje, jak omezený přístup občanů ke státním benefitům stimuloval jejich zapojení do neformálních klientelistických vztahů. Kniha se zároveň pokouší vyvrátit všeobecně přijímaný názor, že neformální síť s příchodem liberální ekonomiky vymizí. Rico Isaacs ve své knize *Party System Formation in Kazakhstan*⁴⁸ zdůrazňuje, že klientelistické vazby mají přesah do všech oblastí moci v Kazachstánu, například i do politických stran, jejichž vývoj v knize detailně popisuje. Autoři Baliyar Sanghera a Elmira Satybaldieva se v knize *Rentier Capitalism and Its Discontents*⁴⁹ dotýkají klientelistických vztahů a osvětlují jejich dopady na společnost a politiku. Velkou předností této knihy je 200 kvalitativních rozhovorů, včetně rozsáhlých etnografických pozorování. Se sociologickými rozhovory pracuje i kniha Marlene Laruelle *The Nazarbayev Generation: Youth in Kazakhstan*,⁵⁰ která předkládá sondu do názorů mladé generace Kazachů, která nikdy nepoznala jiného prezidenta než Nursultana Nazarbajeva a v současnosti tvoří novou hybnou sílu země. Z pera Marlene Laruelle pak pochází také monografie *Kazakhstan in the Making*,⁵¹ v níž se lze dočíst, jak se klientelistické vazby začaly narušovat po ekonomické krizi roku 2014. Vývoj po roce 2014 nám také může napomoci pochopit, proč začalo Nazarbajevovo charismatické vůdcovství, které mj. stojí na ekonomických pobídkách, pozvolna upadávat. Ekonomické pobídky a další pilíře legitimacy Nazarbajeva popisuje v článku „Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan“⁵² Rico Isaacs. Výše zmíněné články a knihy mají z hlediska této diplomní práce jeden zásadní nedostatek – ve svém výkladu končí dříve, než začíná jádro předkládané práce, proto slouží spíše k pochopení reálií, ze kterých práce bude vycházet. Výjimku tvoří opět Rico Isaacs ve svém článku „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem“,⁵³ který je věnován předání moci v Kazachstánu a důsledcích pro tamní zahraniční politiku.

Vzhledem k aktuálnosti tématu, při zřejmém nedostatku akademických prací, bude v předkládané práci rovněž využíváno zpráv a analýz vycházejících z činnosti mezinárodních organizací. Zejména se jednalo o Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a Freedom

⁴⁷ Dina Šaripova, *State-Building in Kazakhstan* (Washington DC: Lexington Books, 2018).

⁴⁸ Rico Isaacs, *Party System Formation in Kazakhstan: Between Formal and Informal Politics* (New York: Routledge, 2011).

⁴⁹ Baliyar Sanghera and Elmira Satybaldieva, *Rentier Capitalism and Its Discontents* (London: Palgrave Macmillan, 2021).

⁵⁰ Marlene Laruelle, *The Nazarbayev Generation: Youth in Kazakhstan* (Washington DC: Lexington, 2021).

⁵¹ Marlene Laruelle, *Kazakhstan in the Making* (Washington DC: Lexington, 2016).

⁵² Rico Isaacs, „Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan,“ *Studies in Ethnicity and Nationalism* 10, no. 3 (2010).

⁵³ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem.”

House, které ke každým volbám vydávají zevrubné zprávy s cennými faktickými informacemi. Příkladem může být „Nations in Transit – Kazakhstan“⁵⁴ a „Parliamentary Elections, 10 January 2021“.⁵⁵ V potaz budou brány i články mezinárodních think tanků zaměřujících se mj. na Střední Asii. Článek „Kazakhstan: Tested by Transition“,⁵⁶ think tanku Chatham House, píše o výzvách, kterým čelí kazašská ekonomika, vnitřní a zahraniční politika poté, co Tokajev převzal prezidentskou funkci v březnu 2019. Problematickou se ovšem jeví jeho deklarovaná normativní snaha, která dle závěrů článku Západu poskytuje vzácnou příležitost „zatlačit proti globálnímu vzestupu autoritářství ve stavu, který je otevřený racionálním argumentům“.⁵⁷ Dále byl sledován i projekt „The Central Asia Protest Tracker“⁵⁸ think tanku Oxus Society, který interaktivním způsobem monitoruje všechny protesty, které v regionu Střední Asie probíhají. V neposlední řadě byly využity také mediální výstupy západních portálů zabývajících se Střední Asií, zejména Eurasianet a Radio Free Europe. Jejich zpravodajství přináší aktuální informace, s nimiž bylo pracováno na pozadí širších akademických debat. Výhodou těchto portálů je fakt, že jejich spolupracovníci působí přímo v terénu a mají možnost hovořit s kazašskou veřejností, jak bylo zřejmé například z článku na Eurasianet „Kazakhstan: Early Presidential Vote Designed to Defuse Instability Fears.“⁵⁹

Práce se dělí na dva větší celky, na historicko-kontextuální část a na analytickou část. V první kapitole autorka popisuje historicko-politický vývoj Kazachstánu od zisku nezávislosti v roce 1991. Pozornost klade zejména na nejzásadnější momenty, které formovaly jeho současnou podobu, současně zmiňuje nejzásadnější politické aktéry, jimiž se bude práce dále zabývat. Druhá kapitola je jádrem práce; obsahuje detailní analýzu zkoumaných článků. Ty byly podle témat, kterým tisk věnoval největší pozornost, rozděleny do tří podkapitol – role prezidenta, politické strany a Ústřední volební komise. Tyto tři subjekty (prezident, politické strany a Ústřední volební komise) navíc představují nejdůležitější aktéry spojené s předvolebními kláněními v zemi. V každé

⁵⁴ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2021 – Kazakhstan.“

⁵⁵ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Parliamentary Elections 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed January 20, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>.

⁵⁶ Chatham House, „Kazakhstan: Tested by Transition,“ accessed January 20, 2022, <https://www.chathamhouse.org/2019/11/kazakhstan-tested-transition>.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Oxus Society, „The Central Asia Protest Tracker,“ accessed January 20, 2022, <https://oxussociety.org/viz/protest-tracker/>.

⁵⁹ Eurasianet, „Kazakhstan: Early Presidential Vote Designed to Defuse Instability Fears,“ accessed January 20, 2022, <https://eurasianet.org/kazakhstan-early-presidential-vote-designed-to-defuse-instability-fears>.

podkapitole bude nejprve popsán rok 2016, poté 2021 a na závěr budou shrnuty nejdůležitější změny v rámci sledovaných období.

1. Historicko-politický kontext

V roce 1920 se území dnešního Kazachstánu stalo součástí Kyrgyzské autonomní republiky, vytvořené sovětskými úřady, a o pět let poté vznikla Kazašská autonomní sovětská socialistická republika. V roce 1936 se Kazachstán stal plnohodnotnou sovětskou republikou. Po roce 1930 začala sovětská vláda nutit kočovné Kazachy, aby se usazovali na kolektivních a státních farmách, přičemž současně Sověti povzbuzovali velké množství Rusů a dalších Slovanů, aby se usadili v regionu. Během tohoto období, známého jako Stalinova kolektivizace, Kazachstán trpěl opakovanými hladomory. Během kampaně s názvem Panenská země (1956-1964) byla značná část území Kazachstánu zaorána pro pěstování pšenice a kukuřice. Během tohoto období byl také v Kazachstánu zahájen průmyslový rozvoj, který těžil z velkého přírodního bohatství v oblasti. Během období intenzivní industrializace a nárůstu zemědělství do země dorazilo mnoho obyvatel nekazašského původu. V 70. letech 20. století byl Kazachstán jedinou sovětskou republikou, ve které byla stejnojmenná národnost menšinou na svém území.⁶⁰

V roce 1940 se v Sovětském svazu ve vesnici Šamalgan, která se nachází na jihu nedaleko Almaty, narodil první prezident Kazachstánu – **Nursultan Abišuly Nazarbajev**. Nazarbajevův otec, Abiš Nazarbajev, pracoval na kolektivní farmě, kde podle prezidentovy oficiální biografie mladý Nazarbajev pomáhal, když zrovna nebyl ve škole. Během studií byl nadprůměrným studentem a proto pokračoval ve vyšším vzdělání.⁶¹ V roce 1960 promoval na technické škole v ukrajinském Dněprodzeržinsku, po ní v roce 1967 také absolvoval technickou školu Karagandského metalurgického kombinátu a v roce 1976 Vyšší stranickou školu v Moskvě. Během studia, v letech 1960 až 1977, zároveň pracoval jako ocelář a inženýr v karagandské továrně.⁶² Zásadní pro jeho kariéru se stal rok 1962, kdy vstoupil do komunistické strany. O deset let později byl zvolen tajemníkem stranického výboru Karagandského hutního závodu, poté jeho kariéra nabrala strmý vzestup. V roce 1979 se Nazarbajev stal tajemníkem Ústředního výboru Komunistické strany Kazachstánu a o pouhých pět let později se ve svých 44 letech stal Nazarbajev nejmladším premiérem svazové republiky SSSR. V roce 1989 byl zvolen prvním tajemníkem Komunistické strany Kazašské SSR a rok později, když byla zřízena funkce prezidenta Kazašské

⁶⁰ Torgeldy Šarmanov, *Kazakhstan Demographic and Health Survey 1999* (Calverton: Academy of Preventive Medicine/Kazakhstan and Macro International, 2000), 1-2.

⁶¹ Jonathan Aitken, *Nazarbayev and the Making of Kazakhstan: From Communism to Capitalism*, 1-15.

⁶² Britannica, „Nursultan Nazarbajev,“ accessed January 3, 2022, <https://www.britannica.com/biography/Nursultan-Nazarbayev>.

SSR, byl do této funkce Nazarbaev zvolen.⁶³ Předtím, než v prosinci roku 1991 Kazachstán vyhlásil nezávislost a opustil tak jako poslední svazová republika Sovětský svaz, proběhly celostátní prezidentské volby, jejichž jediným kandidátem byl Nursultan Nazarbaev a získal v nich 98,78 % hlasů.⁶⁴

Nově vzniklá nezávislá Republika Kazachstán byla považována za jednu z nejkřehčích zemí Střední Asie. Poměrně nízká zalidněnost (16,451,711⁶⁵ obyvatel v roce 1991) při obrovské územní rozloze 2,725,000 km², s rizikem územní fragmentace na severu a západě země kvůli koncentraci velké slovanské populace a na jihu kvůli významné uzbecké menšině, byly v prvních letech nezávislosti velkým zdrojem napětí. Hlavní město, v té době Almaty, které se nachází nedaleko kyrgyzských hranic, bylo navíc izolováno od zbytku země. Ekonomicky byla země na začátku 90. let paralyzována nepříznivou ekonomickou situací v Rusku a narušenými obchodními řetězci mezi dalšími bývalými sovětskými republikami. Aby si země zaručila politické přežití a udržela svou celistvost, tak se prezident⁶⁶ Nazarbaev od 90. let stal tím, co literatura označuje jako tzv. patron.⁶⁷

Systém, který má na svém vrcholu patrona, se v politologii nazývá neopatrimonialismus. Neopatrimoniální elity v Kazachstánu neviděly stát v procesu přechodu od sovětské minulosti k demokratické budoucnosti, nýbrž z jejich pohledu neopatrimoniální stát nabízí fungující systém vládnutí, který produkuje jak ekonomické statky pro elitu, tak dostatečnou politickou stabilitu k udržení moci.⁶⁸ Systém vládnutí je založen na racionálně řízené výměně služeb, kdy si patron, v případě Kazachstánu prezident, kupuje loajalitu klienta výměnou za ochranu zájmů klienta. Ačkoliv existují formální byrokratické a racionálně-právní mocenské struktury, veškerá moc je odvozena od samotného patrona. Patron uplatňuje svou moc mj. i tím, že do klíčových politicko-

⁶³ „Nursultan Nazarbayev,” Elbasy Nursultan Nazarbayev, accessed January 3, 2022, <https://elbasy.kz/en/mature-years>.

⁶⁴ The Diplomat, „Kazakhstan at 25,” accessed January 4, 2022, <https://thediplomat.com/2016/12/kazakhstan-at-25/>.

⁶⁵ Country economy, „Population records increases in Kazakhstan,” accessed January 4, 2022, <https://countryeconomy.com/demography/population/kazakhstan?year=1991>.

⁶⁶ Ústava Kazašské republiky označuje Kazachstán jako stát s prezidentskou formou vlády (Článek 2). Prezident je hlavou státu, zastává nejvyšší funkci určující hlavní směry vnitřní a zahraniční politiky státu a zastupuje Kazachstán ve vnitřní politice a v mezinárodních vztazích (Článek 40). Prezident je volen v souladu s ústavním zákonem zletilými občany Kazachstánu na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním na dobu pěti let (Článek 41). Tatáž osoba nesmí být zvolena do funkce prezidenta republiky více než dvakrát za sebou. Toto omezení se ovšem nevztahovalo na prvního prezidenta Nursultana Nazarbaeva (Článek 42). In: Akorda, „Konstitucija,” accessed January 4, 2022, https://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution.

⁶⁷ Sébastien Peyrouse, „The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties among the Family, Oligarchs and Technocrats,” 349.

⁶⁸ David Lewis, „Understanding the Authoritarian State: Neopatrimonialism in Central Asia,” *The Brown Journal of World Affairs* 19, no. 1 (2012), 116.

ekonomických pozic dosazuje své blízké přívržence, rodinu nebo přátele. Nejpodstatnějším faktorem výběru těchto osob je ovšem loajalita. Privilegované skupiny zase rozšiřují svou podporu prezidentovi například tím, že zajišťují hlasy ve svých volebních obvodech nebo výrobních závodech a staví se proti každému, kdo by mohl ohrozit prezidentovu autoritu.⁶⁹ Výsledkem výše popsaného je forma tzv. měkkého autoritářství.⁷⁰

Na pozadí formujícího se neopatrimonálního systému v krátké době a prakticky od nuly vznikaly také první politické strany v zemi. Sedmdesátiletá historie Kazachstánu jakožto součásti Sovětského svazu nepoznala jinou politickou stranu kromě strany komunistické. První Ústava Republiky Kazachstán byla vyhlášena v roce 1993 a podle článku 12 ústavy byla jediným zákonodárným a nejvyšším zastupitelským orgánem Republiky Kazachstán Nejvyšší rada volená na období 5 let. Ústava z roku 1993 představovala určitý kompromis mezi starou a moderní dobou, ale plně nekorespondovala s nově vytyčenými požadavky samostatného Kazachstánu. Nejvyšší rada, která zasedala od dubna 1994 do března 1995, se stala prvním parlamentem Kazachstánu. Avšak v březnu 1995 Ústavní soud prohlásil volby do Nejvyšší rady v roce 1994 za nelegitimní a následně byla Nejvyšší rada rozpuštěna. V návaznosti na to vznikla současná ústava země, která byla přijata v roce 1995 na základě referenda. Jedno z ustanovení vyzývá k ideologické a politické rozmanitosti země a zejména pak k vytvoření dvoukomorového parlamentu. To si následně vyžádalo další právní úpravy, které vedly k přijetí zákona o politických stranách v roce 1996.⁷¹ V roce 1996 byl také dekretem prezidenta Republiky Kazachstán schválen nový řád o **Ústřední volební komisi Republiky Kazachstán (ÚVK)**, která vznikla již v roce 1989, jakožto orgán zabývající se volbou a odvoláním poslanců lidového parlamentu Kazašské SSR.⁷² ÚVK od té doby dohlíží na dodržování volebního práva v zemi a zajišťuje jeho jednotné uplatňování; organizuje přípravu a průběh prezidentských, parlamentních a senátních voleb; při organizaci a průběhu voleb do regionálních zastupitelstev tzv. mäslichatů metodicky usměrňuje územní a okrskové volební komise. Hlavním úkolem Komise je podle stanov pořádat spravedlivé, objektivní a svobodné volby v Republice Kazachstán.⁷³

⁶⁹ Erali Paiziev, „*Gods of Central Asia: Understanding Neopatrimonialism*,“ 4.

⁷⁰ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 73-77.

⁷¹ Daniyar Sayabayev, „Sociopolitical associations in independent Kazakhstan: Evolution of the phenomenon,“ *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences* 2, no. 3 (2016), 94-99.

⁷² The Central election commission of the Republic Kazakhstan, „The CEC history,“ accessed January 4, 2022, <https://www.election.gov.kz/eng/about-the-cec-of-rk/the-cec-history.php>.

⁷³ Central'naja izbiratel'naja komissija, „Položenije o CIK RK,“ accessed January 4, 2022, <https://www.election.gov.kz/rus/o-tsik-rk/polozhenie-o-tsik-rk.php>.

První volby do dolní komory (Mäžilis) nově vzniklého parlamentu se konaly v roce 1995. Členové Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), kteří během těchto voleb vykonávali pozorovatelskou činnost, ve své závěrečné zprávě konstatovali, že ve většině volebních místností bylo běžnou praxí, že voliči vhadzovali více hlasovacích lístků na jednu osobu. Ačkoliv byl částečně akceptován fakt, že v Kazachstánu existují silné kulturní tradice související s praxí hlasování v zastoupení, tzv. „rodinného“ hlasování, ÚVK ujistila pozorovatele, že bude dodržena zásada jednoho voliče na jeden hlas.⁷⁴ Po sečtení hlasů bylo prohlášeno za zvolené pouze 41 poslanců, zbylí kandidáti nezískali požadovaný počet hlasů. O dva týdny později bylo vybráno dalších 13 poslanců. Nakonec bylo 4. února 1996 obsazeno zbývajících 13 míst. Mnoho z opozičních stran výsledky voleb bojkotovalo⁷⁵ a OBSE volby označila za nedemokratické.⁷⁶

Z důvodu toho, že umístění hlavního města v Almaty bylo pro vývoj země nevýhodné, Nazarbajev rozhodl přesunout hlavní město v roce 1997 do Astany, což znamená kazašsky doslova hlavní město. Oficiálně vláda Kazachstánu uvedla, že důvody pro přesun hlavního města na sever byla náchylnost almatinské oblasti k zemětřesením a její blízkost k čínským hranicím. Primárně však šlo o snahu umístit hlavní město do geografického středu země za současného uklidnění některých separatistických tendencí v pohraničních regionech.⁷⁷ Sébastien Peyrouse ve svém článku „The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties among the “Family,” Oligarchs and Technocrats“ dodává, že přesun také umožnil rodině prezidenta získat značné příjmy ze stavebnictví.⁷⁸

Nejednalo se však pouze o stavebnictví, rostoucí role prezidentových dcer a zeťů v druhé polovině 90. let posílila úzké spojení mezi politickou dominancí a kontrolou nad lukrativními ekonomickými sektory. Prezidentova nejmladší dcera Älija byla v roce 1998 krátce provdána za Ajdara Akajeva, syna kyrgyzského prezidenta, v naději, že dojde ke sblížení mezi oběma republikami, později se ale provdala za kazašského oligarchu Dimaše Dosanova, který působil jako

⁷⁴ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Report on Parliamentary Elections in Kazakhstan 5 and 9 December 1995. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/3/89401.pdf>, 1-3.

⁷⁵ Inter-parliamentary Union, „ELECTIONS HELD IN 1995,“ accessed January 5, 2022, http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_95.htm.

⁷⁶ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Report on Parliamentary Elections in Kazakhstan 5 and 9 December 1995. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995. Accessed January 15, 2022, https://www.osce.org/files/f/documents/2/7/434459_0.pdf, 1-2.

⁷⁷ Infoplease, „Why Did Kazakhstan Move Its Capital,“ accessed January 5, 2022, http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_95.htm.

⁷⁸ Sébastien Peyrouse, „The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties among the Family, Oligarchs and Technocrats,“ 350-351.

ředitel KazTransOil. Druhá dcera Dinara se provdala za jednoho z nejznámějších oligarchů země – Timura Khulybajeva, který zbohatl zejména svými aktivitami v ropném průmyslu. Nejstarší dcera Dariga v té době převzala vedení skupiny Chabar, která vlastnila více než 80 procent televizních a rozhlasových kanálů v zemi, stejně jako několik deníků, zatímco její manžel Rachat Älijev vedl mezi lety 1997 a 1999 finanční policii a vytvořil si téměř monopol na prodej cukru a vodky.⁷⁹

Významným milníkem formování současného politického systému Kazachstánu se stal rok 1999, kdy vznikla spojením několika prezidentu loajálních subjektů strana **Otan** (později přejmenovaná na Nur Otan). Bakhytžan Tursynuly Žumaghulov, tehdejší místopředseda Otanu, řekl, že velká politická strana je pro zemi s velkými plány nutností. Světové zkušenosti totiž podle něj ukazují, že když země stojí před masivními ekonomickými a sociálními úkoly, jen velmi silná strana může poskytnout účinnou strategii rozvoje.⁸⁰ Ve stejném roce, kdy vznikla strana Otan, se konaly druhé volby do Mäžilis. Ačkoliv se objevily zprávy o tom, že strana Otan aktivně využívala administrativních prostředků pro vlastní úspěch, lze toto období i přesto charakterizovat jako periodu, v níž mohly politické strany volně soutěžit. Voleb se zúčastnilo devět stran a zástupci čtyř se dostali do parlamentu. Nejvíce křesel, konkrétně 23, získala právě strana Otan.⁸¹

Přes očividné výhody, kterými Nazarbajevova (Nur) Otan disponovala, se politologové shodují, že až do roku 2002 bylo politické klima v zemi otevřené. Často bývá zmiňován fakt, že v té době na kazašské politické scéně existovalo 19 stran,⁸² z nichž dvě jsou relevantní až do dnešního dne. První z nich byl **Auyl**, který vznikl v roce 2000. Strana se od svého vzniku zaměřuje na podporu venkovských oblastí, sociální spravedlnost, rozvoj zemědělství a ochranu zájmů zemědělských pracovníků. Auyl dále podporuje ekonomické a politické reformy zaměřené na další demokratizaci společnosti a zvýšení životní úrovně občanů. Zástupci strany historicky spolupracovali se stranou Otan a veskrze podporovali prezidentovu politiku. To z ní činí podle typologie politických stran na měkkou a tvrdou opozici Anthonyho Clive Bowyera umírněnější a více prosystémovou či měkkou opozici v zemi.⁸³ Druhou byla strana **Ak Žol**, která vznikla později v roce 2002. Za pozornost stojí, že strana Ak Žol má své kořeny v občanské skupině **Demokratická**

⁷⁹ Ibid, 351.

⁸⁰ Radio Free Europe, „Kazakhstan: Ruling Party Gets Even Bigger,“ accessed January 5, 2022, <https://www.rferl.org/a/1073642.html>.

⁸¹ Inter-parliamentary Union, „ELECTIONS HELD IN 1999,“ accessed January 5, 2022, http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_99.htm.

⁸² Daniyar Sayabayev, „Sociopolitical associations in independent Kazakhstan: Evolution of the phenomenon,“ 94-99.

⁸³ Anthony Clive Bowyer, „Parliament and Political Parties in Kazakhstan,“ *Silk Road Studies Program* (2008), 21-25.

volba Kazachstánu (QDT), jejímž předsedou je Muchtar Khabylyuly Äbljazov.⁸⁴ QDT v roce 2001 vyzvala k decentralizaci politické moci (prostřednictvím přímé volby krajských guvernérů), silnému zákonodárnému sboru a nezávislému soudnictví, aby se vytvořila protiváha moci soustředěné do rukou prezidenta. V lednu 2002 se skupina členů QDT oddělila a vytvořila umírněnější tzv. konstruktivní opoziční stranu, tedy Ak Žol, která byla připravena spolupracovat s vládou.⁸⁵ Podle Bowyera je Ak Žol pro svou ochotu spolupracovat s prezidentem rovněž měkkou opozicí.⁸⁶

Zlom nastal v roce 2002, kdy došlo k formaci politického systému, který trval do roku 2021. Podstatný pro jeho vznik byl **nový zákon o politických stranách z roku 2002**. Podle tohoto zákona musí strany zahrnovat nejméně padesát tisíc členů zastupujících místní pobočky ve všech krajích a nejméně sedm set členů strany ve všech městech republikového statutu včetně hlavního města. Podle přijatých novel zákona musely všechny tehdy působící politické strany projít přeregistrací a doložit stanovené počty. Zákon navíc zavedl článek upravující rozpuštění stran rozhodnutím soudu, pokud se strany dvakrát nepřihlásí o svou účast ve volbách. Vzhledem k tomu, že počet obyvatel Republiky Kazachstán v té době byl méně než 15 milionů, stát přijetím tohoto zákona fakticky omezil počet stran v zemi. Kvantitativní požadavky a pravidla rozpuštění strany na základě soudního nařízení zavedly jakýsi politický filtr, který ze souboje o moc vyřadil všechny menší subjekty a nesystémové kandidáty. Díky těmto novým omezením ve třetích volbách, které se konaly v roce 2004, získaly provládní síly většinu parlamentních křesel, tedy 67,5 %.⁸⁷

Na začátku roku 2003 vznikla strana **Asar**, kterou založila nejstarší dcera prezidenta – Dariga Nazarbajeva. Pro Darigu a jejího manžela Rachata Älijeva byla tato strana vhodným způsobem, jak založit vlastní politickou organizaci, která by mohla zastupovat jejich obchodní zájmy v Mäžilis a poskytnout tak oběma nezávislou platformu na prezidentovi. Strana byla klíčová nejen pro politické zastoupení neformálních ekonomických aktérů, ale také při vytváření sítě klientů a aliancí k upevnění a rozšíření jejich politické moci. To se však setkal s nelibostí Nazarbajeva, který zakročil a v roce 2006 došlo k fúzi Asaru, Otanu a několika dalších

⁸⁴ Ten pobývá od roku 2009 v Evropě. Kazašský soud v roce 2017 odsoudil Äbljazova, hlasitého kritika úřadů a šéfa zakázané opoziční Demokratické volby Kazachstánu (QDT), ze zpronevěry a odsoudil ho k 20 letům vězení po procesu v nepřítomnosti. In: Radio Free Europe, „Russia Sentences Fugitive Kazakh Banker Äblyazov In Absentia To 15 Years,“ accessed January 5, 2022, <https://www.rferl.org/a/russia-sentences-kazakh-banker-ablyazov/31024486.html>.

⁸⁵ Carnegie, „Background on Ak Zhol Party,“ accessed January 5, 2022, <https://carnegieendowment.org/2012/04/05/background-on-ak-zhol-party-pub-47745>.

⁸⁶ Anthony Clive Bowyer, „Parliament and Political Parties in Kazakhstan,“ 21-25.

⁸⁷ Daniyar Sayabayev, „Sociopolitical associations in independent Kazakhstan: Evolution of the phenomenon,“ 94-99.

proprezidentských stran, z nichž vznikla právě zastřešující strana **Nur Otan**. Prezident chtěl zajistit, aby o zájmech oligarchů bylo rozhodováno jeho prostřednictvím a nevytvářela se alternativní mocenská základna. Cílem bylo snížit schopnost oligarchů ovlivňovat politický proces a posílit Nazarbajevovo politické postavení prostřednictvím jedné strany.⁸⁸ Toto spojení vedlo k upevnění moci prezidenta, přičemž po výsledcích čtvrtých voleb v roce 2007 usedli do křesel v Mäžilis pouze zástupci Nur Otan, kteří podle ÚVK získali 88,05 % hlasů při volební účasti 64,56 %.⁸⁹

V roce 2004 vznikl další důležitý politický subjekt, který funguje i v současnost, tedy **Komunistická lidová strana Kazachstánu (KNPK)**. Ta vzešla z rozkolu v Komunistické straně Kazachstánu (KPK) kvůli výběru Tolena Toktassynova do funkce tajemníka strany.⁹⁰ Strana je do velké míry proprezidentská a prosazuje marxisticko-leninskou ideologii, ale přizpůsobuje se nové realitě společenského vývoje. Straníci očekávali, že během voleb v roce 2007 získají alespoň sedm křesel a tvrdili, že jim tato křesla byla nespravedlivě odeprána, přesto věc nerozporovali prostřednictvím soudu. I tuto stranu lze, pro její další počínání a podporu prezidenta, považovat za tzv. měkkou opozici.⁹¹

Jedinou tvrdou opoziční stranou, podle kritérií Bowyera, které se v předkládané diplomové práci věnuje pozornost, je Celonárodní sociálně demokratická strana (OSDP). Strana se profiluje jako občanská strana. Jako největší problémy současného Kazachstánu jsou definovány majetkové rozdíly ve společnosti a rovněž surovinová orientace ekonomiky.⁹² V čem se strana zásadně rozchází se všemi zbylými politickými stranami, je otevřená kritika autoritativního a klanového způsobu vlády nebo také nízká úroveň profesionality vládnoucí elity.⁹³ Strana vznikla v roce 2007, kdy se také zúčastnila voleb do Mäžilis. Nakonec získala 4,62 % hlasů, což stačilo na druhé místo, nikoliv však k zisku byť jediného mandátu.⁹⁴

Parlamentní volby do Mäžilis v roce 2007 nebyly ani podle západních mezinárodních pozorovatelů svobodné a spravedlivé. Došlo k určitým drobným úpravám v legislativě, například

⁸⁸ Rico Isaacs, „*Between Informal and Formal Politics: Neopatrimonialism and Party Development in post-Soviet Kazakhstan*“ (Ph.D. thesis, Oxford Brookes University, 2009), 209.

⁸⁹ Daniyar Sayabayev, „Sociopolitical associations in independent Kazakhstan: Evolution of the phenomenon,” 94-99.

⁹⁰ Carnegie, „Background on the Communist People's Party of Kazakhstan,” accessed January 5, 2022, <https://carnegieendowment.org/2012/03/27/background-on-communist-people-s-party-of-kazakhstan-pub-47655>.

⁹¹ Anthony Clive Bowyer, „Parliament and Political Parties in Kazakhstan,” 25.

⁹² Kisi KZ, „Общественная социал-демократическая партия,” accessed January 5, 2022, <http://kisi.kz/images/izdanie/PARTII.pdf>.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Anthony Clive Bowyer, „Parliament and Political Parties in Kazakhstan,” 29.

byl zvýšen zákonný počet členů Mäžilis ze 77 na 107. Problematickou se jeví ta skutečnost, že pro strany byla stanovena 7% hranice pro vstup do parlamentu. Podle nového volebního zákona musí členové parlamentu taktéž odstoupit, pokud během volebního období změni politickou afiliaci. Pro prezidenta byl stanoven limit mandátů na dvě po sobě jdoucí období, ačkoliv toto opatření nebylo vztahováno na tehdy úřadujícího prezidenta Nursultana Nazarbajeva, jehož počet mandátů nebyl omezen, za což si země vysloužila kritiku organizací jako Freedom House nebo Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).⁹⁵ To ovšem bylo v rozporu se snahou kazašské vlády zlepšit svou image a etablovat se jako prominentní hráč v mezinárodní politice a ekonomice, což Kazachstán manifestoval například prostřednictvím snahy o získání předsednictví v OBSE v roce 2010.⁹⁶ Předsednictví v rámci této mezinárodní organizace by vylepšilo prestiž režimu doma i v zahraničí.

Navzdory mezinárodním deklaracím vlády o posílení demokratických procesů v Kazachstánu došlo v prosinci 2011 k násilnostem ve městě Žanaozen na západě země, kdy dlouhá série pokojných protestů dělníků v ropném průmyslu skončila střety, při nichž policie zabila nejméně 14 lidí a mnoho dalších zranila.⁹⁷ Žanaozenské události nepřinesly revizi hlavních zásad řízení politického systému. Místo toho politické elity tvrdě reagovaly na protesty a celkově zpřísnily „pravidla hry“ na politickém poli. V zemi nezůstaly téměř žádné skutečně opoziční strany a nezávislá média byla státem přísně sledována. Zároveň se posílila role orgánů činných v trestním řízení, které se podílely na potlačení protestních akcí.⁹⁸ Žanaozen se však neodmyslitelně zapsal do mysli kazašských občanů a periodicky se každý prosinec protestní shromáždění v menší míře opakovaly.⁹⁹

Nepřekvapí proto, že ani volby do Mäžilis konané v roce 2012 nesplňovaly základní předpoklady demokratických voleb.¹⁰⁰ Tentokrát se dostaly do Mäžilis tři politické strany, a to z celkového počtu sedmi stran, které postavily své kandidáty. Byly to strany Nur Otan s 80,99 %

⁹⁵ Inter-parliamentary Union, „ELECTIONS IN 2007,“ accessed January 10, 2022, http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_07.htm.

⁹⁶ Refworld, „World Report 2008 - Kazakhstan,“ accessed January 11, 2022, <https://www.refworld.org/country,,HRW,,KAZ,,47a87c08c,0.html>.

⁹⁷ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 79.

⁹⁸ Dossym Satpajev, „The protests in Zhanaozen and the Kazakh oil sector: Conflicting interests in a rentier state,“ *Journal of Eurasian Studies* 6, no. 2 (2015), 1-2.

⁹⁹ Výročí protestů v Žanaozenu zvýšilo protestní potenciál ve společnosti, to pak vedlo k událostem, které otřásl zemi v lednu roku 2022.

¹⁰⁰ Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 15 January 2012. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2012. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/3/89401.pdf>, 1-2.

hlasů, Ak Žol s 7,47 % a KNPK se 7,19 % celkových hlasů, politické prostředí pak bylo charakterizováno dominancí Nur Otan a nedostatkem skutečné opozice v zemi, přičemž několik prominentních kritiků vlády bylo tou dobou již v exilu nebo uvězněno.¹⁰¹

Poslední stranou, která měla svou roli ve volbách v roce 2016 a 2021, je strana **Birlik** (později ADAL), která vznikla v roce 2013. Tato strana vznikla spojením proprezidentských stran Ruchanijat a Adilet. Obě strany měly mnoho společného, jedním z hlavních deklarovaných cílů bylo vybudovat právní stát a zajistit plnění úkolů, které stanovil Nazarbajev.¹⁰² Strana Birlik je nejvíce měkkou opoziční stranou ze všech dosud zmíněných. Strana byla podle informací ze zákulisí využívána Timurem Khulybajevem, manželem dcery Nazarbajeva Dinary.¹⁰³

Na politické úrovni probíhalo v zemi posilování neopatrimoniálních mechanismů za současného sílícího autoritářství. Myšlenku jakéhosi společného veřejného zájmu, za který lze oprávněně bojovat a požadovat lepší rozdělení bohatství, sdílí jen málokdo, protože stát není považován za nástroj spravedlivého přerozdělování. Jako hybridní režim však kazašský neopatrimoniální systém také umožňuje inovace: v průběhu let se prezidentská strana Nur Otan stala důležitou platformou pro jedince, kteří hledají technokratickou kariéru. Na přelomu století tomu tak nebylo a zdá se, že to potvrzuje nepřímou institucionalizaci stran jako jednoho z center moci.¹⁰⁴ Obyvatelstvo Kazachstánu však zůstalo do značné míry apolitické a odvíjelo svou spokojenost od ekonomických benefitů. Proto, když v roce 2014 ekonomika začala kolísat kvůli poklesu cen ropy a stále častěji se objevovaly zprávy o korupci na vysoké úrovni, se udržování narativu o výkonnosti stalo náročnějším a vláda čelila rostoucí sociální nespokojenosti. Vláda na to reagovala posunem k vyjádřením, která obviňovala z vnitřních problémů externí vlivy, což se stalo mantrou až do roku 2021.¹⁰⁵

Dne 26. dubna 2015 se pak v této situaci konaly předčasné prezidentské volby.¹⁰⁶ Nazarbajev porazil dva málo známé vyzyvatele – Turghyna Syzdykhova z Komunistické lidové strany Kazachstánu, který získal 1,61 % hlasů, a Äbilghazyho Khusajynova, nezávislého

¹⁰¹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 4.

¹⁰² Regnum, „V Kazachstaně ob'jedinilis' dve partii,“ accessed January 11, 2022, <https://regnum.ru/news/1653801.html>.

¹⁰³ Kazakhstan 2.0, „On the Transformation of Birlik into Adal,“ accessed January 11, 2022, https://kz.expert/en/news/analitika/2169_onthe_transformation_ofbirlik_into_adal.

¹⁰⁴ Sébastien Peyrouse, „The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties among the Family, Oligarchs and Technocrats,“ 370-370.

¹⁰⁵ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 77.

¹⁰⁶ Eurasianet, „Kazakhstan: Early Presidential Vote Designed to Defuse Instability Fears.“

kandidáta, který získal pouze 0,64 %.¹⁰⁷ Nazarbaev odůvodnil předčasné volby potřebou získání nového mandátu k prosazení ekonomického stimulačního balíčku v době, kdy Kazachstán zápasil s překonáním nízkých cen ropy a důsledky ekonomického poklesu v sousedním Rusku.¹⁰⁸ Ämiržan Khosanov, opozičně smýšlející politik, věřil, že tyto předčasné volby byly vyhlášeny o 20 měsíců dříve kvůli obavám z možného nárůstu protestních nálad kvůli neschopnosti úřadů bojovat s negativními jevy, jakými jsou korupce a sociální nerovnost ve společnosti. Dalším významným faktorem byl potenciál rostoucí nespokojenosti související s ekonomickým zpomalením růstu Kazachstánu, stejně jako celé Euroasijské ekonomické unie.¹⁰⁹

Rok po prezidentských volbách, tedy v roce 2016, následovaly v pořadí šesté volby do Mäžilis. Ty však nepřinesly oproti volbám v roce 2012 mnoho nového, do Mäžilis se dostaly tři ze šesti stran, které se zúčastnily předvolebního klání: Nur Otan s 82,15 % hlasů, Ak Žol se 7,18 % a KNPK se 7,14 %.¹¹⁰ Ani tyto volby nebyly západními pozorovateli označeny za demokratické.¹¹¹

Od roku 2011 také v zemi zesilovaly debaty o možném nástupci prezidenta Nazarbaeva, zejména ve světle zpráv, že prezident Nazarbaev trpěl rakovinou.¹¹² Objevily se dokonce zvěsti, že přechod moci byl plánován na rok 2014, ale byl zmařen ruskou anexí Krymu. Existovaly obavy, že pokud by Nazarbaev v roce 2014 rezignoval, mohl by být Kazachstán dalším na řadě: jeho územní celistvost bude zpochybněna Ruskem a bude čelit ruským velmocenským hrám. Smrt dlouholetého uzbeckého prezidenta Islama Karimova v roce 2016 zvýšila Nazarbaevovo zaměření na jeho vlastní smrtelnost a potřebu zajistit odkaz velkého vůdce národa, novodobého Atatürka.¹¹³ Nazarbaev si byl navíc zřejmě vědom faktu, že by byly osoby z jeho blízkého okruhu velmi pravděpodobně odstraněny z veřejného života, podobně jako tomu bylo v Uzbekistánu.¹¹⁴ Proto bylo nutné započít s přípravami na tento problematický přechod moci.

¹⁰⁷ Eurasianet, „Kazakhstan: Nazarbayev Apologetic for Lopsided Election Results,“ accessed January 11, 2022, <https://eurasianet.org/kazakhstan-nazarbayev-apologetic-for-lopsided-election-results>.

¹⁰⁸ Mezi vnější konflikty lze v této době řadit zejména názory některých ruských poslanců, kteří spekovali o kazašských nárocích v některých oblastech severního Kazachstánu, které sousedí s Ruskem.

¹⁰⁹ Eurasianet, „Kazakhstan: Nazarbayev Set to Roll to Victory in Opposition-Free Election,“ accessed January 11, 2022, <https://eurasianet.org/kazakhstan-nazarbayev-set-to-roll-to-victory-in-opposition-free-election>.

¹¹⁰ Daniyar Sayabayev, „Sociopolitical associations in independent Kazakhstan: Evolution of the phenomenon,“ 94-99.

¹¹¹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 4.

¹¹² Carnegie, „Accelerating the Transition: What's Behind Kazakhstan's Snap Election.“

¹¹³ Rico Isaacs, „Russia-Kazakhstan Relations and the Tokayev-Nazarbayev Tandem,“ 2.

¹¹⁴ The Guardian, „Uzbekistan ex-president's daughter sent to prison,“ accessed January 11, 2022, <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/06/uzbekistan-ex-president-daughter-prison-gulnara-islam-karimova>.

V roce 2017 prezident v televizi oznámil ústavní reformu, která se snažila přenést pravomoci z prezidenta na premiéra a parlament, zatímco Nazarbajevova pozice měla být změněna na pozici „nejvyššího arbitra“ dohlížejícího na obranu, bezpečnost a zahraniční politiku. V březnu 2018 byla legislativně schválena novela, díky níž se Nazarbajev stal doživotním předsedou kazašské Národní bezpečnostní rady a tento orgán rovněž povýšil z poradního na ústavní.¹¹⁵

Jak je zřejmé, nástupnické plány byly připravovány poměrně dlouho, ale Nazarbajevovo rozhodnutí odejít ze své funkce mohlo být vyvoláno silícími socioekonomickými problémy a nespokojeností, která mohla podkopat dlouhá léta budovanou pozici vůdce národa.¹¹⁶ V roce 2019 proto Nazarbajev oznámil, že až do předčasných prezidentských voleb převezme jeho pravomoci Kasym-Žomart Tokajev, který pak v témže roce volby vyhrál. Tokajev byl racionální volbou, byl historicky spolehlivým a loajálním kádrem. Jeho dlouhá technokratická kariéra¹¹⁷ znamenala, že Nazarbajev velmi dobře věděl, koho si vybral. Je také pravdou, že na rozdíl od Nazarbajevovy dcery Darigy je Tokajev jedním z mála kazašských politiků, který nebyl dříve zapleten do korupčních skandálů a nemá příbuzné mezi oligarchy. Tudíž se jednalo o osobu, která se v dané situaci jevila jako nejvhodnější.¹¹⁸

Tokajev se narodil v roce 1953 v Almaty. V roce 1975 absolvoval Moskevský státní institut mezinárodních vztahů (MGIMO) a v roce 1992 prohloubil své vzdělání na Diplomacické akademii Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace. Jeho kariéra následně nabrala rychlý spád a v roce 1994 byl jmenován ministrem zahraničních věcí. V březnu 1999 se stává místopředsedou vlády a v říjnu stejného roku byl se souhlasem parlamentu prezidentským dekretem jmenován předsedou vlády. V letech 2003 až 2007 opět vedl ministerstvo zahraničních věcí. Na tomto postu se Tokajev aktivně účastnil globálního procesu nešíření jaderných zbraní. V lednu 2007 byl zvolen předsedou Senátu a o rok později místopředsedou Parlamentního shromáždění OBSE. V březnu 2011 byl jmenován náměstkem generálního tajemníka OSN a generálním ředitelem Kanceláře OSN v Ženevě. Byl také zvolen předsedou Rady ministrů zahraničních věcí SNS a Šanghajské organizace pro spolupráci. Dne 16. října 2013 byl znovu zvolen předsedou Senátu, kde působil až do doby, než došlo k výměně na postu prezidenta.¹¹⁹

¹¹⁵ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,” 2.

¹¹⁶ Carnegie, „Nine Things to Know About Kazakhstan’s Election,” accessed January 11, 2022, <https://carnegieendowment.org/2019/06/05/nine-things-to-know-about-kazakhstan-s-election-pub-79264>.

¹¹⁷ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,” 3.

¹¹⁸ Carnegie, „New Balance of Power Takes Shape in Kazakhstan, Defying Assumptions.”

¹¹⁹ „Kazakhstan Respublikasy Prezidentiniñ,” Akorda, accessed January 12, 2022, <https://www.akorda.kz/kz/president/president>.

Jak bývá příznačné pro charismatické vůdce, jakým Nazarbajev bezpochyby je, tak se sami neradi vzdávají moci a mají tendence nadále zasahovat do politiky.¹²⁰ Nazarbajev tedy možná v roce 2019 opustil prezidentský úřad, ale neopustil otěže moci.¹²¹ Ponechal si řadu významných funkcí, například titul *Jelbasy* – vůdce národa, zůstal předsedou strany Nur Otan, byl doživotním šéfem Národní bezpečnostní rady, zastupoval Kazachstán na světové scéně a nadále disponoval pravomocemi jmenovat ministry a vedoucí státní úředníky.¹²² Okruh osob kolem Tokajeva se mezi lety 2019 až 2021 skládal téměř výhradně z nazarbajevových loajalistů. Tokajev také postrádal rozhodující vliv v jiných sférách, jako jsou média, bezpečnostní složky a ekonomika, takže nebyl nezávislou osobností,¹²³ i proto se jeho deklarované reformy nemohly naplnit zcela v souladu s jeho záměry. Celkové situaci neprospěla ani pandemie onemocnění COVID-19, která některé reformy upozadila. První volby do Mäžilisů od zvolení Tokajeva prezidentem se konaly v roce 2021. Ačkoliv OBSE přiznává Kazachstánu větší pluralizaci, kterou Tokajev ostatně deklaruje, výsledky voleb opět mluvily ve prospěch stran Nur Otan 71,09 %, Ak Žol 10,95 % a KNPK s 9,10 %.¹²⁴

¹²⁰ Rico Isaacs, „Charismatic Routinization and Problems of Post-Charisma Succession in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan,“ 59.

¹²¹ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,“ 2.

¹²² Ibid, 2.

¹²³ Carnegie, „Accelerating the Transition: What’s Behind Kazakhstan’s Snap Election.“

¹²⁴ Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>, 30.

2. Analýza

Cílem předkládané analýzy je přispět k odpovědi na otázku, zda odstoupení prezidenta Nazarbajeva v březnu 2019 a převzetí funkce Tokajevem vedlo ke změnám na kazašské politické scéně. To bude zkoumáno prostřednictvím volebních kampaní v médiích před parlamentními volbami v Kazachstánu v letech 2016 a 2021. Volby v roce 2016 probíhaly během prezidentství Nazarbajeva, volby v roce 2021 již za Tokajeva. Práce s prameny bude zastoupena ve formě webových zpravodajských portálů, konkrétně se jedná o vládní kazašsko-jazyčný KazInform, soukromý, provládní a kazašsko-jazyčný TengriNews a soukromý, nezávislý a rusko-jazyčný portál Vlast. Analýza by měla ukázat, zda existují během sledovaných let rozdíly, které by bylo možné interpretovat jako změny v politickém klimatu země, stejně jako porovnání mediálních výstupů zvolených periodik. Práce proto hledá odpověď na otázky:

Došlo v rámci volebních kampaní v letech 2016 a 2021 v politickém diskurzu k viditelným změnám, a pokud ano, v čem tyto změny především spočívaly?

Jak se měnilo zobrazení Nazarbajeva a Tokajeva ve zkoumaných médiích v roce 2016 a 2021? (Kapitola 3.1. Role prezidenta)

Jak se měnilo zobrazení šesti registrovaných stran ve zkoumaných médiích v roce 2016 a 2021? (Kapitola 3.2. Politické strany)

Jak se měnila povaha článků o ústřední volební komisi a volebních pozorovateli ve zkoumaných médiích v roce 2016 a 2021? (Kapitola 3.3. Ústřední volební komise)

Předtím, než dojde k samotné analýze, je nutné vysvětlit některé pojmy, s kterými se v analýze pracuje. V první řadě se jedná o dělení článků na „pozitivní“, „neutrální“ a „negativní“. Cílem je zjistit, zda je mediální pokrytí zpravodajských článků ve svém vyznění primárně neutrální, tak jak je v souladu s normou žurnalistické objektivity a vyváženosti, nebo je v textu přítomna subjektivní tendence autora být pozitivní či negativní. (1) **Neutrální** zpravodajství bude v práci chápáno jako předkládání vyváženého obrazu popisovaných událostí, který se soustředí na věcný popis a nezaújatou prezentaci všech zainteresovaných stran. (2) **Negativní** zpravodajství označuje takové články, ve kterých média kritizovala jednání entit nebo důsledky jejich jednání či případně vykreslovala tyto entity v nelichotivém světle. (3) **Pozitivní** zpravodajství tvoří články, které poukazují na dobře odvedenou práci entit – poukazují na jejich kompetenci nebo empatii, správné

řešení problémů, vylepšení současného stavu věcí nebo jsou z jakéhokoli důvodu oslavné a mezi řádky vyjadřují podporu ze strany autora či redakce.¹²⁵ K rozeznání pozitivních a neutrálních článků napomáhá také zaznamenávání hodnotících a emotivních výrazů.

Dále se v textu objevuje pojem „**informativní**“ zpravodajství. Tuto kategorii práce spojuje se články, které vysvětlují a seznamují čtenáře s podrobnostmi k danému tématu. Informativní článek není argumentační článek, který se snaží čtenáře získat na jednu či druhou stranu. Zároveň informativní článek pokrývá všechny relevantní detaily, tedy „kdo“, „co“, „kdy“, „kde“ a „proč“.¹²⁶ Pakliže práce uvádí, že je článek méně informativní, znamená to, že v něm chybí relevantní detaily. Naopak pokud práce hovoří o více informativní povaze článku, obsahuje větší množství relevantních detailů.

V neposlední řadě je třeba objasnit, proč byla v některých částech akcentována přítomnost **přímé řeči a parafrází**. Tento prostředek kazašská média využívají v poměrně velké míře, zejména jedná-li se o slova prezidenta Nazarbajeva. Vzhledem k jeho zásadnímu postavení v politice i historii země mu je jako otci národa zachována velká úcta. Často byly jím pronesené výroky zaznamenávány a publikovány knižně a nezdědka i zobrazeny ve veřejném prostoru ve formě nápisů. Z toho důvodu je pro řadu kazašských novinářů lepší variantou pouze doslovné citování, než interpretace slov, která by mohla mít nepřesné či opačné vyznění. To ovšem prospělo celkové analýze, neboť časté citování jednotlivých aktérů voleb přispělo k lepšímu pochopení jejich stanovisek.

2.1 Role prezidenta

V kontextu Kazachstánu lze tvrdit, že prezident po roce 1991 vystupuje jako hlavní patron, spojující formální hierarchii s neformálním vlivem.¹²⁷ Jak bylo vysvětleno v první kapitole, systém vládnutí je založen na racionálně řízené výměně služeb, kdy si patron, tedy prezident kupuje loajalitu klienta výměnou za ochranu zájmů klienta.¹²⁸ Tato ústřední pozice prezidenta jakožto patrona kazašského systému byla patrná i z množství článků jemu věnovaných. Nás však bude

¹²⁵ Beth A. Rosenson, „Media Coverage of State Legislatures: Negative, Neutral, or Positive,” *Social Science Quarterly* 96, no. 5 (2015), 1291-1300.

¹²⁶ Classroom, „What Are Informative Articles,” accessed January 20, 2022, <https://classroom.synonym.com/informative-articles-8451599.html>.

¹²⁷ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 238.

¹²⁸ Erali Paiziev, „*Gods of Central Asia: Understanding Neopatrimonialism*,” 4.

zajímat především, zda se tato ústřední role Nazarbajeva v roce 2016 nějak ve zkoumaných médiích odlišuje oproti roku 2021. Zároveň bude srovnávána pozornost, která je věnována Tokajevovi a Nazarbajevovi.

2.1.1 Role prezidenta 2016

V roce 2016 KazInform se věnoval prezidentovi v 229 článcích, Vlast v 40 článcích a TengriNews pojednal o prezidentovi v 52 článcích. TengriNews tak byl jediným zkoumaným periodikem, které se zaměřovalo kvantitativně častěji na prezidenta než na volby samotné. Ačkoliv periodika vykazují rozdílné množství článků o prezidentovi, vyjádříme-li tyto skutečnosti v procentech k celkovému počtu zveřejněných článků, je výskyt zmínek o prezidentovi je srovnatelný u všech tří: KazInform 6,8 %, Vlast 8,29 % a TengriNews 9,79 %.

Nejčastěji se články o prezidentovi v roce 2016 týkaly zahraničních vztahů, společensko-kulturních událostí a prezidentských iniciativ, z toho důvodu budou tato témata rozebrána v následujících podkapitolách. Daná témata rezonují dlouhodobě na kazašské politické scéně, jejich četnost v médiích během předvolebního období tak není překvapivá. Mimo výše zmíněné se na KazInform objevila témata bydlení, ekologie, ekonomika, EXPO, globální hrozby, hospodářský růst, infrastruktura, ropa, rozpočet, vzdělání a zemědělství. Na portálu Vlast byla tematická skladba o něco skromnější, přičemž byly zaznamenány články na témata EXPO, globálních hrozeb, mládeže, ropy, rozpočtu, výstavby budov, vzdělání a zemědělství. Podobně jako Vlast na tom bylo TengriNews, které ve zkoumaném období vydalo také články s tematikou bydlení, EXPO, globálních hrozeb, výstavby budov a zemědělství.

Tokajev, v té době ještě předseda Senátu, nezískal ve zkoumaném roce 2016 velký prostor ani v jednom ze zkoumaných médií. V případě KazInform a Vlasti byl přímo citován v sedmi článcích, v nichž zmiňoval spravedlivé vedení voleb a podporu prezidentských iniciativ.

Zahraniční vztahy (2016)

V článcích spojených s osobou prezidenta byly zahraniční vztahy nejčastějším tématem na portálu KazInform (66) a Vlast (9). Na portálu TengriNews byly zahraniční vztahy v roce 2016 druhým nejčastějším tématem (9), a to hned po společensko-kulturních událostech. Důležitost role kazašského prezidenta v zahraniční politice popisuje ve svém článku „‘Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan,“ Rico Isaacs. Zahraniční vztahy jsou podle něj totiž jedním z pilířů, na němž stálo charismatické vůdcovství kazašského prezidenta Nazarbajeva. V praxi se to projevovalo tak, že veškeré úspěchy v kazašské zahraniční politice byly připisovány prezidentovi, který byl hlavním aktérem mezinárodních vztahů.¹²⁹ Z podstaty věci se tato charismatická role projevuje na mezinárodním poli, a to zejména kvůli velkému důrazu na **multi-vektorismus** a **mediátorskou roli** Kazachstánu v mezinárodních sporech.

Tyto charakteristiky jsou patrné i z analýzy sledovaných médií. Ve všeobecnosti byla zdůrazňována zahraniční dimenze, jakožto důležitý pilíř kazašské politiky. Příkladem může být článek na portálu TengriNews, který píše, že *[j]e dnes jedním z pilířů politiky Kazachstánu odpovědnost v mezinárodních záležitostech.*¹³⁰ Hlavním aktérem však zpravidla vždy byl prezident Nazarbajev, jehož cesty podle portálů přinášely Kazachstánu značné finanční zisky. V tomto kontextu KazInform zveřejnil článek o financích, které díky Nazarbajevově zahraniční cestě Kazachstán získal: „*V důsledku mých zahraničních cest Kazachstán v roce 2015 získal 1 miliardu dolarů,*“ řekl prezident.¹³¹ Nazarbajevovy návštěvy mimo financí přináší také zlepšování vztahů se zahraničními partnery. KazInform publikoval článek, který pojednává o zlepšení vztahů země s Velkou Británií i zde je však zdůrazněno, že za to může prezidentova nedávná návštěva: *Kazachstán a Velká Británie dosáhly bezprecedentní úrovně strategického partnerství. Zásluhu na tom měla nedávná oficiální návštěva prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva v Londýně.*¹³² V případě, že byly publikovány články o návštěvách zahraničních aktérů v Kazachstánu i v nich byla pozornost soustředěna na osobu Nazarbajeva, příkladem může být článek na portálu Vlast, ve kterém se píše o návštěvě egyptského prezidenta: *Egyptský prezident*

¹²⁹ Rico Isaacs, „‘Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan,“ 435-452.

¹³⁰ TengriNews, „Kosmos, farmaceutika, turizm: Kazachstan i Jegipet dogovorilis' rasshirit' sotrudničestvo,“ accessed January 20, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-ozbekstan-men-azrbayjanga-baradyi-268540/.

¹³¹ KazInform, „Jelbasy: 2015 žylghy šeteldik saparlarymnyñ nätižesindē \$ 60 mlrd. khurajtyñ 275 kelisimge khol khojyldy,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed January 20, 2022, https://www.inform.kz/kz/elbasy-2015-zhylgy-sheteldik-saparlarymnyñ-natizhesinde-60-mlrd-kuraytyñ-275-kelisimge-kol-koylydy_a2876865.

¹³² KazInform, „Britaniyalıkh parlamentshiler Khazakhstangha shakhyryldy,“ (by Zarina Tughanbajeva), accessed January 20, 2022, https://www.inform.kz/kz/britaniyalıkh-parlamentshiler-kazakstanga-shakhyryldy_a2876224.

*Abdal Fattáh Al-Sísí v pátek navštívil Astanu. Hlavním bodem této cesty se samozřejmě stalo jednání s prezidentem Kazachstánu Nursultanem Nazarbajevem.*¹³³ Nazarbajev je v médiích také zobrazován jako proaktivní mezinárodní aktér, jak ilustruje například článek z KazInform: *Nursultan Nazarbajev navrhuje uspořádat konferenci OSN na vysoké úrovni k obnovení důvěry mezi státy*¹³⁴ To je také podle médií oceňováno mezinárodními aktéry, příkladem může být článek z KazInform, který píše, že *[U]NESCO ocenilo Nazarbajevovu iniciativu a poznamenalo, že návrhy jsou relevantní a v souladu s klíčovými programy a organizačními strategiemi.*¹³⁵

Prezident Nazarbajev jako aktér zahraničních vztahů byl v roce 2016 vyobrazován zpravidla pozitivně a občasně neutrálně. Za celé zkoumané období nebyl nalezen ani jeden článek, který by byl negativní. V KazInform bylo ze 66 článků 52 pozitivních a 14 neutrálních; ve Vlasti byl výsledek více vyrovnaný, přičemž pozitivních bylo 5 článků a neutrální byly 4; v TengriNews byly dominantní pozitivní články, kterých bylo 8, neutrální byl pouze 1. Co se týká hodnotících slov obsažených v článcích, ta jsou nejméně zastoupena ve Vlasti, články se jeví nejméně zabarvené ze všech zkoumaných médií, i přesto se však objevují slova jako „úspěšný“ nebo „velmi plodné“. KazInform byl nejpestřejší co do počtu hodnotících slov a v článcích můžeme najít spojení a slova jako například „na vysoké úrovni“, „velký potenciál“, „nadějně“, „morální“, „přátelské“ nebo „aktivní“. TengriNews, který má svým zaměřením blíže k bulvárnímu tisku, nabízel v tomto ohledu zajímavé souvislosti. Tam, kde KazInform a Vlast zůstávaly u strohého popisu, přidávalo TengriNews hodnotící nebo emocionálně zabarvené věty, například *prezident Kazachstánu byl šokován* (článek o zavalení horníků v ruském dole)¹³⁶ nebo *každý měsíc si prezidenti telefonují* (před návštěvou ukrajinské delegace).¹³⁷

Důležitosti, která byla prezidentovi přikládána, odpovídá i množství přímých řečí Nazarbajeva, které články ve zkoumaném období obsahovaly. V KazInform byl Nazarbajev přímo citován ve 25 článcích a jeho slova byla parafrázována ve 3 článcích; ve Vlasti se přímá řeč objevila

¹³³ Vlast, „Kosmos, farmacevtika, turizm: Kazachstan i Jegipet dogovorilis' rassirit' sotrudnicestvo,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed January 20, 2022, <https://vlast.kz/politika/16002-kosmos-farmacevtika-turizm-kazahstan-i-egipet-dogovorilis-rassirit-sotrudnicestvo.html>.

¹³⁴ KazInform, „N.Nazarbajev Memlekettër arasyndaghy senimdi kalpyna keltiru üshin zhogary dëngejdegı BUU konferenciıasyn ötkizudi usyndı,“ (by Marlan Žijembaj), accessed January 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-memleketter-arasyndaghy-senimdi-kalpyna-keltiru-ushin-zhogary-dengeydegi-buu-konferenciyasyn-otkizudi-usyndy_a2876814.

¹³⁵ KazInform, „JuNĚSKO ştab-pätërindë Khazakhstan Prezidentiniñ bastamalaryn talkhylady,“ accessed January 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/yunesko-shtab-paterinde-kazakhstan-prezidentinin-bastamalaryn-talkylady_a2878287.

¹³⁶ TengriNews, „Nazarbajev Putinge köñil ajtu žedëlchatyn žoldady,“ accessed January 21, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-putinge-konl-aytu-jedelhatyin-joldady-268264/.

¹³⁷ TengriNews, „Ukraina Nazarbajevty jeñ zhogary dëngejdë kharsy alugha dajyndalyp žatyr,“ accessed January 23, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/ukraina-nazarbaevty-en-jogary-dengeyde-karsyi-aluga-268150/.

ve dvou člancích a parafrázován byl Nazarbajev v 5 člancích; v TengriNews přímo citovali Nazarbajeva ve 4 člancích a ve 3 jej parafrázovali. Tam, kde je použita přímá řeč, je nejčastěji vyobrazován jako asertivní aktér, který se nebojí vzít situaci do vlastních rukou, například KazInform píše: „*Jsme připraveni spolupracovat s Tureckem na zajištění mezinárodní bezpečnosti a stability tváří v tvář moderním výzvám,*“ řekl prezident.¹³⁸

Jedním z hlavních rysů kazašské zahraniční politiky v období Nazarbajeva byla snaha o mezinárodní mediátorství konfliktů.¹³⁹ Kazachstán byl v čele s Nazarbajevem zapojen do velkého počtu iniciativ od prvních dnů nezávislosti země. Již koncem roku 1991 se prezident Nazarbajev snažil mediovat konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Můžeme však také jmenovat krizi v Kyrgyzstánu v roce 2010, almatinské rozhovory ohledně íránského jaderného programu, ruské obsazení Krymu v roce 2014, turecko-ruské sbližování v roce 2016 nebo vyjednávání během Syrské občanské války.¹⁴⁰ To bylo rovněž přítomno v analyzovaných textech: *Vždy jsme podporovali a přispívali k procesu mezinárodních jednání o íránském jaderném programu*, jak například napsal KazInform.¹⁴¹

Dalším rysem kazašské zahraniční politiky je podle analytiků důraz na multivektorovou zahraniční politiku, což je termín používaný k popisu politiky, která rozvíjí zahraniční vztahy prostřednictvím rámce založeného na pragmatickém, neideologickém základu. Při vysvětlování cílů této strategie prezident Nazarbajev uvedl, že multivektorová zahraniční politika znamená rozvoj přátelských a předvídatelných vztahů se všemi státy, které hrají významnou roli ve světovém dění, a jsou v praktickém zájmu země.¹⁴² Důraz na multivektorovou zahraniční politiku byl patrný i z analyzovaných textů: *V roce 2016 bude Kazachstán pokračovat ve vyvážené multivektorové zahraniční politice*, jak napsal KazInform.¹⁴³ Důvody pro multivektorový základ zahraniční politiky Kazachstánu se objevily téměř okamžitě s nezávislostí země v roce 1991, kdy byla tzv.

¹³⁸ KazInform, „N. Nazarbajev R. Jerdoghangha Ankarada bolghan tǵorlyk aktige bajlanysty kǵnıl aıttı,“ accessed January 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-r-erdoganga-ankarada-bolgan-terrorlyk-aktige-baylanysty-konil-aytty_a2872361.

¹³⁹ Svante E. Cornell, „Kazakhstan's Role in International Mediation under First President Nursultan Nazarbayev,“ *Silk Road Studies Program* (2020), 36-37.

¹⁴⁰ Ibid, 64.

¹⁴¹ KazInform, „Jadrolyk kharugha ije memlekettǵr kharusyzdanuda ǵzgelerge ulgi kǵrsetui tiis - KhR Prezidenti,“ (by Marlan Žijembaj), accessed January 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/yadrolyk-karuga-ie-memleketter-karusyzdanuda-ozgelerge-ulgi-korsetui-tiis-kr-prezidenti_a2876853.

¹⁴² Rachel Vanderhill and Sandra F. Joireman, „Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers,“ *International Affairs* 96, no. 4 (2020), 975-993.

¹⁴³ KazInform, „Kazakhstan Šanhai yntymaktastyk ujymyn damytu šaralaryna belsendi tǵrdǵ khatysady - Jelbasy,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed January 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstan-shanhay-yntymaktastyk-uyymyn-damytu-sharalaryna-belsendi-turde-katysady-elbasy_a2876879.

politika mnoha azimutů prostředkem, jak obejít hegemonii Ruska v regionu a vytvořit alespoň částečně nezávislou zahraniční politiku Kazachstánu.¹⁴⁴ Rozpad Sovětského svazu umožnil Kazachstánu také znovu objevit svého čínského souseda, vyloučeného z ekonomické a kulturní reality regionu během let čínsko-sovětského konfliktu.¹⁴⁵ Během tohoto balancování „mezi medvědem a drakem“ si Nazarbajev stále více uvědomoval potřebu vyvažování těchto dvou hráčů vytvářením mezinárodních vztahů s dalšími zeměmi, zejména pak se Západem.¹⁴⁶

Důraz na multivektorismus se v článcích projevil zejména rozmanitou škálou zemí, o kterých pojednávaly. Je nutné poznamenat, že ve všech zkoumaných portálech byly články o Rusku, ale o Číně a Západu pojednal pouze KazInform. Pro úplnost je zde uveden úplný výčet zemí, o kterých jednotlivé portály pojednávaly:

KazInform: *Afghánistán, Čína, Egypt, Rusko, Írán, Jordánsko, Kuvajt, Kyrgyzstán, Německo, SAE, Skotsko, Slovensko, Turecko, Srbsko, Sýrie, Velká Británie a Ukrajina.*

Vlast: *Afghánistán, Egypt, Rusko, Turecko a Ukrajina.*

TengriNews: *Afghánistán, Egypt, Rusko, Turecko, Ukrajina a Uzbekistán.*

Nejvíce článků na zkoumaných portálech bylo věnováno Egyptu a Rusku. Článků o Egyptu bylo na portálu KazInform celkem 14, ve Vlasti 3 a v TengriNews také 3. Tento zájem lze vysvětlit jednak oficiální návštěvou egyptského prezidenta Abd al-Fattáha as-Sísího v Kazachstánu, která proběhla ve zkoumaném období, ale také historickými okolnostmi. Nazarbajev od vzniku Kazachstánu váhal s investicemi z Blízkého východu, a to i přes vysokou úroveň turecké a íránské obchodní aktivity ve Střední Asii. Kazachstán zpočátku akceptoval pouze status pozorovatele v Organizaci islámské spolupráce, a to převážně z obavy, aby sám nevypadal příliš „muslimsky“. V roce 1995¹⁴⁷ se stal Kazachstán plnohodnotným členským státem organizace a prezident se posunul od proklamovaného ateisty k hrdému hlásání svého muslimského původu. Nazarbajev podporoval pomoc z Íránu při rozvoji dopravních spojení, z Ománu při budování ropovodů, z Egypta při budování mešit a ze Saúdské Arábie při rozvoji národního bankovního systému.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Reuel R. Hanks, „Multi-vector politics and Kazakhstan's emerging role as a geo-strategic player in Central Asia,“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11, no. 3 (2009), 261.

¹⁴⁵ Sébastien Peyrouse, „Chinese Economic Presence in Kazakhstan,“ *China Perspectives*, no. 3 (2008), 34.

¹⁴⁶ Yusuf Nebi Bastas, „The Foreign Policy of Kazakhstan“ (Master's thesis, University of Oslo, 2013), 22.

¹⁴⁷ Organisation of Islamic Cooperation, „Member States,“ accessed January 26, 2022, <https://www.oic-oci.org/states/?lan=en>.

¹⁴⁸ Global Security, „Kazakhstan – Foreign Relations,“ accessed January 26, 2022, <https://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/kazak-forrel.htm>.

Celkové vyznění článků o Egyptu bylo velmi pozitivní, například TengriNews v této souvislosti citoval vyjádření Nazarbaeva o historii bilaterálních vztahů: „*Naše země má zájem rozvíjet přátelské vztahy s Egyptem. Připomínáme, že Egypt byl první arabskou zemí, která uznala naši nezávislost v roce 1991. Od té doby se udělalo mnoho pro to, aby naše národy přivedly naše země blíže. Jednou jsem tam dokonce i byl,*“ řekl prezident.¹⁴⁹ KazInform se dostává historicky ještě o mnoho hlouběji zpět, když v jednom z článků psal, že [s]oučasná návštěva prezidenta as-Sísiho a jeho setkání s prezidentem Nursultanem Nazarbaevem je pokračováním staletí trvajícího historického spojení.¹⁵⁰ Nejčastějšími přídomky na všech zkoumaných portálech byla slova „bratrský“ a „blízký“.¹⁵¹

Zaměření článků na Rusko je podmíněno silnými kulturními, jazykovými a historickými vazbami,¹⁵² tento blízký vztah však není bezproblémový. Rusové vidí Střední Asii jako oblast s monolitickou historií, kde dominovala carská a posléze sovětská moc, což ve výsledku vedlo k vytvoření dnešních států. Kazašská perspektiva oproti tomu vnímá ruskou a kazašskou civilizaci jako dva odlišné kulturní a geopolitické celky. Kazachstán hájí myšlenku oddělené historie i v praxi, například v roce 2015 kazašská policie zatkla Kazachy, kteří tvrdili, že ruské a kazašské dějiny jsou úzce integrované, a proto by Kazachstán měl mít politicky i ekonomicky blízko k Rusku.¹⁵³ Možná i proto jsou články o Rusku ve zkoumaném období spíše neutrální bez hodnotících slov, které jsme mohli zaznamenat v případě Egypta. Zprávy o Rusku obecně ovšem převažují oproti zpravodajství o Západu nebo Číně.

Jak tedy vysvětlit nižší zájem o Západ a Čínu za předpokladu, že si Kazachstán zakládá na své multivektorové politice? Vysílání a psaná média v ruském jazyce jsou vnímána jako dominující mediálnímu prostoru Kazachstánu. Byť byla v roce 2016 ruskojazyčná média v Kazachstánu z velké části loajální Nazarbaevovu režimu, uvádí se, že měla tendenci šířit protizápadní postoje

¹⁴⁹ TengriNews, „Nazarbaev Mysyr Arab Respublikasynyň prezidenti Äbdel Fattach As-Sisimen kezdesti,“ accessed January 26, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-myysyr-arab-respublikasyynyin-prezident-abdel-268233/.

¹⁵⁰ KazInform, „K.Mäsımov pen Mysyr Prezidenti Abdël' Fattach As-Sisi sauda-ekonomikalykh mäselelerdi talkhylady,“ accessed January 26, 2022, https://www.inform.kz/kz/k-masimov-pen-mysyr-prezidenti-abdel-fattah-as-sisi-sauda-ekonomikal-yk-maselelerdi-talkylady_a2875587.

¹⁵¹ KazInform, „Khazakhstan Mysyrdy žänë onyň chalkhyn özinë žakhyn bauyr sanajdy - N. Nazarbaev,“ (by Marlan Žijembaj), accessed January 26, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstan-mysyrdy-zhane-onyn-halkyn-ozine-zhakyn-bauyr-sanaydy-n-nazarbaev_a2875267.

¹⁵² Rachel Vanderhill and Sandra F Joireman, „Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers,“ 975-993.

¹⁵³ Ibid, 975-993.

nebo téma opomíjet.¹⁵⁴ V analyzovaných článcích o prezidentovi nebyl patrný protizápadní postoj, avšak články o Západu byly jednoznačně v menšině.

Čína navzdory stále užším politickým, ekonomickým a bezpečnostním vztahům s Kazachstánem zůstává pro většinu obyvatel málo známou, špatně pochopenou, a dokonce obávanou zemí. Někdy se hovoří o tzv. sinofobii v kazašské společnosti. Tyto obavy jsou dále živěny předsudky zděděnými ze sovětských dob, kdy byla Čína vykreslována jako nepřítel islámu a všech turkických národů.¹⁵⁵ V roce 2016 dokonce vypukly protesty na řadě míst Kazachstánu v reakci na novou legislativu, která umožňovala prodloužení doby pronájmu pozemků pronajatých zahraničním společenstvem z deseti na 25 let. Lidé se báli, že změna umožní čínským společenstvem získat více půdy.¹⁵⁶ Snad nejvíce problematickou je však otázka Ujgurů, a to zejména po změně vedení čínské provincie Východní Turkestán v roce 2016.¹⁵⁷ V této oblasti jsou druhou největší skupinou etničti Kazaši.¹⁵⁸ Ze zkoumaných médií se k Číně vyjádřil pouze KazInform, a to nejčastěji neutrálně. Nejdelší zpráva v tomto kontextu pojednávala o tom, že se kazašské úřady zasadily o přijetí čtyř osob z ujgurské oblasti, které tam byly odsouzeny.¹⁵⁹ Čína ovšem v tomto článku nebyla vykreslována negativně.

Společensko-kulturní události

Od prvních dnů nezávislosti Kazachstánu musela Nazarbajevova vláda opatrně balancovat mezi nacionalistickými požadavky na tzv. kazachizaci a ochranou práv etnických menšin.¹⁶⁰

¹⁵⁴ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,” 2.

¹⁵⁵ The Diplomat, „Understanding Sinophobia in Central Asia,” accessed January 26, 2022, <https://thediplomat.com/2020/04/understanding-sinophobia-in-central-asia/>.

¹⁵⁶ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 204.

¹⁵⁷ Nový tajemník komunistické strany Chen Quanguo, převedený na tuto pozici z Tibetu, zesílil již tak tvrdá bezpečnostní opatření zaměřená na „deextremifikaci“ muslimských menšin, včetně masivní posílení policejních sil a zavedení špičkových metod sledování. Státisíce lidí, včetně Kazachů, byly poslány do takzvaných ‚převýchovných center‘, kde byli povinni ‚recitovat čínské a sin-tiánské zákony a zásady‘, nuceni sledovat provládní propagandistická videa a vzdát se svého etnického původu, a náboženských identit, recitování hesel jako „náboženství je škodlivé“ a „učení se čínštině je součástí vlastenectví“. In: The ASAN FORUM, „Kazakhstan’s Ambiguous Position towards the Uyghur Cultural Genocide in China,” accessed January 26, 2022, <https://theasanforum.org/kazakhstans-ambiguous-position-towards-the-uyghur-cultural-genocide-in-china/>.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ KazInform, „KhChR 4 khazakhstandykhty žazasyn jelindē öteu üšin KhR-gha khajtardy,” accessed January 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/khr-4-kazakstandykty-zhazasyn-elinde-oteu-ushin-kr-ga-kaytardy_a2877567.

¹⁶⁰ CABAR, „Etničeskaja politika Kazachstana 1991-2021: čto nužno menjat’,” accessed January 27, 2022, <https://cabar.asia/ru/etnicheskaya-politika-kazachstana-1991-2021-čto-nužno-menyat>.

V roce 1991 tvořili Kazaši pouze 43,1 % populace, přičemž ruské obyvatelstvo tvořilo 37,3 %.¹⁶¹ Rusové zůstali po celou dobu nezávislosti největší etnickou menšinou v zemi, ačkoliv je nutné dodat, že se jejich počty postupně snižovaly.¹⁶² Celkově se však hovoří až o 130 národnostech nacházejících se na kazašském území, mezi které patří například Ukrajinci, Uzbekové, Ujguři, Tataři, Němci a další etnické a národnostní skupiny.¹⁶³ Volba politické linie zaměřené na podporu etnického kazašského nacionalismu by v takových podmínkách byla pro kazašskou vládu politickou sebevraždou, zejména ve světle snahy země udržovat dobré vztahy s Ruskem.¹⁶⁴ Situaci komplikovaly obavy z ruských územních nároků na severní části Kazachstánu, na které často odkazovaly osobnosti jako ruský ultranacionalista Vladimir Žirinovskij a ruský romanopisec a historik Alexandr Solženicyn,¹⁶⁵ později také sám ruský prezident Vladimír Putin. Putin krátce po oznámení obsazení Krymu v roce 2014 vystoupil na ruském fóru mládeže. Na otázku, zda bude v Kazachstánu po Nazarbajevově odchodu následovat ukrajinský scénář, Putin posluchačům odpověděl: *Kazaši nikdy neměli vlastní stát*.¹⁶⁶ Není proto překvapením, že Nazarbajevova vláda inklinuje v roce 2016 spíše ke kazachizaci, ačkoliv oficiální rétorika o národní jednotě a ochraně práv etnických menšin včetně jejich jazykových práv zůstala nedotčena.¹⁶⁷ Nazarbajevovo balancování mezi multietnickou diverzitou při systematickém prosazování myšlenky a konceptů kazašské národnosti, aniž by došlo k etnickým konfliktům, je v domácím diskurzu vnímáno jako jeden z jeho největších úspěchů.¹⁶⁸

Jakási střední poloha mezi multietnicitou a kazachizací byla nalezena i při analýze zkoumaných médií. Zatímco kazašsko-jazyčný tisk zdůrazňuje v článcích „kazašství” (Khazakhstandykhtar),¹⁶⁹ tedy jednotný národ Kazachů, ruskojazyčný tisk má tendenci používat

¹⁶¹ Ildar Daminov, „Reassessing classification of Kazakhstan’s ethnic management model: A comparative approach,” *Diplomatic Academy of Vienna* 11, no. 2 (2020), 134.

¹⁶² 1991 29,9 %; 2009 23,7 %; 2016 20,6 %

¹⁶³ Embassy of Kazakhstan in US, „State Symbols,” accessed January 27, 2022, <https://kazakhembus.com/about-kazakhstan/culture/ethnic-groups>.

¹⁶⁴ CABAR, „Etničeskaja politika Kazachstana 1991-2021: čto nužno menjat’.”

¹⁶⁵ Rico Isaacs, „‘Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan,” 439.

¹⁶⁶ Foreign Policy, „Kazakhstan’s Border With Russia Is Suddenly an Open Question Again,” accessed January 27, 2022, <https://foreignpolicy.com/2022/01/06/kazakhstan-protests-russia-intervention-troops-ethnic-separatism-secession-ukraine/>.

¹⁶⁷ CABAR, „Etničeskaja politika Kazachstana 1991-2021: čto nužno menjat’.”

¹⁶⁸ Rico Isaacs, „‘Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan,” 439-440.

¹⁶⁹ KazInform, „11 nauryz. KhazAkhparat küntizbesi,” accessed January 27, 2022, https://www.inform.kz/en/11-nauryz-kazakparat-kuntizbesi_a3909544/amp.

termín „Kazaši“ (Kazachstancy),¹⁷⁰ aby se přizpůsobila etnické rozmanitosti země.¹⁷¹ V zemi navíc neexistuje jediný jazyk národního vzdělávání. V Kazachstánu se mnohojazyčnost rozvíjí na státní úrovni v souladu s úkoly stanovenými vládním programem. Iniciativa hlavy státu je realizována prostřednictvím projektu „Trojice jazyků“. Do roku 2020 mělo 100 % obyvatel Kazachstánu mluvit kazašským jazykem, 95 % také mělo mluvit rusky a 25 % anglicky.¹⁷² V případě ruštiny se jedná o vyjednávací ústupek, který režim učinil, aby si zajistil legitimitu a dobré vztahy se svým největším sousedem.¹⁷³ 95 % však může naznačovat, že kazaština má se 100 % v zemi prim. I z analýzy zkoumaných textů je patrné, že kazaština je vnímána jako hlavní jazyk národa a ruština, byť více používaná v běžné komunikaci než kazaština, je jazykem severního souseda. Vlast v tomto kontextu publikovala článek, v němž se Nazarbaev vyjadřuje k důležitosti jednotlivých jazyků: *„Státní jazyk, kazaština, je jazykem lidí našeho národa a potřebujeme jej znát. Tento jazyk proto učíme děti ve škole. Musíme umět anglicky, protože je to jazyk vědy a inovací. A musíte znát ruský jazyk, ve kterém jsme se naučili mluvit a rozumíme si. Je to jazyk našeho velkého souseda,“* zdůraznil Nazarbaev.¹⁷⁴ Kontroverzním bylo ve zkoumaném období také vyjádření Nazarbaeva, že se [v]e státní správě šušká, že kdo se zeptá rusky, odpoví mu kazašsky. *„Když se zeptá rusky, měl by dostat odpověď rusky,“* řekl prezident,¹⁷⁵ to ovšem podle odborníků znepokojilo zejména ruské obyvatelstvo země. Dalo se to chápat tak, že ačkoliv Nazarbaev o diskriminaci vůči ruskému obyvatelstvu ví, tak nepodniká žádné kroky, aby ji řešil.¹⁷⁶

Ve zkoumaných periodických jsou odkazy na multietnickou diverzitu a kazašskou identitu zastoupeny zejména v článcích týkajících se **Dne díkuvzdání** a **Mezinárodního dne žen**, v nichž vystupoval prezident. Ty byly pro účely této kapitoly souhrnně označeny jako společensko-kulturní události. Konkrétně se jednalo o 45 článků na KazInform, 7 článků ve Vlasti a 12 článků na TengriNews. To z této kategorie dělá v rámci článků o prezidentovi druhou nejčastější na portálech

¹⁷⁰ Vlast, „Prezident Kazachstana progolosoval na vyborah v mažilis,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed January 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16343-prezident-kazahstana-progolosoval-na-vyborah-v-mazilis.html>.

¹⁷¹ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 103.

¹⁷² Nurmira Zhumay, „Multilingual Education in the Republic of Kazakhstan: Problems and Prospects,“ *Cogitatio* 9, no. 1 (2021), 57.

¹⁷³ Ildar Daminov, „Reassessing classification of Kazakhstan's ethnic management model: A comparative approach,“ 138.

¹⁷⁴ Vlast, „Nazarbaev predlagajet vyděljat' sredstva na izučeniye kazachskogo jazyka čerez Assambleju naroda Kazachstana,“ (by TAMARA VAAL'), accessed January 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16044-nazarbaev-predlagaet-vydelat-sredstva-na-izucenie-kazahskogo-azyka-cerez-assambleju-naroda-kazahstana.html>.

¹⁷⁵ KazInform, „N.Nazarbaev Prezident apparatyna «Tilděr turaly» zañnyñ oryndaluyn khadaghalaudy tapsyrdy,“ (by Gülmira Ghosmanäli), accessed January 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-prezident-apparatyna-tilder-turaly-zannyn-oryndaluyn-kadagalaudy-tapsyrdy_a2871476.

¹⁷⁶ CAP, „Too Russian For Kazakhstan, Too Kazakh for Russia: Looking at Ethnic Russian Student Migration,“ accessed January 28, 2022, <https://centralasiaprogram.org/russian-kazakhstan-kazakh-russia-ethnic-russian-student-migration>.

KazInform a Vlast a nejčtenější na portálu TengriNews. Články byly téměř vždy pozitivní, na KazInform bylo ve zkoumaném období 43 článků pozitivních a 2 neutrální, na portálech Vlast a TengriNews byly všechny články ve zkoumaném období pozitivní. Za pozornost také stojí, že KazInform v kategorii společensko-kulturních událostí 4krát jmenovitě zmiňoval stranu Nur Otan a žádná jiná strana zmíněná nebyla. Ani v této kategorii nebyl nalezen žádný negativní článek. Všechny tři portály používaly podobné hodnotící výrazivo ve vztahu k prezidentovi a jeho aktivitám: „silný“, „vděčný“, „láskyplný“, „vlastenecký“, „stabilní“, „jednotný“, „harmonický“, „prosperující“ nebo „oblíbený“. Prezident byl přímo citován na portálu KazInform 20krát a parafrázován 3krát; ve Vlasti byl přímo citován 5krát a jednou parafrázován; na TengriNews byl přímo citován 9krát a jednou parafrázován.

V některých člancích o svátcích byl dán prostor občanům Kazachstánu a jejich vyjádřením. Typickým v nich bylo odkazování k prezidentovi, například KazInform píše: *Moje děti a já komunikujeme s Kazachy jako bratři. Bez nadsázky lze říct, že za to vše může **prozíravá politika moudrého vůdce země Nursultana Nazarbajeva**. Proto bych rád poděkoval kazašskému lidu, který má skvělého vůdce, jakým je Nursultan Nazarbajev, který dal místo stovkám národů a etnických skupin.*¹⁷⁷ Ještě častější však média dávala prostor přímo Nazarbajevovi, KazInform například cituje prezidenta, který hovoří o své návštěvě Izraele: *„Všichni jsou Kazachstánu velmi vděční. Prý je to místo zachránilo. Když jsem dorazil do Tel Avivu, lidé mě [tj. Nazarbajeva] zdravili. Necháпали jsme, co to bylo. Děkuji mi Židé, Němci, Poláci a Kavkazané. To znamená, že tato vděčnost, tato dobrá vůle pozvedává status našeho multietnického Kazachstánu a my jsme nastolili stabilitu a prosperitu.“*¹⁷⁸ Jinde Vlast v podobném duchu jako KazInform odkazuje k prezidentovi a etnické harmonii, která v zemi panuje: *Prezident zdůraznil, že národy nadále děkují Kazachstánu po roce 1991 za jejich záchranu.*¹⁷⁹ Z analýzy médií lze konstatovat, že byl prezident během obou zkoumaných svátků zcela ústřední osobou.

Den díkuvzdání, jako kazašský národní svátek, vznikl z iniciativy prezidenta Nazarbajeva v roce 2016 a slaví se 1. března. Média na fakt, že byl svátek vytvořen Nazarbajevem, kladla

¹⁷⁷ KazInform, „Khazakh chalkhy aldynda boryštarmyz - Amurša Bajsarov,“ (by Jelžan Jeraly), accessed January 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazak-halky-aldynda-boryshtarmyz-amursha-baysalov_a2876278.

¹⁷⁸ KazInform, „Khazakhstan tarichi otandaryna oralghan etnostar Jelbasyn zor khoşemetpen kharsy alady,“ (by Marlan Žijembaj), accessed January 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakstannan-tarihi-otandaryna-oralghan-etnostar-elbasyn-zor-koshemetpen-karsy-alady_a2876422.

¹⁷⁹ Vlast, „Ukrepljat' družbu i jedinstvo naroda, ne obraščaja vnimaniya na otděl'nye vypady, prizval prezident kazachstancev,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed January 28, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16039-ukreplat-druzbu-i-edinstvo-naroda-ne-obrasaa-vnimania-na-otdelnye-vypady-prizval-prezident-kazahstancev.html>.

patříčný důraz, dokonce TengriNews vydalo článek o myšlenkách, které Nazarbaeva provázely před vznikem tohoto svátku: „*Pak mě napadlo označit jeden den jako Den díkůvzdání. V lednu tohoto roku jsem podepsal příslušnou vyhlášku a nyní Den díkůvzdání doplňuje již existující svátky v zemi,*“ řekl prezident.¹⁸⁰ To, že bude svátek oblíbený bylo dalším bodem, na který média kladla důraz, jak například píše TengriNews: „*Jsem si jistý, že Den díkůvzdání bude nejzářivějším svátkem v naší zemi a bude blízký každému srdci,*“ řekl prezident.¹⁸¹ Nazarbaev sdělil, že v tento den mohou zástupci všech etnických skupin země poděkovat Kazachům za jejich toleranci a pohostinnost.¹⁸² Zdůraznil také, že v zemi žijí zástupci více než 130 národností a etnických skupin jako děti jedné rodiny.¹⁸³ Nejčastěji byly publikované články oslavné, například Vlast píše, že *[d]íky bohatým zkušenostem Nursultana Nazarbaeva a jeho úsilí jako hlavy státu dnes Kazachstán dosáhl nesporných úspěchů z hlediska socioekonomické transformace země.*¹⁸⁴ Multietnicita byla zobrazována jako výhoda Kazachstánu, nikoliv deficit, jak například píše Vlast: *Dnes je to naše hlavní výhoda, naše síla, jiné národy se obracejí k našim zkušenostem a učí se od nás...Prezident zdůraznil, že národy, které se vrátily do své historické vlasti, nadále děkují Kazachům za jejich záchranu.*¹⁸⁵ Ani na jednom portálu nebyly zveřejněny články o etnických konfliktech menšího rozsahu, které v zemi v posledních letech probíhají.¹⁸⁶

V článcích o Mezinárodním dni žen prezident rovněž vždy sehrával ústřední roli. Objevovaly se články, v nichž Nazarbaev vzdává úctu ženám, například KazInform píše: „*Ženy byly mou [tj. Nazarbaeva] nejspolehlivější oporou během všech let nezávislosti. Všechny naše úspěchy za posledních 25 let byly možné jen díky vaší aktivní účasti. Staly jste se symbolem jednoty, kreativity a stability v naší společnosti,*“ řekl prezident.¹⁸⁷ V článcích prezident také hovoří o

¹⁸⁰ TengriNews, „Nazarbaev äriptěstërinën keşirim surady,“ accessed January 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-arptesternen-keshrm-surady-268288/.

¹⁸¹ TengriNews, „Bireu öz ultyn makhtaj žönělse khorkhynyşty narseler bastalady - Nazarbaev,“ accessed January 29, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/breu-oz-ultyn-maktay-jonelse-korkvinyishtyi-narseler-268297/.

¹⁸² Zhangir Khan University, „THANKSGIVING DAY,“ accessed January 28, 2022, <http://new.wkau.kz/en/news/thanksgiving-day/>.

¹⁸³ KazInform, „Salman Gerojev: Chalkymyzdy öziniñ khuşaghyna alghan osy Uly Dalagha alghysymyz şeksiz,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed January 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/salman-geroev-halkymyzdy-ozinin-kushagyna-alghan-osy-uly-dalaga-alghysymyz-sheksiz_a2876540.

¹⁸⁴ KazInform, „Asyl Bala» khauymdastyghy Jelbasyna khajyrymdylykh akciyasyna žeke zattaryn bergeni üşin alghys bildirdi,“ (by Zarina Tughanbaeva), accessed January 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/asyl-bala-kauymdastygy-elbasyna-kavryrmdylyk-akciyasyna-zheke-zattaryn-bergeni-ushin-alghys-bildirdi_a2876837.

¹⁸⁵ Vlast, „Ukrepljat' družbu i jedinstvo naroda, ně obraščaja vnimanija na otdělnye vypady, prizval prezident kazachstancsev,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed January 29, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16039-ukreplat-druzbu-i-edinstvo-naroda-ne-obrasaa-vnimanija-na-otdelnye-vypady-prizval-prezident-kazahstancsev.html>.

¹⁸⁶ Oxus Society, „The Central Asia Protest Tracker.“

¹⁸⁷ KazInform, „Khazakstandykhtar 8 nauryz - chalykharalykh äjeldër merekesin atap ötti,“ accessed January 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakstandykhtar-8-nauryz-halykaralyk-ayelder-merekesin-atap-otti_a2878783.

ženské politické participaci, jak píše například KazInform: *V poslední době ženy rostou na politických pozicích a výrazně se zvyšuje jejich podíl ve veřejné službě.*¹⁸⁸ Zároveň ovšem k těmto zcela jistě pokrokovým stanoviskům přidává Nazarbaev v médiích obdobná prohlášení, například jinde KazInform píše: *Prezident Kazachstánu poznamenal, že hlavní povinností ženy je být matkou. Člověk, který především v dětství vidí výchovu a lásku své matky, vyrostе zdravě a stane se dobrým občanem.*¹⁸⁹ Články pojednávaly také z pozice žen o Nazarbaevovi, následující článek z KazInform pojednává o setkání žen u příležitosti svátku a jejich vyjadřování vděku prezidentovi: *Poté za živého rozhovoru u stolu ženy hovořily o práci, kterou vykonaly ve svých oborech a vyjádřily vděčnost za podporu a péči, kterou jim prezident a stát poskytují.*¹⁹⁰ Kategorii samostatnou jsou pak tradiční anekdoty a dojmavé příběhy, které prezident každý rok během tohoto svátku přednáší pro média. TengriNews popisovalo rovněž reakce žen na ně: *Nazarbajevovo podobenství vešlo ženám slzy do očí.*¹⁹¹ V jiném článku TengriNews píše: *Byly to slzy obyčejného člověka. Nebyla jsem jediná, kdo plakal. Bylo tam 25 žen, všechny plakaly.*¹⁹² Nejčastěji citované anekdoty byly v roce 2016 tyto:

*Školák čte knihu Mýty starověkého Řecka a ptá se otce: Otče, jak staří Řekové demonstrovali, že zvítězila žena? ptá se. Svatbou, řekl jeho otec.*¹⁹³

*Víte, proč vynalezl Bůh líbání? Aby alespoň na chvíli zavřel ženám ústa.*¹⁹⁴

Iniciativy

¹⁸⁸ KazInform, „Otannyň khorghany da, uytqkysy da - ÄJEL!“, (by Khanat Mämetkhazyuly), accessed January 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/otannyn-korgany-da-uytkysy-da-ayel_a2878833.

¹⁸⁹ KazInform, „N.Nazarbaev: Äjeldär - khoghamdaghy birliktiñ, zhasampazdykh pen turakhtylykhtyñ bejnësi“, accessed January 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-ayelder-kogamdaghy-birliktin-zhasampazdyk-pen-turakhtylykhtyn-beynesi_a2877794.

¹⁹⁰ KazInform, „Oralda äjel-ana, arulargha khurmet körsetildi (FOTO)“, (by Jelžan Jeraly), accessed February 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/oralda-ayel-ana-arularga-kurmet-korsetildi-foto_a2878272.

¹⁹¹ TengriNews, „Nazarbaev ajtkhan tämsil äjeldärdiñ közinë zhas aldyrdy“, accessed February 1, 2022, <https://kaz.tengrinews.kz/story/nazarbaev-aytkan-tamsil-ayelderdn-kozne-jas-aldyrdy-268363/>.

¹⁹² TengriNews, „Tamara Asar Prezidentpen kezdesudeñ üşin žylaghanyn ajty“, accessed February 1, 2022, <https://kaz.tengrinews.kz/story/tamara-asar-prezidentpen-kezdesude-ushn-jylaganyin-aytty-268377/>.

¹⁹³ TengriNews, „Nazarbaev äjeldär turaly äzil ajtyp berdi“, accessed February 1, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-ayelder-turaly-azil-aytyp-berd-268362/.

¹⁹⁴ Ibid.

Stejně jako v mnoha jiných bývalých sovětských republikách se kazašská ekonomika v letech bezprostředně po pádu sovětského svazu potácela na pokraji kolapsu. Nicméně díky lepšímu využívání zdrojů a díky vysokým cenám ropy kazašské HDP rychle rostlo. To vedlo ke zvýšení životní úrovně a prosperitě některých částí populace, což v konečném důsledku umožnilo vznik střední třídy. Taková ekonomická prosperita vtiskla jak Nazarbajevovu vedení, tak institucím, které jej obklopují, značnou míru legitimacy a dodávala tak prezidentově mantře „ekonomika na prvním místě a politika až na druhém místě“ na důvěryhodnosti ve veřejném diskurzu.¹⁹⁵

Situace se ovšem začala měnit kvůli poklesu cen nerostných surovin, které měly obzvláště silný dopad na Kazachstán. Od června 2014 cena ropy rychle klesla a v lednu 2016 se propadla na 13leté minimum. S ohledem na zhoršování světové ekonomiky a pesimistické předpovědi vývoje národního hospodářství přijala vláda projekt rozvoje infrastruktury s názvem *Nurly Žol – Zárná cesta*, poskytující podporu malému a střednímu podnikání a zaměstnanosti.¹⁹⁶ Dále také vznikla iniciativa 100 konkrétních kroků, také nazvaná Národní plán, který byl odhalen brzy po znovuzvolení prezidenta Nursultana Nazarbajeva v roce 2015. Národní plán je navržen k překonání krátkodobých výzev a zároveň k dosažení ambicí země zařadit se mezi 30 nejrozvinutějších zemí do roku 2050.¹⁹⁷

Možná i kvůli výše zmíněným skutečnostem byl na zkoumaných portálech v předvolebním období častější výskyt článků o iniciativách prezidenta než o ekonomice jako takové, která byla negativně zasažena globálními trendy. Konkrétně se jednalo o 15 článků na KazInform, 6 na Vlasti a 5 na TengriNews. Za pozornost stojí, že všechny zmiňované články byly pozitivní. Oproti předchozím dvěma tématům došlo k menšímu využití přímých citací u prezidenta na KazInform, objevily se zde pouze ve třech člancích. Ve Vlasti a na TengriNews byl výsledek blíže předchozím dvěma kategoriím, tedy Vlast 3krát přímá citace a 1krát parafráze, TengriNews 4krát přímá citace a 1krát parafráze. Mezi adjektiva, která byla využívána při popisech lze jmenovat „konstruktivní“, „vynikající“, „přátelský“, „zodpovědný“ a „efektivní“. Články byly ze zkoumaných kategorií na všech třech portálech nejdelší svým rozsahem.

¹⁹⁵ Rico Isaacs, „‘Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan“, 440.

¹⁹⁶ CABAR, „Jevgenij Chon: Strateģija razvitiya ekonomiki Kazachstana v uslovijach krizisa,“ accessed February 1, 2022, <https://cabar.asia/ru/evgenij-hon-strategiya-razvitiya-ekonomiki-kazahstana-v-usloviyah-krizisa>.

¹⁹⁷ The Diplomat, „Kazakhstan: 100 Steps Toward a New Nation,“ accessed February 1, 2022, <https://thediplomat.com/2015/07/kazakhstan-100-steps-toward-a-new-nation/>.

Nezřídka se sám Nazarbaev s vládními iniciativami ztotožňoval, v jednom z jeho projevů například řekl, že „[1]00 kroků je vlastně mých 100 konkrétních rozhodnutí o systémových otázkách dalšího rozvoje země. Národní plán je rovněž jádrem našeho [tj. Nur Otan] nového volebního programu na příštích pět let“.¹⁹⁸ Ve vztahu k jeho iniciativám pak zkoumaná média dodávají, že se jedná o aktivity, ze kterých by měli těžit především občané Kazachstánu, jak je to patrné například z článku, který byl publikovaný na KazInform: *„Konečným cílem mých strategií jsou potřeby obyčejných lidí, jejich blaho a stabilita života,“* řekl prezident.¹⁹⁹ Iniciativy byly často médii spojovány také s volbami, jak uvádí například KazInform: *„Jsem přesvědčen, že nadcházející parlamentní volby pomohou zorganizovat náš národ a přivedou jej na novou úroveň rozvoje, k tomu bude dopomoženo 100 konkrétními kroky,“* řekl prezident.²⁰⁰ TengriNews měl v analyzovaných článcích opět trochu jiný tón, kdy k článkům o strategiích připojil i příběh: *Bůh stvořil člověka z hlíny. Když je člověk již celý vymodelován, zbude mu v ruce malý kousek hlíny. Proto se člověk zeptal Boha, zda je to štěstí? Bůh odpověděl, že štěstí není dar, je to všechno, čeho dosáhnete sami.*²⁰¹ To je zřejmě zamýšleno jako paralela k tomu, že v době globální ekonomické krize musí Kazachstán sám pracovat na tom, aby se stal „šťastným“.

V KazInform a ve Vlasti byl věnován prostor také článkům, v nichž se k prezidentovi odkazovalo. V případě KazInformu můžeme takové odkazování vidět v následujícím článku: *Promluvil s cílem vysvětlit a propagovat konstruktivní politiku prezidenta Nursultana Nazarbaeva, pět institucionálních reforem zaměřených na to, aby se Kazachstán stal jednou z 30 nejvlivnějších zemí světa.*²⁰² K prezidentovi bylo o něco méně často odkazováno i na portálu Vlast: *Cítíme velkou odpovědnost při realizaci iniciativy prezidenta Nursultana Nazarbaeva zvýšit úroveň veřejné kontroly činnosti státních organizací.*²⁰³ Zároveň se iniciativy objevovaly na portálu KazInform i v relativně nečekaných kontextech: *Prezident Nursultan Nazarbaev navštívil největší hypermarket*

¹⁹⁸ Akorda, „Memleket basšysynnyń töraghalyghymen «Nur Otan» partijasynnyń XVII s'jezi ötti,“ accessed February 1, 2022, https://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/participation_in_events/memleket-basshysynyn-toragalyghymen-nur-otan-partijasynyn-xvii-sezi-otti.

¹⁹⁹ KazInform, „N.Nazarbaev: Meniń tapsymalarymnyń tüpki makhsaty - kharapajym adamnyń muń-mukhtaży, onyń äl-aukhaty men turmysynnyń turakhtylyghy,“ accessed February 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-menin-tapsymalarymnyń-tupki-maksaty-karapayym-adamnyń-mun-muktazhy-onyn-al-aukaty-men-turmysynyn-turakhtylygy_a2869568.

²⁰⁰ KazInform, „Aldaghy sajlau jelimizdi damytudyń zańa belesine şygharugha ykhpal jetetinine senimdimin - N. Nazarbaev,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed February 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/aldagy-saylau-elimizdi-damytudyn-zhana-belesine-shygharuga-ykpal-etetinine-senimdimin-n-nazarbaev_a2876805.

²⁰¹ TengriNews, „Nazarbaev bakhyt žajly tämsil ajtyp berdi,“ accessed February 1, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-bakyt-jayly-tamsil-aytyp-berdi-268588/.

²⁰² KazInform, „«Mäńgilik Jel» pojyzy Tobyl öñirině taban tiredi,“ accessed February 2, 2022, https://www.inform.kz/kz/mangilik-el-poyyzy-tobyl-onirine-taban-tiredi_a2881075.

²⁰³ KazInform, „KhR SIM-dě Khoghamdykh keńes otyrasy ötti,“ accessed February 2, 2022, https://www.inform.kz/kz/kr-sim-de-kogamdyk-kenes-otyrasy-otti_a2879279.

Carrefour v zemi, který se nachází v obchodním centru Grand Park Almaty. V roce 2018 bude také v Almaty otevřen známý hypermarket Leroy Merlin a síť restaurací McDonald's. Nedávno začal řetězec kaváren Starbucks přijímat návštěvníky. Otevření mezinárodních značek v Almaty je možné v rámci práce prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva k usnadnění podnikání při realizaci projektu 100 konkrétních kroků.²⁰⁴ Spojování těchto populárních značek s prezidentovými iniciativami působí ze strany KazInform poněkud manipulativně.

Při analýze daných kategorií v roce 2016 vyplynulo, že v kulturních otázkách byly články často navázané na ruský element, ale v ekonomických otázkách a prezidentových strategiích dominovala Čína. To bylo patrné z analýzy portálů KazInform a Vlast, TengriNews o Číně nepojednával. Články ve Vlasti byly o něco více věcné a neutrální: „*Aktivní práce společnosti na rozvoji nových kompetencí a propagaci služeb kontejnerových vlaků umožnila v loňském roce zdvojnásobit tranzitní kontejnerový tok mezi Čínou a Evropou ve srovnání s rokem 2014 a zvýšit podíl příjmů z tranzitní dopravy na 28 %,“ řekl prezident.*²⁰⁵ Články na KazInform byly o něco emotivnější (*Vztahy mezi Čínou a Kazachstánem jsou založeny na přátelství národů*)²⁰⁶ a jako jediné ze zkoumaných médií hovořil o čínské iniciativě tzv. Nové hedvábné stezky (*Naše důležité státní programy průmyslového a inovačního rozvoje a Nurly Žol jsou úzce propojeny s čínskou iniciativou Nová Hedvábná stezka*).²⁰⁷

2.1.2 Role prezidenta 2021

Nazarbajev možná v roce 2019 opustil prezidentský úřad, ale neopustil nejvyšší patra moci. V roce 2021 si Nazarbajev nadále držel titul *Jelbasy*, tedy vůdce národa, zůstal předsedou strany Nur Otan, byl šéfem Národní bezpečnostní rady, zastupoval Kazachstán na mezinárodní scéně a

²⁰⁴ KazInform, „Jelbasy Almatyda gipermarkettēn otandykh ōndiristēn šykhkhan tauarlar satyp aldy,“ (by Gülmira Ghosmanāli), accessed February 2, 2022, https://www.inform.kz/kz/elbasy-almatyda-gipermarketten-otandyk-ondiristen-shykhkan-tauarlar-satyp-alddy_a2871318.

²⁰⁵ Vlast, „Prezident AO «Kazachstan temir žoly» otčitalsja pered Nazarbaevym o prodelannoj rabotě,“ (by PJoTR TROCENKO), accessed February 4, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16027-prezident-ao-kazahstan-temir-zoly-otcitalsa-pered-nazarbaevym-o-prodelannoj-rabote.html>.

²⁰⁶ KazInform, „Khytaj men Khazakhstan khatynasy chalykhtar dostyghyna negizdēlgen - KhChR Almatydaghy bas konsuly Čžan Vej,“ (by Gülmira Ghosmanāli), accessed February 4, 2022, https://www.inform.kz/kz/kytay-men-kazakhstan-katynasy-halyktar-dostyghyna-negizdelgen-khr-almatydaghy-bas-konsuly-chzhan-vey_a2870543.

²⁰⁷ KazInform, „Biz Azija kharžy ortalıktarynyñ üzdik ondyghyna kirgimiz keledi - Kh.Kelimbetov,“ (by Marlan Žijembaj), accessed February 4, 2022, https://www.inform.kz/kz/biz-aziya-karzhly-ortalıktarynyñ-uzdik-ondyghyna-kirgimiz-keledi-k-kelimbetov_a2875639.

nadále měl pravomoci jmenovat ministry a vedoucí státní úředníky,²⁰⁸ není proto překvapením, že mu média věnovala pozornost i v roce 2021. Předmětem zájmu ovšem bude, zda zkoumaná média vykazují znaky nastupující postnazarbajevovské éry, s kterou se snižuje prostor a vliv, který je prvnímu prezidentovi ve zkoumaných médiích věnován.

Ve zkoumaném roce 2021 KazInform pojednal o Tokajevovi 270krát a o Nazarbajevovi vyšlo 101 článků. Vlast zmínila Tokajeva 44krát a Nazarbajeva 3krát. I v roce 2021 TengriNews věnuje větší počet článků prezidentovi než volbám samotným. Konkrétně se jedná o 38 článků o Tokajevovi a o Nazarbajevovi bylo publikováno 16 článků. Nejčastějšími tématy v článcích o prezidentovi byly opět zahraniční vztahy, společensko-kulturní události a prezidentské iniciativy. Je však nutné dodat, že články na Vlasti a TengriNews byly mnohem méně tematicky rozmanitě. Na KazInform se objevilo bydlení, digitalizace, ekologie, ekonomika, infrastruktura, kriminalita, kultura, mládež, rybolov, vzdělání a zemědělství. Na portálu Vlast i TengriNews se mimo ekonomiky objevily pouze tři nejčastější témata, která budou analyzována v následujících podkapitolách.

Zahraniční vztahy (2021)

V předvolebním období 2021 byly zahraniční vztahy shodně třetím nejčtenějším tématem na portálu KazInform (64 článků, ku 66 v roce 2016), Vlast (9 článků, ku 9 v roce 2016) i TengriNews (12 článků, ku 9 v roce 2016). Podíl článků věnovaných prezidentovi Tokajevovi a bývalému prezidentovi Nazarbajevovi byl následující: KazInform zveřejnil 51 zahraničněpolitických článků o Tokajevovi a 13 o Nazarbajevovi; Vlast věnovala 9 zahraničněpolitických článků Tokajevovi a žádný Nazarbajevovi; a v TengriNews bylo 10 článků o zahraniční politice věnováno Tokajevovi a 2 Nazarbajevovi.

Tokajev držel prim nejen co do počtu článků, ale také v počtu citací ve zkoumaném období. Na portálu KazInform měl Tokajev 14 přímých citací a 4 parafráze, Nazarbajev 2 přímé citace. Vlast věnovala Tokajevovi 5 přímých citací a 5 parafrází, Nazarbajev v článcích nefiguroval. TengriNews dal prostor Tokajevovi ve 2 přímých citacích a 3 parafrázích, Nazarbajevovi pouze jednou přímou citací. Podobné výsledky byly zaznamenány v počtech pozitivních článků.

²⁰⁸ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,” 2.

KazInform publikoval 44 pozitivních článků o Tokajevovi a 8 pozitivních článků o Nazarbajevovi. Vlast vydala 26 pozitivních o Tokajevovi a žádný o Nazarbajevovi. TengriNews 7 pozitivních o Tokajevovi a 2 pozitivní o Nazarbajevovi. Přesto, že nebyly zaznamenány negativní články, všeobecně v roce 2021 kategorie zahraniční politiky postrádá dříve hojná citově zabarvená hodnocení. S oběma vrcholnými představiteli se na všech portálech pojí podobná označení jako „přátelský“, „strategický“, „důvěryhodný“, „přínosný“ a „vedoucí“.

Tokajev byl ve vyšších patrech moci od počátku nezávislosti země v roce 1991. V kontextu zahraniční politiky je zajímavé zmínit, že se jedná o kariérního diplomata, který dvakrát působil jako ministr zahraničí²⁰⁹ a byl dokonce jednu dobu generálním ředitelem Kanceláře OSN v Ženevě.²¹⁰ Právě zkušenost z OSN se promítla do velké části jeho projevů, jak o nich informovala Vlast: *Tokajev zaznamenal mimořádný přínos Ilhama Alijeva k úspěšnému sociálně-ekonomickému rozvoji spřáteleného Ázerbájdžánu, jakož i ochraně územní celistvosti státu v souladu s Chartou OSN a rozhodnutími Rady bezpečnosti OSN.*²¹¹ Přes jeho letité zkušenosti ve světové diplomacii se dočkal uznání až v předvolebním období roku 2021. To bylo patrné zejména z analýzy portálů KazInform a Vlast. KazInform například publikoval článek, ve kterém chválí zásluhy Tokajeva v zahraniční politice Kazachstánu: *Dnes je jméno Tokajeva úzce spjato s ustavováním a posilováním odborného a intelektuálního obrazu kazašské diplomacie. Je pravda, že během jeho vedení MZV dokázalo proměnit způsob práce ve smysluplný a poučný. Dokumenty ministerstva se staly uměním, v němž se zprostředkovaly složitosti mezinárodních vztahů.*²¹² Nepokrytá chvála jiného politika, než Nazarbajeva, stojí ve velkém kontrastu k roku 2016.

Ve všeobecnosti však byla vyjádření o Tokajevovi, oproti těm o Nazarbajevovi v roce 2016, mnohem střídmejší a věcnější, což je patrné z analýzy všech tří zkoumaných portálů: *„Čeká nás další těžký rok. Doufám, že spojením sil dosáhneme nové a kvalitativní úrovně euroasijské integrace,“ řekl Tokajev podle KazInform.*²¹³ Jinde Vlast informuje o vyjádření Tokajeva ve vztahu

²⁰⁹ PONARS Eurasia, „The Elections and Kazakhstan’s Foreign Policy: Continuity But For How Long,“ accessed February 4, 2022, <https://www.ponarseurasia.org/the-elections-and-kazakhstan-s-foreign-policy-continuity-but-for-how-long/>.

²¹⁰ „The President of the Republic of Kazakhstan - Kassym-Jomart K. Tokayev,“ Akorda, accessed February 5, 2022, <https://www.akorda.kz/en/president/president>.

²¹¹ Vlast, „Glava Azerbajdzana predložil Kazachstanu prinjat' učastije v vosstanovlenii Nagornogo Karabacha,“ accessed February 5, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43086-glava-azerbajdzana-predložil-kazahstanu-prinat-ucastie-v-vosstanovlenii-nagornogo-karabaha.html>.

²¹² KazInform, „Muchtar Kairibaj: Uly dalanyň žeti khyryn tanytu - paryz,“ (by Marlan Žijembaj), accessed February 5, 2022, https://www.inform.kz/kz/muhtar-karibay-uly-dalanyn-zheti-kyryn-tanytu-paryz_a3731191.

²¹³ KazInform, „Khazakhstannyň 2021 žylghy ŽEEK töraghalyghy: Tokhajev žumys žosparyn žarija jetti,“ (by Ajan Bekenuly), accessed February 6, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstannyn-2021-zhylgy-zheek-toragalygy-tokaev-zhumys-zhosparyn-zhariya-etti_a3729267.

k SNS: *Prezident Kazachstánu Tokajev věří v možnost posílení Společenství nezávislých států (SNS).*²¹⁴ TengriNews rovněž volí, ve srovnání se zprávami o Nazarbajevovi v roce 2016, neutrální tón sdělení o Tokajevovi jako aktérovi zahraniční politiky: *Dnes v 15:00 nur-sultánského času se prezident Kazachstánu Tokajev zúčastní zasedání Nejvyšší euroasijské hospodářské rady, které se bude konat prostřednictvím videokonference.*²¹⁵ Právě zmíněné ukázky vykreslují také další rys, který byl patrný při analýze zpravodajství v roce 2021 – tisk v souvislosti s Tokajevem klade zvýšený důraz na mezinárodní organizace a uskupení, jichž je Kazachstán součástí.

Pakliže se blíže zaměříme na kroky, které symbolizovaly jeho zahraniční politiku v roce 2021, je třeba zmínit zejména dvě nejdůležitější události. Ta první se stala v roce 2019, kdy Tokajev hned po svém nástupu do úřadu prezidenta představil koncepci tzv. *Naslouchajícího státu*. Ta bude blíže rozebrána v podkapitole Iniciativy, nicméně je zde nutné připomenout hlavní důsledek, který tento koncept přinesl pro zahraniční politiku. Praktické zájmy kazašských občanů a nově i podnikatelů se s novou iniciativou staly hlavním jádrem zahraniční politiky,²¹⁶ což bylo patrné zejména v článcích věnovaných Tokajevovi na portálu KazInform a Vlast. Na portálu TengriNews ani v článcích věnovaných Nazarbajevovi o tomto novém směřování nebyly nalezeny zmínky.

To, že Tokajev v rámci nové koncepce míří zejména na kazašské podnikatele, bylo patrné jak z analýzy portálu KazInform (*Kasym-Žomart Tokajev označil podporu podnikatelské činnosti občanů a tím i zvyšování ekonomických vazeb mezi zeměmi SNS za jeden z hlavních úkolů společenství*),²¹⁷ tak i portálu Vlast (*V letošním roce přešlo předsednictví Euroasijské hospodářské unie na Kazachstán a Tokajev v této souvislosti chce věnovat zvláštní pozornost rozvoji euroasijské integrace, odstraňování obchodních bariér a zajištění volného pohybu zboží a služeb pro podnikatele*).²¹⁸ Může se jednat o snahu Tokajeva naklonit si početnou a důležitou skupinu obyvatel v zemi.

²¹⁴ Vlast, „SNG udalos' ubereč' postsovetškoje prostranstvo ot masštabnogo krovoprolitija - Tokajev,“ accessed February 6, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43005-sng-udalos-uberec-postsovetškoje-prostranstvo-ot-masštabnogo-krovoprolitija-tokajev.html>.

²¹⁵ TengriNews, „Tokajev Žoghary Jeurazijalykh ekonomikalykh keñestiñ otyrysna khatysady,“ accessed February 6, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokajev-jogaryi-euraziyalyk-ekonomikalyk-kenestn-316442/.

²¹⁶ CABAR, „Osobennosti novoj koncepcii vneshnej politiki Kazachstana,“ accessed February 7, 2022, <https://cabar.asia/ru/osobennosti-novoj-kontseptsii-vneshnej-politiki-kazahstana>.

²¹⁷ KazInform, „Khasym-Žomart Tokajev TMD jelderin sauda-ekonomikalykh khatynastaryn khajta žaňghyrtugha šakhyrdy,“ (by Marlan Žijembaj), accessed February 9, 2022, https://www.inform.kz/kz/kasym-zhomart-tokajev-tmd-elderin-sauda-ekonomikalyk-katynastaryn-kayta-zhangyrtuga-shakhyrdy_a3731425.

²¹⁸ Vlast, „Tokajev poručil Mintorgovli uskorit' sozdaniye nacional'noj tovaroprovodjaščej sistemy,“ accessed February 9, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43238-tokajev-porucil-mintorgovli-uskorit-sozdanie-nacionalnoj-tovaroprovodasej-sistemy.html>.

Druhá událost se stala v březnu 2020, kdy Tokajev schválil **novou Koncepci zahraniční politiky** Kazachstánu na léta 2020–2030, která je založena na principech multivektorismu, pragmatismu a proaktivity s cílem rozvíjet přátelské, rovnocenné a vzájemně výhodné vztahy se všemi státy a zapojovat se do mezinárodních sdružení.²¹⁹ Právě již známý důraz na multivektorismus byl vnímán po prezidentských volbách v roce 2019 jako pokračování nazarbajeovské linie. To je však pravdou jen částečně. Byl to totiž právě Tokajev, kdo byl zodpovědný za vypracování multivektorové koncepce zahraniční politiky Kazachstánu během svého působení ve funkci ministra zahraničí v letech 1994 až 1999,²²⁰ Není proto překvapivé, že důraz na multivektorismus zůstává patrný i v analýze textů z roku 2021. V souvislosti s Tokajevem se hovořilo o následujících zemích:

KazInform: Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Francie, Indonésie, Kanada, Kyrgyzstán, Libanon, Makedonie, Moldavsko, Německo, Rumunsko, Rusko, Tádžikistán, Turecko, USA a Uzbekistán. Kromě jednotlivých zemí je zmíněna také organizace OSN.

Vlast: Ázerbájdžán, Bělorusko, Francie, Indonésie, Kyrgyzstán, Makedonie, Moldavsko, organizace OSN, Rumunsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán

TengriNews: Ázerbájdžán, Bělorusko, Francie, Kyrgyzstán, Makedonie, Moldavsko, organizace OSN, Rumunsko, Rusko, Tádžikistán, Turecko a Uzbekistán

Z tohoto výčtu je patrné, že pod taktovkou Tokajeva se do značné míry rozšířilo portfolio bilaterálních vztahů, zejména se posílil důraz na země Střední Asie. V roce 2016 se Kazachstán prezentoval jako země, která uznává svou roli a odpovědnost a usiluje o rozvoj vnitřní integrace ve Střední Asii, v roce 2021 otevřeně deklaruje záměr upevnit svůj status vedoucího státu v regionu a navýšit vzájemné interakce. K dosažení tohoto cíle Kazachstán nově dává vztahům s ostatními zeměmi regionu strategickou důležitost a staví je na stejnou úroveň jako hlavní geopolitické aktéry, jakými jsou Čína, Rusko, USA a Evropská unie.²²¹ To bylo patrné zejména z množství článků věnovaných zemím Střední Asie v roce 2021 na portálu KazInform, například *[b]ěhem rozhovoru s prezidentem Tádžikistánu Emomali Rahmonem Tokajev ocenil současný stav mezivládní*

²¹⁹ Rachel Vanderhill and Sandra F. Joireman, „Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers,” 975-993.

²²⁰ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,” 2.

²²¹ CABAR, „Osobnosti novoj koncepcii vněšnej politiki Kazachstana.“

*spolupráce, který ukazuje vysoké tempo rozvoje.*²²² Takové zprávy se v médiích v roce 2016 ve spojitosti s Nazarbajevem nevyskytovaly.

Za pozornost stojí, že ve zmiňovaných člancích zcela absentuje Čína. Přestože někteří západní odborníci po zvolení Tokajeva vyjádřili obavu, že jeho nástup povede k přiblížení Kazachstánu Číně, tak se tento scénář nenaplnil. Byť Tokajev mluví čínsky²²³ a byl zodpovědný za počáteční otevření Kazachstánu na východ, je to opět Tokajev, který se zasazoval o přidání do rovnice zahraničních vztahů Kazachstánu Spojené státy a Evropu, aby zajistil další protiváhu dvěma sousedním velmocem.²²⁴

Zvyšování důrazu na Tokajevovy zásluhy v zahraniční politice Kazachstánu sice úplně nezastínilo ty, které jsou spojovány s prvním prezidentem Nazarbajevem, avšak důraz na Nazarbajeva v roce 2021 oslabuje co do četnosti i důležitosti. Na portálech Vlast a TengriNews se o zásluhách Nazarbajeva oproti roku 2016 mnoho nedozvíme, stabilní trend od roku 2016 drží pouze portál KazInform. Je nutné dodat, že množství oslavných zahraničněpolitických článků o Nazarbajevovi i na KazInform v roce 2021 kvantitativně značně ubylo. I přesto však bylo na KazInform možné zaznamenat články, v nichž Nazarbajevovi osobní vztahy pomáhají zvyšovat úroveň bilaterálních vztahů země (*Díky osobnímu přátelství prvního prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva s vládou SAE dal 19. října 2010 korunní princ SAE šejch Muhammad bin Zájid Ál Nahján dodatečný 1 hektar pro volné a neomezené použití velvyslanectví Kazachstánu ve Spojených arabských emirátech*).²²⁵ KazInform připomínal místy také Nazarbajevovy zásluhy při zakládání mezinárodních organizací (*Euroasijská ekonomická unie byla založena a funguje z iniciativy prvního prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva*),²²⁶ či přijetí důležitých dokumentů (*Rád bych zaznamenal velký přínos prvního prezidenta Nursultana Nazarbajeva k přijetí tohoto mezinárodního dokumentu*).²²⁷

²²² KazInform, „Prezident birkatar memleket basšylarymen telefon arkhly sōylesti,“ accessed February 9, 2022, https://www.inform.kz/kz/prezident-birkatar-memleket-basšylarymen-telefon-arkhly-soylesti_a3735880.

²²³ YouTube CGTN, „Kazakh president stresses cooperation ahead of China visit,“ accessed February 10, 2022, https://www.youtube.com/watch?v=xkKG2spyX_k.

²²⁴ Atlantic Council, „First glimpses of Tokayev’s Kazakhstan: The listening state,“ accessed February 12, 2022, <https://www.atlanticcouncil.org/commentary/long-take/first-glimpses-of-tokayevs-kazakhstan/>.

²²⁵ KazInform, „Ābu Dabi khalasynda Khazakhstan Jelšiliginē žer tēlimi beriledi,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed February 12, 2022, https://www.inform.kz/kz/abu-dabi-kalasynda-kazakhstan-elshiligine-zher-telimi-beriledi_a3733598.

²²⁶ KazInform, „Khostanajlykhtar memlekettik nagradalarmen marapattaldy,“ (by Khaskhyrbaj Khojšymanov), accessed February 12, 2022, https://www.inform.kz/kz/kostanaylykhtar-memlekettik-nagradalarmen-marapattaldy_a3730892.

²²⁷ KazInform, „Māžilis Kaspij tēnizindegi šekaragha khatysty khužatty makhuldady,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed February 13, 2022, https://www.inform.kz/kz/mazhilis-kaspiy-tenizindegi-shekaraga-katysty-kuzhatty-makuldady_a3735786.

V drtivé většině však na všech portálech byly články o Nazarbajevovi v roce 2021 jiné povahy, než tomu bylo v roce 2016, přičemž obsahují mnohem méně informací, dat a faktů. I nadále je mu věnována pozornost na portálu KazInform, avšak i zde došlo k patrnému útlumu oproti roku 2016. Články se na KazInform dělily na dvě skupiny, první pojednávaly neutrálně o jeho telefonických hovorech, například: *První prezident Kazachstánu Nursultan Nazarbajev měl telefonický rozhovor s prezidentem Ruské federace Vladimírem Putinem.*²²⁸ Druhá skupina článků vykreslovala Nazarbajeva jako strůjce důležitých politických rozhodnutí v historii země, například KazInform píše: *Prezident Nursultan Nazarbajev, který se pustil do velkého poslání uznat naši zemi jako nezávislého člena mezinárodního společenství v roce 1991, stanovil široké spektrum úkolů pro ministerstvo zahraničních věcí a vybraný kvalifikovaný personál.*²²⁹ Pro všechny tyto články je však typické, že spojují zásluhy Nazarbajeva spíše s minulostí, nikoliv se současností.

Výčet zemí, o nichž se píše v souvislosti s Nazarbajevem je skromnější ve srovnání s rokem 2016 i s prezidentem Tokajevem v roce 2021:

KazInform: *Arménie, Bělorusko, Francie, Kyrgyzstán, Libanon, Německo, Rusko, Tádžikistán, a Uzbekistán*

Vlast: *žádná země*

TengriNews: *Ázerbájdžán, Bělorusko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán*

V roce 2016 byly nejčastější články na všech portálech ty o Egyptě a Rusku. V roce 2021 se počet států rozšířil, avšak Rusko zůstalo i nadále nejdominantnějším zahraničněpolitickým tématem, což platilo u obou prezidentů. Podle Rica Isaacse byl Tokajev, jako nástupce Nazarbajeva, možná tím nejlepším scénářem pro zájmy ruské vlády.²³⁰ Zvěsti o tom, že Nazarbajev dokonce konzultoval s Putinem své plány nástupnictví, byly do jisté míry potvrzeny oficiální zprávou o telefonickém rozhovoru mezi oběma vůdci před Nazarbajevovou rezignací. První Tokajevova zahraniční návštěva vedla do Moskvy na setkání s Putinem. Na tomto setkání Tokajev prohlásil, že je odhodlán zaručit kontinuitu politiky prvního prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva a také pokračovat v práci na komplexním a aktivním rozvoji kazašsko-ruské

²²⁸ KazInform, „Šavkat Mirzijojev Nursultan Nazarbajevty Žaña žylmen khuttykhtady,“ accessed February 13, 2022, https://www.inform.kz/kz/shavkat-mirzиеv-nursultan-nazarbaevty-zhana-zhylmen-kuttykhtady_a3735888.

²²⁹ KazInform, „Muhtar Kāribaj: Uly dalanyñ žeti khyryn tanytu - paryz,“ (by Marlan Žijembaj), accessed February 13, 2022, https://www.inform.kz/kz/muhtar-karibay-uly-dalanyn-zheti-khyryn-tanytu-paryz_a3731191.

²³⁰ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,“ 2.

spolupráce.²³¹ To, že má Tokajev dobrý vztah z Ruskem, bylo naznačeno i na portálu KazInform, kde byl Putin citován následovně: „*Doufám, že i letos budeme pokračovat v úspěšné práci na aktuálních otázkách bilaterální, regionální a mezinárodní agendy ve prospěch našich bratrských národů, abychom posílili stabilitu a bezpečnost na euroasijském kontinentu. Drahy Kasym-Žomarte Kemeloviči, přeji vám a vašim blízkým hodně zdraví a prosperity a lidu Kazachstánu mír*“.²³² Mimo to je však nutné zmínit i další kontext tohoto rusko-kazašského spojení, kterým byla pandemie onemocnění COVID-19 a efektivní ruská vakcínová diplomacie, což bylo patrné z portálu KazInform a Vlast, v němž právě ve spojitosti s Ruskem články o pandemii dominovaly, jak zmiňuje KazInform: *Tokajev a Putin 11. listopadu diskutovali o plánech na zintenzivnění spolupráce v boji proti pandemii a na organizaci společné výroby vakcín v Kazachstánu*.²³³ Vlast ve spojitosti s pandemií, Tokajevem a Ruskem píše: *Prezident Kazachstánu Tokajev si všímá vedoucí role Ruska v celosvětovém boji proti koronaviru*.²³⁴ Pro úplnost je třeba dodat, že články o Nazarbajevovi ve vztahu k Rusku vykazovaly neutrální zabarvení. Tokajev byl oproti tomu médiu v souvislosti s Ruskem zobrazován jako aktivní zahraničněpolitický hráč.

Společensko-kulturní události

Společensko-kulturní události se v roce 2021 staly nejčastějším tématem na portálu KazInform, kde bylo publikováno 85 článků o Tokajevovi a 49 o Nazarbajevovi. Méně zastoupené bylo téma na portálu Vlast, který věnoval pouze 7 článků Tokajevovi a žádný Nazarbajevovi. Na TengriNews byl poměr článků vyrovnaný, přičemž 6 bylo věnováno Tokajevovi a 7 Nazarbajevovi. Za pozornost stojí, že na rozdíl od *zahraničních vztahů*, v případě *společensko-kulturních událostí* je v člancích o Tokajevovi na portálech KazInform a TengriNews odkazováno v několika případech současně i na prvního prezidenta Nazarbajeva. Děje se to zejména ve dvou případech, zaprvé když Tokajev hovoří o vzniku kazašského státu a jeho nezávislosti: „*První prezident se stal*

²³¹ Ibid, 2.

²³² KazInform, „KhR Prezidentin memlekettēr basshylary Žaña žylmen khuttyktady,“ accessed February 14, 2022, https://www.inform.kz/kz/kr-prezidentin-memleketter-basshylary-zhana-zhylmen-kuttyktady_a3736551.

²³³ KazInform, „«Sputnik V» vakcinasy Khazakhstanda tirkeudiñ bolžamdy merzimi ataldy,“ (by Ajan Bekenuly), accessed February 14, 2022, https://www.inform.kz/kz/sputnik-v-vakcinasy-kazakstanda-tirkeudin-bolzhamdy-merzimi-ataldy_a3732874.

²³⁴ Vlast, „Tokajev predlagajet sosredotočit' usilija SNG na sovместnoj bor'be s koronavirusom,“ accessed February 14, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43004-tokajev-predlagajet-sosredotocit-usilia-sng-na-sovmestnoj-borbe-s-koronavirusom.html>.

věčným symbolem naší nezávislosti,“ řekl Tokajev, jak informuje KazInform.²³⁵ Ve druhém případě, když mluví o prezidentovi třetí osoba, příkladem může být rovněž článek z KazInform, který informoval o matce samozivitelce, která od státu získala bydlení zdarma: *Díky podpoře prezidenta Nazarbajeva a Tokajeva dostáváme nový dům. Náš dům je velmi velký a světlý. Ted' už zbývá jen dovést nábytek a domácí spotřebiče.*²³⁶ Spojování obou prezidentů nebylo patrné při analýze portálu Vlast. Pro úplnost je také nutné dodat, že Nazarbajev o Tokajevovi nehovoří ani v jednom článku z analyzovaných portálů.

Pozoruhodný byl na portálu TengriNews rozdíl v tónu článků o Tokajevovi a Nazarbajevovi v případě, že se vyjadřovali ke stejným společensko-kulturním událostem. V tomto kontextu je možné zachytit tendence vyobrazovat Tokajeva jako technokrata a Nazarbajeva jako charismatického vůdce.²³⁷ K názorné ukázce poslouží dva články z TengriNews, v nichž současný a první prezident přáli občanům Kazachstánu k pravoslavným Vánocům. Tokajevovo stručné přání podle média znělo *[p]řeji vám všem hodně zdraví, prosperity a úspěchu,*²³⁸ Nazarbajevovo však bylo o poznání rozvitější: *Upřímně blahopřeji pravoslavným křesťanům a všem Kazachům ke slunečnému svátku – Vánocům! Tento svátek je po staletí symbolem míru, dobra a lásky. V jeho jádru je velká tvůrčí síla, naděje a harmonie. Věčné duchovní hodnoty spojují představitele všech náboženství a etnických skupin v naší zemi. Staly se pevným základem míru, stability a jednoty a přispívají k rychlému rozvoji Kazachstánu. Přeji všem štěstí, pohodu a dobré zdraví během tohoto jasného svátku!*²³⁹ Zároveň v souvislosti se společensko-kulturními událostmi Nazarbajev získával přídomky obdobné těm z roku 2016. Ty byly nalezeny zejména na portálu KazInform; který uváděl např. *díky prozíravé politice Nazarbajeva,*²⁴⁰ *díky dokonalé politice Nazarbajeva.*²⁴¹ Taktéž na portálu KazInform se píše *[b]ěhem konference věnovali mezinárodní odborníci pozornost zvláštní roli a mimořádnému přínosu Nazarbajeva při formování a rozvoji nezávislého Kazachstánu,*

²³⁵ KazInform, „Azattykh bizge oñajlykphen kelgen žokh - Äli Bektajev,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed February 14, 2022, https://www.inform.kz/kz/azattyk-bizge-onaylykphen-kelgen-zhok-ali-bektaev_a3737456.

²³⁶ KazInform, „ŠKhO-da köpbalaly otbasylargha päter kiltteri tabystaldy,“ (by Talghatžan Muchametbekuly), accessed February 14, 2022, https://www.inform.kz/kz/shko-da-kopbalaly-otbasylarga-pater-kiltteri-tabystaldy_a3730923.

²³⁷ IWPR, „Kazakhstan: Tokayev's Ascent to True Power,“ accessed February 16, 2022, <https://iwpr.net/global-voices/kazakhstan-tokayevs-ascent-true-power>.

²³⁸ TengriNews, „Prezident khazakhstandykhtardy Rožděstvo merekesimen khuttykhtady,“ accessed February 16, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/prezident-kazakstandykhtardyi-rojdestvo-merekesmen-317358/.

²³⁹ TengriNews, „Nazarbajev khazakhstandykhtardy Rožděstvo merekesimen khuttykhtady,“ accessed February 16, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-kazakstandykhtardyi-rojdestvo-merekesmen-317355/.

²⁴⁰ KazInform, „ŠKhO-da Täujelsizdik küinindē birkhatar äleumettik nysan aşıldy,“ (by Talghatžan Muchametbekuly), accessed February 18, 2022, https://www.inform.kz/kz/shko-da-taujelsizdik-kuninde-birkatar-aleumettik-nysan-ashyldy_a3731166.

²⁴¹ KazInform, „Nurlan Nyghmatulin memlekettik marapattardy tabys jeti,“ (by Ajaulym Altynbek), accessed February 19, 2022, https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-memlekettik-marapattardy-tabys-etti_a3730013.

vytvoření efektivního mírového modelu a harmonie mezi náboženskými skupinami.²⁴² I zde je ovšem důraz kladen na jeho zásluhy v minulosti, podobně jako tomu bylo v problematice zahraničních vztahů.

Tematicky i v roce 2021 kazašská média zdůrazňovala interetnickou harmonii jako jeden z hlavních úspěchů země. Všechny tři portály však vykazují odlišné znaky. V článcích TengriNews jsou zprávy, v nichž Tokajev hovoří o multietnicitě, věcné: *Zachování mezietnického míru a harmonie je nejen povinností vládních orgánů, ale i společnosti a každého občana v ní*,²⁴³ v případě Nazarbajeva jsou články na TengriNews více zabarvené: „*Od získání nezávislosti jsme deklarovali politiku posilování tolerance, přátelství a důvěry mezi všemi etnickými skupinami. Stabilita a rozvoj spočívá v této jednotě a přátelství*,” řekl první prezident Kazachstánu.²⁴⁴ V článcích o multikulturalismu na KazInform byli Tokajev a Nazarbajev zobrazováni v tandemu: *Nurlan Nigmatulin poznamenal, že první prezident Nazarbajev a současná hlava státu Tokajev se vždy zaměřovali na posilování mezietnického míru, jednoty národů a mezináboženských vazeb*.²⁴⁵ Na Vlasti je multietnicita zmiňována pouze u Tokajeva, který ve kontrastu s rokem 2016 nezmiňuje v žádném z článků zásluhy prezidenta Nazarbajeva.

Vnitropolitická situace byla ovšem v praxi mnohem komplikovanější, od voleb v roce 2016 proběhly čtyři etnický laděné konflikty, které vrhají na tento proklamovaný multietnický úspěch země stín. Pokud hovoříme o etnických konfliktech v Kazachstánu, nejedná se o zcela nový fenomén. Od vzniku Republiky Kazachstán v roce 1991 došlo k celkem 10 etnickým konfliktům většího rozsahu, přičemž stojí za pozornost, že čtyři z nich proběhly od voleb v roce 2016. Hovoří se proto o zintenzivňování tohoto negativního fenoménu.²⁴⁶ Například střety z roku 2020 mezi etnickými Kazachy a Dungany, které se staly ve východní části země,²⁴⁷ vedly k přestřelkám, v

²⁴² KazInform, „Chalykharalykh žetėkshi saraptama ortalıktary din žanė ģlemdėgi dialog maselelerin talkhylady,“ (by Ajaulym Altynbek), accessed February 19, 2022, https://www.inform.kz/kz/halykaralyk-zhetekshi-saraptama-ortalıktary-din-zhane-alemdegi-dialog-maselelerin-talkhylady_a3728877.

²⁴³ TengriNews, „Tokajev Nauryz mejramyn toylauga khatysty pikir bildirdi,“ accessed February 20, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokajev-nauryiz-meyramyin-toylauga-katıystıy-pkr-blrd-317276/.

²⁴⁴ TengriNews, „Nursultan Nazarbaev "Alghys" ordėnimen marapattaldy,“ accessed February 20, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nursultan-nazarbaev-alghys-ordenmen-marapattaldy-317362/.

²⁴⁵ KazInform, „Nurlan Nyghmatulin pravoslav christiandaryn Roždestvo mejramymen khuttyktady,“ accessed February 20, 2022, https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-pravoslav-hristiandaryn-rozhdestvo-meyramymen-kuttyktady_a3738014.

²⁴⁶ Rosbalt, „Posle russkich v Kazachstanė «vzjalıs» za uıgurov,“ accessed February 20, 2022, <https://www.rosbalt.ru/world/2021/11/18/1931573.html>.

²⁴⁷ Radio Free Europe, „Hundreds Flee To Kyrgyzstan After Deadly Ethnic Clashes In Rural Kazakhstan,“ accessed February 19, 2022, <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-kazakh-dungan-deadly-clashes-refugees/30424179.html>.

jejichž důsledku zemřelo osm lidí a desítky dalších bylo zraněno;²⁴⁸ následně v roce 2021 došlo ke střetům mezi etnickými Kazachy a Ujgury, které přiměly některé tamější Ujgury uprchnout do sousedního Kyrgyzstánu.²⁴⁹ Kazašské úřady, v čele s prezidentem Tokajevem, tyto střety rychle odsoudily jako sprosté chuligánství,²⁵⁰ které je způsobeno provokatéry nebo zločineckými skupinami²⁵¹ kvůli kontrole nelegálního obchodu.

Nezávislá zpravodajská organizace Eurasianet vznesla obavy nad záměrným přehlížením etnické roviny těchto incidentů, které brání jejich řešení.²⁵² Bagatelizování etnických otázek bylo patrné i z analýzy všech tří portálů, kde se toto téma prakticky nevyskytovalo. Z jiných zdrojů však víme, že si byl situaci ve společnosti Tokajev vědom, když během svého projevu řekl, že [„m]usíme sloužit jako příklad pro ostatní etnické skupiny, pro jiné národy. Je třeba skoncovat s planými řečmi, že Kazaši jsou nezodpovědní, líní, že neumí pracovat.“²⁵³ Je pozoruhodné, že právě soukromá Vlast, pro kterou je typické otevírání tabuizovaných témat, to nezmiňuje. Vzhledem k tomu, že je Vlast primárně ruskojazyčná, se možná tématu snažila raději vyhnout.

Co však na zkoumaných portálech nalézt lze byly Tokajevovy pobídky k meziethnické jednotě: *Musíme být schopni ocenit jednotu našich lidí založenou na solidaritě. To je jediná správná cesta k lepší budoucnosti. Proto je zachování meziethnického míru a harmonie povinností nejen vládních orgánů, ale i společnosti a každého občana. Všichni jsme stejně zodpovědní za jednotu*, jak informoval TengriNews.²⁵⁴ Multietnicita jako taková byla vyobrazována pouze pozitivně, přičemž na portálech KazInform a Vlast je jí přisuzována dokonce výhodnost: *„Kvůli různým okolnostem byla kazašská země v různých dobách obývána mnoha lidmi různých národností. Kazašský lid na nikoho nenahlížel skrz prsty. Je jasné, že jsme naši multietnickou povahu dokázali **proměnit ve výhodu**. Vyvrátili jsme předpovědi mnoha zahraničních expertů o naší zemi jako o selhávajícím státu,“* řekl Tokajev, jak informoval KazInform.²⁵⁵ Jinde Vlast

²⁴⁸ Jamestown, „Threat of Inter-Ethnic Violence Emerges in Kazakhstan,“ accessed February 19, 2022, <https://jamestown.org/program/threat-of-inter-ethnic-violence-emerges-in-kazakhstan/>.

²⁴⁹ Jamestown, „Violence Spreads in Kazakhstan, and Now Involving Attacks on Ethnic Russians,“ accessed February 19, 2022, <https://jamestown.org/program/violence-spreads-in-kazakhstan-and-now-involving-attacks-on-ethnic-russians/>.

²⁵⁰ Jamestown, „Threat of Inter-Ethnic Violence Emerges in Kazakhstan.“

²⁵¹ Rosbalt, „Posle russkich v Kazachstaně «vzjalis'» za ujgurov.“

²⁵² Eurasianet, „Kazachstan: posle mežetnicheskoj draki načalis' besporjadki,“ accessed February 20, 2022, <https://russian.eurasianet.org/казахстан-после-межэтнической-драки-начались-беспорядки>.

²⁵³ Akorda, „Glava gosudarstva vstretilsja s žiteljami sela Karakemer,“ accessed February 20, 2022, https://akorda.kz/ru/events/astana_kazakhstan/working_trips/glava-gosudarstva-vstretilsya-s-zhitelyami-sela-karakemer.

²⁵⁴ TengriNews, „Tokhajeв Nauryz mejramyn tojlaugha khatysty pikir bildirdi.“

²⁵⁵ KazInform, „Memleket bašsıysy: Jelimizdegi turakhtylyk pen bereke-birlik ušin barlyghymyz birděj žauaptymyz,“ accessed February 21, 2022, https://www.inform.kz/kz/memleket-basshysy-elimizdegi-turakhtylyk-pen-bereke-birlik-ushin-barlyghymyz-birdey-zhauaptymyz_a3737140.

v podobném tónu jako KazInform uvedla, že [h]lavní silou, která nás zachraňuje před problémy v jakékoli době je jednota země. Podařilo se nám obrátit naši multietnicitu **ve svůj prospěch**.²⁵⁶

Ani jeden z výše zmiňovaných konfliktů však nepřitáhl tolik pozornosti jako třenice menšího rozsahu mezi etnickými Kazachy a etnickými Rusy. Z nich se největší pozornosti dostalo tzv. jazykovým hlídkám kazašských nacionalistů, jejichž primárním cílem bylo přinutit etnické Rusy hovořit kazašsky.²⁵⁷ Za vznikem těchto iniciativ stojí dvojice blogerů Kuat Achmetov a Adil'žan Abdugali. Ti vyzývali k natáčení videí a bojkotu obchodů, v nichž nebyla obsluha schopna komunikovat v kazašském jazyce.²⁵⁸ Kazašské úřady oznámily tvrdé zásahy proti těmto iniciativám a přinutily některé jejich propagátory emigrovat. Protiruské nálady ve společnosti však nevymizely i proto Rusové často hovoří o neschopnosti Kazachstánu zaujmout razantnější postoj. Obzvláště znepokojující je pro ně fakt, že někteří kazašští politici tvrdí, že etnické menšiny v zemi svým chováním tyto nacionalistické incidenty provokují.²⁵⁹ Silný vlastenecký tón je ovšem patrný i z vyjádření Tokajeva a Nazarbajeva na všech portálech, přičemž v případě Tokajeva se jedná o komentování současné situace, například podle portálu Vlast: „*Naším úkolem je vštípit mladé generaci ducha národa a mobilizovat je, aby sloužili zemi, ať jdou kamkoli,*“ řekl Tokajev.²⁶⁰ V případě Nazarbajeva byly na TengriNews nalezeny odkazy do historie a minulosti: *Před 29 lety jsme dosáhli nezávislosti, čímž jsme splnili sen našich předků po staletí. Jsme potomky statečných předků, kteří obývali toto rozlehlé území.*²⁶¹

Sociolog Serik Bejsembajev, který provedl několik studií mezietnických střetů v jižním Kazachstánu, je přesvědčen, že zdrojem konfliktů je socioekonomická nerovnost a nespokojenost kazašských obyvatel se špatnou správou věcí veřejných.²⁶² Americký think-tank Jamestown Foundation uvádí tři hlavní důvody zvyšujícího se výskytu těchto konfliktů: 1) mezietnické napětí ve společnosti; 2) rostoucí kazašský nacionalismus v situaci, kdy etničtí Kazaši tvoří většinu ve společnosti; a 3) zmatek ohledně probíhajícího prezidentského přechodu v Kazachstánu, který

²⁵⁶ Vlast, „Razrabotat' koncepciju prazdnovanija Naurzya predložil prezident,“ accessed February 21, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43214-razrabotat-koncepciu-prazdnovania-nauryza-predložil-prezident.html>.

²⁵⁷ Jamestown, „Violence Spreads in Kazakhstan, and Now Involving Attacks on Ethnic Russians.“

²⁵⁸ 365 Info, „Příčiny nacionalizma v Kazachstaně glazami sociologa,“ accessed February 22, 2022, <https://365info.kz/2021/10/prichiny-natsionalizma-v-kazahstane-glazami-sotsiologa>.

²⁵⁹ Jamestown, „Violence Spreads in Kazakhstan, and Now Involving Attacks on Ethnic Russians.“

²⁶⁰ Vlast, „Tokajev predložil vručat' talantlivoj molodeži granty «Pokolenije nezávislosti»,“ accessed February 24, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43216-tokaev-predložil-vrucat-talantlivoj-molodezi-granty-pokolenie-nezavislosti.html>.

²⁶¹ TengriNews, „Nazarbajev khazakhstandyktarga ündeu žasady,“ accessed February 24, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-kazakstandyiktarga-undeu-jasady-316592/.

²⁶² Eurasianet, „Kazakhstan: posle mežetničeskoj draki načalis' besporjadki.“

způsobil, že na mnoha místech si noví úředníci nejsou jisti, jak se mohou chovat a mají sklon umožnit obyvatelstvu větší volnost.²⁶³ Obecně pak lze konstatovat, že kazašští představitelé, jakým je prezident Tokajev, se stávají stále více nacionalistickými, protože to považují za účinný mobilizační nástroj. To vedlo k tvorbě nové kazašsko-centrické historie země, plánům na přechod od ruské azbuky k latině nebo také přejmenování mnoha měst a ulic.²⁶⁴ Mnoho etnických Kazachů považuje tento vývoj za spravedlivý; etničtí Rusové jej považují za útok na Rusy a Rusko jako takové.²⁶⁵

Výše popsaná debata pak byla v praxi nejčastěji zahrnuta v článcích o prezidentovi věnovaných **Dni Nezávislosti**, který se v Kazachstánu slaví 16. prosince.

V roce 2017 Nazarbajev oznámil plán, na jehož základě by mělo dojít k přechodu kazašské abecedy z azbuky na latinu. S mírným překvapením lze konstatovat, že ani na jednom ze zkoumaných portálů nebyl na tuto Nazarbajevovu zásluhu kladen důraz. Finální verze změny abecedy byla schválena v roce 2018, přičemž samotný proces má být dokončen v roce 2025. Zastánci nové abecedy ji považují za krok vpřed směrem od sovětské minulosti a ruského vlivu,²⁶⁶ na což kladl největší důraz portál KazInform, který například píše, že *[b]ilingvní kazašsko-rusky mluvící osoba porušuje fonetická pravidla svého rodného jazyka a přidává akcenty a fonetické rysy ruštiny. Podle našeho názoru tato situace přímo souvisí s podobou abecedy. To nás vede k předpokladu, že zařazení hlásek jiného jazyka do abecedy jednoho národa může v konečném důsledku vést k oslabení tónu a povahy jazyka a ztrátě akcentu řeči lidu.*²⁶⁷ Oproti Nazarbajevovi byl mnohem častěji v otázkách spojených s jazykem zmiňován Tokajev, a to zejména na portálu KazInform a Vlast. Na Vlasti se objevil článek uvádějící, že *[„z]nalost státního jazyka je povinností každého občana Kazachstánu,“ řekl prezident, a tak vyzval Kazachy, kteří ještě kazašský jazyk neovládají, aby se jej naučili. Věř, že je to lepší pozdě, než nikdy.*²⁶⁸ Tokajev se během analýzy tisku jeví jako rozhodný aktér jazykových otázek, což lze vidět například v článku z portálu KazInform, který uvádí, že *[T]okajev dal pokyn prostudovat spolu s vědci návrh abecedy a*

²⁶³ Jamestown, „Threat of Inter-Ethnic Violence Emerges in Kazakhstan.“

²⁶⁴ Ritm Evrazii, „Kontury obnovlennoj nacional'noj politiki Kazachstana,“ accessed February 27, 2022, <https://www.ritmeurasia.org/news--2021-10-26--kontury-obnovlennoj-nacionalnoj-politiki-kazahstana-57054>.

²⁶⁵ Jamestown, „Violence Spreads in Kazakhstan, and Now Involving Attacks on Ethnic Russians.“

²⁶⁶ ASEEES, „KAZAKHSTAN AFTER NAZARBAYEV: CHANGES FOR RESEARCHERS,“ accessed March 1, 2022, <https://www.aseees.org/news-events/aseees-blog-feed/kazakhstan-after-nazarbayev-changes-researchers>.

²⁶⁷ KazInform, „Almaty oblysynda «ASYL JÜREK» syjlyghynyñ ijejerleri anykhtaldy,“ (by Samal Khabyševa), accessed February 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/almaty-oblysynda-asy-l-j-rek-syjlygvynyn-iegerleri-anykhtaldy_a3729573.

²⁶⁸ Vlast, „Učit' kazachskij jazyk prizval kazachstancv Tokajev,“ accessed February 28, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43213-ucit-kazahskij-azyk-prizval-kazahstancv-tokaev.html>.

*předložit jej na pravidelné zasedání Národní komise pro převod kazašské abecedy na latinku.*²⁶⁹

Toto zavedení nové abecedy je nicméně poměrně nelehkou záležitostí. Pro mnoho urbánních Kazachů je pohodlnější mluvit rusky. Tokajev je sám názorným příkladem tohoto jevu, vystudoval Moskevský státní institut mezinárodních vztahů. Po absolutoriu nastoupil na sovětské ministerstvo zahraničí, kde se mluvilo rusky. Ve svém inauguračním projevu z 20. března 2019 Tokajev střídal ruštinu a kazaštinu, přičemž byl viditelně klidnější, když mluvil rusky. Vzhledem k tomu, že Tokajev se sám v používání kazaštiny necítí komfortně, je pro implementaci těchto jazykových reforem paradoxním průkopníkem.²⁷⁰

Nazarbajev na konci svého působení ve funkci prezidenta začal poněkud nečekaně zmiňovat některé ze sovětských zločinů, jako hladomor ve 30. letech, systém nucených prací, represe kazašské elity a deportace různých národností, neboť po celou dobu svého vládnutí byl k těmto otázkám spíše zdrženlivý. Americká asociace ASEES, zabývající se mj. Střední Asíí, předpokládá, že se tak mohlo dít z Nazarbajevovy obavy o možné veřejné debatě k jeho minulosti v sovětském systému. Když Nazarbajev působil jako druhý nejvyšší muž komunistické strany v sovětském Kazachstánu, sehrál svou roli v brutálním potlačení protestů proti režimu, které vypukly v Almaty v prosinci 1986. V dnešním Kazachstánu jsou tyto nepokoje, známé jako Želtokhsan (kazašsky „prosinec“), oslavovány jako moment protiimperiálního odporu, zatímco Nazarbajevův vlastní podíl na potlačení demonstrací je opomíjen.²⁷¹ Od zvolení Tokajeva pak k debatám o sovětské minulosti země začalo docházet čím dál častěji.²⁷² To je očividné i z analýzy textů. Tokajev v roce 2021 na všech zkoumaných portálech apeluje na revizi historie, například podle KazInformu říká, že *[„h]istorie našeho národa začíná hluboko. Na něco z toho se však zapomnělo. Proto potřebujeme obnovit tuto **pokřivenou historii** prostřednictvím filmového umění, které hraje důležitou roli ve výchově národa“*.²⁷³ Vlast cituje Tokajeva, který revizi historie vnímá jako strategický krok: *„Jde o záležitost strategického významu z hlediska popularizace genealogie*

²⁶⁹ KazInform, „«Š» – bir tańba, «č» – müldě žokh: Latyn kharpinděgi khazakh älipbiině khandaj özgeris jengizilip žatyr,“ (by Ajan Bekenuly), accessed February 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/sh-bir-tanba-ch-mulde-zhok-latyn-karpindegi-kazak-alipbiine-kanday-ozgeris-engizilip-zhatyr_a3728626.

²⁷⁰ ASEES, „KAZAKHSTAN AFTER NAZARBAYEV: CHANGES FOR RESEARCHERS.“

²⁷¹ Ibid.

²⁷² Ibid.

²⁷³ KazInform, „Satybaldy Narymbetov: Prezident kökejdě žürgen dñijelerdi döp basyp ajtty,“ (by Älichan Askhar), accessed February 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/satybaldy-narymbetov-prezident-kokeyde-zhurgen-dunielerdi-dop-basyp-aytty_a3737347.

*národa. Proto je nutné okamžitě začít psát nové akademické dějiny Kazachstánu,“ řekl Tokajev.*²⁷⁴ K tomu by pak dle Vlasti mělo dojít za pomoci vybraných vědců (*Hlava státu uvedla, že v další fázi bude zvláštní pozornost věnována výběru vědců loajálních veřejnému zájmu,*)²⁷⁵ nebo podle KazInform za pomoci vysílání dokumentů o historii kazašského teritoria v televizi (*V blízké budoucnosti budou kazašské televizní kanály vysílat dokumentární historická díla o Zlaté hordě nebo třeba Alašské autonomii*).²⁷⁶ Konkrétně si pak největší pozornost zkoumaných médií získal hladomor, při kterém zemřelo více než 1,5 milionu lidí.²⁷⁷ Například Vlast v kontextu debat o hladomoru publikovala: *Tokajev považuje za nutné pečlivě prostudovat všechny historické dokumenty o hladomoru v letech 1921-1922.*²⁷⁸ KazInform zase píše, že *[e]tapa hladomoru v letech 1921-1922 je jedním z nejdůležitějších milníků k pochopení dějin Kazachstánu.*²⁷⁹

Mimo jazyk a historii pak oba prezidenti odkazují v médiích na územní spory. Nazarbajev dokonce přímo jmenuje Rusko, jak informuje TengriNews: *„Pak přišli provokatéři z Ruska a vyzývali Kazachy k separatismu. To vše muselo být v nelehkých podmínkách potlačeno, ale díky bohu jsme všechny tyto problémy dokázali vyřešit.*²⁸⁰ Z historicko-kulturního kontextu lze odvodit, že i Tokajev odkazuje na územní spory s Ruskem, byť Rusko není jmenováno. Například na portálu Vlast se píše, že *[s]e Tokajev domnívá, že je třeba provádět osvětovou činnost, oficiálně i veřejně odolávat provokativním akcím některých cizinců, kteří pochybují o územní celistvosti Kazachstánu a ohrožují dobré sousedské vztahy.*²⁸¹ TengriNews je v některých článcích věcný: *„Bez ohledu na to, co kdo říká, máme mezinárodně uznávanou hranici založenou na bilaterálních dohodách. To nemůže nikdo zpochybnit,” řekl Tokajev.*²⁸² Avšak ve většině případů využívá TengriNews více emotivní vyjádření: *Naše posvátná země, zděděná po našich předcích, je naším hlavním*

²⁷⁴ Vlast, „Tokajev sčítajet neobchodimym tščetl'no izučit' vse istoričeskije dokumenty o golodě 1921-1922 godov,“ accessed March 1, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43211-tokaev-scitaet-neobchodimym-tsatelno-izucit-vse-istoriceskie-dokumenty-o-golode-1921-1922-godov.html>.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ KazInform, „Khazakhstannyň žaña tarichyn žüjeli zertteu – memlekettik mañyzy bar is - Zarema Šaukenova,“ accessed March 2, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstanny-n-zhana-tari-hyn-zhuyeli-zertteu-memlekettik-manyzy-bar-is-zarema-shaukenova_a3737232.

²⁷⁷ ASEES, „KAZAKHSTAN AFTER NAZARBAYEV: CHANGES FOR RESEARCHERS.“

²⁷⁸ Vlast, „Tokajev sčítajet neobchodimym tščetl'no izučit' vse istoričeskije dokumenty o golodě 1921-1922 godov.“

²⁷⁹ KazInform, „Jelimizdin tarichi okhigalaryn älemge nasichattaudyñ mañyzy zor - senator,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed March 2, 2022, https://www.inform.kz/kz/elimizdin-tarihi-okigalarn-alemge-nasihattaudy-n-manyzy-zor-senator_a3737401.

²⁸⁰ TengriNews, „Syghys Khazakhstandy Altaj respublikasy dep žariyalaghysy kelgendër boldy - Nazarbajev,“ accessed March 3, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/shyigys-kazakstandvi-altay-respublikasy-dep-jariyalagvisyi-316623/.

²⁸¹ Vlast, „Tokajev prizval protivostojat' provokacijam inostrancev, somněvajuščichsja v těrritorial'noj celostnosti Kazachstana,“ accessed March 3, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43212-tokaev-prizval-protivostojat-provokacijam-inostrancev-somnevausihsa-v-territorialnoj-celostnosti-kazahstana.html>.

²⁸² TengriNews, „Tokhajev šekara bekituge asykhpaghan khajratkerler turaly ajtty,“ accessed March 3, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-she-kara-bekituge-asykpaghan-kayratkerler-turaly-317278/.

*bohatstvím. Nikdo ze zahraničí nedal toto rozsáhlé území Kazachům. Naše dnešní historie se neměří roky 1991 nebo 1936. Hluboké kořeny naší národní historie zkrátka leží ve starověku. Obecně by historii měli studovat historici, nikoliv politici,” řekl Tokajev.*²⁸³ Jinde TengriNews uvádí, že *[„p]ro Kazachy je samotná půda drahá a hrstka půdy je zlato“*.²⁸⁴

Iniciativy

Od voleb v roce 2016 bylo stále více zřejmé, že výrazné zaměření země na ekonomiku, tedy mantra „ekonomika na prvním místě a politika až na druhém místě,“ nebude stačit k dosažení dříve stanovených cílů a iniciativ prezidenta Nazarbajeva. V důsledku úspěšného hospodářského rozvoje země obyvatelstvo, zejména pak mladá generace Kazachů, stále více vyjadřovalo požadavky na politické reformy.²⁸⁵ Po předání prezidentského úřadu v roce 2019 následovala vlna politického aktivismu, která v zemi neměla obdoby od začátku 21. století. Protesty probíhaly po celý rok 2019. Tisíce lidí vyšly do ulic kvůli široké škále otázek – od socioekonomických, jako například protesty matek nebo napětí ve městě Žanaozen, až po shromáždění mladých lidí za politické reformy a protičínské demonstrace.²⁸⁶ Nejvíce pozornosti však přitáhly protesty, které vznikly kvůli změně názvu hlavního města z Astany na Nur-Sultan, která byla Tokajevem navržena při jeho prezidentské inauguraci, stejně jako jmenování nejstarší dcery Nazarbajeva Darigy předsedkyní Senátu, což jí umožňovalo převzít prezidentské pravomoci v případě, že Tokajev odstoupí nebo zemře během výkonu své funkce.²⁸⁷ Nazarbajev si navíc ponechal řadu významných funkcí a kompetencí.²⁸⁸

Pakliže se blíže podíváme, jak byly tyto události popsány na sledovaných portálech, tak v roce 2021 se dotkl přejmenování města pouze portál TengriNews, přičemž Nazarbajev dostal prostor vyjádřit svůj názor k přejmenování hlavního města: *Podle Nazarbajeva k pojmenování*

²⁸³ TengriNews, „Tokhajevtyñ täujelsizdik turaly makhalasyndaghy oj türki äleminiñ atlasymen дәleldәndi,“ accessed March 3, 2022, <https://kaz.tengrinews.kz/science/tokaevtyin-tauelszdk-turalyi-makalasyindaghy-oy-turk-alemnn-317423/>.

²⁸⁴ TengriNews, „Khazakhtyñ žeri ješbir šeteldiktiñ menšigině berilmejdі - Tokhajev,“ accessed March 4, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazakhtyin-jer-eshbr-sheteldikt-n-menshgne-berlmejd-tokaev-317274/.

²⁸⁵ Svante E. Cornell and Albert Barro, „Tokayev’s Reforms: An Evolutionary Model of Change?,“ *The Central Asia-Caucasus Analyst* (2021), 54.

²⁸⁶ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2020 – Kazakhstan.“

²⁸⁷ Ibid.

²⁸⁸ Rico Isaacs, „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem,“ 2.

města došlo bez jeho souhlasu, a to na návrh parlamentu a nového prezidenta Tokajeva. „Tokajev navrhl, aby osoba, která postavila toto město, osoba, která stavbu iniciovala, byla inspirací pro nové jméno hlavního města, a to buď Nur-Astana nebo Nur-Sultan“ řekl první prezident.²⁸⁹ K protestům se pak vyjádřil pouze portál Vlast, který citoval Tokajeva: „V poslední době roste touha Kazachstánu aktivně se podílet na životě země, podílet se na rozhodovacím procesu. Můj koncept Naslouchajícího státu a Národní rady veřejné důvěry je přímou odpovědí na tento požadavek. Budeme pokračovat v tradici kazašského lidu řešit problém společně konzultativním způsobem,“ slíbil také prezident s tím, že tyto iniciativy se stanou základem pro rozvoj občanské společnosti.²⁹⁰ Tokajev také na několika místech v článcích publikovaných Vlastí odkazoval ke kazašské policii. Erica Marat ve své knize *The Politics of Police Reform: Society against the State in Post-Soviet Countries* píše, že kazašská policie zůstává jednou z nejméně reformovaných institucí od zisku nezávislosti. Policie pak podle Marat slouží mj. k včasnému předvídaní protivládních aktivit ze strany občanů.²⁹¹ Možná i pro tuto pověst kazašské policie měl Tokajev potřebu ujistit obyvatele země, že k žádným represím ze strany policie nedojde, jak informovala ve svém článku Vlast: *Věřím, že protestní nálady existují ve všech zemích světa. Co se policie týče, bude postupovat striktně v souladu se zákonem. Žádná represivní opatření proti protestním akcím nebudou. Znovu opakuji, naše orgány činné v trestním řízení budou pracovat v přísném souladu s legislativou.*²⁹²

Prezident Tokajev pod vlivem protestů prohlásil, že chce budovat stát, který reaguje na potřeby lidí a země bude provádět nejen ekonomické, ale i politické reformy. Nic z toho se však nesmí uspěchat.²⁹³ To bylo zmíněno také na portálu Vlast, který se jeví jako jediný ze zkoumaných portálů nejvíce angažovaný v otázce protestů: „Politické reformy v Kazachstánu nejsou otázkou dne nebo roku. Stane se tak postupně a opatrně,“ řekl Tokajev.²⁹⁴ Světová zkušenost totiž podle Tokajeva ukazuje, že zbrklá a nesystematická politická liberalizace vede k destabilizaci vnitropolitické situace a v některých případech až ke ztrátě státnosti. Novou mantrou se proto stalo:

²⁸⁹ TengriNews, „Nazarbajev: "Tiri kezindě jeskertkiš khoju - urpakh jesindě sakhtajtyyna senbeu",“ accessed March 4, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-tr-keznde-eskertksh-koyu-urpak-esnde-317416/.

²⁹⁰ Vlast, „Politické reformy v Kazachstaně – eto ně vopros odnogo goda, zajavil Tokajev,“ accessed March 4, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43215-politiceskie-reformy-v-kazahstane-eto-ne-vopros-odnogo-goda-zaavil-tokaev.html>.

²⁹¹ Erica Marat, *The Politics of Police Reform: Society against the State in Post-Soviet Countries* (Oxford University Press, 2018).

²⁹² Vlast, „Tokajev objavit o novych političeskich reformach 15 janvarja,“ accessed March 4, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43282-tokaev-obavit-o-novyh-politiceskih-reformah-15-anvara.html>.

²⁹³ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2020 – Kazakhstan.“

²⁹⁴ Vlast, „Politické reformy v Kazachstaně – eto ně vopros odnogo goda, zajavil Tokajev.“

„úspěšné ekonomické reformy již nejsou možné bez modernizace společensko-politického života země“.²⁹⁵

Iniciativa Tokajeva, která měla k těmto reformám vést, nese název *Naslouchající stát*. Mezi hlavní pilíře této koncepce patří posílení plurality v politice, efektivní zpětná vazba občanům, zlepšení legislativy a svobody projevu, posílení veřejného konsensu mezi sociálními a etnickými skupinami nebo také zajištění práv a ochrany občanů.²⁹⁶ Mimo jiné byly zavedeny ústavní změny s cílem posílit roli parlamentu.²⁹⁷ Podle zpráv západních žurnalistů však byli občané velmi brzy zklamáni, protože tyto reformy byly v oblasti politické participace velmi opatrné a pomalé. Elity byly mezitím názorově rozpolceny rostoucími požadavky veřejnosti a vlastní opatrností, spojenou se skeptickými představami o liberalizaci.²⁹⁸

Iniciativa *Naslouchajícího státu* byla zaznamenána v 15 článcích na KazInform, ve 4 článcích na Vlasti a 3 článcích na TengriNews. Dřívějším iniciativám bývalého prezidenta Nazarbajeva byly věnovány pouze 4 články na KazInform a ani jeden na portálu Vlast a TengriNews. To lze považovat za razantní pokles oproti roku 2016 v neprospěch Nazarbajeva. Zároveň lze ovšem tvrdit, že Tokajevovy iniciativy z roku 2021 nezískaly tolik pozornosti médií jako ty Nazarbajevovy v roce 2016.

Tokajev v roce 2016 takřka ve všech článcích, v nichž sám figuroval, odkazoval na Nazarbajevovy iniciativy. V roce 2021 nebylo toto odkazování k prvnímu prezidentovi patrné, v praxi k němu došlo pouze v jednom článku na KazInform, když *[T]okajev ve svém projevu k národu 1. září 2020 zdůraznil potřebu dát významný impuls reformám prvního prezidenta Kazachstánu, Nursultana Nazarbajeva, v rámci Národního plánu a pěti institucionálních reforem*.²⁹⁹ Pro úplnost je však nutné dodat, že se objevily 4 články, v nichž třetí osoba spojuje iniciativy Nazarbajeva i Tokajeva dohromady, a to na portálu KazInform: *Prezident Tokajev rozšiřuje cestu, kterou první prezident položil, a rozvíjí ji s novým impulsem*.³⁰⁰ Jinde KazInform uvádí vyjádření předsedy Mäžilis, který Tokajeva označil jako pokračovatele Nazarbajevových

²⁹⁵ Akorda, „President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev’s State of the Nation Address.“

²⁹⁶ Ibid.

²⁹⁷ Svante E. Cornell, „Political and Economic Reforms in Kazakhstan Under President Tokayev,“ *Silk Road Studies Program* (2021), 1-2.

²⁹⁸ Ibid, 1-2.

²⁹⁹ KazInform, „Ükimette «100 nakhty khadam» ult zhosparyn iske asyru barysy kharaldy,“ accessed March 5, 2022, https://www.inform.kz/kz/ukimette-100-nakty-kadam-ult-zhosparyn-iske-asyru-barysy-karaldy_a3733007.

³⁰⁰ KazInform, „Atyrauda birkatar jeñbekkerler marapattaldy,“ accessed March 5, 2022, https://www.inform.kz/kz/atyrauda-birkatar-enbekkerler-marapattaldy_a3731070.

reforem: *Předseda Mäžilisů věnoval zvláštní pozornost skutečnosti, že dnes hlava státu Tokajev pokračuje ve strategickém směřování iniciativ prvního prezidenta Nazarbajeva.*³⁰¹ V tomto ohledu je možné vysledovat dva protichůdné trendy, na jednu stranu Tokajev vystupuje jako svébytný aktér, na druhou se však objevují elity, které vnímají Tokajeva a Nazarbajeva na stejné mocenské úrovni.

Na portálu KazInform, kde bylo nejvíce odkazů na Tokajevovy iniciativy, se objevila zpráva, že *[i]niciativa Naslouchajícího státu, definovaného Tokajevem, má za cíl oživit povědomí, formování a nastolení nové politické kultury v zemi.*³⁰² To se v praxi zhmotnilo zejména snížením počtu podpisů potřebných pro vytvoření politické strany nebo uznáním oficiální role opozičních stran v politickém systému země, které nyní mohou například iniciovat parlamentní slyšení alespoň jednou za zasedání parlamentu. Je třeba poznamenat, že tyto reformy se zaměřují pouze na tzv. systémové nebo též loajální opoziční strany. Snad nejčastěji se však na zkoumaných portálech objevoval odkaz na nový balíček reform, který byl naplánovaný na leden 2021, v němž měla být snížena hranice pro parlamentní zastoupení ze sedmi na pět procent,³⁰³ například TengriNews v tomto kontextu píše, že *[p]rezident oznámil, že začátkem příštího roku bude oznámen nový balíček reform, který dá nový impuls demokratické transformaci Kazachstánu s cílem vytvořit „stát, který naslouchá hlasu lidu“.*³⁰⁴ Vlast publikovala vyjádření Tokajeva k pokračování reformních kroků v zemi: *Reformy se připravují. Reformy se nesmí zastavit. 15. ledna 2021 oslovím parlament s výzvou k novému složení Mäžilisů.*³⁰⁵

Nejčastějším výrazem, který byl u Tokajevových iniciativ přítomen, byla modernizace, což bylo patrné na všech třech zkoumaných portálech, například KazInform píše, že *[p]rezident Tokajev poznamenal, že bude pokračovat politická a ekonomická **modernizace**, přičemž dodal, že bude provedena rozsáhlá práce v oblasti digitalizace, ochrany lidských práv, rozvoje zdraví a vzdělávání, ochrany životního prostředí.*³⁰⁶ Odkazy k modernizaci bylo možné vidět i ve Vlasti

³⁰¹ KazInform, „Nurlan Nyghmatulin khazakhstan dyktardy Täuelsizdik künimen kutyktady,“ accessed March 5, 2022, https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-kazakhstan-dyktardy-täuelsizdik-künimen-kutyktady_a3730889.

³⁰² KazInform, „Aida Balajeva: Azamattykh khogham chalykhtyñ äleumettik žaghdayn žaksartugha atsalysuy kerek,“ (by Alma Mukhanova), accessed March 5, 2022, https://www.inform.kz/kz/aida-balajeva-azamattykh-kogam-halyktyñ-äleumettik-zhaghdayyn-zhaksartuga-atsalysuy-kerek_a3729897.

³⁰³ Svante E. Cornell, „Political and Economic Reforms in Kazakhstan Under President Tokayev,“ 1.

³⁰⁴ TengriNews, „Tokajev kelesi žyldyñ basynda žarijаланatyn žaňa reformalar turaly aıtty,“ accessed March 5, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokajev-keles-jyldyyn-basynda-jariyalanatyyn-jana-316565/.

³⁰⁵ Vlast, „Tokajev objavit o novych političeskich reformach 15 janvarja.“

³⁰⁶ KazInform, „Khazakhstan öziniñ tarichi žerinde khazakh memlekettiligini žaňghyrtty - senator,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 5, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstan-ozinin-tarihi-zherinde-kazakh-memlekettiligini-zhanghyrtty-senator_a3730958.

(*Oznámil také svůj rozhodný záměr pokračovat v procesu politické modernizace země*)³⁰⁷ a na portálu TengriNews (*Tokajev uvedl, že programy politické modernizace a ekonomického rozvoje budou v zemi pokračovat i v budoucnu a mnoho práce bude vykonáno v jiných oblastech*).³⁰⁸ Tento důraz na proces modernizace, který byl možný vidět na všech portálech, může svědčit o požadavcích a náladách ve společnosti, které již nemohly být déle přehlíženy.

2.1.3 Dílčí závěry

Dominantní pozice Nazarbajeva na zkoumaných portálech v roce 2016 byla v roce 2021 upozaděna množstvím článků věnovaných Tokajevovi. Vlast dokonce o Nazarbajevovi v roce 2021 nepublikovala ani jeden článek. Nazarbajev na portálech v roce 2021 již nevykazuje znaky „nadřazeného“ arbitra nad veškerým děním, Tokajev oproti tomu naplňuje tradiční role prezidenta. Ve všeobecnosti byly články o Nazarbajevovi na všech portálech v roce 2021 jiné povahy, než tomu bylo v roce 2016, přičemž tyto články obsahují mnohem méně informací a nejsou jakkoliv oslavné.

Na všech portálech bylo sledováno zvyšování důrazu na Tokajevovy zásluhy v zahraniční politice Kazachstánu. Na portálech Vlast a TengriNews se o zásluhách Nazarbajeva oproti roku 2016 mnoho nedozvíme, stabilní trend od roku 2016 drží pouze portál KazInform. Obecně však byla vyjádření o Tokajevovi, oproti těm o Nazarbajevovi v roce 2016, mnohem střídmější a věcnější, což je patrné z analýzy všech tří zkoumaných portálů. V roce 2021 také zcela chybí odkazy na snahy o mezinárodní mediátorství, které bylo v médiích v roce 2016 doménou Nazarbajeva. V roce 2021 se také z výčtu zemí, o nichž zahraniční články pojednávaly, dozvídáme, že je kladen důraz na více mezinárodních hráčů, regionální zájmy a současně na mezinárodní organizace, což je v souladu s Tokajevovými vizemi zahraniční politiky. Nejzmiňovanějším aktérem zahraniční politiky v rámci obou zkoumaných období zůstává shodně Rusko.

Ze zkoumaných kategorií je ve společensko-kulturní oblasti nejvíce patrný Nazarbajevův vliv, a to na portálech KazInform a TengriNews, obdobně jako tomu bylo v roce 2016. Vlast však

³⁰⁷ TengriNews, „V Kazachstaně gotovjat novyj paket političeskich reform,“ accessed March 5, 2022, <https://vlast.kz/novosti/42965-v-kazahstane-gotovat-novyj-paket-politiceskih-reform.html>.

³⁰⁸ TengriNews, „Tokhajev Senat spikerin khabyldady,“ accessed March 5, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-senat-spikern-kabyildadyi-317112/.

Nazarbajevovi nevěnovala ani jeden článek. V některých článcích na KazInform je možné zachytit tendence vyobrazovat Tokajeva jako technokrata a Nazarbajeva jako charismatického vůdce. Multietnicita, která i v roce 2021 získala značnou pozornost, byla vyobrazována pouze pozitivně. Vlast se však oproti roku 2016 dotýkala i citlivějších témat, jako jsou protesty. V kontrastu s dřívějším přehlížením tématu ze strany Nazarbajeva pak stojí za pozornost četné články na všech portálech ohledně debat o sovětské minulosti země.

Tokajev v roce 2016 takřka ve všech článcích, v nichž sám figuroval, odkazoval na Nazarbajevovy iniciativy. V roce 2021 nebylo toto odkazování k prvnímu prezidentovi patrné, v praxi k němu došlo pouze v jednom článku na portálu KazInform. Nazarbajevovy dříve v médiích hojně zastoupené iniciativy nedostávají v roce 2021 téměř žádnou pozornost.

Z výše zmíněného lze vyvodit, že zkoumaná média vykazují znaky nastupující postnazarbajevovské éry, s níž se snižuje prostor, který je prvnímu prezidentovi ve zkoumaných médiích věnován. Vlast se v tomto ohledu vydala nejvíce tokajevovskou linií, zatímco KazInform svou pozornost mezi Tokajevem a Nazarbajevem více balancoval.

2.2 Politické strany

Prezident Kazachstánu, jakožto vrchol pyramidy neopatrimonialního systému, definuje formální institucionální hranice, v nichž vznikají a působí politické strany. Formální pravidla, i když většinou fungují na racionální úrovni, aby udělala dojem na mezinárodní společnosti, jsou navržena na základě předpokladu a očekávání, že jednotlivé politické strany prokáží loajalitu prezidentovi tím, že zajistí marginalizaci hlasů, které kritizují režim.³⁰⁹ Je známým faktem, že politické strany jsou pro demokracii nepostradatelné, nicméně politické strany jsou také ústředním prvkem pro ukotvení autoritářství. Formálně se všechny strany hlásí k demokratickým principům, ale neformálně podporují a upevňují vládu jednoho aktéra – prezidenta.³¹⁰ Politickému prostředí od roku 1999 dominovala Nazarbajevova strana Nur Otan. I přes nejméně devět pokusů od voleb v roce 2016 nebyly zaregistrovány žádné nové politické subjekty. Pro volby v roce 2016 a 2021

³⁰⁹ Rico Isaacs, „Between Informal and Formal Politics: Neopatrimonialism and Party Development in post-Soviet Kazakhstan,“ 191.

³¹⁰ Ibid, 191-193.

byly shodně registrovány politické strany: **Nur Otan**, **Ak Žol**, **KNPK**, **Auyl**, **Birlik** a **OSDP**,³¹¹ z tohoto důvodu budou články o nich níže analyzovány.

Popis politických stran a mediálních výstupů, které se jim věnovali, se může ve srovnání s kapitolou Role prezidenta jevit velmi strohý. Důvodem je však samotná povaha článků na všech zkoumaných portálech. Strany dostávají v médiích omezený prostor, v němž se s výjimkou strany Nur Otan nedočteme o vizích a plánech stran v předvolebním boji. Ačkoliv byly definovány některé problematické oblasti, jako například „korupce“ či „rozvoj regionů“, o tom, jakým způsobem bude problém řešen, nepadlo žádných slov. Články pak v obou zkoumaných obdobích v důsledku toho působí jako *telefonický seznam*, proto kapitola nemohla být členěna podle tematických okruhů. Výběr politických stran jako zkoumané kategorie je i přes tyto limity podstatný, koneckonců práce zkoumá volby do dolní komory parlamentu, tedy soutěž politických stran. I takové výsledky však mohou ilustrovat povahu kazašského politického systému.

Neznamená to však, že nelze nalézt mezi zkoumanými obdobími rozdíly, jen jsou o něco méně akcentovány. Tokajev navíc v roce 2020 uvedl, že chce posílit hlas parlamentní opozice v zemi.³¹² Předmětem zájmu tedy bude, jak se liší zobrazení politických stran v roce 2016 a 2021, zejména pak s přihlédnutím k tomu, zda se v médiích objevuje v roce 2021 názorová pluralita a jakým způsobem média vykreslovala stranickou soutěž. Další otázkou je, zda strany vystupují jako samostatní aktéři nebo i nadále jednají v zájmu prezidenta, což je pro neopatrimoniální systém příznačné.

2.2.1 Politické strany 2016

Nur Otan

³¹¹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 2-5.

³¹² Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2020 – Kazakhstan.“

Lidově demokratická strana Nur Otan (kazašský Nur Otan znamená „světlo vlasti“) je největší proprezidentskou stranou v Kazachstánu.³¹³ Strana byla založena, aby zastupovala zájmy, preference a politiku prvního prezidenta Nazarbajeva.³¹⁴

V roce 2016 **KazInform** zmínil stranu Nur Otan 24krát, z celkových 415 volebních článků. Strana byla vyobrazena velmi pozitivně, místy neutrálně, dále stojí za pozornost úplná absence negativně laděných zpráv. Nejčastěji používaná slova, pojící se s pozitivními vyjádřeními o straně a jejích představitelích, byly „zodpovědnost“, „efektivita“, „aktivita“, „čest“ nebo také „rozvoj“. Články na KazInform o straně Nur Otan byly ve srovnání s jinými portály ve zkoumaném období podstatně delší a zároveň věrně pokrývaly jednotlivá témata volebního programu Nur Otan – *Kazachstán-2021: Jednota. Stabilita. Kreativita*,³¹⁵ tedy např. rozvoj regionů a periferií (13), infrastrukturu (12), zemědělství (9) a další celospolečenská témata.³¹⁶ Témata, která byla na KazInform akcentovaná jsou zároveň v souladu s hlavními směry Nazarbajevova Národního plánu s názvem *100 konkrétních kroků k implementaci pěti institucionálních reforem, Kazachstán-2050*

³¹³ Akademik, „Nur-Otan (partija),“ accessed March 6, 2022, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/207267>.

³¹⁴ Rico Isaacs, „Nur Otan, Informal Networks and the Countering of Elite Instability in Kazakhstan: Bringing the ‘Formal’ Back In,” *Europe-Asia Studies* 65, no. 6 (2013), 1074-1076.

³¹⁵ Volební program strany Nur Otan *Kazachstán-2021: Jednota. Stabilita. Kreativita* se skládá z osmi oddílů. **První oddíl** všeobecně pojednává o globálních bezpečnostně-politických a ekonomických výzvách, kterým musí Kazachstán čelit, a optimistických výhledech na budoucnost pod vedením prezidenta Nazarbajeva. **Druhý oddíl** pojednává o historii strany a jejích dosavadních úspěších. **Třetí oddíl** pojednává o destabilizaci světového řádu a nutnosti Kazachstánu se na novou situaci efektivně adaptovat. **Čtvrtý oddíl** nese název *Konkrétní akční plán*, který se sestává z pododdílů nazvaných: bezpečná budoucnost, nová hospodářská politika Nurlý Žol a otevřená Eurasie. *Bezpečná budoucnost* by podle programu měla být s moderním státním aparátem očištěným od korupce, dále by se mělo dbát na rozvoj právního státu, maximalizaci komparativních konkurenčních výhod, rozvoj lidského kapitálu a posílení role soukromého sektoru v ekonomice, jednotu národa a rozvoj periferií. *Nová hospodářská politika Nurlý Žol* by se měla dotýkat rozsáhlých stavebních prací v oblasti dopravy, bydlení a sociální infrastruktury. *Otevřená Eurasie* pojednává o důležitosti aktivní role Kazachstánu v mezinárodních (zejména ekonomických) organizacích, jichž je členem. **Pátý oddíl** popisuje plány ekonomického rozvoje, které by ve svém důsledku měly vést k připojení Kazachstánu k 30 nejrozvinutějším ekonomikám světa. Jako čtyři klíčové sektory jsou pak definovány hornictví a hutnictví, ropný průmysl, elektroenergetický sektor, obnovitelné zdroje energie a zemědělství. Dále se dotýká také inovativních technologií, tzv. energie budoucnosti, která byla rovněž tématem mezinárodní výstavy EXPO 2017, konané v Astaně. V neposlední řadě do tohoto oddílu spadá také podpora privatizace, podpora malého a středního podnikání, daňová reforma, přehodnocení rozpočtové politiky země a sociální záruky pro občany Kazachstánu. **Šestý oddíl** se dotýká sociálních politik, a to zejména odměňování zaměstnanců a problematiky zaměstnanosti jako takové. Je zde však explicitně zmíněna také podpora sociálně zranitelných skupin obyvatelstva. V neposlední řadě se pak oddíl dotýká zlepšení podmínek ve zdravotnictví a školství. **Sedmý oddíl** nese název bezpečnost a udržitelnost a pojednává o multivektorové zahraniční politice Kazachstánu a nutnosti posílení strategických vztahů s klíčovými partnery, kterými jsou jmenovitě Rusko, Čína, USA, Evropská unie a země SNS, jakožto i výzva k aktivní roli v regionu. **Osmý, závěrečný oddíl**, je výzvou k občanům, aby stranu ve volbách podpořili. In: Nur Otan, „SAJLAUALDY BAGHDARLAMASY 2025,“ accessed March 6, 2022, <https://amanatpartiasy.kz/election-program-2021?lang=kz>.

³¹⁶ Dotýkaly se podnikání (8) a ekonomiky (7). Dále také pojednávaly o vzdělávání (6), prezidentských iniciativách (6), mládeži (5), kultuře (4) a národní jednotě (4). V neposlední řadě také zmínily otázku občanů v důchodovém věku (3), institut rodiny (1), občany se speciálními potřebami (3) a vědu (2).

a Nurly Žol – zářná cesta.³¹⁷ KazInform např. v jednom ze svých článků uvádí, že [p]rezidentovy iniciativy za účelem dalšího rozvoje Kazachstánu tvoří jádro předvolební kampaně strany.³¹⁸

To, že Nazarbajev využívá stranu pro své zájmy, je všeobecně přijímaným faktem mezi odborníky na Kazachstán.³¹⁹ Na portálu KazInform se ukázala i druhá strana tohoto vztahu, kdy Nur Otan využívá Nazarbajevovy osobnosti jako nástroje pro prosazování strany před voliči v médiích.³²⁰ Prezident Nazarbajev byl v článcích o straně Nur Otan zmíněn 10krát, tehdejší předseda senátu a zároveň člen strany Tokajev nebyl zmíněn ani jednou. Dominuje myšlenka, že prezidentovo vedení je ústředním bodem pro prosperitu země.³²¹ KazInform vykresluje prezidenta v článcích o Nur Otan jako tvůrce mezietnické harmonie, přičemž úkolem občanů je tuto harmonii pouze udržovat (*Je to díky našemu prezidentovi, že žijeme v harmonii bez ohledu na náboženství nebo mentalitu. Úkolem nás všech je tuto jednotu pouze zachovávat*).³²² Benefity pro občany nejsou však pouze společensko-kulturní, ale také ekonomické (*Díky prezidentovi bude do roku 2018 v zemi přiděleno 205 miliard tenge. To znamená více než 7 000 km silnic*)³²³ a zahraničněpolitické (*„Díky prezidentově iniciativě Nurly Žol se stane z Kazachstánu největší dopravní uzel v celé Eurasii,“ řekl člen strany Nur Otan během setkání s voliči.*),³²⁴ což koresponduje s Isaacsovou definicí pilířů, na kterých stojí Nazarbajevovo charismatické vůdcovství.³²⁵ S ústřední pozicí Nazarbajeva v rámci strany se pojí jeden zásadní problém. Osoba Nazarbajeva jako hlavní smysl a *raison d'être* strany do jisté míry zpochybňuje, zda si strana může udržet ústřední roli při zajišťování stability elit v zemi, pokud její vůdce opustí vedení strany.³²⁶

³¹⁷ KazInform, „Over 2,000 people to attend 17th Extraordinary Congress of Nur Otan Party,“ accessed March 6, 2022, <https://www.inform.kz/en/over-2-000-people-to-attend-17th-extraordinary-congress-of-nur-otan-party> a286432.

³¹⁸ KazInform, „Askhar Myrzachmetov saylauşylargha ündeu žasady,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed March 6, 2022, <https://www.inform.kz/kz/askar-myrzahmetov-saylaushylarga-undeu-zhasady> a2881521.

³¹⁹ Rico Isaacs, „Nur Otan, Informal Networks and the Countering of Elite Instability in Kazakhstan: Bringing the ‘Formal’ Back In,“ *Europe-Asia Studies* 65, no. 6 (2013), 1074-1076.

³²⁰ Rico Isaacs, „Between Informal and Formal Politics: Neopatrimonialism and Party Development in post-Soviet Kazakhstan,“ 245-246.

³²¹ Ibid, 249.

³²² KazInform, „Almatyda densaulykh sakhtau salasynyñ 20-dan astam khyzmetkeri «Nur Otan» partijasynyñ müsheligině khabyldandy,“ accessed March 6, 2022, <https://www.inform.kz/kz/almatyda-densaulyk-sakhtau-salasynyn-20-dan-astam-khyzmetkeri-nur-otan-partijasynyn-musheligine-kabyldandy> a2874003.

³²³ KazInform, „«Nur Otan» RSS belsendileri partiya žakhtastarynyñ Almaty oblysyndaghy forumyna khatysty,“ accessed March 7, 2022, <https://www.inform.kz/kz/nur-otan-rssh-belsendileri-partiya-zhaktastarynyn-almaty-oblysyndagy-forumyna-katysty> a2877041.

³²⁴ KazInform, „«Nurly žol» Khazakhstandy Jeurazijadaghy jeñ iri chab retindě khalyptasty rady - A.Myrzachmetov,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 7, 2022, <https://www.inform.kz/kz/nurly-zhol-kazakstandy-euraziyadagy-en-iri-hab-retinde-kalyptasty rady-a-myrzahmetov> a2881492.

³²⁵ Rico Isaacs, „Charismatic Routinization and Problems of Post-Charisma Succession in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan.“

³²⁶ Rico Isaacs, „Nur Otan, Informal Networks and the Countering of Elite Instability in Kazakhstan: Bringing the ‘Formal’ Back In,“ *Europe-Asia Studies* 65, no. 6 (2013), 1074-1076.

Vlast ve zkoumaném období v roce 2016 věnovala straně Nur Otan 4 články z celkových 73 volebních článků. Články nejsou tak dlouhé a obsažné jako v KazInform. Prezident Nazarbajev je zmíněn ve 3 ze 4 článků, Tokajev ani v jednom z nich. Články jsou pozitivní a jeden je neutrální až negativní. V pozitivních článcích se objevily slova jako „cílevědomost“, „zlepšení“ a „úspěch“. Nejvíce se tematicky dotýkaly spojování strany s úspěchy prezidenta a jeho iniciativami.³²⁷ Zmiňovaný neutrálně až negativně laděný článek obsahoval mírnou kritiku strany, v níž byla ve Vlasti citována neúspěšná kandidátka v místních volbách: *Hlasovala jsem proti všem, protože jsem četla pouze program Nur Otan, přičemž program se mnou nerezonuje a programy jiných kandidátů jsem prostě neviděla.*³²⁸ Článek je vnímán jako mírně negativní, protože se v něm zcela ojediněle vyskytuje názor, který stranu neoslavuje, nýbrž její program označuje za nezajímavý.

V roce 2016 **TengriNews** publikovalo tři články, které zmiňovaly známé členy strany Nur Otan, přičemž jejich politická afiliace v článku explicitně zmíněna nebyla. Jejich vyobrazení bylo neutrální. V TengriNews nebyla žádná hodnotící slova či spojení ve zkoumaném období nalezena. Články byly velmi strohé a neobsahovaly odkazy k prezidentu Nazarbajevovi, nejínak tomu bylo v případě Tokajeva. Vzhledem k tomu, že však z kapitoly Role prezidenta víme, jak moc se o jeho osobu zajímal, nelze tvrdit, že by portál TengriNews vykazoval znaky nestrannosti, jen tento zájem nespojoval se stranou Nur Otan.

Komunistická lidová strana Kazachstánu (KNPK)

KNPK je proprezidentskou stranou, která prosazuje marxisticko-leninskou ideologii. Zároveň deklaruje svou snahu přizpůsobit se nové moderní době. Volební program strany nesl název *Pro naši společnou věc!*³²⁹

³²⁷ Následovala ekonomika (3), infrastruktura (2), podpora soukromého sektoru (1), rodina (1), kultura (1), vzdělávání (1) a občané v důchodovém věku (1).

³²⁸ Vlast, „Vidéo: «Ně kandidat» Asija Tulesova progolosovala «protiv vsech» i rasskazala, začem ona obratilas' v Genprokuraturu,“ (by JuLIJa PANKRATOVA), accessed March 7, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16370-video-ne-kandidat-asia-tulesova-progolosovala-protiv-vseh-i-rasskazala-zacem-ona-obratilas-v-genprokuraturu.html>.

³²⁹ Volební program strany KNPK se skládá z 5 oddílů. **První oddíl** je tvořen preambulí, v níž je zmíněno, že strana podporuje veškeré závazky k posílení jednoty lidu, sociálního rozvoje společnosti a prosperity, jakož i pokračování ve transformaci Kazachstánu na cestě k 30 nejvyspělejším zemím světa. (s. 3-4) **Druhý oddíl** je o principech, idejích a historii strany. Dotýká se však také sociálních záruk pro občany. (s. 5-8) **Třetí oddíl** se zabývá tím, co označuje za krizi světového kapitalismu a dominanci predátorského imperialismu. (s. 8-9) **Čtvrtý oddíl** se staví proti západním hodnotám, přičemž jmenuje zhýralý životní styl, návykové látky, fastfood, obezita a kinematografii. (s. 10-14) **Pátý oddíl** se věnuje školství, kde má být kladen důraz na vlastenectví

V roce 2016 jsou články o straně KNPK v **KazInform** kratší než články o straně Nur Otan, konkrétně se jedná o 16 článků o KNPK oproti 24 o Nur Otanu. Kvalitativně jsou články spíše neutrální, místy pozitivní. Specifickým rysem strany pozorovaným na portálu KazInform byl silný důraz na komunistickou ideologii, což lze vidět na jednom z výroků: *Proto je hlavním cílem KNPK opustit kapitalismus*,³³⁰ nebo v jiném článku rovněž na KazInform: *Blaho lidu musí být v rukou prostých lidí. Potřebujeme tvrdou práci společnosti a státu jako celku, a aby jej nevlastnili zahraniční kapitalisté. Vyzýváme k formování ekonomiky na komunistickém principu*.³³¹ Ačkoliv je na první pohled rétorika strany KNPK na portálu KazInform odlišná od strany Nur Otan, nejedná se o skutečnou názorovou alternativu, neboť témata,³³² jež v článcích definuje, nejsou ve srovnání s články o Nur Otan publikovanými v médiích jedinečná, jsou pouze zabalena v komunistické rétorice. Za pozornost stojí články, v nichž komunisté v čele s předsedou strany Vladislavem Kosarevem podporují prezidenta Nazarbajeva a jeho iniciativy, například v jednom z nich KazInform píše, že: *Vítáme hlavní směr rozvoje země a iniciativy pana prezidenta*.³³³ To, že KNPK nevystupuje proti současnému vedení země, bylo zřejmé i v jednom z článků, v nichž se uvádělo, že *[b]ěhem akce bylo konstatováno, že KNPK je spolehlivým partnerem státu při posilování hlavní hodnoty země – sociální stability a mezinárodní harmonie*.³³⁴ To, že je straníci byli spokojeni se současným nastavením systému bylo patrné i z jejich hodnocení probíhající předvolební kampaně: *Obecně byla během kampaně zajištěna transparentnost, kterou dodržují mezinárodní i domácí pozorovatelé*, jak informoval KazInform.³³⁵ Koneckonců ve volbách do Mäžilis v roce 2012

a potírání individualismu. (s. 15-16) **Šestý, závěrečný oddíl**, obsahuje poselství o důvěře ve tradiční rodinné, kulturní a morální pravidla vedou k překonání krizí. **Pátý, závěrečný oddíl**, se týká mladé generace Kazachů. K tomu, aby jim stát mohl efektivně pomoci je nutné zasáhnout v oblastech vzdělání, bydlení, zaměstnanost. Dále by se mělo od začátku dbát na vedení mládeže k tradičním kazašským hodnotám. (s. 17) In: KNPK, „Predvybornaja programma“, accessed March 7, 2022, <http://web.archive.org/web/20160427211637/http://knpk.kz/wp/wp-content/uploads/2016/02/Predvy-bornaya-programma-rus-yaz.pdf>.

³³⁰ KazInform, „Biz jeñbekpen kögergen jelmiz - V. Kosarev,“ (by Khanat Mämetkhazyuly), accessed March 7, 2022, https://www.inform.kz/kz/biz-enbekpen-kogergen-elmiz-v-kosarev_a2881517.

³³¹ KazInform, „V.Kosarev: Ekonomikanyñ bāsekege khabilettiliginiñ basty resursy - jeñbek,“ (by Khanat Mämetkhazyuly), accessed March 8, 2022, https://www.inform.kz/kz/v-kosarev-ekonomikanyñ-basekege-kabilettiliginin-basty-resursy-enbek_a2881477.

³³² KNPK zmiňuje komunistickou ideologii. (10), s tím je spojen i akcent na pracující lid (7), ekonomiku (4), kulturu (2), mládež (2), vzdělání (2) a infrastrukturu (1).

³³³ KazInform, „Khazakhstan ekonomikasyn damytu üšin tabighi žāñe jeñbek resurstaryn barynsha pajdalanu kerek - KhKChP,“ accessed March 7, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstan-ekonomikasyn-damytu-ushin-tabigi-zhane-enbek-resurstaryn-barynsha-paydalanu-kerek-kkhp_a2877683.

³³⁴ KazInform, „Kökshetauda KhKChP «Bizdin ortakh isimiz üšin» uranymen öñirlik forumy ötti (FOTO),“ (by Aslan Ospanov), accessed March 8, 2022, https://www.inform.kz/kz/kokshetauda-kkhp-bizdin-ortakh-isimiz-ushin-uranymen-onirlik-forumy-otti-foto_a2873877.

³³⁵ KazInform, „Kommunistik partijanyñ ökinderi dauys berdi,“ (by Khanat Mämetkhazyuly), accessed March 8, 2022, https://www.inform.kz/kz/kommunistik-partiyanyn-okilderi-dauys-berdi_a2883323.

získala 7 mandátů, čímž se jako jedna z mála stran dostala do Mäžilis, proto bylo v roce 2016 cílem tento statut udržet.³³⁶

Ve **Vlasti** byly o straně KNPK ve sledovaném období napsány 2 články. Opět byl kladen hlavní důraz na komunistickou ideologii, nicméně ke straně Nur Otan či prezidentovi se strana na tomto portálu nevyjadřovala.³³⁷ To může vypovídat o smýšlení redakce soukromého portálu Vlast, který straně sice prostor dal, nicméně ji nechtěl spojovat s vládou a prezidentem. V **TengriNews** články o KNPK ve zkoumaném období nebyly publikovány.

Všeobecně si KNPK od KazInform a Vlasti nevysloužilo mnoho hodnotících slov, což vytvořilo patrný rozdíl mezi stranou Nur Otan a KNPK. V KazInform bylo možné najít slova „harmonický“ a „úspěšný“. O percepci strany jako oproti Nur Otan zastaralé také mohou napovědět věty jako tato publikovaná na KazInform: *V dnešním světě je nemožné držet krok s novými trendy, proto experimentujeme s metodami a formami poskytování informací našim potenciálním voličům.*³³⁸ O něco barvitější byl slovník ve Vlasti, která píše: „strana udržující pořádek“, „rozhodnost“, „blaho“ a „prosperita“.

Demokratická strana Kazachstánu (Ak Žol)

Strana **Ak Žol** je liberálně konzervativní proprezidentskou stranou, která stejně jako KNPK získala ve volbách do Mäžilis v roce 2012 poslanecké mandáty. V případě Ak Žol jich bylo 8.³³⁹ Volební program strany pro rok 2016 nesl název *Ak Žol – je čas pracovat.*³⁴⁰

³³⁶ Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 15 January 2012. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2012. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/3/89401.pdf>, 29.

³³⁷ Důraz byl kladen na komunistickou ideologii (2), pracující lid a rodinu (1), ekonomiku a zemědělství, (1) kulturu a vzdělání (1).

³³⁸ KazInform, „Köksetaуда KhKChP ökilderi «Kökşe» akademijasyның okhytuşylarymen kezdesti (FOTO),“ accessed March 8, 2022, https://www.inform.kz/kz/kokshetauda-kkhp-okilderi-kokshe-akademiyasynyn-okytushylarymen-kezdesti-foto_a2881725.

³³⁹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 15 January 2012. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2012. Accessed January 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/3/89401.pdf>, 29.

³⁴⁰ Volební program strany Ak Žol se skládá z 10 oddílů. První oddíl pojednává o krocích, které mají zajistit ochranu podnikání, soukromého vlastnictví, a to zejména u malých a středních podniků. Druhý oddíl se zabývá reformami trhu, konkurenceschopností a zvyšováním produktivity hospodářství. Třetí oddíl klade důraz na vzdělání a zdravotnictví, které v důsledku povede k lepší situaci na trhu práce. Čtvrtý oddíl se již konkrétně zabývá zajištěním maximální zaměstnanosti a snížením nezaměstnanosti. Dotýká se zde také sociálního zabezpečení pro znevýhodněné občany. Pátý oddíl pojednává o poskytování dostupného bydlení pro občany s různými příjmovými úrovněmi. Za tím účelem navrhovali posílení výstavby nových obytných budov. Šestý oddíl se dotýká zemědělského sektoru, který je na rozdíl od dalších sektorů méně náchylný ke krizím a kolísání. Podružně má tento bod za cíl zlepšit

V roce 2016 byl Ak Žol zmíněn na **KazInform** 7krát. Strana byla zobrazována pouze neutrálně a články byly ve srovnání s Nur Otan i KNPK výrazně kratší. Ve vztahu k Ak Žol se na portálu KazInform nevyskytují explicitní odkazy na prezidenta a jeho iniciativy, ale při pozorné analýze akcentovaných témat v článcích na KazInform,³⁴¹ můžeme konstatovat, že jsou v souladu s prezidentovou vládní linií. V čem se však v roce 2016 články Ak Žol na portálu KazInform oproti dalším stranám liší, je zdůrazňování významu rozšíření používání státního jazyka, tj. kazaštiny, jako jednoho z faktorů konsolidace obyvatelstva.³⁴² Tento bod, ačkoliv explicitně nezazněl v článcích o Nur Otan, je ovšem rovněž v souladu s politickými kroky prosazovanými prezidentem Nazarbajevem, což bylo patrné v kapitole Role prezidenta.³⁴³

Rico Isaacs ve své knize *Party System Formation in Kazakhstan: Between Formal and Informal Politics* hovoří o typických rysech politických stran v Kazachstánu, z nichž jeden je personifikování strany s jejím předsedou.³⁴⁴ Tento jev je patrný u strany Nur Otan, silně se však také vyskytuje u Ak Žol a jejího předsedy Peruaševa. KazInform Peruaševa zmiňuje ve všech 7 článcích, a to i v poměrně pozoruhodných situacích: *Strana Ak Žol představila video zprávu předsedy Peruaševa, v němž blahopřeje ženám k svátku. Peruašev ve videu blahopřeje jemným duším k slunečným jarním dnům a přeje jim štěstí. Jako dárek jim poté zazpívá píseň Moje Almaty.*³⁴⁵ Personifikace předsedou je možná i jeden z důvodů proč strana explicitně nejmenuje přímo Nazarbajeva.

Ve Vlasti o straně Ak Žol byl napsán jeden článek. V článku je zmíněna otázka zemědělství, podpory soukromého sektoru a bydlení.³⁴⁶ Citován nebyl předseda strany, ale Žanar Džandosova, kandidátka Ak Žol na poslankyni, která hodnotila názvy volebních programů

situaci na periférii. Sedmý oddíl požaduje transparentnost a odpovědnost veřejných orgánů. Explicitně je zde zmíněno, že strana podpoří jménem vlastenců a státníků prezidenta země. Osmý oddíl se věnuje ochraně duchovní a rozvoji kulturní sféry, nebo také zvyšování důležitosti kazašského jazyka. Devátý oddíl se zabývá boji proti korupci a soudní reformě. Desátý, závěrečný oddíl, se zabývá kazašskou státností a národními zájmy. In: Ak Žol, AKh ŽOL – JeŇBEK JeTĚR KEZ KELDI (2016ž.),“ accessed March 8, 2022, https://akzhol.kz/migrated_3140/.

³⁴¹ Nejčastějším tématem byla podpora soukromého sektoru (2). Dále se dotkly tematiky ekologie (1), vzdělávání (1) a zdůvodňování současné ekonomické krize globálním přičiněním (1). Mimo to vyšel informativní článek o chodu strany a přání ženám k MDŽ z úst předsedy strany (1).

³⁴² KazInform, „«Akh žol» partijasynyň ökilderi jelordanyň student žastarymen kezdesti,“ accessed March 8, 2022, https://www.inform.kz/kz/ak-zhol-partiyasynyn-okilderi-elordanyyn-student-zhastarymen-kezdesti_a2876100.

³⁴³ Strategy2050, „Ústildilik – adamnyň ömirdėgi žetistik khaghidasy,“ accessed March 10, 2022, <https://strategy2050.kz/news/33399/>.

³⁴⁴ Rico Isaacs, *Party System Formation in Kazakhstan: Between Formal and Informal Politics*.

³⁴⁵ KazInform, „«Akh žol» partijasynyň töraghasy A. Peruašev äjelderge khuttykhtauyn ännen žoldady,“ (by Khanat Mämetkhazyuly), accessed March 10, 2022, https://www.inform.kz/kz/ak-zhol-partiyasynyn-toragasy-a-peruashev-ayelderge-kuttykhtauyn-annen-zholdady_a2878842.

³⁴⁶ Vlast, „Kandidaty protiv krizisa,“ (by AJSULU TOJŠIBEKOVA), accessed March 8, 2022, <https://vlast.kz/politika/16118-kandidaty-protiv-krizisa.html>.

jednotlivých stran: *Ak Žol jako jediný v názvu používá sloveso, což vypovídá o jeho vůli reagovat na nastalou krizi. OSDP a Auyl jsou kvůli použití minulého času namířeny do minulosti. Nur Otan a KNPK mají v názvu podstatná jména, a proto chtějí zachovat současný status quo.*³⁴⁷ Nutno podotknout, že ladění jejího vyjádření proti jednotlivým stranám se příliš neslučuje s výroky předsedy strany zmíněnými na portálu KazInform. Vlast má ve všeobecnosti také mnohem menší tendenci odkazovat k předsedům stran a dává prostor jejich členům. **TengriNews** o Ak Žol, stejně jako o KNPK, články nepublikovalo.

Články na KazInform v roce 2016 nebyly směrem k Ak Žol příliš citově zabarvené. Některá spojení však přeci jen stojí za pozornost, *zkušeností se strana posouvá kupředu; významně přispíváme k rozvoji naší země; nebo také strana hraje důležitou roli pro zlepšování situace.*³⁴⁸ Ve Vlasti zmiňovaný článek naráží na akceschopnost strany Ak Žol, která *hledí směrem k budoucnosti.*³⁴⁹

Birlik

Birlik je středo-pravicovou proprezidentskou stranou. Strana byla podle informací ze zákulisí využívána elitami pro větší upevnění jeho ekonomických zájmů.³⁵⁰ Strana vstoupila do voleb s programem „Čisté myšlenky! Čistý byznys! Čisté prostředí!“³⁵¹

V roce 2016 byl Birlik v **KazInform** zmíněn 19krát. Birlik se v médiích netajil svou podporou Národního plánu, navrženého prezidentem Nazarbajevem, jeho principy a hodnotami.³⁵²

³⁴⁷ Vlast, „Kandidaty protiv krizisa.“

³⁴⁸ KazInform, „«Akh žol» partijasynyň törghasy A. Peruašev äjelderge khuttykhtauyn ännen žoldady.“

³⁴⁹ Vlast, „Kandidaty protiv krizisa.“

³⁵⁰ Kazakhstan 2.0, „On the Transformation of Birlik into Adal,“ accessed January 11, 2022, https://kz.expert/en/news/analitika/2169_onthe_transformation_ofbirlik_into_adal.

³⁵¹ Volební program strany Birlik se skládá z 5 oddílů. **První oddíl** hovoří o globální krizi a podpoře pro státem realizovaná opatření. Podporují 5 institucionálních reforem navržených prezidentem Nazarbajevem, které vytvářejí podmínky pro posílení státnosti Kazachstánu a pro zařazení mezi 30 nejvyspělejších zemí světa. **Druhý oddíl** hovoří o národní jednotě, ochraně soukromého vlastnictví, všeobecné svobodě, sociální spravedlnosti a kulturních hodnotách. **Třetí oddíl** se týká oblasti životního prostředí. Strana si klade za cíl předat budoucím generacím čistý Kazachstán se zachovalou flórou a faunou. V dnešní moderní době je pak třeba využívat tzv. zelených technologií. **Čtvrtý oddíl** se týká duchovní sféry, vzdělání, zdravotnictví a mezinárodní, mezikulturní a mezináboženské harmonie. **Pátý oddíl** se týká ekonomiky a sociálního zabezpečení. K tomu povede konkurenceschopná ekonomika, podpora podnikatelské činnosti, modernizace zemědělství, rozvoj venkova a pomoc pro znevýhodněné občany. In: Birlik, „Predvybornaja programma političeskoj partii "Birlik",“ accessed March 10, 2022, <https://nomad.su/?a=3-201602240009>.

³⁵² Vlast, „Čistye pomysly partii «Birlik»,“ (by TAMARA VAAL'), accessed March 10, 2022, <https://vlast.kz/politika/15606-cistye-pomysly-partii-birlik.html>.

Na KazInform se v souladu s tím v článcích o Birlik objevovaly časté odkazy na prezidenta, například když bylo napsáno, že *[n]a základě instrukcí prezidenta k rozsáhlé průmyslově-inovativní reformě ekonomiky, by měla být práce všech významných průmyslových podniků země zapojena do systému ochrany životního prostředí.*³⁵³ Nejčastějším tématem článků byla ekologie, která byla patrná v 11 článcích, na které strana postavila svoji image před volbami v roce 2016, jak například uvádí KazInform: *Je důležité vychovávat mladou generaci v duchu úcty a lásky k vlasti v otázkách ochrany životního prostředí.*³⁵⁴ Ačkoliv o ekologii nebylo v článcích o Nur Otan zmínek, z různých zdrojů je známo, že blízký okruh lidí prezidenta, zejména pak prezidentova dcera Alija Nazarbajeva, si právě v oblasti ekologie vybudoval lukrativní živnost.³⁵⁵ Nemůže být tedy řeč o opozičním náboji tohoto tématu. Mimo ekologii byl na KazInform kladen silný důraz také na jednotu a vlastenectví.³⁵⁶ To lze také vnímat v souladu s vyjádřeními Nazarbajeva, které jsme mohli vidět v kapitole Role prezidenta. Portál KazInform byl k programu strany spíše neutrální, místy pozitivní. Stranu lze v roce 2016 vnímat jako nejvíce nakloněnou straně Nur Otan a Nazarbajevovi, její existence je podmíněna ekonomickými zájmy elit, které stojí v zákulisí strany.

Ve **Vlasti** byl o straně Birlik ve sledovaném období napsán jeden článek. Zmíněna byla ekologie, ekonomické otázky, soukromý sektor a problematika daní. Explicitně pak strana v článku vyjadřuje sympatie k pozicím Nazarbajeva a Nur Otan.³⁵⁷ To stojí v kontrastu k článkům, které Vlast publikovala u jiných politických stran. Důvod však může být zcela prostý, článek se mimo Birlik věnuje i jiným stranám, jejich vyjádření doslova přepisuje. Tudíž by vynechání informace o podpoře prezidenta bylo manipulací. **TengriNews** v roce 2016 o politických straně Birlik nepojednal.

V roce 2016 byl v KazInform Birlik vykreslován spíše neutrálně, avšak objevila se i kladně hodnotící slova, jako například „čestný“, „důstojný“ nebo také „s potenciálem“. Mimo to se ve vztahu k ekologickému zaměření objevily věty jako *Směr, který strana zvolila, je založen na*

³⁵³ KazInform, „Kharaghandyda «Birlik» partijasynyň ökilderi käsiporyn jeñbekkerlerimen kezdesti (FOTO),“ (by Zarina Tughanbajeva), accessed March 10, 2022, https://www.inform.kz/kz/karagandyda-birlik-partiyasynyn-okilderi-kasiporyn-jenbekkerlerimen-kezdesti-foto_a2877623.

³⁵⁴ KazInform, „«Birlik» partijasynyň müsheleri «Burabaj» memlekettik ulttykh sajabaghynyň khyzmetkerlerimen žüzdesti,“ accessed March 10, 2022, https://www.inform.kz/kz/birlik-partiyasynyn-musheleri-burabay-memlekettik-ulttyk-sayabagynyn-khyzmetkerlerimen-zhuzdesti_a2876450.

³⁵⁵ Lujuba Bar, „Nazarbayev’s youngest daughter resigns,“ accessed March 10, 2022, <https://lujuba.cc/en/687109.html>.

³⁵⁶ Dále byla zmíněna mládež (3), následovaly články o chodu strany (2), ekonomika (2), sociální zabezpečení (2), vzdělání (2), podpora soukromého sektoru (2), a vlastenectví (2).

³⁵⁷ Vlast, „Kandidaty protiv krizisa,“ (by AJSULU TOJŠIBEKOVA), accessed March 10, 2022, <https://vlast.kz/politika/16118-kandidaty-protiv-krizisa.html>.

prevenci budoucích ekologických katastrof. Ve Vlasti a TengriNews nelze dohledat za rok 2016 hodnotící stanoviska o straně Birlik.

Celonárodní sociálně demokratická strana (OSDP)

Strana **OSDP** se profiluje jako občanská strana. Můžeme ji definovat jako jedinou téměř opoziční registrovanou stranu v zemi. Často kritizuje majetkové rozdíly ve společnosti, surovinovou orientaci ekonomiky, autoritářství a klanové zvyky. Do voleb v roce 2016 strana vstoupila s programem *Získejte zpět svůj hlas, vezměte si zpět svou zemi!*³⁵⁸

V roce 2016 ve srovnání s pokrytím jiných stran **KazInform** informoval o OSDP pouze v jednom článku napsaném neutrálním tónem a velmi krátce. Tematicky se článek dotýkal korupce, high-tech průmyslu a podpory malého a středního podnikání.³⁵⁹ Vzhledem k tomu, že v KazInform byl počet článků o OSDP oproti zbylým politickým stranám zanedbatelný, je zajímavé, že se **Vlast** rozhodla věnovat OSDP tři články. Takové jednání může naznačovat otevřenější vztah Vlasti k opozičně laděným uskupením.³⁶⁰ Článek ve Vlasti s názvem *OSDP si stěžovalo na podjatost médií, Ústřední volební komise slíbila, že vše vyřeší*,³⁶¹ poukazuje prostřednictvím strany OSDP na konkrétní manipulaci s veřejným míněním. Přímo citován zde byl jeden z členů strany Talgat

³⁵⁸ Volební program strany OSDP se skládá z 9 oddílů. **První oddíl** nese název právo na spravedlivé volby. Ty chce strana zajistit nezávislostí volebních komisí, rovnou příležitostí na pořádání volební kampaně a zvýšením transparency jednotlivých stran. **Druhý oddíl** se dotýká svobody pokojného shromažďování. **Třetí oddíl** pojednává o svobodě projevu a nezávislosti médií, což bude možná pouze když přestane být mediální trh monopolizován a média budou otevřená celému názorovému spektru. **Čtvrtý oddíl** se týká rozdělení pravomocí a efektivnímu parlamentu. V této kapitole jsou také uvedeny návrhy na technické změny při volbě parlamentu. **Pátý oddíl** pojednává o nutnosti omezení pravomocí prezidenta Kazachstánu. **Šestý oddíl** se dotýká reformy orgánů místních samospráv. Navazující **sedmý oddíl** pojednává o rozvoji regionů. **Osmý oddíl** se dotýká reformy soudnictví. **Devátý oddíl** se věnuje politickým stranám, kde strana navrhuje přijetí zákona o opozici zaměřený na tvorbu opozičních stran. Bez číselného označení se pak ve volebním programu hovoří o svých návrzích, jak zlepšit situaci na poli ekonomiky, podpořit malé a střední podniky, zlepšit situaci na vesnicích, posílit sociální politiky, zajistit dostupnost bydlení a vzdělání, dotýkají se však také genderu, mládeže, ekologie a kazašského jazyka. Tyto oddíly již mnohem více připomínaly programy předchozích stran, odlišovaly se ovšem svým značně kritickým tónem. In: OSDP, „Programma Obščennacional'noj social-děmokratičeskoj partii (OSDP),“ accessed March 10, 2022, <https://osdp.kz/images/programma.pdf>.

³⁵⁹ KazInform, „ŽSDP ökili žerge menšik mäselesině khatysty pikirin bildirdi,“ (by Khanat Mämetkazyuly), accessed March 10, 2022, https://www.inform.kz/kz/zhdp-okili-zherge-menshik-maselesine-katysty-pikirin-bildirdi_a2881552.

³⁶⁰ Při kontrole Ústřední volební komisí byly vyvráceny dvě stížnosti OSDP (23. 2. 2016 a 4. 3. 2016) na postup orgánů činných v trestním řízení při zajišťování materiálů kampaně a rovněž stížnosti na nedostatečné zpravodajství o činnosti NSDP na televizních kanálech. In: Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 17.

³⁶¹ Vlast, „OSDP požalovalas' na neobjektivnost' SMI, Centrizbirkom poobeščal razobrat'sja,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed March 14, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16124-osdp-pozalovalas-na-neobjektivnost-smi-centrizbirkom-poobesal-razobratsa.html>.

Omarov, který řekl, že [p]řed třemi dny bylo setkání s voliči ve městě Taldykorgan. Média ukázala, že se v sále sešlo asi 10 lidí, ve skutečnosti byl sál přeplněný. Fotografie byly pořízeny před začátkem konání akce.³⁶² Je pozoruhodné, že článek o vyjádření komise, která následujícího dne nesprávné jednání popřela, již na portálu Vlast vydán nebyl.³⁶³ Můžeme se domnívat, že tím Vlast implicitně demonstruje svoje postoje v situaci, kdy je mediální prostředí v zemi pod přísným dohledem oficiálních úřadů. Všeobecně bylo hlavním tématem všech tří článků korupce a nutnost modernizace.³⁶⁴ **TengriNews** se ke straně OSDP nevyjadřuje. Lze proto konstatovat, že strana získala nejméně mediálního prostoru ze všech zkoumaných stran v roce 2016.

Kazašská sociálně demokratická strana (Aul)

Proprezidentská strana **Aul** se zaměřuje na venkovské obyvatelstvu a rozvoj regionů. Před volbami v roce 2016 představila program *Oživení venkovských tradic*.³⁶⁵

V roce 2016 byla strana Aul v **KazInform** zmíněna 22krát. Vyznění bylo spíše neutrální. V článcích se vyskytovala podpora prezidentu Nazarbajevovi a jeho iniciativám. KazInform dále věnoval pozornost v článcích o Aul rozvoji regionů.³⁶⁶ Články ukazují, že jedinečné pro stranu Aul oproti výše zmiňovaným stranám bylo prosazování tzv. daně z luxusu a otázka tradičních hodnot, které jsou spojeny s vesnicí, neboť i slovo *aul* v kazaštině znamená vesnice. U některých článků nebylo patrné, co se jimi strana či spíše portál KazInform snaží říct směrem k voličům, např. když uvádějí, že [s]trana Aul navštívila více než 10 velkých nákupních center a veřejných trhů ve

³⁶² Ibid.

³⁶³ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 17.

³⁶⁴ Vlast, „Kandidaty protiv krizisa,“ (by AJSULU TOJŠIBEKOVA), accessed March 14, 2022, <https://vlast.kz/politika/16118-kandidaty-protiv-krizisa.html>.

³⁶⁵ Volební program strany Aul se skládá z 5 oddílů. V úvodu je odkazováno na citát prezidenta Nazarbajeva. **První oddíl** se týká kazašské kultury a tradičních hodnot, které je nutné zachovat. **Druhý oddíl** pojednává o vesnici jako o zdroji zmiňovaných tradic v prvním oddílu. Venkov a zemědělsko-průmyslový komplex pak zaujímá významné místo při modernizaci země, a proto by měla být zlepšena venkovská infrastruktura. **Třetí oddíl** nese název sociální rozvoj, kde navrhuje řešení rozdílů příjmů mezi obyvateli center a periferií. K tomu může napomoci i zvyšování platů pro zemědělský sektor a tzv. daň z luxusu. Okrajově se zde dotýkají i vzdělanosti a zdravotnictví na venkově. **Čtvrtý oddíl** se věnuje rodině jako základu státu a nutnosti zvýšení standardu sociálních podpor, když pár vychovávající tři a více dětí musí dostávat vyšší podporu státu. **Pátý oddíl** zahrnuje sociální ochranu mládeže v zemi a s tím spojené kvóty a stipendia. In: Aul, „Predvybornaja programma,“ accessed March 14, 2022, http://aul.kz/ru/pages/predvybornaja_programma.

³⁶⁶ Nejvíce článků se týkalo zemědělství (7), a rozvoje periferií (5). Dále se objevily informativní články o straně (3), podpora soukromého podnikání (2), sociální zabezpečení (1), kultura (1), zdraví (1), tradicích (2) a zaměstnanost (1).

městě. Při razii zástupci strany Auyl kontrolovali datum spotřeby zboží všech výrobků. Výsledkem bylo, že v jednom ze zmiňovaných obchodů našli měsíc prošlý dětský džus.³⁶⁷ To, zda se KazInform snaží poukázat na neefektivitu akcí strany, nebo naopak na její pečlivost není z takových článků zcela zřejmé. Stejně jako v případě strany Nur Otan a Ak Žol, byla patrná personalizace strany s jejím předsedou Älim Bektajevem. V KazInform byl ve vztahu ke straně Auyl nejčastěji používán přídomek „prosperující“, „úspěšné“ nebo „efektivní“.

Ve **Vlasti** byl v roce 2016 o straně Auyl napsán pouze jeden článek. Objevila se v něm zmínka o podpoře prezidenta, sociálním zabezpečení, zemědělství, zaměstnanosti a rodině, ale i pro stranu specifické dani z luxusu.³⁶⁸ **TengriNews** stranu Auyl v roce 2016 nezminil. V roce 2016 nelze vyvodit z portálu Vlast a TengriNews další kvalitativní závěry.

2.2.2 Politické strany 2021

Nur Otan

Nur Otan byl od voleb v roce 2016 velmi aktivní, logo strany bylo možné nalézt i v té nejmenší vesnici Kazachstánu. Převaha Nur Otan v počtu místních sdružení, stejně jako všudypřítomná vizuální reprezentace symbolizují přetrvávající dominanci strany.³⁶⁹ Vzhledem k tomu, že měla ve zkoumaném období strana velký vliv ve všech mocenských sférách země, téměř všechny reformy, státní programy a iniciativy pocházejí od Nur Otanu. V dubnu 2019 se konal mimořádný 19. sjezd strany, na kterém Nursultan Nazarbajev navrhl do prezidentských voleb nominovat Kasym-Žomarta Tokajeva.³⁷⁰

³⁶⁷ KazInform, „«Auyl» partijasy Petropavlda kommunaldykh bazarlar boyynsha rejd ujymdastyrdy,“ (by Zarina Tughanbajeva), accessed March 14, 2022, <https://www.inform.kz/kz/auyl-partijasy-petropavlda-kommunalnykh-bazarlar-boyynsha-rejd-ujymdastyrdy-foto-a2878100>.

³⁶⁸ Vlast, „Kandidaty protiv krizisa,“ (by AJSULU TOJŠIBEKOVA), accessed March 15, 2022, <https://vlast.kz/politika/16118-kandidaty-protiv-krizisa.html>.

³⁶⁹ Rico Isaacs, „Between Informal and Formal Politics: Neopatrimonialism and Party Development in post-Soviet Kazakhstan,“ 255.

³⁷⁰ Informburo, „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut,“ accessed March 13, 2022, <https://informburo.kz/stati/parlamentskie-vybory-2021-kakie-partii-est-v-kazahstane-i-čto-oni-iz-sebja-predstavlyayut.html>.

Za pozornost stojí, že ve vztahu ke straně Nur Otan se ve **Vlasti** ani v **TengriNews** v době před volbami v roce 2021 neobjevil ani jeden článek. To může značit větší volnost médií publikovat obsah, který uznají za vhodný. Jiná situace byla na vládním portálu **KazInform**, kde byl sice počet všech volebních článků ve zkoumaném období roku 2021 srovnatelný s rokem 2016, tedy 454 a 415, avšak v roce 2021 se počet článků věnovaných straně Nur Otan zdvojnásobil na celkových 52 článků. Možným vysvětlením je úbytek článků věnovaných prvnímu prezidentovi a předsedovi strany Nazarbajevovi, což kompenzovalo pokrytí strany samotné na vládním portálu.

Stejně jako v roce 2016 byly články na **KazInform** věnované straně Nur Otan dlouhého rozsahu a věrně kopírovaly program strany s názvem *Cesta změny: Slušný život pro všechny*.³⁷¹ Při rozboru článků, které se týkaly strany, je patrná snaha postihnout v maximální možné šíři veškerá témata,³⁷² která rezonují společností, například KazInform v jednom z článků explicitně uvádí, že [v]olební program pokrývá více než 1300 konkrétních úkolů jen pro město Aktobe.³⁷³ Z analýzy témat jednotlivých stran v médiích v roce 2016 se navíc dozvídáme, že Nur Otan v roce 2021 téměř všechna témata jiných stran, která v roce 2016 v médiích sám Nur Otan nepropagoval, nyní média zdůrazňují, tedy například ekologii. S pochopitelnou výjimkou komunistické ideologie a silné kritiky stávajícího režimu ze strany OSDP.

Z analýzy je dále zřejmé, že články na KazInform spojené se stranou Nur Otan již neodkazují pouze k iniciativám a osobě Nursultana Nazarbajeva,³⁷⁴ jako tomu bylo v roce 2016. Nově je

³⁷¹ Předvolební program strany Nur Otan *Cesta změny: Slušný život pro všechny* je poměrně objemný a jasně strukturovaný. Skládá se ze čtyř oddílů. Dokument začíná na třetí stránce poselstvím předsedy strany Nazarbajeva, poté na stránce páté je poselství prezidenta Tokajeva. Samotný program se skládá z pěti oddílů. **První oddíl** nese název *rovné možnosti pro všechny* a dotýká se institutu kazašské rodiny, rovnoprávnosti žen, dětí, mládeže, lidí v důchodovém věku a osob se speciálními potřebami. Důraz je zde kladen také na nový sociální zákoník. **Druhý oddíl** je pojmenován *inteligentní a zdravý národ*. Jeho cílovou skupinou je mládež a státní zaměstnanci. Očekává se, že k vytvoření národa zdravých intelektuálů zvýší stát financování školství, vědy, zdravotnictví, kultury a sportu. Růstu intelektuální úrovně napomůže výstavba nových škol a modernizace starých a také zvýšení počtu grantů na vysokoškolské vzdělávání. Mimo to se oddíl dotýká také otázek ekologie. **Třetí oddíl** dostal název *udržitelný rozvoj hospodářství a regionů*, v němž je pojednáno o příznivém ekonomickém prostředí, podnikání, zaměstnanosti, infrastruktuře a modernizaci vesnic. Chtějí optimalizovat rozpočtové výdaje, snížit státní schodek rozpočtu a inflaci. Co se týče rozvoje regionů, hodlá stát poskytnout malým městům a obcím takové výhody civilizace, jako je voda, plyn a 5G internet, a pokračovat v budování silniční sítě. Poslední, **čtvrtý oddíl**, byl pojmenován jako *odpovědný stát a odpovědní občané*. Tento oddíl hovoří o státu ve službách občanů, spravedlivém systému vymáhání práva, odpovědné občanské společnosti, jednotnému národu a Kazachstánu stabilním a otevřeným světu. In: Nur Otan, „Programma partii Nur Otan,“ accessed March 15, 2022, https://nurotan2021.kz/upload/iblock/c57/Programme-2025-Nur-Otan_ru.pdf.

³⁷² V souladu s novým směřováním strany se (43) článků věnovalo rozvoji regionů a rozvoji periferií. Další články zmiňující volební program strany Nur Otan se dotýkaly infrastruktury (28), zdravotnictví (15), mládeže (15), podnikání (14), ekologii (10) a kultury (8). Dále také pojednávaly o ekonomice (5), občanech se speciálními potřebami (5), národní jednotě (4), lidech v důchodovém věku (3), jazyku (3), vědě (1) a korupci (1).

³⁷³ KazInform, „Akhtobedě «Nur Otan» partijasynyñ sajlaualdy ştaby žumysyn bastady,“ (by Altynaj Saghyndykhova), accessed March 15, 2022, https://www.inform.kz/kz/aktobede-nur-otan-partijasynyñ-sajlaualdy-shtaby-zhumysyn-bastady_a3729343.

³⁷⁴ KazInform, „Mažilismen: Predvybornaja programma partii «Nur Otan» otečajet zaprosam vremen,“ accessed March 15, 2022, <https://www.inform.kz/ru/mazhilismen-predvybornaja-programma-partii-nur-otan-otvechaet-zaprosam->

zohledňován i program tzv. *Naslouchajícího státu*, vyhlášeného prezidentem Tokajevem.³⁷⁵ Nová iniciativa bývá v člancích často explicitně zmiňována, můžeme se však také setkat se články, které na ni odkazují implicitně, kupříkladu tento úryvek z článku na KazInform: *Během setkání se zástupci nevládních organizací byla nastolena problematika rozvoje **odpovědné občanské společnosti**, která povede k rozvoji **demokracie** v zemi. Členové Nur Otan v tomto ohledu plánují aktivně zapojit aktivisty občanské společnosti do společného řešení naléhavých problémů v zemi a rozvoje státu,*³⁷⁶ což jsou body, které sám Tokajev akcentuje. Nazarbaev již tedy v roce 2021 není ústředním aktérem článků o straně Nur Otan, pokud se však objevuje, bývá často bývá zmiňován po boku prezidenta Tokajeva. Na KazInform například člen strany Nur Otan Nurlan Zajrollauly Nyghmatulin uvedl, že *[s]trana Nur Otan považuje za jeden z hlavních úkolů v rámci sociální modernizace iniciované prezidentem Nursultanem Nazarbaevem a pokračující prezidentem Kasym-Žomartem Tokajevem vytvoření příležitostí pro Kazachy získat kvalitní vzdělání a lékařské služby.*³⁷⁷ Ačkoliv nelze v roce 2021 hovořit o ztrátě Nazarbaevovy moci, vezmeme-li v potaz tezi o ústřední pozici Nazarbaeva pro samotnou existenci strany,³⁷⁸ lze označit jeho oslabování jako jeden z důvodů, proč se v roce 2021 hovořilo o existujících sporech mezi elitami v rámci vládní strany Nur Otan.³⁷⁹

Vzhledem k tomu, že v roce 2021 se straně Nur Otan věnoval pouze portál KazInform, lze zmínit uvést kvalitativní soudy. Znovu lze vidět časté užití slova „čest“ a „aktivita“, avšak další přídomky se od roku 2016 liší. V roce 2021 byla strana definována jako „strana konkrétních akcí“, „odvážná“, „otevřená“, „úspěšná“, „pokroková“, „spravedlivá“ nebo také „nejlepší“. Důraz není kladen na zásluhy předsedy strany Nazarbaeva, nýbrž na stranu Nur Otan jako takovou, KazInform například uvádí: *Jen ti nejlepší se zapojí do záležitostí země, ve prospěch lidí, náš neustálý úzký*

[vremeni_a3723290?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.kz%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D](https://www.kazinform.kz/ru/deputat-kazancev-v-predvybornoy-programme-nur-otan-oboznacheny-vektory-razvitiya-strany-a3723290?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.kz%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D).

³⁷⁵ KazInform, „Děputat Kazancev: V Predvybornoj programme Nur Otan oboznacheny vektory razvitiya strany,“ accessed March 15, 2022, https://www.inform.kz/ru/deputat-kazancev-v-predvybornoy-programme-nur-otan-oboznacheny-vektory-razvitiya-strany-a3723062?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop.

³⁷⁶ KazInform, „«Nur Otan»-nyñ respublikalykh saylaualdy ştabynyñ ökinderi Khyzylorda oblysyna bardy,“ accessed March 15, 2022, https://www.inform.kz/kz/nur-otan-nyn-respublikalyk-saylaualdy-shtabynyñ-okilderi-kyzylorda-oblysyna-bardy_a3732416.

³⁷⁷ KazInform, „Nurlan Nyghmatulin kharaghandylykh pedagogtarmen žaně dārigerlermen kezdesti. KazInform,“ accessed March 15, 2022, https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-karagandylyk-pedagogtarmen-zhane-darigerlermen-kezdesti_a3732444.

³⁷⁸ Rico Isaacs, „Nur Otan, Informal Networks and the Countering of Elite Instability in Kazakhstan: Bringing the ‘Formal’ Back In,“ *Europe-Asia Studies* 65, no. 6 (2013), 1074-1076.

³⁷⁹ Radio Free Europe, „Pol Stronski: «Ja opredelēno vižu trenija meždu Tokajevym i ljud'mi iz kruga Nazarbaeva».“

*kontakt s občany je zdrojem nevyčerpatelné veřejné podpory pro stranu Nur Otan. Bud'te mezi vítězi! Hlasujte pro stranu Nur Otan!*³⁸⁰ To stojí ve velkém kontrastu ke zkoumanému roku 2016.

Lidová strana Kazachstánu – NPK (dříve KNPK)

Komunistická lidová strana Kazachstánu byla od voleb v roce 2016 neustále na očích veřejnosti díky své přítomnosti v Mäžilis. Mimo to v roce 2019 nominovala svého prezidentského kandidáta, Žambyla Achmetbekova, ten však získal pouhých 1,82 % hlasů.³⁸¹ Na kongresu strany v roce 2020 bylo rozhodnuto o vypuštění slova *Komunistická* z názvu strany, tedy přejmenování na Lidová strana Kazachstánu (NPK) a předsedou strany byl zvolen Ajkhyn Khoňyrov.³⁸² Rozhodnutí strany změnit název a výrazně přehodnotit volební program strany, oproti předchozím volbám, je nutné vnímat jako snahu oslovit nové publikum a rozšířit tak svou voličskou základnu. Především oslovováním těch vrstev obyvatelstva, pro které byla ideologie KS z různých důvodů nepřijatelná.³⁸³

V médiích v roce 2021 strana NPK prezentovala program *Lid, vlast a spravedlnost!*³⁸⁴ oproštěný od ideologického zatížení komunismu, avšak reálně lze v člancích vyčíst akcent na stejná

³⁸⁰ KazInform, „«Nur Otan»-nyñ respublikalykh sajlaualdy ştabynyñ ökilderi Khyzylorda oblysyna bardy.“

³⁸¹ Informburo, „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut,“ accessed March 15, 2022, <https://informburo.kz/stati/parlamentskie-vybory-2021-kakije-partii-est-v-kazahstane-i-čto-oni-iz-sebja-predstavlyajut.html>.

³⁸² V textu bude proto pro rok 2016 používáno názvu Komunistická lidová strana Kazachstánu (KNPK) a pro 2021 vždy Lidová strana Kazachstánu (NPK). In: Informburo, „Narodnaja partija Kazachstana utverdila projekt predvybornoj programmy i spisok kandidatov,“ accessed March 17, 2022, https://informburo.kz/novosti/narodnaya-partiya-kazahstana-utverdila-proekt-predvybornoj-programmy-i-partiyny-spisok-kandidatov.html?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.kz%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D.

³⁸³ Chabar, „Narodnaja partija Kazachstana predstavila 10 osnovnykh iniciativ,“ accessed March 19, 2022, <https://24.kz/ru/news/policy/item/438002-narodnaya-partiya-kazahstana-predstavila-10-osnovnykh-initsiativ>.

³⁸⁴ Informburo, „Narodnaja partija Kazachstana utverdila projekt predvybornoj programmy i spisok kandidatov,“ accessed March 19, 2022, <https://informburo.kz/novosti/narodnaya-partiya-kazahstana-utverdila-proekt-predvybornoj-programmy-i-partiyny-spisok-kandidatov>.

Objemem o poznání skromnější program Lidové strany Kazachstánu je složen z deseti oddílů. **První oddíl** pojednává o dostupnosti a kvalitě vzdělávání a zdravotnictví. **Druhý oddíl** řeší otázku bydlení v zemi. Zde je nejvíce zdůrazňována iniciativa věnovat 20 akrů půdy na stavbu domu každé rodině. **Třetí oddíl** se dotýká důstojného života pro občany v důchodovém věku. Mimo jiné zde navrhuje odchod do důchodu již v 60 letech. **Čtvrtý oddíl** nese název ekonomika je v zájmu lidí, ne kapitalistů. Ačkoliv zní tento oddíl více ideologicky zabarvený, ve skutečnosti pojednává o přeorientování se z podpory surovinového sektoru na zemědělství, rozvoj výroby, vědy a digitálních technologií. **Pátý oddíl** se týká zemědělství, které se má stát tahounem ekonomiky a také zajistit potravinovou bezpečnost země. **Šestý oddíl** pojednává o provádění úvěrové amnestie pro fyzické a právnické osoby na náklady samotných bank. Sedmý oddíl hovoří o spravedlivém daňovém systému. **Osmý oddíl** naráží na transparentnost a kontrolu účinnosti realizace vládních rozhodnutí. **Devátý oddíl** požaduje nestrannost soudnictví a **desátý**, poslední, **oddíl** pojednává o kulturním odkazu lidu. In: NPK, „Predvybornaja programma Narodnoj partii Kazachstana,“ accessed March 19, 2022, <https://qhp.kz/Docs/PredvibProgram.pdf>.

témata jako v roce 2016.³⁸⁵ Na portálu KazInform, ve shodě se stranou Nur Otan, NPK kladlo důraz na vzdělání, zdravotnictví, sociální, ekonomickou a politickou ochranu práv široké populace. Prioritami jsou podpora učitelů a efektivní využívání penzijního spoření. Co je pro stranu ve srovnání s jinými stranami v médiích specifické, je iniciativa věnování 20 akrů půdy na stavbu domu mladým rodinám, dřívější odchod do důchodu a dluhová amnestie.³⁸⁶ Články byly opět neutrální a místy pozitivní. Otázkou zůstává, zda se s vypuštěním komunistické rétoriky v článcích nestala strana poněkud bezpříznačnou a paradoxně více v souladu s vládou stranou Nur Otan.

V roce 2021 nebyly články o NPK na portálu KazInform svým rozsahem srovnatelné s dlouhými články věnovanými straně Nur Otan, ale dokonce ani s těmi, které této straně byly věnovány v roce 2016. Počet článků klesl o čtyři oproti roku 2016 na 12 celkově. Zatímco v roce 2016 byl zmiňován prezident Nazarbajev, v roce 2021 byl za důraz kladen na prezidenta Tokajeva. KazInform například uvádí vyjádření předsedy strany NPK: *Prezident Kasym-Žomart Tokajev chce, aby stát naslouchal hlasu lidu. Naše strana udělala vše, co je v jejích silách, aby tento cíl splnila.*³⁸⁷ Takové zobrazení může značit, že strana není příliš nakloněna ani jednomu z obou prezidentů, spíše je spokojena s rozvržením moci v zemi, které jí v obou zkoumaných obdobích umožnilo získat parlamentních křesel.

Ve vlasti byl o NPK v roce 2021 publikován 1 článek, který nepojednává o žádném z bodů volebního programu strany, pouze o členech strany, kteří se zúčastnili piety.³⁸⁸ Článek je napsán neutrálně a nevykazuje žádné jedinečné charakteristiky. V portálu TengriNews nebyl v roce 2021 publikován žádný článek o NPK.

V roce 2021 KazInform nepojednal o NPK příliš barvitě, objevilo se však mnohem více přídomek než v roce 2016. Můžeme mluvit o „spolupráci“, „efektivitě“, „rozvoji“, „romantické“ a „korektní kampani“, „vlastenectví“ nebo „aktivitě“. Co se týká portálů Vlast a TengriNews, nelze v tomto ohledu nalézt žádná hodnotící slova.

³⁸⁵ Nejvíce se strana zmiňovala o vzdělání (4) a sociálních otázkách (4), dále také bydlení (3), mládeži (3), občanech v důchodovém věku (2), zdravotnictví (2), zaměstnanosti (2), amnestii (1) a rodině (1).

³⁸⁶ Informburo, „Pereimenovaniye partii i izbraniye predsedatelja. Kak prošol predvybornyj s'jezd KNPK,“ accessed March 19, 2022, <https://informburo.kz/novosti/predvybornyj-sezd-kommunisticheskoy-narodnoy-partii-kazahstana-tekstovaya-translyaciya.html>.

³⁸⁷ KazInform, „Khazakhstan Chalykh partiyasy sajlaualdy ügit-nasichat žumystaryn bastady,“ (by Zarina Khaharman), accessed March 20, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstan-halyk-partiyasy-sajlaualdy-ugit-nasihat-zhumystaryn-bastady_a3729124.

³⁸⁸ Vlast, „V Almaty učastniki raznyh dvizenij sobirajutsja na ploščadi Respubliki,“ accessed March 20, 2022, <https://vlast.kz/novosti/42989-v-almaty-ucastniki-raznyh-dvizenij-sobirautsa-na-plosadi-respubliki.html>.

Demokratická strana Kazachstánu – Ak Žol

Strana Ak Žol, stejně jako KNPK a Nur Otan, byla mezi volbami 2016 a 2021 velmi aktivní. Pořádaly se stranické sjezdy, schůze, zástupci strany se pravidelně setkávali s obyvatelstvem a představiteli podnikatelské sféry v regionech. Ak Žol nominoval zástupkyni Mäžilis Daniju Jespajevu jako kandidátku na prezidentský úřad. V prezidentských volbách získala tato jediná ženská kandidátka 5,05 % hlasů, což je o něco lepší výsledek než u komunistického kandidáta.³⁸⁹ Během sjezdu, kdy byl představen volební program strany *Změna je nevyhnutelná*,³⁹⁰ předseda strany Peruašev řekl, že země potřebuje zásadní změny a akcentoval zejména korupci a nečestné jednání. Požadoval, aby byli ti, kdo porušují volební procedury, postaveni před soud: „Za celé ty roky nebyl nikdo nikdy přiveden ke skutečné odpovědnosti za porušení volebních procedur, ať už v místních nebo celostátních volbách. Strana také prosazuje posílení institucí parlamentarismu a postupný přechod od prezidentského systému k parlamentní republice. Ak Žol se domnívá, že o složení vlády by neměla rozhodovat hlava státu, ale strana, která vyhrála parlamentní.“³⁹¹ Dále také naznačil určité nálady, které vyvstaly oproti minulým volbám ve společnosti: „Musíme si znovu získat důvěru a důstojnost našich občanů. Naším hlavním bohatstvím [tj. Kazachstánu] není ropa a kovy, ale talentovaní a tvrdě pracující lidé, kteří dnes čelí ponižování a nespravedlnosti“.³⁹² To je znatelný posun od roku 2016, předmětem zájmu ovšem bude, zda se toto nové nastavení strany ukázalo i v médiích.

V roce 2021 byl v KazInform Ak Žol zmíněn téměř dvakrát tak často jak v roce 2016, tedy 13krát. Opět docházelo k neutrálnímu pokrytí strany a články byly relativně krátké. Články byly

³⁸⁹ Informburo, „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut,“ accessed March 22, 2022, <https://informburo.kz/stati/parlamentskie-vybory-2021-kakije-partii-est-v-kazahstane-i-čto-oni-iz-sebja-predstavlyajut.html>.

³⁹⁰ Program je složen ze šesti oddílů. Úvodní část se věnuje kritice současného systému a Alaské autonomii mezi lety 1917 a 1918. **První oddíl** nese název DEMOKRACIE A PARLAMENTARISMUS, která pojednává o transparentnosti státních orgánů a odpovědnosti vůči společnosti – demokracii. **Druhý oddíl** se věnuje problémovým oblastem voleb, přičemž dle nich volební systém Kazachstánu potřebuje hluboké reformy. **Třetí oddíl** se věnuje často akcentovanému problému stranou – korupci. **Čtvrtý oddíl** nese název SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST, v němž stojí, že hlavním bohatstvím Kazachstánu není ropa a kovy, ale talentovaní a tvrdě pracující lidé, kteří dnes čelí ponižování a nespravedlnosti. **Pátý oddíl** vnímá podporu podnikání především jako hlavní nástroj pro řešení problému nezaměstnanosti, vytváření nových pracovních míst a poskytování zdrojů příjmů Kazachstánu. **Šestý, poslední, oddíl** hovoří o nutnosti multivektorové zahraniční politiky. In: Ak Žol, „Predvybornaja programma,“ accessed March 22, 2022, <https://akzhol.kz/ru/partija/programma-partii/>.

³⁹¹ Informburo, „Partija "Ak žol" na vneščerednom s'jezde utverdila spisok kandidatov v deputaty mažilis,“ accessed March 22, 2022, <https://informburo.kz/novosti/predvybornyy-sezd-partii-ak-zhol-tekstovaya-translyaciya.html>.

³⁹² Ak Žol, „Predvybornaja programma.“

v letech 2016 i 2021 poměrně monotematické,³⁹³ což je v kontrastu s velkým množstvím témat v každém článku o straně Nur Otan. V článcích byla strana i v roce 2021 personifikována předsedou Peruaševem a ke zmínkám o prezidentu Tokajevovi ani o prvním prezidentu Nazarbajevovi nedošlo. Kritická vyjádření Peruaševa na kongresu a požadavky na pluralizaci politiky se ovšem na portálu KazInform neobjevily. V jednom z článků strana hovoří o volebním procesu, avšak nikoliv v kritickém slova smyslu, nýbrž jako by suplovala roli Ústřední komise a vysvětlovala, jak mají být volby správně vedeny, například KazInform uvádí: *Členové Střediska pro sledování nestranických voleb se v hlavním městě setkali se členy strany Ak Žol, aby diskutovali o správném vedení voleb.*³⁹⁴ V tomto kontextu se objevovala slova jako „spravedlivé“, „transparentní“ a „férové“. Mimo to byla taky akcentována „jednota“, „přátelství“ a „soucit“.

Ve Vlasti byl v roce 2021 publikován jeden článek, který však nepojednává o směřování a aktivitách Ak Žol, pouze o členech strany, kteří se zúčastnili piety, stejně jako tomu bylo u NPK.³⁹⁵ V portálu TengriNews byl publikován v roce 2021 jeden neutrálně pojatý článek o straně Ak Žol, v němž byla zmíněna zaměstnanost, mládež a bydlení.³⁹⁶ Vzhledem k neutrálnímu ladění článku ve Vlasti a TengriNews, nelze vyvozovat další kvalitativní závěry. Lze však konstatovat, že média negativním vyjádřením ze strany předsedy Ak Žol k volbám nevěnovala pozornost.

ADAL (dříve Birlik)

Po volbách v roce 2016 nevykazovala strana Birlik téměř žádnou aktivitu. Nemá ani vlastní webové stránky. V roce 2019 předseda strany Serik Sultanghaliuly Sultanghali na otázku, zda by strana nominovala kandidáta pro prezidentské volby v Kazachstánu, odpověděl, že na to ještě neuzrála vhodná doba. Kandidát strany se proto voleb nezúčastnil. To je poměrně paradoxní vzhledem k tomu, že je strana považována za jednu z nejbohatších politických stran v zemi. Podle

³⁹³ Nejčastěji zmiňovanými tématy byly správně provedené volby (4) a podnikání (4), dále také historie (2), zdraví (2), zahraniční vztahy (2) a mládež (2).

³⁹⁴ KazInform, „«Akh žol» partijasynyñ müsheleri bajkhaushylardy dajarlaugha khatysty pikir almasty,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed March 22, 2022, https://www.inform.kz/kz/ak-zhol-partivasynyn-musheleri-baykaushylardy-dayarlauga-katysty-pikir-almasty_a3733377.

³⁹⁵ Vlast, „V Almaty učastniki raznykh dvizenij sobirajutsja na ploščadi Respubliki,“ accessed March 22, 2022, <https://vlast.kz/novosti/42989-v-almaty-ucastniki-raznyh-dvizenij-sobirautsa-na-plosadi-respubliki.html>.

³⁹⁶ TengriNews, „"Akh žol" kandidattary Ulttykh kitapchana užymymen kezdesti,“ accessed March 22, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/ak-jol-kandidattaryi-ulttyik-ktaphana-ujymymen-kezdest-317075/.

dostupných údajů má strana dokonce druhý největší předvolební rozpočet, 310,5 milionu tenge (asi 15 milionů korun), na kandidátce je přitom pouze 16 lidí. Strana je podle názorů pozorovatelů kazašské politiky mlčky podporovaná podnikatelem Timurem Khulybajevem, který je ženatý s Nazarbajevovou prostřední dcerou Dinarou Nazarbajevou.³⁹⁷ Pro úplnost je také nutné dodat, že v listopadu 2020 na mimořádném sjezdu došlo k jejímu přejmenování z Birlik – jednota na ADAL – poctivost. Oficiálním důvodem měly být sociologické výzkumy, které tuto změnu navrhovaly.³⁹⁸

Podle typologie Rica Isaacse o kazašských politických stranách lze označit Birlik jako tzv. virtuální stranu. Ty jsou zakládány lidem blízkým patronovi, tedy v tomto případě prvnímu prezidentovi, ve snaze vytvořit dojem multipartismu. Taková strana se používá ke zmatení voličů u volebních úřadů a zadržet tak hlasy opozice. Toho lze dosáhnout tím, že se strany soustředí na podobné volební obvody stran, které prezidentská administrativa vnímá jako hrozbu prezidentské hegemonii stranického systému a které berou hlasy větším stranám v systému (například k Ak Žol).³⁹⁹ Oplátkou za podporu vládní strany klienti prostřednictvím těchto virtuálních stran uspokojují své ekonomické zájmy.

V roce 2021 bylo v KazInformu publikováno 13 článků o straně ADAL. Rozsahem byly krátké a povahou spíše neutrální. Lze konstatovat, že články o straně ADAL ve srovnání s Nur Otan, KNPK a Ak Žol obsahovaly velmi málo informací a dat.⁴⁰⁰ Navíc již nebyly akcentovány ekologické otázky, na kterých se strana v roce 2016 vyprofilovala, nýbrž obecná témata podobná ostatním stranám.⁴⁰¹ Pakliže se zaměříme na linku Tokajev vs. Nazarbajev, dalo by se říci, že strana má spíše důraz na problémy obyčejných lidí (*Vesničané si stěžovali, že výše přepłatku u hypoték je příliš vysoká. Matka mnoha dětí si stěžovala na neustálý růst cen potravin.*)⁴⁰² a důrazem na správné vedení voleb (*Máme také zájem na tom, aby volby proběhly co nejčestněji, proto o tom*

³⁹⁷ DW, „Vyборы v parlament Kazachstana: rebranding, bjudžety, intrigi,“ accessed March 22, 2022, <https://www.dw.com/ru/vybory-v-parlament-kazahstana-rebranding-bjudzhety-intrigi/a-56172222>.

³⁹⁸ Z toho důvodu budu pro rok 2016 vždy využívat Birlik a pro rok 2021 ADAL, jedná se však o tutéž stranu. In: Informburo, „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut,“ accessed March 23, 2022, <https://informburo.kz/novosti/predvybornyy-sezd-partii-adal-tekstovaya-translyaciya.html>.

³⁹⁹ Rico Isaacs, „Between Informal and Formal Politics: Neopatrimonialism and Party Development in post-Soviet Kazakhstan,“ 210.

⁴⁰⁰ Program se skládá z pěti klíčových oblastí: Slušný život pro všechny občany. Podnikání je základem úspěšného státu. Rozvoj zemědělsko-průmyslového komplexu a potravinové bezpečnosti. Silné regiony – silná země. Stát pro lidi. In: Informburo, „Partija Adal na s'jezdě utverdila programmu i prezentovala novyj sajt,“ accessed March 23, 2022, <https://informburo.kz/novosti/predvybornyy-sezd-partii-adal-tekstovaya-translyaciya.html>.

⁴⁰¹ 9 z článků se věnovalo regionům, 4 podnikání, 3 vzdělání a zemědělství, 3 sociálním otázkám. Dále také mládeži (2), rozpočtu (2) a zemědělství (1).

⁴⁰² KazInform, „Jelordada Sajlaudy bejpartijalykh bajkhaу ortalyghynyn basšysy «ADAL» partijasynyn ökildërimen kezdesti,“ accessed March 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/elordada-saylaudy-beypartiyalyk-baykau-ortalygvynyn-basshysy-adal-partijasynyn-okilderimen-kezdesti_a3732497.

vždy mluvíme s našimi pozorovateli a věnujeme tomu pozornost),⁴⁰³ což je blíže iniciativám Naslouchajícího státu Tokajeva. To přispívá k tezi, že v zákulisí strany stojí podnikatelské elity, jejichž primárním zájmem je udržet stávající rozložení sil v zemi, které vyhovuje jejich ekonomickým zájmům.

Portály Vlast ani TengriNews v roce 2016 o politické straně ADAL nepsaly. Kvalitativně byly v KazInform ve vztahu ke straně ADAL rovněž skoupí na slovo, objevila se však v několika málo případech slova: „důležité“, „nápomocné“, „zlepšující“ a „kvalitní“.

Celonárodní sociálně demokratická strana (OSDP)

OSDP byla od roku 2016 velmi aktivní. Strana bezprostředně po volbách v březnu 2016 uvedla, že kvůli masivním podvodům považuje tyto volby za nelegitimní a neuznává jejich výsledky. V dubnu téhož roku strana oznámila reformu své činnosti – plněji a efektivněji etablovat sociální demokracii jako ideologii protestu proti autoritářskému režimu a asociálnímu státu, jakožto klíčový nástroj modernizace země.⁴⁰⁴ Situace se však od posledních voleb nezměnila, a proto v listopadu strana 2020 hlasovala pro neúčast ve volbách do parlamentu a místních zastupitelských orgánů. Jeden z členů strany řekl, že se [„v]olební kampaň v roce 2021 neliší od té předchozí v roce 2016. Jsem si jist, že deklarovaná čísla a výsledky jsou již předem připraveny. Orgány potřebují naši účast, aby legitimizovaly volby. OSDP by se však neměl stát nástrojem v rukou úřadů. Musíme proto bojkotovat volby“.⁴⁰⁵

Při analýze všech tří zkoumaných portálů nebyl nalezen ani jeden článek týkající se této strany.

Kazašská sociálně demokratická strana (Auly)

⁴⁰³ Ibid.

⁴⁰⁴ Informburo, „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut,“ accessed March 23, 2022, <https://informburo.kz/stati/parlamentskie-vybory-2021-kakije-partii-est-v-kazahstane-i-čto-oni-iz-sebja-predstavlyayut.html>.

⁴⁰⁵ Radio Azattyk, „OSDP objavila bojkot vyboram. Abljazov sčitajet, čto partija vypolnjaet «prikaz»,“ accessed March 23, 2022, <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-party-to-boycott-january-parliamentary-elections/30971975.html>.

Strana **Auyl** je podle žurnalistů z portálu InformBuro považována za neperspektivní a žijící pouze od voleb k volbám. Můžeme u ní proto definovat podobný rys jako byl zmíněn u strany ADAL, jedná se o tzv. virtuální stranu. Předseda strany, Äli Bektajev, si to ovšem nemyslí a v rozhovoru pro kazpravda.kz řekl, že Auyl si v Kazachstánu vysloužil skutečný respekt. I přes krátkou dobu existence má strana zkušenosti s účastí ve volebních kampaních a klade si za úkol stát jednou ze stran, co se dostane do parlamentu. Dne 9. září 2020 se konal mimořádný 17. sjezd strany. Na něm se straníci rozhodli odmítnout spojení se stranou Birlik. V prezidentských volbách v roce 2019 se kandidátem ze strany Auyl stal Töleutaj Rakhymbekov, získal 3,04 % hlasů.⁴⁰⁶

V roce 2021 bylo v **KazInform** publikováno 15 článků o straně Auyl, které byly nejčastěji neutrální. Strana byla vyobrazena⁴⁰⁷ na portálu v souladu se svým volebním programem *Kolébka venkov*. Hlavním cílem strany je i nadále zvýšení kvality života na venkově, KazInform například uvádí: *V Bajserke Agro LLP je podle Äliho Bektajeva vidět proces přeměny Kazachstánu v agrární velmoc a dopad vysoce efektivního agrobyznysu na ultimátní cíl – rozvoj venkova*.⁴⁰⁸ Na rozdíl od roku 2016 nebyli Tokajev ani Nazarbaev v článcích o Auyl zmiňováni. Odlišná je také ve srovnání s rokem 2016 v článcích přítomnost vyjádření věnovaných volbám a volební komisi, v nichž Äli Bektajev, který je i nadále osobou personifikovanou straně, dává kredit volební komisi za dobře provedenou práci.⁴⁰⁹ V článku na portálu KazInform například hovoří o větší soutěži volebního procesu v roce 2021: *„Naše strana vedla volební kampaň na odpovídající úrovni a proto vkládá do těchto voleb velké naděje. Nejsou to mé první volby, jsou však v něčem zcela nové. Mezi stranami byl totiž skutečný boj a všichni dostali rovnou příležitost. Každá strana ukázala svůj potenciál a vedla kampaň po celé zemi, aby sbírala hlasy,“* řekl Äli Bektajev.⁴¹⁰ To odpovídá povaze Auylu jako virtuální straně, která existuje pro zachování statutu quo.

⁴⁰⁶ Informburo, „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut,“ accessed March 23, 2022, <https://informburo.kz/stati/parlamentskie-vybory-2021-kakie-partii-est-v-kazahstane-i-čto-oni-iz-sebja-predstavlyajut.html>.

⁴⁰⁷ Nejvíce článků se týkalo zemědělství (8) a rozvoje periferií (8). Dále se objevila podpora soukromého podnikání (2), sociální zabezpečení (4), kultura (1), tradice (2) a zaměstnanost (1).

⁴⁰⁸ KazInform, „«Auyl» partijasynyň törghasy öz tañdauyn žasady,“ (by Äli Ibrajev), accessed March 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/auyl-partijasynyň-toragasy-oz-tandauyn-zhasady_a3738925.

⁴⁰⁹ KazInform, „«Auyl partijasyny» Pavlodar öñirinde boldy,“ accessed March 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/auyl-partijasyny-pavlodar-onirinde-boldy_a3732949.

⁴¹⁰ KazInform, „«Auyl» partijasynyň törghasy öz tañdauyn žasady,“ (by Äli Ibrajev), accessed March 23, 2022, https://www.inform.kz/kz/auyl-partijasynyň-toragasy-oz-tandauyn-zhasady_a3738925.

Vlast o Auyl nepublikovala ani jeden článek. **TengriNews** v roce 2021 publikoval dva články o demografii a ekonomii země. V jednom z nich předseda strany kritizuje současný demografický stav země: *Demografie Kazachstánu také roste na úkor vesnice. Důvody jsou však pochopitelné, co stát vesnici dává? Polovina z našich více než 6 000 vesnic zaniká, protože jsou neefektivní. Kvalitní pitná voda, plyn, elektřina, internet téměř neexistují. Poté je jasné, proč se celá země přesunuje do města.*⁴¹¹ Takové mírně kritické prohlášení nebylo v roce 2016 v médiích přítomno, tehdy strana v zásadě pouze chválila. Zároveň ani nekoresponduje s vyzněním, které můžeme vidět v roce 2021 na portálu KazInform.

Vlast v roce 2016 o Auyl nepojednala. Portály KazInform i TengriNews byly ve vztahu ke straně Auyl, stejně jako v případě ADAL, bez hodnocení, objevila se však v několika málo případech slova: „důležité“, „transparentní“ a „férové“.

2.2.3 Dílčí závěry

Kazašské úřady ve své finální zprávě o průběhu voleb uvádí, že všechny politické strany byly v médiích pokryty rovnoměrně.⁴¹² To se ovšem neslučuje s výsledky zjištěnými během analýzy vybraných portálů. V roce 2016 sice Vlast a KazInform pojednaly o všech stranách volebního procesu, avšak co do kvantity byly ve zkoumaném období nalezeny výrazné rozdíly. TengriNews vystupoval v roce 2016 ve vztahu ke stranám téměř apoliticky, v několika málo případech však referoval o straně Nur Otan.

Vzhledem k tomu, že v roce 2016 všechny portály ve svých článcích zmiňovaly Nur Otan, je překvapivé, že stranu v roce 2021 zmínil pouze KazInform. To může naznačovat, že byla atmosféra v mediálním prostředí v roce 2021 o něco volnější a soukromé portály mohly více rozhodovat o tom, co chtějí a co nechtějí publikovat. Nicméně voliči bezesporu postrádají úplný obrázek o politických stranách před volbami. Možná i proto vládní KazInform reagoval navýšením počtu zpráv o Nur Otan na dvojnásobek počtu z roku 2016. KazInform v roce 2021 publikoval

⁴¹¹ TengriNews, „Töleutaj Rachymbekov: "Auyl" partiyasy sajlaugha tolykh dajyn,“ accessed March 24, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/toleutay-rahymbekov-auyl-partiyasyi-saylauga-tolyik-dayyin-316879/.

⁴¹² Astana Times, „Central Election Commission Summarizes Results of Election Campaign in Media, all Parties Given Fair Treatment,“ accessed May 1, 2022, <https://astanatimes.com/2021/01/central-election-commission-summarizes-results-of-election-campaign-in-media-all-parties-given-fair-treatment/>.

články téměř o všech stranách s výjimkou OSDP. Vlast si trend rovnoměrně distribuovaného zpravodajství z roku 2016 neudržela a v roce 2021 informovala pouze o NPK a Ak Žol, tedy dvou stranách, které v předchozích dvou zasedáních Mäžilisů získaly poslanecké mandáty. TengriNews v roce 2021 píše pouze o Ak Žol a Auyt, přičemž důvod výběru není zcela zřejmý. Možným důvodem mohou být vyjádření stran ve věci správného vedení voleb. Co však pro TengriNews zůstává příznačné, je jeho zvýšená pozornost osobě obou prezidentů, zejména pak na úkor politických stran v obou zkoumaných obdobích. To odpovídá zaměření portálu na lidské příběhy více než na politiku jako takovou.

K zásadnímu nesouladu dochází během obou voleb také v kvalitativní rovině. **Nur Otan** dostává nejvíce prostoru co do délky článků, tak i co do počtu hodnotících slov. Předseda strany Nazarbaev dostává, jako jediný z lídrů stran, mimořádnou pozornost v samostatných článcích, v nichž také místy odkazuje na svou stranu Nur Otan. Je však nutné podotknout, že v roce 2021 Nazarbaev v článcích o Nur Otan nedostává tolik pozornosti, jako tomu bylo v roce 2016. Dá se proto konstatovat, že ve vztahu k Nur Otan Nazarbajevova pozice v médiích v roce 2021 oslabuje. Tokajev, byť je sám členem strany Nur Otan, nijak neodkazuje ke straně ani v jednom ze zkoumaných článků, v němž je citován nebo je o jeho osobě řeč. Naopak poněkud nečekaně deklaruje snahu o posílení hlasu opozice v zemi.

KNPK/NPK po vypuštění slova „komunistická“ ze svého názvu postrádala svůj étos a obraz v médiích se zásadně nelišil od ostatních stran. V roce 2016 strana v médiích odkazovala k Nazarbajevovi a v roce 2021 zase k Tokajevovi. Takové zobrazení může značit, že strana není zásadně nakloněna ani jednomu z prezidentů, spíše je vedení strany spokojeno s rozdělením moci, které ve zkoumaných letech v zemi existovalo. **Ak Žol** je i nadále personifikována svým předsedou Peruaševem, který explicitně ani v jednom ze zkoumaných období nezmiňuje kazašské prezidenty.

Birlik/ADAL je znám svou blízkostí k byznysmenovi Timuru Khulybajevovi a snahou udržet *status quo* v zemi. V roce 2016 vystupuje strana v médiích nejvíce pronazarbajevovská ze stran mimo Nur Otan. Zkoumané články v roce 2021 však spíše odpovídají iniciativám, které navrhuje Tokajev. Strana **OSDP** v roce 2016 získala minimum pozornosti a v roce 2021 dokonce žádnou. Důvodem jsou zřejmě její velmi kritická vyjádření k vedení země. Strana **Auyt**, stejně jako strany Nur Otan a Ak Žol, zůstává do značné míry personifikována předsedou Bektajevem. V roce 2021 však již neodkazuje k prezidentovi a podobně jako Ak Žol se objevuje v článcích o správném vedení voleb.

Z výsledků lze konstatovat, že je názorová pluralita stran v médiích i nadále na nízké úrovni. Negativní vyjádření některých stran, o nichž se můžeme dočíst z jiných zdrojů, nekorespondují s analyzovanými články. Vzhledem k tomu, že se čtenáři portálů o stranách nedozví mnohé, lze také konstatovat, že média neposkytla dostatečný prostor pro stranickou soutěž. Pozitivně lze hodnotit fakt, že ačkoliv má Nur Otan pořád zcela dominantní roli, ostatní strany vykazují menší tendenci explicitně k jejímu předsedovi Nazarbajevovi odkazovat. Z analýzy se také jeví, že častěji než k Nazarbajevovi odkazují k tokajevovským iniciativám. I v této souvislosti proto můžeme konstatovat, že v roce 2021 začíná docházet ke zřejmému nástupu postnazarbajevovské éry.

2.3 Ústřední volební komise

Když Kazachstán v 90. letech získal nezávislost, stalo se tak v kontextu dvou protichůdných trendů. Na jedné straně země navazovala na dlouhé období sovětské nadvlády, které se vyznačovalo absencí demokratických mechanismů správy země. Instinktivní reakcí režimu po zisku nezávislosti bylo využití ověřených nástrojů moci z dob Sovětského svazu, tedy propagandy, plné kontroly nad institucemi ze strany vládnoucího politického uskupení a represe, aby se Nazarbajev a nejbližší okolí udrželo u moci. Vláda razila tezi, že autokratický režim je nejúčinnějším a nejefektivnějším prostředkem k dosažení sociální stability a ekonomické prosperity. Na druhou stranu nezávislý Kazachstán vznikl také v kontextu globální vlny demokratizace po rozpadu SSSR.⁴¹³ V lednu 1992⁴¹⁴ Kazachstán vstoupil do Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), která zahrnovala závazky k dodržování lidských práv a demokratických principů. OBSE od té doby začala vysílat mezinárodní mise, aby sledovaly volby a posuzovaly, zda byly dodržovány závazky země. David Lewis ve svém článku „Varianty autoritarismu ve Střední Asii“ píše, že udržování demokratických procesů sloužilo převážně jako fasáda, za kterou Kazachstán budoval autoritářský režim neopatrimonialního typu.⁴¹⁵ Na základě četby vybraných periodik lze skutečně nabýt dojmu, že politické prostředí země se vyznačuje

⁴¹³ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 73.

⁴¹⁴ Articlekz, „The role and participation of Kazakhstan at OSCE,“ accessed March 25, 2022, <https://articlekz.com/en/article/19289>.

⁴¹⁵ Rico Isaacs and Erica Marat, *Routledge Handbook of Contemporary Central Asia*, 73.

proklamacemi o demokratických principech, které ovšem současně doprovázejí sklony k autoritářství.

V kapitole *Role prezidenta* bylo poukázáno na komplikovaný vztah mezi Kazachstánem a Ruskem. Jejich specifické vztahy jsou i jedním z důvodů, proč Kazachstán razí svou multivektorovou politiku, ve které mj. deklaruje zájem o vřelé vztahy se Západem. Tento zájem o Západ ovšem z analýzy podkapitoly Zahraniční vztahy nebyl tolik zřejmý. Níže bude předmětem zkoumání, jak je Západ zobrazován v médiích, a to zejména způsob, jakým je nahlíženo na volební pozorovatele z řad OBSE. Nabízí se pak zajímavé srovnání s pomyslným Východem, ztělesněným Společenstvím nezávislých států (SNS), kde má dominantní roli Rusko. Mají tyto organizace rovnocenný prostor ve zkoumaných médiích?

V současné době se ÚVK Kazachstánu skládá ze šesti členů a předsedy. Po změnách ústavy⁴¹⁶ v roce 2007 jmenuje předsedu ÚVK a dva členy prezident, dva horní komora parlamentu – Senát a dva dolní komora parlamentu, tj. Mäžilis.⁴¹⁷ Místopředseda a tajemník ÚVK jsou voleni na prvním zasedání komise.⁴¹⁸ Aktivisté a mezinárodní organizace vnímají způsob nominace do tohoto orgánu v rozporu s principy demokracie.⁴¹⁹ Pro účely této práce jsou relevantní následující předsedové ÚVK: (1) Kuandyk Turgankulovič Turgankulov, který vykonával funkci od roku 2007 do roku 2016; a (2) Berik Mažitovič Imašev, ve funkci od poloviny roku 2016 do roku 2022. Oba jmenovaní, tedy Turgankulov a Imašev, jsou známí svou blízkostí k prvnímu prezidentovi Nursultanu Nazarbajevovi.⁴²⁰ Imaševova dcera Aida je dokonce provdána za Nazarbajevova vnuka Nuraliho Rachatoviče Alijeva.⁴²¹

2.3.1 Ústřední volební komise 2016

⁴¹⁶ V letech 1995-2006 předsedu a místopředsedu ÚVK, tajemníka a členy komise na návrh prezidenta schvaloval Mäžilis.

⁴¹⁷ Radio Azattyk, „Kto vozglavljal Central'nuju izbiratel'nuju komissiju i čem oni zapomnilis'“, accessed March 25, 2022, <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-heads-of-central-election-committee/30932305.html>.

⁴¹⁸ Central'naja izbiratel'naja komissija, „STRUKTURA – Central'noj izbiratel'noj komissii Respubliki Kazachstan“, accessed March 25, 2022, <https://www.election.gov.kz/eng/electoral-system-of-the-rk/the-structure-of-the-election-bodies.php>.

⁴¹⁹ Radio Azattyk, „Kto vozglavljal Central'nuju izbiratel'nuju komissiju i čem oni zapomnilis'“.

⁴²⁰ Ibid.

⁴²¹ TASS, „Prezident Kazachstana osvobodil ot dolžnosti predsedatelja CIK“, accessed March 25, 2022, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/13514837>.

Články věnované Ústřední volební komisi (ÚVK) se v roce 2016 objevily ve 113 případech na portálu KazInform, 32 případech na portálu Vlast a 5 případech na portálu TengriNews. Nejčastějšími motivy zpráv o ÚVK na zkoumaných portálech byla v roce 2016 transparentnost a dodržování zákona. Jako příklad článku, který odkazuje ke transparentnosti může posloužit portál KazInform, který uvádí, že *[Ú]VK prosazuje transparentnost při přípravě a průběhu voleb už více než deset let.*⁴²² V jiném článku KazInform odkazuje k dodržování zákona, když píše, že *[Ú]VK zváží možnost pružné a pohotové reakce na všechny subjekty volebního procesu (strany, média, nejvyšší státní zastupitelství, pověřený orgán v oblasti informací), aby kampaň byla vedena bez porušení zákona.*⁴²³

Články o ÚVK mimo všeobecné informace o volbách také pojednávají o volebních pozorovateli. Kazachstán, jakožto signatář Kodaňského dokumentu (formulován 1990),⁴²⁴ se zavazuje k povolení externího pozorování volebního procesu.⁴²⁵ To bylo zdůrazněno na všech zkoumaných portálech, například KazInform uvedl, že *[v]zhledem k tomu, že pozorování voleb přispívá k posílení národní a mezinárodní důvěry v naše volby, Kazachstán splnil své závazky a otevřel institut pro volební pozorovatele.*⁴²⁶ ÚVK otevřeně a neomezeně pozvala řadu mezinárodních pozorovatelských skupin. Celkově ÚVK akreditovalo 817 pozorovatelů z OBSE, Parlamentního shromáždění Rady Evropy, SNS, Šanghajske organizace pro spolupráci, Parlamentního shromáždění turkicky mluvících zemí, Organizace islámské spolupráce a několik pozorovatelů vystupujících za své země včetně České republiky.⁴²⁷

Předsednictví Kazachstánu v OBSE v roce 2010 a plnění některých doporučení této organizace je kazašskou vládou prezentováno v debatách ohledně stavu lidských práv v zemi jako silný argument. Členství v OBSE pak druhotně také ovlivňuje vztahy Kazachstánu se Západem, a

⁴²² KazInform, „Aldaghy sajlaugha 10 myñdaj khazakstandykh bajkhaushylar khatysady - S.Äbdirova,“ (by Jelžan Jeraly), accessed March 25, 2022, https://www.inform.kz/kz/aldaghy-saylauga-10-mynday-kazakstandyk-baykaushylar-katysady-s-abdirova_a2875408.

⁴²³ KazInform, „KhR OSK ügit naughany zañnamany buzuşylykhtarsyz ötui üşin ikemdi žäně žedě žauap khatu mümkindikterin kharastyryda,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 25, 2022, https://www.inform.kz/kz/kr-osk-ugit-naughany-zannamany-buzushylykhtarsyz-otui-ushin-ikemdi-zhane-zhedel-zhauap-katu-mumkindikterin-kharastyryda_a2872961.

⁴²⁴ Senát parlamentu ČR, „Co se do časopisu nevešlo - Volby v Turecku - P. Gawlas,“ accessed March 25, 2022, https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=76962&id_var=64695.

⁴²⁵ Rico Isaacs, „The micro-politics of norm contestation between the OSCE and Kazakhstan: square pegs in round holes,“ *Third World Quarterly* 39, no. 9 (2018), 10.

⁴²⁶ KazInform, „Mäzilis deputattary sajlaun bajkhaudy üş chalykharalykh ujymnyñ missijasy žüzege asyryda - T.Ochlopkova,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 25, 2022, https://www.inform.kz/kz/mazhilis-deputattary-saylauyn-baykaudy-ush-halykharalyk-uyymny-missiyasy-zhuzege-asyryda-t-ohlopkova_a2873773.

⁴²⁷ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 20.

to zejména s Evropskou unií, NATO a USA.⁴²⁸ Z analýzy portálu KazInform a Vlast je patrná snaha o zlepšování image režimu prostřednictvím plnění doporučení ze strany OBSE. V souvislosti s volbami 2016 byly na portálech KazInform a Vlast zaznamenány články věnované spolupráci ÚVK a předsedy volební mise OBSE Borise Frlece. KazInform například uvádí, že *[b]ěhem výměny názorů B. Frlec obdržel **úplnou odpověď** na své otázky týkající se legitimacy volebního procesu a poděkoval za rozhovor nabitý informacemi.*⁴²⁹ Článek ve Vlasti rovněž ve spojitosti s Frlecem informuje, že *[F]rlec se **zvláštní vděčností** ocenil maximální otevřenost ÚVK k tématům vzneseným během dialogu.*⁴³⁰ Dojem vyvolaný médií o pružné výměně informací ÚVK a předsedy volební mise OBSE, byl potvrzen i v závěrečné zprávě OBSE o volbách v roce 2016.⁴³¹

Podle Rica Isaacse má tato pečlivě budovaná image státu za cíl překonat debaty o lidských právech a selhání demokratizace v Kazachstánu, na které země často naráží, a to zejména při snaze o sblížení se Západem.⁴³² Emblematickým, co se týká kazašského volebního diskurzu v roce 2016 a Tokajevových vyjádření v témže roce, je následující citát z KazInform: *Účast skupiny pozorovatelů **OBSE** podle Tokajeva **odráží vysokou úroveň spolupráce mezi Kazachstánem a Organizací. Kazachstán nepochybně uskuteční **svobodné a spravedlivé volby** v souladu s národní legislativou a mezinárodními standardy. Podle něj má pro další komplexní rozvoj Kazachstánu velký význam provedení **iniciativy pěti institucionálních reforem prezidenta Nursultana Nazarbajeva.*****⁴³³ Jádrem sdělení spočívá v poukazu na pozorovatele z OBSE, deklaraci spravedlivých voleb a odkaz k Nazarbajevovi a jeho iniciativám.

Nejvíce pozornosti vyjádřením ze strany pozorovatelů OBSE bylo věnováno na portálu KazInform, ty však byly poměrně věcné. KazInform například dává prostor vyjádření jednomu z členů pozorovatelské mise OBSE: *Naším hlavním úkolem je identifikovat nejzranitelnější oblasti volební legislativy, provádět nezávislé hodnocení volebního procesu, předkládat konzistentní*

⁴²⁸ Murat Laumulin, *Kazakhstan's OSCE Chairmanship: History and Challenges* (Baden-Baden: Nomos, 2011), 317.

⁴²⁹ KazInform, „Bas Prokuror JeKhYU/DIAKhB missijasy žetěkšisine azamattardyn sajlau khukhykhtaryn žüzege asyru žumystary turaly aytıp berdi,“ accessed March 25, 2022, https://www.inform.kz/kz/bas-prokuror-ekyu-diakb-missiyasy-zhetekshisine-azamattardyn-sajlau-kukhykhtaryn-zhuzege-asyru-zhumystary-turaly-aytyp-berdi_a2877117.

⁴³⁰ Vlast, „Geněral'nyj prokuror obsudil s glavoj missii BDIPČ voprosy obespečeniya prozračnosti vyborov,“ (by MARGARITA BOČAROVA), accessed March 25, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16090-generalnyj-prokuror-obsudil-s-glavoj-missii-bdipc-voprosy-obespečeniya-prozračnosti-vyborov.html>.

⁴³¹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 1-2.

⁴³² Eurasianet, „Kazakhstan: Astana Embraces Soft Power to Massage International Image,“ accessed March 24, 2022, <https://eurasianet.org/kazakhstan-astana-embraces-soft-power-to-massage-international-image>.

⁴³³ KazInform, „Kh.Tokhajeв JeKhYU/DIAKhB bajkhaushylar missijasynyñ basshysymen kezdesti,“ accessed March 25, 2022, https://www.inform.kz/kz/k-tokhaev-ekyu-diakb-baykaushylar-missiyasynyn-basshysymen-kezdesti_a2873903.

*návrhy změn v legislativě Republiky Kazachstán, provádět výzkum, identifikovat trendy, analyzovat statistiky.*⁴³⁴ Lze se domnívat, že tato netypická věcnost není dána snahou médií o nezaújaté zpravodajství, ale spíše jde o skutečné vyjádření organizace, která používá ve svých výstupech spíše neutrální jazyk.

Z jiných zdrojů se můžeme dočíst, že i přes tyto kazašské snahy o plnění závazků OBSE dochází k určité frustraci kazašské elity, protože podle jejich názoru Kazachstán plně splňuje všechny závazné normy. Nezřídka je však praktikuje specifickým způsobem souvisejícím s lokálním společensko-kulturním kontextem, což OBSE kritizuje. Například poté, co OBSE kritizovala parlamentní volby v roce 2012, Nazarbajev poznamenal, že [„r]ůzné mentality, historie a tradice národů nejsou brány v úvahu. Západní kultura, kterou propagují Spojené státy, nemůže být jednoduše zemím transplantována“.⁴³⁵ Mantra režimu je, že podmínky demokratizace v Kazachstánu jsou kvalitativně odlišné od západních zkušeností. Kazachstán má podle těchto názorů svou vlastní a jedinečnou cestu k demokracii.⁴³⁶

Právě tato frustrace pak často vedla k upevňování kazašských pozic tíhnutím k vyjádřením SNS.⁴³⁷ Předmětem domácí kritiky je přesvědčení, že normy OBSE pro pozorovatelské mise se rovnají vnucování norem cizí politické kultury.⁴³⁸ To se ukazuje na portálu Vlast, která píše, že *[k]ritiku nízké intenzity probíhající volební kampaně v Kazachstánu ze strany OBSE nesdílí ÚVK ani mise SNS. OBSE má pravděpodobně jinou představu o podobě instituce voleb. Ted' ukazují, jak probíhají primárky v USA, když mluví Trump uráží všechny okolo sebe, protistrana zase uráží jeho. Veřejnosti a médiím se takové skandály moc líbí. Možná chtěli, abychom to tak taky měli...Mezinárodní pozorovatelé ze SNS při setkání s ÚVK zdůraznili, že letos jsou informace o všech stranách velmi rovnoměrně a správně distribuovány.*⁴³⁹ Všechny tři portály zdůrazňují, že

⁴³⁴ KazInform, „«Echo» KhB 26 aymaktykh birlestikpen birge saylauga keshendi bakhylau zhurgizedi,“ (by Gülmira Ghosmanäli), accessed March 25, 2022, https://www.inform.kz/kz/eho-kb-26-aymaktyk-birlestikpen-birge-saylauga-keshendi-bakylau-zhurgizedi_a2873498.

⁴³⁵ Rico Isaacs, „The micro-politics of norm contestation between the OSCE and Kazakhstan: square pegs in round holes,“ 11.

⁴³⁶ Ibid, 11.

⁴³⁷ V prosinci 1991 se Svaz sovětských socialistických republik (SSSR) rozpadl a vzniklo patnáct nových nezávislých států, z nichž dvanáct založilo nové regionální sdružení – Společenství nezávislých států (SNS). Mnoho odborníků považuje založení SNS za nejvýznamnější historickou událost v postsovětském prostoru po rozpadu Sovětského svazu. Navíc v rámci SNS začaly vznikat nové integrační iniciativy v postsovětském prostoru a začalo se hledat v podstatě nové formy spolupráce, které bylo potřeba naplnit novou podstatou odpovídající změně politické realitě a globálním vývojovým trendům. In: Denis Degterev and Konstantin Kurylev, *Foreign Policies of the CIS States: A Comprehensive Reference* (Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2019).

⁴³⁸ Rico Isaacs, „The micro-politics of norm contestation between the OSCE and Kazakhstan: square pegs in round holes,“ 11.

⁴³⁹ Vlast, „V CIKE ně soglasny s vyvodami otčeta BDIPČ/OBSE o tom, čto predvybornaja bor'ba v Kazachstaně prochodit nežametno,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed March 26, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16252-v-cike-ne-soglasny-s-vyvodami-otčeta-bdipcobse-o-tom-cto-predvybornaa-borba-v-kazahstane-prohodit-nezametno.html>.

mise SNS o volbách hovoří jinak než OBSE. Zprávy pozorovatelů SNS byly podle analýzy všech sledovaných médií jiné povahy než OBSE, tedy mnohem více zabarvené a emotivní.

Na KazInform byla citována vyjádření pozorovatelů ze SNS, která byla velmi blízká politickému diskurzu kazašských elit roku 2016: *Vedoucí mise SNS poznamenal, že byli svědky vysoce organizované práce.*⁴⁴⁰ Jinde KazInform cituje vyjádření člena pozorovatelské mise SNS, který řekl, že *[h]lasování je transparentní, spravedlivé a otevřené.*⁴⁴¹ Vlast stejně jako KazInform dala prostor pozitivním vyjádřením pozorovatelů SNS: *Dnes vidíme ve volebních místnostech poměrně velký ruch, vidíme, že všechny volební místnosti jsou **připraveny z hlediska mezinárodních standardů a jsou dodržovány všechny standardy**, které jsou nutné pro transparentní, otevřené parlamentní volby.*⁴⁴² Jinde Vlast uvádí, že *[p]ozorovatelská mise SNS věří, že volební kampaň v Kazachstánu probíhá **korektně a ve svobodné atmosféře.***⁴⁴³ TengriNews opět ukázal svůj podbíživý rukopis: *Jedna věc se mi líbí. V našich zemích se běžně volí ve školách. Dnes jsme šli do volební místnosti v lázních. To vidím poprvé. Chci to pochválit, protože je to blízko voličům. Myslím, že je to správné a dobré rozhodnutí, Kazachstán jde příkladem pro ostatní země.*⁴⁴⁴ TengriNews mimo to rovněž publikoval i ujišťování o legitimitě členů mise SNS: *Mise SNS je složena z lidí, kteří se profesně věnují volbám a dokážou tak kompetentně zhodnotit probíhající volby.*⁴⁴⁵

Výsledné prohlášení OBSE o zjištěních a závěrech voleb z roku 2016, „Volby byly efektivně organizovány, s určitým pokrokem oproti roku 2012, Kazachstán má však ještě dlouhou cestu před sebou, aby splnil své závazky ohledně demokratických voleb,“ nebylo na portálech ve zkoumaném období publikováno.⁴⁴⁶ Co však publikováno na portálu KazInform a TengriNews

⁴⁴⁰ KazInform, „Ortsajlaukom aldaghy sajlaugha dajyndyk žumystaryn tyňghylykty žürgizudě - Je.Sloboda,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 26, 2022, https://www.inform.kz/kz/ortsajlaukom-aldaghy-sajlauga-dayyndyk-zhumystaryn-tyngvlykty-zhurgizude-e-sloboda_a2877341.

⁴⁴¹ KazInform, „Dauys беру transparentti, ädil, aşyk otudě - B.Melděšov,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 26, 2022, https://www.inform.kz/kz/dauys-beru-transparentti-adil-ashyk-otude-b-meldeshov_a2883069.

⁴⁴² Vlast, „Missija nabljudateľej ŠOS otmečajet vysokuju javku izbirateľej na vyborach,“ (by TAMARA VAAL'), accessed March 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16341-missia-nabludatelej-sos-otmečajet-vysokuu-avku-izbiratelej-na-vyborah.html>.

⁴⁴³ Vlast, „Missija nabljudateľej SNG sčitajet, čto izbirateľ'naja kampanija v Kazachstaně prochodit korrēktno i v svobodnoj atmosfere,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed March 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16218-missia-nabludatelej-sng-sčitajet-cto-izbiratelnaa-kampania-v-kazahstane-prohodit-korrēktno-i-v-svobodnoj-atmosfere.html>.

⁴⁴⁴ TengriNews, „Resejlik bakhylauşy monşadaghy sajlau učaskesině khatysty ojyn ajtty,“ accessed March 27, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/resejlik-bakylaushyi-monshadaghy-sajlau-uchaskesne-katysty-268648/.

⁴⁴⁵ Vlast, „245 nabljudateľej ot missii SNG akkreditovany na predstojaščije vybory,“ (by TAMARA VAAL'), accessed March 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/16142-245-nabludatelej-ot-missii-sng-akkreditovany-na-predstoasie-vybory.html>.

⁴⁴⁶ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 1.

bylo, jsou výsledná hodnocení mise SNS. Například KazInform píše, že *[m]ise SNS neodhalila žádná významná porušení volebního procesu v Kazachstánu*.⁴⁴⁷ KazInform v jiném článku dodává, že *[o]bčané Kazachstánu aktivně přicházejí k volbám a volí politickou stranu, která plně odpovídá jejich politickým názorům*.⁴⁴⁸ Z výše uvedeného je patrné, že vyjádření pozorovatelů SNS napomáhaly udržet vládní diskurz. To byl zřejmě jeden z důvodů, proč na ně vládní KazInform a soukromý provládní TengriNews hojně odkazovaly. Soukromá Vlast se jakékoliv výsledného hodnocení voleb v roce 2016 ze strany pozorovatelů vyhnula.

V neposlední řadě stojí za zmínku, že kazašští občané mohou formálně podávat na průběh voleb stížnosti. Ačkoliv to kazašský zákon umožňuje, v praxi je toto právo podle OBSE omezováno.⁴⁴⁹ Přestože řada dopisů měla charakter stížnosti, bylo s nimi nakládáno jako s žádostmi o informace, upřesnění a návrhy, z toho důvodu na ně nebylo reagováno veřejně.⁴⁵⁰ Na portálu KazInform a Vlast byly stížnosti pouze zmiňovány a jejich obsah byl buď zcela opomenut nebo bagatelizován. Jak uvádí KazInform: *Ústřední volební komise Kazachstánu obdržela 44 stížností od fyzických a právnických osob*.⁴⁵¹ Stejná zpráva na portálu Vlast byla sice více informativní, nepřinesla však konkrétní důvody ke stížnostem: *ÚVK přišlo od 20. ledna do 22. února 44 odvolání. Drtivá většina odvolání se týkala volební kampaně politických stran*.⁴⁵² O pochybnostech vznesených OBSE se portál Vlast v tomto ohledu nevyjadřuje, naopak na vládním portálu KazInform je ÚVK vykreslována v kontextu stížností v úzké a otevřené spolupráci s pozorovatelskou misí OBSE: *Informovali jsme představitele OBSE, že dnes soud obdržel stížnost kandidáta na porušení volebního práva a představil výsledky posouzení. D. Levin, který dostal*

⁴⁴⁷ KazInform, „TMD missijasy Khazakstandaghy sajlau procesinen aytarlykhtaj buzuşylykhtar anykhtaghan žokh - Je.Sloboda,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/tmd-missijasy-kazakstandagy-sajlau-procesinen-aytarlyktay-buzushylykhtar-anykhtagan-zhokh-e-sloboda_a2880673.

⁴⁴⁸ KazInform, „Khazakhstan azamattary özděrinin sajası közkharastaryna tolykh žauap beretin partijagha dauys berudě - resejlik bajkhaşy,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakhstan-azamattary-ozderinin-sayasi-kozkarastaryna-tolyk-zhauap-beretin-partiyaga-dauys-berude-reseylik-baykaushy_a2883111.

⁴⁴⁹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 2.

⁴⁵⁰ Ibid, 19.

⁴⁵¹ KazInform, „KhR Ortalykh sajlau komissijasyna žeke žaně zańdy tulghalardyń 44 ötinişi kelip tüsti,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/kr-ortalyk-sajlau-komissijasyna-zheke-zhane-zandy-tulghalardyn-44-otinishi-kelip-tusti_a2873484.

⁴⁵² Vlast, „44 obraşeniya po vyboram postupilo v CIK s 20 janvarja,“ (by SAJAŽAN KAUKENOVA), accessed March 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/15876-44-obrasenia-po-vyboram-postupilo-v-cik-s-20-anvara.html>.

úplné odpovědi na všechny své otázky, **vyjádřil se setkáním spokojenost**.⁴⁵³ O případech, kdy by OBSE s výsledky spokojeno nebylo, nebylo na žádném z portálů jediná zmínka.

Co však bylo na portálu KazInform, v menší míře také na Vlasti, zastoupeno, byla výzva ke kazašským občanům, aby dodržovali volební zákony. Na KazInform se například v jednom z článků píše, že *[b]y občané neměli porušovat zákon o volbách. Ti, kteří využívají sociální sítě, tak musí činit v souladu se zákonem*.⁴⁵⁴ Vlast jinde v kontextu výzev k občanům informuje: *ÚVK vyzvala uživatele sociálních sítí k dodržování norem volební legislativy a varovala před odpovědností za jejich porušení*.⁴⁵⁵ Tato vyjádření mohou ilustrovat existenci kritických názorů ve společnosti vůči volebnímu procesu a jeho institucím.

2.3.2 Ústřední volební komise 2021

Podle hodnocení organizace Freedom House v roce 2021 Kazachstán zůstal měkkým autoritářským režimem s neopatrimoniálními rysy.⁴⁵⁶ Nový prezident země sice dokázal od nástupu k moci posílit svou legitimitu, ale nepodařilo se mu prosadit významnější demokratické reformy, které často od roku 2019 zmiňoval. Má se za to, že Tokajev byl ve svém počínání opatrný, neboť Nazarbajevův neformální systém moci byl stále silný.⁴⁵⁷ Nicméně mezi lety 2020 a 2021 se proslýchalo, že mezi Tokajevem a Nazarbajevem vzniká určité napětí, jelikož se Nazarbajev do Tokajevova vládnutí příliš vměšoval.⁴⁵⁸

Za pozornost stojí, že v roce 2021 množství článků věnovaných Ústřední volební komisi (ÚVK) na portálech KazInform a TengriNews významně přesahuje počty z roku 2016. Na portálu KazInform se v roce 2021 objevilo 279 článků (113 v roce 2016) a na TengriNews 25 v roce 2021 (5 v roce 2016). Počty článků týkajících se ÚVK na Vlasti byly v obou zkoumaných letech

⁴⁵³ KazInform, „JeKhYU ökilderi Khyzylorda khalalykh sotyndy boldy,“ accessed March 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/ekyu-okilderi-kyzylorda-khalalyk-sotynda-boldy_a2881716.

⁴⁵⁴ KazInform, „L.Sülejmen: Elektorattykh procestě äleumettik želini kholdanu - azamattardyn konstitucijalykh khukhykhtaryn iske asyru mümkindigi,“ (by Marlan Žijembaj), accessed March 27, 2022, https://www.inform.kz/kz/l-suleymen-elektorattyk-proceste-aleumettik-zhelini-koldanu-azamattardyn-konstitucijalyk-kukyktaryn-iske-asyru-mumkindigi_a2872971.

⁴⁵⁵ Vlast, „Centrizbirkom prizval sobljudat' vybornoe zakonodatěl'stvo v social'nyh setjach,“ (by IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed March 27, 2022, <https://vlast.kz/novosti/15862-centrizbirkom-prizval-sobludat-vybornoje-zakonodatelstvo-v-socialnyh-setah.html>.

⁴⁵⁶ Freedom House, „Kazakhstan,“ accessed March 27, 2022, <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan>.

⁴⁵⁷ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2021 – Kazakhstan.“

⁴⁵⁸ IA-Centr, „D. Ašimbajev: Konflikt elit byl.“

srovnatelné, se zanedbatelným rozdílem, tedy 29 v roce 2021 (32 v roce 2016). Důvody pro tento jev nejsou zcela zřejmé, můžeme se však domnívat, že se jedná o snahu posílit formální legitimitu voleb.

Stejně jako v roce 2016 byl od počátku volební kampaně deklarován cíl uskutečnit transparentní volby v souladu se zákonem. V roce 2021 však byl kladen zvláštní důraz také na demokratičnost voleb. Spravedlnosti, transparentnosti a nově i demokratičnosti voleb se pak primárně věnoval KazInform, který mj. napsal, že *[n]aším hlavním úkolem je uspořádat spravedlivé volby. Dodržování zásad objektivity, poctivosti, transparentnosti, odpovědnosti, otevřenosti, politické neutrality a profesionality! Naším cílem je respektovat práci jiných organizací, nezávislých pozorovatelů, navázat s nimi spolupráci.*⁴⁵⁹ Tato vyjádření byla natolik častá, že lze uvést i mnoho dalších obdobných ukázek, portál KazInform jinde například píše, že *[p]olitický pluralismus umožňuje státu evolučně se rozvíjet a posilovat.*⁴⁶⁰ V těchto vyjádřeních byl také často dáván prostor Tokajevovi, který například na portálu KazInform říká *„[n]aše země přijímá veškerá nezbytná opatření, aby volby proběhly v souladu s vysokými demokratickými standardy a normami“.*⁴⁶¹ Vyjádření Nazarbaeva k volbám byla spíše ojedinělá. Pro úplnost je pak nutné dodat, že v roce 2021 sice v některých článcích docházelo k emotivním prohlášením (*Tato politická událost je pro naši zemi velmi důležitá. Je to volba naší budoucnosti. Je to okamžik, který určuje zářnou budoucnost obyvatel Kazachstánu* jak uvedlo TengriNews),⁴⁶² tato prohlášení však nebyla již tak častá jako v roce 2016.

Komentář si zaslouží i celkové vyznění článků o ÚVK na portálu TengriNews, protože více než polovina z článků je informativního rázu, což nebylo zaznamenáno v žádné jiné analyzované kategorii předkládané práce. Mimo články informativní však TengriNews zůstalo věrné svému nepolitickému zaměření: *Dívka, která byla pojmenována Saylau [tj. volby kazašsky] se narodila v den voleb v Atyrau,*⁴⁶³ *Na internetu se šíří obrázek ženských toalet v jedné ze škol v regionu*

⁴⁵⁹ KazInform, „100-děň astam Šymkent turghyny sajlauda bajkhaushy bolugha ötiniş bildirdi,“ (by Ajnur Akhbajeva), accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/100-den-astam-shymkent-turghyny-saylauda-baykaushy-boluga-otinish-bildirdi_a3733803.

⁴⁶⁰ KazInform, „Jeldiń tynyshyghy men turakhtylyghy üshin dauys berdim-Žabal Jerghalijev,“ (by Aslan Ospanov), accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/eldin-tynyshyghy-men-turakhtylyghy-ushin-dauys-berdim-zhabal-ergaliev_a3739019.

⁴⁶¹ KazInform, „Mäulen Äshimbaev TMD Parlamentaralykh Assambleja bajkhaushylarymen kezdesti,“ accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/maulen-ashimbaev-tmd-parlamentaralykh-assambleja-baykaushylarymen-kezdesti_a3738761.

⁴⁶² TengriNews, „Šymkent äkimi sajlauda öz tañdauyn žasady,“ accessed March 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/shymkent-akm-saylauda-oz-tandauyin-jasadyi-317457/.

⁴⁶³ TengriNews, „Atyrauda Sajlau jesimdi khyz dünijege keldi,“ accessed March 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/atyrauda-saylau-esmd-kyiz-duniege-keldi-317463/.

*Almaty, kde se volilo,*⁴⁶⁴ *V Karagandě a Nur-Sultanu přišly dívky volit ve svatebních šatech.*⁴⁶⁵ Za pozornost stojí také článek, v němž byla ÚVK konfrontována s tím, proč postavili plot okolo budovy a kolik to stálo. ÚVK však z tohoto sporu vychází dobře, protože jí dalo TengriNews možnost situaci hned vyjasnit.⁴⁶⁶ Nicméně i KazInform měl v roce 2021 místy podtón přibližující se zájmům širokých čtenářských vrstev, takové články však byly v naprosté menšině: *Ve volební místnosti v Atyrau nabídnou voličům šubat a boursak,*⁴⁶⁷ *uvádí Kazinform.*⁴⁶⁸ Vlast byla zcela oproštěná od tohoto druhu nepolitických zpráv.

Není překvapením, že v roce 2021 byly velkým dílem zastoupeny články o COVID-19. ÚVK byla podle zpráv zahraničních pozorovatelů technicky efektivně připravena na výzvy, které přineslo vypuknutí pandemie tohoto onemocnění.⁴⁶⁹ Připravenost a bezpečnost voleb v pandemických podmínkách byla zastoupena na všech zkoumaných portálech. V případě KazInform se uvádí například, že *[t]eplota lidí v místnostech je neustále měřena. Mezi voliči jsou dodržovány rozestupy. Ve volebních místnostech je volně dostupná dezinfekce. Přední část volebních místností bude otevřena, aby do nich mohl proudit čerstvý vzduch. Pokud si volič zapomene vzít roušku, bude mu přidělena.*⁴⁷⁰ Jinde portál Vlast informuje, že *[z] důvodu zajištění bezpečnosti voleb se zvažuje otázka povinného testování kategorie osob, které se budou neustále zdržovat ve volebních místnostech.*⁴⁷¹ Bez zpráv o pandemických opatřeních nebyl ani portál TengriNews, který publikoval zprávu, že: *U pracovníků ÚVK byl včas detekován koronavirus. Test PCR ukázal pozitivní výsledek u osmi zaměstnanců.*⁴⁷² Zřejmě šlo o snahu zdůraznit schopnost úřadů připravit hladké konání voleb i v bezprecedentní době světové pandemie.

⁴⁶⁴ TengriNews, „Khaznëttë Almaty oblysyndaghy sajlau učaskesindëgi därethana talkhylanyp žatyr,“ accessed March 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/kaznette-almaty-oblyisyindaghy-sajlau-uchaskesndeg-317453/.

⁴⁶⁵ TengriNews, „Taňghy 6-da turdykh“. Újlenü köjlegindëgi khalyñdykhtar sajlau da dauys berdi,“ accessed March 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tangvi-6-da-turdyk-uylenü-koylegndeg-kalyindyktar-sajlau-da-317444/.

⁴⁶⁶ TengriNews, „Nur-Sultandaghy OSK ghimaratynyñ ajnalasyña khorşau ornatyldy,“ accessed March 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nur-sultandaghy-osk-gimaratynyñ-ajnalasyña-korshau-316414/.

⁴⁶⁷ Kazašská národní jídla z těsta.

⁴⁶⁸ KazInform, „Atyraudaghy učaskedë sajlauşylargha şubat pen bauyrsakh usynyluda,“ (by Bek Mustafa), accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/atyraudagy-uchaskede-sajlaushylarga-shubat-pen-bauyrsakh-usynyluda_a3739166.

⁴⁶⁹ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Parliamentary Elections 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>, 1.

⁴⁷⁰ KazInform, „Batys Khazakhstan sajlauğha 5 myñdaj bajkhauşy khatyspakh,“ (by Jelžan Jeraly), accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/batys-kazakhstan-sajlauga-5-mynday-baykaushy-katyspak_a3737740.

⁴⁷¹ Vlast, „Členov izbiratel'nykh komissij namereny testirovat' na koronavirus,“ (by TAMARA VAAL'), accessed March 28, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43127-clenov-izbiratelnykh-komissij-namereny-testirovat-na-koronavirus.html>.

⁴⁷² TengriNews, „Almatyda sajlau aldynda OSK khyzmetkerlerinen koronavirus anykhtaldy,“ accessed March 28, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/almatyda-sajlau-aldynda-osk-kyizmetkerlerinen-koronavirus-317365/.

Mimo pandemii bylo rovněž na všech portálech zaznamenáno ve srovnání s rokem 2016 mnohem častější informativní zpravodajství. Média se ve vztahu k ÚVK často zaměřovala na ověřování voličských seznamů a podmínek voleb,⁴⁷³ tomu za jakých podmínek mohou pozorovatelé pořizovat fotografie a videa⁴⁷⁴ či jak správně vyplnit hlasovací lístek.⁴⁷⁵ Mezi často zdůrazňovaná pozitiva voleb v roce 2021 patří zavedení povinné 30% procentní kvóty pro ženy a mládež z celkového počtu kandidátů,⁴⁷⁶ byť portál TengriNews o tom zcela mlčí. KazInform je v tomto ohledu nejaktivnější a publikoval mnoho pozitivních vyjádření ohledně kvót, například když napsal *[o]becně lze vidět, že politická úroveň voleb se mj. díky kvótám zvedla. Tato kampaň je otevřena převážně mladým lidem.*⁴⁷⁷ Vlast pojednává o kvótách více věcně (*Nová norma o zastoupení minimálně 30 % žen a osob mladších 29 let na listinách politických stran byla plně dodržena*).⁴⁷⁸ Podle organizace Freedom House existují kritické hlasy, že samotné kvóty se rovnosti pohlaví věnují pouze na deklaratorní rovině, protože v praxi neexistují mechanismy, na jejichž základě by strany musely případně přidělit křesla podle nastavené kvóty.⁴⁷⁹

Skutečným pozitivem voleb byla rostoucí pluralita názorů, která sice není nikde explicitně zmíněna, lze ji však dovodit z provedené analýzy.⁴⁸⁰ Na KazInform a Vlast se objevovaly i povahou spíše kritické články, které v roce 2016 nebyly nikde zaznamenány. Například KazInform dal prostor některým obavám ve společnosti: *Federace odborových svazů varuje stranu Nur Otan, aby nevyvíjela tlak na voliče.*⁴⁸¹ Je také nutné dodat, že ve stejné zprávě dostal prostor Nur Otan svou pozici obhájit, což odpovídá pravidlům novinářské etiky: *„Jako první účastníci volební kampaně máme zájem na tom, aby volby byly spravedlivé a objektivní. Vítáme vaše iniciativy,“* řekl člen Nur

⁴⁷³ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Parliamentary Elections 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>, 2.

⁴⁷⁴ KazInform, „Bajkhaushylar saylau küni foto žaně videotusirilimdi khalaj žürgize alady – OSK túsindirdi,“ (by Ajan Bekenuly), accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/baykaushylar-saylau-kuni-foto-zhane-videotusirilimdi-kalay-zhurgize-alady-osk-tusindirdi_a3732834.

⁴⁷⁵ KazInform, „Saylau: Dauys beru byulleteni khalaj toltyrylyu kerek,“ (by Ajan Bekenuly), accessed March 28, 2022, https://www.inform.kz/kz/saylau-dauys-beru-byulleteni-kalay-toltyrylyu-kerek_a3732790.

⁴⁷⁶ CABAR, „Parlamentskiye vybory 2021 v Kazachstaně: ždat' li peremen,“ accessed March 30, 2022, <https://cabar.asia/en/parliamentary-elections-of-2021-in-kazakhstan-should-we-expect-any-changes>.

⁴⁷⁷ KazInform, „Saylau-2021: «ADAL» partijasynyň töraghasy dauys berdi,“ (by Ruslan Ghabbasov), accessed March 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/saylau-2021-adal-partiyasyny-toragasy-dauys-berdi_a3738994.

⁴⁷⁸ Vlast, „Registracija partijnyh spiskov na vyborah v mažilis zaversajetsja v Kazachstaně,“ accessed March 28, 2022, <https://vlast.kz/novosti/42908-registracija-partijnyh-spiskov-na-vyborah-v-mazilis-zaversaetsa-v-kazahstane.html>.

⁴⁷⁹ Freedom House, „FREEDOM IN THE WORLD 2021 – Kazakhstan.“

⁴⁸⁰ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Parliamentary Elections 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>, 1.

⁴⁸¹ KazInform, „Käsipodakhtar feděracijasy Nur Otan partijasyna saylaushylarga kysym zhasamau keregin jeskertti,“ (by Ajžan Serikžankhyzy), accessed March 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/kasipodakhtar-federacijasy-nur-otan-partijasyna-saylaushylarga-kysym-zhasamau-keregin-eskertti_a3731439.

Otan.⁴⁸² Vlast se dokonce i dotýkala protestního potenciálu v zemi: *V Almaty a dalších regionech se dnes očekává několik protestů hnutí Ojan, Khazakhstan! a neregistrované Demokratické strany Kazachstánu (QDP). Den předtím bylo v Žanaozenu a Almaty zadrženo několik příznivců QDP a jeden aktivista hnutí Ojan, Khazakhstan!*⁴⁸³ Fakt, že se k těmto politickým uskupením Vlast vůbec vyjadřuje značí zřejmý posun od roku 2016. Pravdou nicméně zůstává, že tyto reálně opoziční strany prostor pro obhájení svých pozic nedostávají ani na jednom z portálů.

Přes kazašské snahy o demokratizaci a větší názorovou pluralitu však bylo pozorovateli OBSE vzneseno několik zásadních připomínek. Mezi ně patří situace, která vznikla po novelách volebního zákona v roce 2018, které dovolují provádění průzkumů veřejného mínění pouze organizacím registrovaným v zemi s minimálně pětiletou relevantní praxí, což výrazně snižuje počet organizací, které tato pravidla splňují. Zákon dále prikazuje, aby takové organizace informovaly ÚVK o plánovaných aktivitách spojených s průzkumy. Podle OBSE však ÚVK interpretovala novelu tak, že bylo fakticky vyžadováno povolení, než organizace mohly začít pracovat. Možná i proto bylo na zkoumaných portálech publikováno jen velmi málo průzkumů veřejného mínění, stále jich však bylo více než v roce 2016.⁴⁸⁴ O tom, kdo může průzkumy veřejného mínění provádět, informovala v jednom z článků pouze Vlast: *Pouze sedm organizací v Kazachstánu splňuje požadavky zákona a může provádět průzkumy veřejného mínění o nadcházejících volbách do Mäžilis. Oznamila to ve čtvrtek na zasedání ÚVK Anastasija Ščegorcova. Jsou to organizace Khoghamdykh Khokhyr, Institut pro výzkum demokracie, strana Nur Otan, Eurasijský integrační institut LLP, Východokazašský institut pro analýzu a předpovědi LLP, Veřejná nadace Astana-Zerttėu a Právo.*⁴⁸⁵ Za pozornost v tomto ohledu stojí, že jednou z nich je sama strana Nur Otan. Žádná jiná politická strana průzkumy veřejného mínění neprováděla.

V prosinci 2020 navíc vydala ÚVK nařízení, které výrazně zúžilo prostor pro domácí nestranické volební pozorování a omezilo akreditaci pouze na hrstku organizací.⁴⁸⁶ TengriNews se

⁴⁸² Ibid.

⁴⁸³ Vlast, „V Kazachstaně prochodjat vyборы v mažilis i maslichaty,“ accessed March 29, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43273-v-kazahstane-prohodat-vybory-v-mazilis-i-maslichaty.html>.

⁴⁸⁴ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Parliamentary Elections 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>, 16.

⁴⁸⁵ Vlast, „Sem' organizacij smogut provodit' oprosy obščestvennogo mněnija na vyborach – CIK,“ (by TAMARA VAAL'), accessed March 29, 2022, <https://vlast.kz/novosti/42917-sem-organizacij-smogut-provodit-oprosy-obsestvennogo-mnenia-na-vyborah-cik.html>.

⁴⁸⁶ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2021 – Kazakhstan.“

k této problematice nevyjadřuje vůbec a na KazInform jsou pouze krátké zmínky. Portál Vlast v tomto kontextu vykazoval protichůdné tendence. V jednom z článků Vlast v souladu s vyjádřením mezinárodních organizací píše, že [Ú]VK 4. prosince 2020 svým rozhodnutím **výrazně omezila možnosti nezávislého pozorování voleb**. Z nařízení navíc vyplývá zákaz pro pozorovatele vysílat online z volebních místností.⁴⁸⁷ Ve stejném období však Vlast citovala vyjádření člena ÚVK, který naopak označuje pozorovatele za ty, kteří podrývají správné provedení volebního procesu: „Chtěl bych připomenout veřejným sdružením, které deklarovaly svůj záměr zúčastnit se pozorování voleb 10. ledna, že volby jsou zákonným procesem. A ať se vám to líbí nebo ne, musíte jednat podle zákona a pouze podle zákona. Některé veřejné organizace, které deklarovaly výhradní monopol na zastupování nezávislých pozorovatelů, mají ve své minulosti zcela nelichotivé věci,“ řekl člen ÚVK Jerlan Dauylbajev.⁴⁸⁸

V roce 2021 ÚVK na všech zkoumaných portálech obviňuje některé subjekty ze záměrné touhy zdiskreditovat správnost provedení voleb. Často pak v tomto ohledu odkazuje k vládní webové stránce Stopfake.kz. KazInform publikoval článek, v němž osočil nejmenované entity z narušování chodu volebního procesu: *Ať už chtějí někteří pozorovatelé dát najevo svou nespokojenost nebo chtějí ukázat, že jsou vzdělanější než my, svým jednáním brání ostatním pozorovatelům*.⁴⁸⁹ Dále portály hovoří od záškodnických aktivitách nejmenovaných entit, které se snaží volby zdiskreditovat produkováním tzv. fake news. Vlast v tomto kontextu citovala člena ÚVK, který hovořil o sociálních sítích: *Za účelem umělého vytvoření dosahu na sociálních sítích jsou mezitím distribuovány falešné materiály o údajném porušení volební legislativy, ke kterému dnes došlo*.⁴⁹⁰ O něco konkrétnější byl ve svém článku TengriNews. Ten vyvrátil, že by video, které v době předvolební kampaně roku 2021 kolovalo po internetu, bylo z Kazachstánu, ale údajně pocházelo z Ruska: *Video z volební místnosti s bezpečnostní kamerou bylo zveřejněno na Facebooku. Ukazuje proces vkládání hlasovacích lístků do urny. To je podle autora videa případ Kazachstánu. Ve skutečnosti se jedná o staré video a bylo natočeno v Moskvě v červenci loňského*

⁴⁸⁷ Vlast, „V Kazachstaně prochodjat vybory v mažilisi i maslichaty.“

⁴⁸⁸ Vlast, „Izbeget' kommentarijev i interv'ju: v CIK napomnili, kak dolžny vesti sebja nabljudateli za vyborami,“ (by TAMARA VAAL'), accessed March 29, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43252-izbeget-kommentarijev-i-intervu-v-cik-napomnili-kak-dolžny-vesti-seba-nabljudateli-za-vyborami.html>.

⁴⁸⁹ KazInform, „Ariptestěrině keděrgi keltirip žatkan bajkashylar bar - Nurlan Ötüşev,“ (by Ajan Bekenuly), accessed March 29, 2022, https://www.inform.kz/kz/aripsterine-kedergi-keltirip-zhatkan-baykaushylar-bar-nurlan-oteshev_a3739263.

⁴⁹⁰ Vlast, „Genprokuratura ně vidit narušenij v nedopuske nabljudatelej na izbiratel'nye učastki,“ accessed March 29, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43286-genprokuratura-ne-vidit-narusenij-v-nedopuske-nabludatelej-na-izbiratelnye-ucastki.html>.

roku, uvádí Stopfake.kz.⁴⁹¹ Lze usuzovat, že kazašská média se snaží očernit jedince, kteří hovoří o porušování volební legislativy, s konstatováním, že tak činí s cílem poškodit správné provedení voleb. Z analyzovaných článků není ovšem patrné, kdo za těmito snahami stojí a proč takové aktivity provádí. Můžeme se však domnívat, že se primárně jedná o stoupence opozičních uskupení, kterým kazašské úřady nepovolují registraci a tudíž jsou vyřazeni z voleb.

Ačkoliv volební zákon i v roce 2021 zajišťuje občanskou a mezinárodní kontrolu voleb, smysluplné pozorování některých občanských pozorovatelských skupin bylo podle zpráv OBSE omezeno koordinovanými opatřeními úřadů. Podle analytiků se to děje, protože kazašské úřady učinily opatření na základě výsledků prezidentských voleb v roce 2019, kdy sociální síť zaplavila videa s masivními volebními podvody, což vyvolalo vlnu protestních shromáždění po celé zemi.⁴⁹² Daňová šetření zahájená krátce před volbami a pozdní zavedení povinného testování na COVID-19 celkově představovaly bezprecedentní tlak na činnost občanských pozorovatelů.⁴⁹³ K této problematice se vyjadřuje pouze soukromá Vlast: „*Různí pozorovatelé dávají na sociální síť zprávy, že v některých volebních místnostech nejsou vytvořeny podmínky pro pozorování voleb: není dostatek židlí pro všechny, jsou nutné testy PCR. Žádné porušení ze strany volebních komisí neshledáváme a o těchto skutečnostech bylo vyrozuměno generální státní zastupitelství. Tato opatření souvisí s plněním požadavků hlavního lékaře v souvislosti s pandemií,*“ uvedl člen ÚVK.⁴⁹⁴ Zároveň ukázka z Vlasti vykresluje ještě jeden negativní trend, o kterém zatím nepadla zmínka. Pod záminkou implementace proticovidových opatření kazašské úřady využily situaci rovněž k omezení občanských svobod. To se v praxi projevilo podle organizace Freedom House při stíhání aktivistů a pokojných demonstrantů.⁴⁹⁵

Možná i z důvodu nelibosti úřadů, pramenící z výroků volebních pozorovatelů v předešlých letech, se vyjadřovala média k samotným pozorovatelům více kriticky. Na všech portálech byly zveřejněny stížnosti na špatné chování některých pozorovatelů, například TengriNews napsal: *Bylo násilně vyvedeno 10 pozorovatelů kvůli porušení hygienických nařízení, maření činnosti komise a*

⁴⁹¹ TengriNews, „Sajlau učaskeındegi zañbuzuşylyktardyñ videosy fejk bolyp şykhty,“ accessed March 29, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/saylau-uchaskesndeg-zanbuzushylyiktardyñ-videosy-fejk-317443/.

⁴⁹² CABAR, „Parlamentskije vybory 2021 v Kazachstaně: ždat' li peremen.“

⁴⁹³ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Parliamentary Elections 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>, 3.

⁴⁹⁴ Vlast, „Genprokuratura ně vidit naruşenij v nědopuske nabljudateľej na izbirateľ'nye učastki,“ accessed March 30, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43286-genprokuratura-ne-vidit-narusenij-v-nedopuske-nabljudatelej-na-izbiratelnye-ucastki.html>.

⁴⁹⁵ Freedom House, „NATIONS IN TRANSIT 2021 – Kazakhstan.“

porušování pravidel volebních místností.⁴⁹⁶ Článek ve Vlasti informuje: *V 80. volební místnosti v Aktau byli pozorovatelé nuceni napsat prohlášení, že budou dodržovat hygienické normy, přijmou veškerá preventivní opatření a zachovají svou bezpečnost „před zásahy neadekvátních pozorovatelů“.*⁴⁹⁷ Vlast jinde uvádí: *Někteří lidé z neznalosti nebo záměrně tlačí na pozorovatele, aby zasahovali do volebního procesu, manipulovali veřejným míněním. Člen ÚVK v této souvislosti připomněl, že to zakazuje jak národní legislativa, tak mezinárodní standardy dohledu, kromě toho je za to stanovena správní a trestní odpovědnost.*⁴⁹⁸ U TengriNews lze vyvodit poměrně stabilní trend, více rozpolcená se pak jeví Vlast. Ta sice v některých ohledech zmiňuje kontroverzní témata, často však publikuje články v souladu s vládním narativem. Může se ovšem jednat o záměrné balancování soukromé Vlasti v mediálním prostředí země, kde podle mezinárodních organizací dochází k omezování svobody slova a je vytvářen tlak na kritická média.

V roce 2021 nebylo ani na jednom portálu věnováno mnoho pozornosti výrokům pozorovatelů z OBSE. Zajímavou byla bezesporu také zpráva na portálu KazInform, v níž ÚVK naráží na obavy před hodnocením pozorovatelů OBSE: *Dva Kazaši v masce medvědů odmítali sundat masku. Členové volební komise jim proto nemohli poskytnout hlasovací lístky, neboť je bylo obtížné na základě předložených dokladů identifikovat. Nemohli jsme je přidělit, protože to bylo v rozporu se zákonem a mohlo by to vyvolat protesty pozorovatelů.*⁴⁹⁹ Tento příklad ilustruje snahu KazInformu bagatelizovat prohřešky, které by mezinárodní pozorovatelé z OBSE mohli vyhodnotit jako problematické ve vztahu k volební legislativě. Pozornost byla na KazInform věnována ve volebním období roku 2021 spíše konkrétním zemím: *Místopředseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Vojtěch Filip. Vzácný host přicestoval do Kazachstánu jako mezinárodní pozorovatel ve volbách do parlamentu.*⁵⁰⁰

Vyrovnaného mediálního pokrytí v obou předvolebních obdobích se dočkala pozorovatelská mise SNS. KazInform publikoval k jejich stylu pozorovatelské činnosti příznačný článek: *Hlavními principy práce mezinárodních pozorovatelů jsou neutralita, **nevměšování se do***

⁴⁹⁶ TengriNews, „Khazakhstanda sajlau kezinde 10 bakhylauşy uçaskedēn şygharyldy,“ accessed March 30, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazakstanda-saylau-kezinde-10-bakylaushyi-uchaskeden-317475/.

⁴⁹⁷ Vlast, „20 nēzavisimyh nabljudatēlej nē dopuščeny na izbiratēl'nye učastki,“ (by DMITRIJ MAZORENKO), accessed March 30, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43277-22-nezavisimyh-nabludatela-ne-dopuseny-na-izbiratelnye-uchastki.html>.

⁴⁹⁸ Vlast, „Izbegat' kommentarijev i intērv'ju: v CIK napomnili, kak dolžny vesti sebja nabljudatēli za vyborami.“

⁴⁹⁹ KazInform, „Kharaghandydaghy sajlau učaskesine jeki «aju» dauys beruge keldi,“ accessed April 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/karagandydaghy-saylau-uchaskesine-eki-ayu-dauys-beruge-keldi_a3739120.

⁵⁰⁰ KazInform, „Nurlan Nyghmatulin chalykharalykh bajkhauşylarmen kezdesti,“ accessed April 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-halykaralyk-baykaushylarmen-kezdesti_a3738740.

*vnitřních záležitostí státu. Kazachstán provedl reformy zaměřené na rozvoj mnohostranné a politické soutěže a zvýšení občanského aktivismu.*⁵⁰¹ SNS pak byl dáván prostor nejčastěji na KazInform a TengriNews. KazInform například v jednom ze svých článků píše, že *[p]odle pozorovatele SNS neexistuje žádné podezřelé porušení národní legislativy ve volbách.*⁵⁰² Jinde taktéž KazInform napsal na základě vyjádření pozorovatele ze SNS, že *[n]a voliče nebyl žádný tlak. Podle mého [tj. pozorovatel SNS] názoru se v tomto ohledu vše povedlo.*⁵⁰³ TengriNews se ve svých článcích podobal KazInform, příkladem může být článek, v němž TengriNews uvádí, že *[v] Kazachstánu jsem byl asi 5krát mezinárodním pozorovatelem. Proto podotýkám, že volby v Kazachstánu probíhají vždy na vysoké úrovni, a i tentokrát je to stejné.*⁵⁰⁴ Výroky pozorovatelů SNS bez výjimky nerozporují vládní narativ a z toho důvodu se jim dostalo odpovídající pozornosti ze stran médií.

Co se týká stížností občanů na volby roku 2021, tak bylo hlášeno velmi málo stížností a mnoho účastníků mise OBSE vyjádřilo nedostatek důvěry v řešení volebních stížností. Nejvyšší soud zamítl z formálních důvodů všechny stížnosti proti ÚVK, čímž nezajistil účinnou nápravu.⁵⁰⁵ Zdůvodnění ÚVK bylo publikováno na portálu KazInform a Vlast, například ve Vlasti se dočteme následující: *Přes veškerou vykonanou práci jednotliví představitelé několika veřejných organizací toto téma nadále zveličují a pečlivě předstírají, že neslyší naše odpovědi. Stále přicházejí odvolání k soudům od různých organizací, ale dokumenty jsou totožné: obsahují stejné chyby, liší se pouze podpisy. Žalobci navíc při vrácení žádostí neodstraňují soudem označené nedostatky, ale rovnou podávají kasační stížnost.*⁵⁰⁶ Stížnosti občanů byly v médiích opět označovány za nepodložené či

⁵⁰¹ KazInform, „Kharaghandyda sajlau karantindi sakhtaj otyryp, khalypty ötude - resejlik bajkhaushy,“ (by Agata Muchamedžanova), accessed April 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/karagandyda-saylau-karantindi-saktay-otyrp-kalypty-otude-resejlik-baykaushy_a3739268.

⁵⁰² KazInform, „Khazakhstan chalykh sajlauga asa ülken žauapkeršilikpen kharajdy - chalykharalykh bajkhaushy,“ (by Aslan Ospanov), accessed April 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/kazakstanda-halyk-saylauga-asa-ulken-zhauapkershilikpen-karaydy-halykaralyk-baykaushy_a3739225.

⁵⁰³ KazInform, „Almatyda komissijagha da, sajlaušylargha da khysym bolghan žokh - TMD missijasy,“ (by Alma Mukhanova), accessed April 1, 2022, https://www.inform.kz/kz/almatyda-komissiyaga-da-saylaushylarga-da-kysym-bolgan-zhok-tmd-missiyasy_a3739252.

⁵⁰⁴ TengriNews, „Jeupalykh bakhylaušylar Almatydaghy sajlauğa bagha berdi,“ accessed April 1, 2022, https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/eupalykh-bakylaushylar-almatydaghy-saylauga-baga-berd-317460/.

⁵⁰⁵ Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>, 3.

⁵⁰⁶ Vlast, „Organizacionnyj političeskij trolling: rjad organizacij pytautsja diskreditirovat' vybory, zajavili v CIK,“ accessed April 1, 2022, <https://vlast.kz/novosti/43251-organizacionnyj-politiceskij-trolling-rad-organizacij-pytautsa-diskreditirovat-vybory-zaavili-v-cik.html>.

dokonce jako cílené snahy o zdiskreditování voleb. Zástupci SNS se ke stížnostem nevyjadřovali ani v jednom z článků.

2.3.3 Dílčí závěry

Na portálech KazInform a TengriNews byl v roce 2021 zaznamenán zvýšený počet článků k tématu ÚVK, počty článků na Vlasti zůstaly obdobné. Nezanedbatelné množství článků v roce 2021 se věnovalo pandemii COVID-19, což je i jeden z důvodů tohoto nárůstu. Druhým důvodem zvýšeného zájmu může být snaha kazašských úřadů o posílení legitimacy v reakci na silnou kritiku ze strany mezinárodních organizací po prezidentských volbách v roce 2019. Dále bylo na všech portálech zaznamenáno, a to ve srovnání s rokem 2016, mnohem častější informativní zpravodajství, což stojí za pozornost zejména na portálu TengriNews.

V roce 2016 byl Tokajev v článcích na KazInform vyobrazen zcela v souladu s vládním narativem a Nazarbajevem samotným. V roce 2021 již k odkazování k Nazarbajevovi a jeho iniciativám u Tokajeva nedochází. Tokajev naopak podle médií prosazuje svou vizi *Naslouchajícího státu*, který vnímá nutnost demokratických reforem. Zvýšený důraz na demokratičnost ovšem stojí v kontrastu k zasahování úřadů do působnosti některých organizací, pozorovatelů a občanů samotných. Nazarbajevovy reformy ustoupily do pozadí a dočteme se o nich pouze na portálu KazInform.

Pozitivně lze hodnotit zvyšující se pluralitu názorů v médiích. To, co by bylo ještě v roce 2016 nemyslitelné, v roce 2021 portály KazInform a Vlast publikovaly, tj. kritické komentáře a názory. Snad nejzajímavějším byl v tomto ohledu portál Vlast, který dával prostor pro témata, která byla dříve považována za tabu, a na které upozorňuje například OBSE. Vlast sice tato témata publikuje nejčastěji v souladu s oficiálním diskurzem, avšak již jen to, že je otevírá, značí větší otevřenost oproti roku 2016 a možnost publikovat citlivá témata.

V roce 2016 bylo patrné rovnoměrné rozložení článků o OSBE a SNS, v roce 2021 však SNS v počtu vyjádření pozorovatelů převažuje. To vypovídá o prohlubující se frustraci kazašských elit z kritiky OBSE. Pořádání voleb v Kazachstánu je touto organizací i nadále vnímáno jako nedemokratické. SNS oproti tomu zdůrazňovalo svou zásadu nezasahovat do interních záležitostí

zainteresovaných zemí, což je pro vládnoucí kazašský režim komfortní. V souladu s rokem 2016 byl dáván prostor na portálech KazInform a TengriNews zejména pozitivním vyjádřením volebních pozorovatelů ze SNS, portál Vlast zůstal v obou letech svým vyzněním více neutrální.

Články, v nichž si ÚVK stěžovala na provokace občanů v roce 2016, byly v roce 2021 doplněny o stížnosti na pozorovatele a organizace. Vzdávající protestní potenciál ve společnosti proto může sloužit jako vysvětlení toho, proč úřady začaly přitvrzovat proti organizacím a jedincům, kteří mohou protirežimní nálady ještě více rozdmýchávat. Režim si patrně pod vedením prezidenta Tokajeva nebyl tolik jistý svou pozicí, jako tomu bylo pod taktovkou Nazarbajeva. Současně však sledujeme v roce 2021 v médiích větší názorovou pluralitu. Došlo patrně k rozpolcení struktur režimu, kdy došlo k jisté snaze o pluralizaci za současných obav z možného narušení stávajícího *status quo*.

Závěr

Autorka si kladla za cíl prostřednictvím tří vybraných zpravodajských portálů v období dvou předvolebních kampaní přispět do debat o budoucí politické trajektorii země, a to na pozadí debat o tom, zda odstoupení prezidenta Nazarbajeva v březnu 2019 po 28 letech v čele státu bylo jen taktickým krokem, nebo to vedlo k reálným změnám na kazašské politické scéně. Hlavní otázka práce zněla – *Došlo v rámci volebních kampaní v letech 2016 a 2021 v politickém diskurzu k viditelným změnám, a pokud ano, v čem tyto změny především spočívaly?* K nalezení odpovědi posloužily tři kapitoly analyzující portály KazInform, Vlast a TengriNews.

Kapitola **Role prezidenta** poukázala na fakt, že zkoumaná média vykazují znaky nastupující postnazarbajevovské éry, s níž se snižuje prostor, který je prvním prezidentovi ve zkoumaných médiích věnován. Ze tří nejčastějších témat, kterých se články o prezidentovi dotýkaly, byl Nazarbajev významněji zastoupen pouze ve společensko-kulturních otázkách, kde mu byla připisována role otce zakladatele. Ačkoliv byl Tokajev dominantnější v člancích věnovaných zahraničním vztahům a iniciativám, blížil se více tomu, co bychom mohli označit jako tradiční role prezidenta. Zkoumaná média pak v roce 2021 až na výjimky nepublikují oslavné články, které byly typické pro nazarbajevovskou éru ještě v roce 2016. Vlast se v tomto ohledu vydala nejvíce tokajevovskou linií, zatímco portály KazInform a TengriNews oběma prezidentům poskytly víceméně rovnoměrné pokrytí. V případě KazInform a TengriNews již v roce 2021 Nazarbajev není dominantním aktérem, jak tomu bylo ještě v roce 2016.

Zjištění v kapitole **Politické strany** vykazují rovněž příchod postanazarbajevovské éry. Bylo poukázáno zejména na fakt, že ač zůstává vládní strana Nur Otan i nadále dominantní politickou stranou, všechny politické strany měly v médiích menší tendenci explicitně k jejímu předsedovi Nazarbajevovi odkazovat, tedy i samotný Nur Otan. O Nur Otanu navíc pojednal v roce 2021 pouze portál KazInform. Tokajev byl v roce 2021 zobrazován neutrálně a neinklinoval k žádné ze stran, ačkoliv je známo, že byl sám členem Nur Otan. Nur Otan však v člancích na KazInform k Tokajevovi a jeho iniciativám odkazuje. KNPK se odkazovala v médiích v roce 2021 místo k Nazarbajevovi nově k Tokajevovi. Birlik/ADAL, známý svou blízkostí k ekonomickým elitám, odkazovala v roce 2016 k Nazarbajevovi a v roce 2021 spíše k Tokajevovi. Strany Ak Žol a Auyt se nově zabývaly správným vedením voleb, což lze vnímat v souladu s vyjádřeními Tokajeva. Ani v jednom ze zkoumaných období nedošlo ke kvantitativně a kvalitativně rovnému

pokrytí kandidátů, což je zejména patrné u jediné kvazi-opoziční strany OSDP, která byla médií přehlížena. Výjimku tvořila ve vztahu k OSDP v roce 2016 Vlast, v roce 2021 však stranu již nezmiňuje. Ve všeobecnosti však lze konstatovat, že zobrazení stran v médiích voličům nepřináší možnost alternativ a témata, která strany v obou zkoumaných obdobích akcentují, jsou ve valné většině případů totožné se stranou Nur Otan.

Výsledky analýzy uvedené v kapitole **Ústřední volební komise** také vykazují soumrak nazarbajevovské éry, ačkoliv bylo nutné doplnit kontext, který nebyl zřejmý ze zkoumaných médií. Kazašský režim s novým prezidentem neměl v roce 2021 takovou sebedůvěru, jakou měl dříve, z toho důvodu začal přitvrzovat vůči opozičně smýšlejícím a kritickým hlasům. Představitelé SNS dostali v roce 2021 více prostoru než kritické hlasy ze strany OBSE. Paradoxně se však objevuje v roce 2021 větší názorová pluralita, konkrétně tomu tak bylo na portálu KazInform a zejména pak Vlast. KazInform zůstal v obou zkoumaných období stranou jakýchkoliv kontroverzních či kritických témat.

Pokud bychom měli zhodnotit, jak ve zkoumaných letech jednotlivé portály informovali o předvolební kampani, lze konstatovat následující: Analýza potvrdila vhodnost výběru jednotlivých portálů na základě vlastnictví, tedy vládní, provládní soukromý a soukromý. Vládní **KazInform** ve zkoumaných letech drží poměrně stabilní trend, největším rozdílem v roce 2021 oproti roku 2016 je nižší pokrytí Nazarbajeva ve prospěch Tokajeva v kategoriích Role prezidenta a politické strany. V případě kontroverzních témat má KazInform tendenci předkládat takové články, které udržují legitimitu režimu a nepřipouští opoziční názory. Jeho zprávy byly v roce 2016 velmi emotivní a oslavné, v roce 2021 tento trend oslabuje. Provládní soukromé **TengriNews** se celkově v obou zkoumaných obdobích zaměřuje na lidské příběhy pro široké masy obyvatel, a proto se v některých ohledech jeví jako apolitický. Toto zaměření může vysvětlovat, proč se nevěnoval straně Nur Otan, ale spíše lidských příběhům, tedy prezidentovi. Ačkoliv lze v letech 2016 i 2021 vysledovat jistý emotivní a oslavný tón některých zpráv, tento trend v roce 2021 ustupuje ve prospěch informativního a věcného zpravodajství. TengriNews se však stejně jako KazInform vyhýbá kontroverzním tématům a nedává prostor opozičně laděným uskupením. Nejotevřenější je v obou zkoumaných obdobích soukromá **Vlast**. Ta vykazuje i ve srovnání s vlastními články z roku 2016 nejvíce názorové plurality a dává prostor pro opoziční uskupení. Zároveň také tento portál nejméně ze všech inklinuje k propagování vládního narativu. Vlast v článcích jen zřídka využívá oslavná či emotivní slovní spojení.

Závěrem lze konstatovat, že došlo v rámci v médiích v letech 2016 a 2021 k viditelným změnám. Tyto změny spočívaly zejména ve větším mediálním pokrytí prezidenta Tokajeva na úkor bývalého prezidenta. Nelze s jistotou určit, jaké byly skutečné záměry Nazarbaeva, když v roce 2019 svou funkci Tokajevovi předal. Z předkládané analýzy se ovšem jeví, že ať již byly jeho předpoklady jakékoliv, z prezidenta Tokajeva se v roce 2021 stal svébytný aktér, jemuž ve vnitropolitickém přetahování v rámci vládnoucí elity napomohly masové nepokoje, které proběhly v lednu letošního roku.

Ačkoliv nejsou tyto události součástí předkládané práce, vzhledem k jejich úzké spojitosti s výsledky výzkumu budou v krátkosti zmíněny. V lednu 2022 se po celé zemi rozšířila vlna protestů, které byť původně začaly kvůli rostoucím cenám pohonných hmot, se rychle proměnily v celospolečenský výraz nespokojenosti s režimem prorostlým klientelismem a korupcí.⁵⁰⁷ Světová média sdílela zprávy o bezpečnostních složkách, které používaly násilí vůči demonstrantům. Ti se v mnoha případech pokoušeli zaútočit na oficiální vládní budovy a kanceláře strany Nur Otan.⁵⁰⁸ V reakci na to prezident Tokajev vyhlásil celostátní výjimečný stav a vyzval Organizaci smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB) k vojenské pomoci.⁵⁰⁹ Během nepokojů a jejich následném potlačení zemřelo nejméně 230 lidí a nechvalně se vepsaly do kazašských dějin jako Khandy khahtar (krvavý leden).⁵¹⁰

Pozorovatelé kazašské politiky se shodují na tom, že důvodem eskalace násilí v ulicích země byl probíhající konflikt mezi Tokajevem a stoupenci prvního prezidenta Nazarbaeva.⁵¹¹ Této verzi odpovídá také rychlé odstraňování nazarbaevovských kádrů z politických a ekonomických funkcí. Mimo jiné se jedná o širší rodinu a všechny dcery prezidenta. Sám Nazarbaev pak byl zbaven všech svých doživotních funkcí⁵¹² a došlo rovněž k první veřejné kritice Nazarbaeva z úst Tokajeva.⁵¹³ V červnu 2022 se bude konat referendum ve věci nové ústavy, která by měla dle

⁵⁰⁷ Radio Free Europe, „Kazakh President Proposes Referendum On Constitutional Reform," accessed May 1, 2022 <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-toqaev-constitutional-referendum/31826636.html>.

⁵⁰⁸ Radio Free Europe, „Kazakh Police Fire Stun Grenades On Protesters In Almaty As President Issues Warning," accessed May 3, 2022, <https://www.rferl.org/a/kazakh-journalist-detained-almaty-rferl/31638938.html>.

⁵⁰⁹ Radio Free Europe, „Renewed Clashes Reported As Troops Open Fire On Kazakh Protesters," accessed May 1, 2022, <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-protests-csto-unrest-toqaev/31641861.html>.

⁵¹⁰ Radio Free Europe, „After Kazakhstan's 'Bloody January,' Can Toqaev Ever Gain The People's Support?," accessed May 3, 2022, <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-toqaev-bloody-january/31671033.html>.

⁵¹¹ Radio Free Europe, „Kazakh President Announces CSTO Troop Withdrawal, Criticizes Predecessor," accessed May 4, 2022, <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-detains-10000-unrest/31648618.html>.

⁵¹² Radio Free Europe, „Kazakh President Replaces Defense Minister, Parliament Removes Nazarbaev From Lifetime Posts," accessed May 4, 2022, <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-toqaev-ousting-nazarbaev/31661748.html>.

⁵¹³ Radio Free Europe, „Nazarbaev Denies Conflict With President After Deadly Kazakh Unrest," accessed May 4, 2022, <https://www.rferl.org/a/nazarbaev-denies-toqaev-conflict/31659843.html>.

prohlášení vlády zavést tzv. Kazachstánskou druhou republiku.⁵¹⁴ Tento bezesporu bezprecedentní vývoj v zemi, která se od rozpadu Sovětského svazu vyznačovala svou politickou stabilitou, nebyl takovým překvapením, pokud vezmeme v potaz skutečnosti uvedené v této práci. Prostřednictvím mediální analýzy vybraných médií se dá konstatovat, že natolik personifikovaný nazarbajevovský režim byl udržitelný jen dokud byl v čele sám Nursultan Nazarbajev.

⁵¹⁴ Eurasianet, „Kazakhstan’s Second Republic: Plus ça change?,” accessed May 5, 2022, <https://eurasianet.org/kazakhstans-second-republic-plus-ca-change>.

Seznam použité literatury

Prameny

- Zpravodajský portál KazInform, dostupný z <https://www.kazinform.kz/kz>
- Zpravodajský portál Vlast, dostupný z <https://vlast.kz/>
- Zpravodajský portál TengriNews, dostupný z <https://kaz.tengrinews.kz/>

KazInform

- KazInform. „«Akh žol» partijasynyň müsheleri bajkhausylardy dajarlaugha khatysty pikir almasty.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed March 22, 2022. https://www.inform.kz/kz/ak-zhol-partiyasynyn-musheleri-baykaushylardy-dayarlauga-katysty-pikir-almasty_a3733377.
- KazInform. „«Akh žol» partijasynyň ökilderi jelordanyň studënt žastarymen kezdesti.“ Accessed March 8, 2022. https://www.inform.kz/kz/ak-zhol-partiyasynyn-okilderi-elordany-student-zhastarymen-kezdesti_a2876100.
- KazInform. „«Akh žol» partijasynyň töraghasy A. Peruašev äjelderge khuttykhtauyn anmen žoldady.“ By Khanat Mämetkhazyuly. Accessed March 10, 2022. https://www.inform.kz/kz/ak-zhol-partiyasynyn-toragasy-a-peruashev-ayelderge-kuttykhtauyn-anmen-zholdady_a2878842.
- KazInform. „«Asyl Bala» khaumdaytyghy Jelbasyna khajyrymdylykh akcijasyna žeke zattaryn bergeni üšin alghys bildirdi.“ By Zarina Tughanbajeva. Accessed January 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/asyl-bala-kauymdaytygy-elbasyna-kayyrymdylyk-akcijasyna-zheke-zattaryn-bergeni-ushin-algys-bildirdi_a2876837.
- KazInform. „«Auyl partijasy» Pavlodar öñirindë boldy.“ Accessed March 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/auyl-partijasy-pavlodar-onirinde-boldy_a3732949.
- KazInform. „«Auyl» partijasy Petropavlda kommunaldykh bazarlar bojynša rejdi ujymdaytyrды.“ By Zarina Tughanbajeva. Accessed March 14, 2022.

https://www.inform.kz/kz/auyl-partiyasy-petropavlda-kommunaldyk-bazarlar-boyynshareyd-uyymdastyrdy-foto_a2878100.

- KazInform. „«Auyl» partijasynyň töraghasy öz taňdauyn žasady.“ By Äli Ibrajev. Accessed March 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/auyl-partiyasynyn-toragasy-oz-tandauyn-zhasady_a3738925.
- KazInform. „«Birlik» partijasynyň müşeleri «Burabaj» memlekettik ulttykh sajabaghynyň khyzmetkerlerimen žüzděsti.“ Accessed March 10, 2022. https://www.inform.kz/kz/birlik-partiyasynyn-musheleri-burabay-memlekettik-ulttyk-sayabagynyn-kyzmetkerlerimen-zhuzdesti_a2876450.
- KazInform. „«Echo» KhB 26 ajmakhtykh birlestikpen birge sajlaugha keşendi bakhylau žürgizedi.“ By Gülmira Ghosmanäli. Accessed March 25, 2022. https://www.inform.kz/kz/eho-kb-26-aymaktyk-birlestikpen-birge-saylauga-keshendi-bakylau-zhurgizedi_a2873498.
- KazInform. „«Mängilik Jel» pojyzy Tobyl öñirině taban tiredi.“ Accessed February 2, 2022. https://www.inform.kz/kz/mangilik-el-povyzy-tobyl-onirine-taban-tiredi_a2881075.
- KazInform. „«Nur Otan» RSŠ belsendileri partiya žakhtastarynyň Almaty oblysyndaghy forumyna khatysty.“ Accessed March 7, 2022. https://www.inform.kz/kz/nur-otan-rssh-belsendileri-partiya-zhaktastarynyn-almaty-oblysyndagy-forumyna-katysty_a2877041.
- KazInform. „«Nur Otan»-nyň respublikalykh sajlaualdy štabynyň ökilděri Khyzylorda oblysyna bardy.“ Accessed March 15, 2022. https://www.inform.kz/kz/nur-otan-nyn-respublikalyk-sajlaualdy-shtabynyn-okilderi-kyzylorda-oblysyna-bardy_a3732416.
- KazInform. „«Nurly žol» Khazakhstandy Jeurazijadaghy jeň iri chab retindě khalypasty rady - A.Myrzachmetov.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 7, 2022. https://www.inform.kz/kz/nurly-zhol-kazakstandy-euraziyadagy-en-iri-hab-retinde-kalypasty rady-a-myrzahmetov_a2881492.
- KazInform. „«Sputnik V» vakcinasyn Khazakhstanda tirkeudiň bolžamdy merzimi ataldy.“ By Ajan Bekenuly. Accessed February 14, 2022. https://www.inform.kz/kz/sputnik-v-vakcinasyn-kazakstanda-tirkeudin-bolzhamdy-merzimi-ataldy_a3732874.
- KazInform. „«Š» – bir taňba, «č» – müldě žokh: Latyn kharpinděgi khazakh älipbiině khandaj özgeris jengizilip žatyr.“ By Ajan Bekenuly. Accessed February 28, 2022.

https://www.inform.kz/kz/sh-bir-tanba-ch-mulde-zhok-latyn-karpindegi-kazak-alipbiine-kanday-ozgeris-engizilip-zhatyr_a3728626.

- KazInform. „100-dēn astam Šymkent turghyny sajlauda bajkhaushy bolugha ötiniš bildirdi.“ By Ajnur Akhbajeva. Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/100-den-astam-shymkent-turgyny-saylauda-baykaushy-boluga-otinish-bildirdi_a3733803.
- KazInform. „11 nauryz. KhazAkhparat küntizbesi.“ Accessed January 27, 2022. https://www.inform.kz/en/11-nauryz-kazakparat-kuntizbesi_a3909544/amp.
- KazInform. „Äbu Dabi khalasynda Khazakhstan Jelšiliginē žer tēlimi beriledi.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed February 12, 2022. https://www.inform.kz/kz/abu-dabi-kalasynda-kazakstan-elshiligine-zher-telimi-beriledi_a3733598.
- KazInform. „Aida Balajeva: Azamattykh khogham chalykhtyñ äleumettik žaghdayyn žakhsartugha atsalysuy kerek.“ By Alma Mukhanova. Accessed March 5, 2022. https://www.inform.kz/kz/aida-balaeva-azamattyk-kogam-halyktyn-aleumettik-zhagdayyn-zhaksartuga-atsalysuy-kerek_a3729897.
- KazInform. „Akhtöbedē «Nur Otan» partijasynyñ sajlaualdy štaby žumysyn bastady.“ By Altynaj Saghyndykhova. Accessed March 15, 2022. https://www.inform.kz/kz/aktobede-nur-otan-partiyasynyn-saylaualdy-shtaby-zhumysyn-bastady_a3729343.
- KazInform. „Aldaghy sajlau jelimizdi damytudyñ žaņa belesinē šygharugha ykhpal jetētinine senimdimin - N. Nazarbaev.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed February 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/aldagy-saylau-elimizdi-damytudyn-zhana-belesine-shygaruga-ypkal-etetinine-senimdimin-n-nazarbaev_a2876805.
- KazInform. „Aldaghy sajlaugha 10 myñdaj khazakhstandykh bajkhaushylar khatysady - S.Äbdirova.“ By Jelžan Jeraly. Accessed March 25, 2022. https://www.inform.kz/kz/aldagy-saylauga-10-mynday-kazakstandyk-baykaushylar-katysady-s-abdirova_a2875408.
- KazInform. „Almaty oblysynda «ASYL JÜREK» syjlyghynyñ ijegerleri anykhtaldy.“ By Samal Khabyševa. Accessed February 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/almaty-oblysynda-asyl-j-rek-sylyghynyn-iegerleri-anykhtaldy_a3729573.
- KazInform. „Almatyda dēnsaulykh sakhtau salasynyñ 20-dan astam khyzmetkeri «Nur Otan» partijasynyñ müšeliginē khabyldandy.“ Accessed March 6, 2022.

https://www.inform.kz/kz/almatyda-densaulyk-saktau-salasynyn-20-dan-astam-kyzmetkeri-nur-otan-partiyasynyn-musheligine-kabyldandy_a2874003.

- KazInform. „Almatyda komissijagha da, sajlauşylargha da khysym bolghan žokh - TMD missijasy.“ By Alma Mukhanova. Accessed April 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/almatyda-komissiyaga-da-saylaushylarga-da-kysym-bolgan-zhok-tmd-missiyasy_a3739252.
- KazInform. „Äriptěstěrině keděrgi keltirip žatkhan bajkhaşylar bar - Nurlan Ötüşev.“ By Ajan Bekenuly. Accessed March 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/ariptesterine-kedergi-keltirip-zhatkan-baykaushylar-bar-nurlan-oteshev_a3739263.
- KazInform. „Askhar Myrzachmetov sajlauşylargha ündeu žasady.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed March 6, 2022. https://www.inform.kz/kz/askar-myrzahmetov-saylaushylarga-undeu-zhasady_a2881521.
- KazInform. „Atyrauda birkhatar jeñbekkerler marapattaldy.“ Accessed March 5, 2022. https://www.inform.kz/kz/atyrauda-birkatar-enbekkerler-marapattaldy_a3731070.
- KazInform. „Atyraudaghy uçaskedě sajlauşylargha şubat pen bauyrsakh usynyluda.“ By Bek Mustafa. Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/atyraudagy-uchaskede-saylaushylarga-shubat-pen-bauyrsak-usynyluda_a3739166.
- KazInform. „Azattykh bizge oñajlykpen kelgen žokh - Äli Bektajev.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed February 14, 2022. https://www.inform.kz/kz/azattyk-bizge-onaylykpen-kelgen-zhok-ali-bektaev_a3737456.
- KazInform. „Bajkhaşylar sajlau küni foto žäně viděotüsirilimdi khalaj žürgize alady – OSK tüsindirdi.“ By Ajan Bekenuly. Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/baykaushylar-saylau-kuni-foto-zhane-videotusirilimdi-kalay-zhurgize-alady-osk-tusindirdi_a3732834.
- KazInform. „Bas Prokuror JeKhYU/DIAKhB missijasy žetěkşisine azamattardyñ sajlau khukhykhtaryn žüzege asyru žumystary turaly ajtyp berdi.“ Accessed March 25, 2022. https://www.inform.kz/kz/bas-prokuror-ekyu-diakb-missiyasy-zhetekshisine-azamattardyn-saylau-kukyktaryn-zhuzege-asyru-zhumystary-turaly-aytyp-berdi_a2877117.

- KazInform. „Batys Khazakhstanda sajlaugha 5 myñdaj bajkhauşy khatyspakh.“ By Jelžan Jeraly. Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/batys-kazakstanda-saylauga-5-mynday-baykaushy-katyspak_a3737740.
- KazInform. „Biz Azija kharžy ortalykhtarynyñ üzdik ondyghyna kirgimiz keledi - Kh.Kelimbetov.“ By Marlan Žijembaj. Accessed February 4, 2022. https://www.inform.kz/kz/biz-aziya-karzh-y-ortalyktarynyn-uzdik-ondygyna-kirgimiz-keledi-k-kelimbetov_a2875639.
- KazInform. „Biz jeñbekpen kögergen jelmiz - V. Kosarev.“ By Khanat Mämetkhazyuly. Accessed March 7, 2022. https://www.inform.kz/kz/biz-enbekpen-kogergen-elmiz-v-kosarev_a2881517.
- KazInform. „Britanijalykh parlamentşiler Khazakhstangha šakhyryldy.“ By Zarina Tughanbajeva. Accessed January 20, 2022. https://www.inform.kz/kz/britanijalyk-parlamentshiler-kazakstanga-shakyryldy_a2876224.
- KazInform. „Dauys беру transparentti, ädil, aşykh ötudě - B.Melděšov.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 26, 2022. https://www.inform.kz/kz/dauys-beru-transparentti-adil-ashyk-otude-b-meldeshov_a2883069.
- KazInform. „Děputat Kazancev: V Predvybornoj programme Nur Otan oboznačeny vektory razvitija strany.“ Accessed March 15, 2022. https://www.inform.kz/ru/deputat-kazancev-v-predvybornoy-programme-nur-otan-oboznachen-y-vektory-razvitiya-strany_a3723062?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop.
- KazInform. „Chalykharalykh žetěksi saraptama ortalykhtary din žäně älemdegi dialog mäselelerin talkhylady.“ By Ajaulym Altynbek. Accessed February 19, 2022. https://www.inform.kz/kz/halykaralyk-zhetekshi-saraptama-ortalyktary-din-zhane-alemdegi-dialog-maselelerin-talkylady_a3728877.
- KazInform. „Jadrolykh kharugha ije memlekettě kharusyzdanuda özgelerge ülgі körsetui tiis - KhR Prezidentі.“ By Marlan Žijembaj. Accessed January 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/yadrolyk-karuga-ie-memleketter-karusyzdanuda-ozgelerge-ulgi-korsetui-tiis-kr-prezidenti_a2876853.
- KazInform. „JeKhYU ökilděri Khyzylorda khalalykh sotynda boldy.“ Accessed March 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/ekyu-okilderi-kyzylorda-kalalyk-sotynda-boldy_a2881716.

- KazInform. „Jelbasy Almatyda gipermarkettën otandykh öndiristën shykkan tauarlar satyp aldy.“ By Gülmira Ghosmanäli. Accessed February 2, 2022. https://www.inform.kz/kz/elbasy-almatyda-gipermarketten-otandyk-ondiristen-shykkan-tauarlar-satyp-aldy_a2871318.
- KazInform. „Jelbasy: 2015 žylghy šetëldik saparlarymnyñ nätižesindë \$ 60 mlrd. khurajtyn 275 kelisimge khol khojyldy.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed January 20, 2022. https://www.inform.kz/kz/elbasy-2015-zhylgy-sheteldik-saparlarymnyn-natizhesinde-60-mlrd-kuraytyn-275-kelisimge-kol-koyyldy_a2876865.
- KazInform. „Jeldiñ tynyštyghy men turakhtylyghy üšin dauys berdim-Žabal Jerghaliyev.“ By Aslan Ospanov. Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/eldin-tynyshtygy-men-turakhtylygy-ushin-dauys-berdim-zhabal-ergaliyev_a3739019.
- KazInform. „Jelimizdiñ tarichi okhighalaryn älemge nasichattaudyñ mañyzy zor – senator.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed March 2, 2022. https://www.inform.kz/kz/elimizdin-tarihi-okigalaryn-alemge-nasihattaudyn-manyzy-zor-senator_a3737401.
- KazInform. „Jelordada Sajlaudy beypartijalykh bajkhau ortalıghynyñ bassıysy «ADAL» partıyasynyñ ökildërimen kezdesti.“ Accessed March 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/elordada-saylaudy-beypartiyalyk-baykau-ortalygynyn-basshysy-adal-partiyasynyn-okilderimen-kezdesti_a3732497.
- KazInform. „JuNĖSKO štab-pätërinde Khazakhstan Prezidentiniñ bastamalaryn talkhylady.“ Accessed January 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/yunesko-shtab-paterinde-kazakstan-prezidentinin-bastamalaryn-talkylady_a2878287.
- KazInform. „K.Mäsimov pen Mysyr Prezidenti Abdël' Fattach As-Sisi sauda-ekonomikalykh mäselelerdi talkhylady.“ Accessed January 26, 2022. https://www.inform.kz/kz/k-masimov-pen-mysyr-prezidenti-abdel-fattah-as-sisi-sauda-ekonomikalyk-maselelerdi-talkylady_a2875587.
- KazInform. „Käsipodakhtar fedëracıjasy Nur Otan partıyasyna sajlaushylargha khysym žasamau keregin jeskertti.“ By Ajžan Serikžankhyzy. Accessed March 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/kasipodaktar-federaciya-nur-otan-partiyasyna-saylaushylarga-kysym-zhasamau-keregin-eskertti_a3731439.

- KazInform. „Kh.Tokhajev JeKhYU/DIAKhB bajkhauşylar missijasynyň basşysymen kezdeşti.“ Accessed March 25, 2022. https://www.inform.kz/kz/k-tokaev-ekyu-diakb-baykaushylar-missiyasynyn-basshysymen-kezdesti_a2873903.
- KazInform. „Kharaghandyda «Birlik» partijasynyň ökildëri käsiporyn jeñbekkerlerimen kezdeşti (FOTO).“ By Zarina Tughanbajeva. Accessed March 10, 2022. https://www.inform.kz/kz/karagandyda-birlik-partiyasynyn-okilderi-kasiporyn-enbekkerlerimen-kezdesti-foto_a2877623.
- KazInform. „Kharaghandyda sajlau karantindi sakhtaj otyryp, khalypty ötüde - resejlik bajkhauşy.“ By Agata Muchamedžanova. Accessed April 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/karagandyda-saylau-karantindi-saktay-otyrp-kalypty-otude-reseylik-baykaushy_a3739268.
- KazInform. „Kharaghandydaghy sajlau uçaskesině jeki «aju» dauys beruge keldi.“ Accessed April 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/karagandydaghy-saylau-uchaskesine-eki-ayu-dauys-beruge-keldi_a3739120.
- KazInform. „Khasym-Žomart Tokhajev TMD jeldërin sauda-ekonomikalykh khatynastaryn khajta žaňghyrtugha šakhyrды.“ By Marlan Žijembaj. Accessed February 9, 2022. https://www.inform.kz/kz/kasym-zhomart-tokaev-tmd-elderin-sauda-ekonomikalyk-katynastaryn-kayta-zhangyrtuga-shakyrды_a3731425.
- KazInform. „Khazakh chalkhy aldynda boryštarmyz - Amurşa Bajsalov.“ By Jelžan Jeraly. Accessed January 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazak-halky-aldynda-boryshtarmyz-amursha-baysalov_a2876278.
- KazInform. „Khazakhstan azamattary özdëriñ sajsi közkharastaryna tolykh žauap beretin partijagha dauys berude - resejlik bajkhauşy.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakistan-azamattary-ozderinin-sayasi-kozkarastaryna-tolyk-zhauap-beretin-partiyaga-dauys-berude-reseylik-baykaushy_a2883111.
- KazInform. „Khazakhstan ekonomikasyn damytu üşin tabighi žäně jeñbek resurstaryn barynşa pajdalanu kerek – KhKChP.“ Accessed March 7, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakistan-ekonomikasyn-damytu-ushin-tabigi-zhane-enbek-resurstaryn-barynsha-paydalanu-kerek-kkhp_a2877683.

- KazInform. „Khazakhstan Chalykh partijasy saylaualdy ügit-nasihat žumystaryn bastady.“ By Zarina Khaharman. Accessed March 20, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstan-halyk-partiyasy-saylaualdy-ugit-nasihathumystaryn-bastady_a3729124.
- KazInform. „Khazakhstan Chalykh partijasy šyñ basynda jerekše šara ötkizdi. KazInform.“ Accessed March 20, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstan-halyk-partiyasy-shyn-basynda-erekshe-shara-otkizdi_a3729725.
- KazInform. „Khazakhstan Mysyrdy žäně onyñ chalkhyn özině žakhyn bauyr sanajdy - N. Nazarbaev.“ By Marlan Žijembaj. Accessed January 26, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstan-mysyrdy-zhane-onyn-halkyn-ozine-zhakyn-bauyr-sanaydy-n-nazarbaev_a2875267.
- KazInform. „Khazakhstan öziniñ tarichi žerindě khazakh memlekettiligini žaňghyrtty – senator.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 5, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstan-ozinin-tarihi-zherinde-kazakh-memlekettiligini-zhanghyrtty-senator_a3730958.
- KazInform. „Khazakhstan Šanchaj yntymakhtastykh ujymyn damytu šaralaryna belsendi türdě khatysady – Jelbasy.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed January 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstan-shanhai-yntymakhtastyk-uyymyn-damytu-sharalaryna-belsendi-turde-khatysady-elbasy_a2876879.
- KazInform. „Khazakhstan chalykh saylaugha asa ülken žauapkershilikpen kharajdy - chalykharalykh bajkhausy.“ By Aslan Ospanov. Accessed April 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstanda-halyk-saylauga-asa-ulken-zhauapkershilikpen-karaydy-halykaralyk-baykaushy_a3739225.
- KazInform. „Khazakhstan dykhtar 8 nauryz - chalykharalykh äjelděr merekesin atap ötti.“ Accessed January 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstandykhtar-8-nauryz-halykaralyk-ayelder-merekesin-atap-otti_a2878783.
- KazInform. „Khazakhstan tarichi otandaryna oralghan etnostar Jelbasyn zor koshemetpen kharsy alady.“ By Marlan Žijembaj. Accessed January 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstannan-tarihi-otandaryna-oralghan-etnostar-elbasyn-zor-koshemetpen-karsy-alady_a2876422.
- KazInform. „Khazakhstannyñ 2021 žylghy ŽEEK töraghalyghy: Tokhajeve žumys žosparyn žarija jeti.“ By Ajan Bekenuly. Accessed February 6, 2022.

https://www.inform.kz/kz/kazakstannyn-2021-zhylgy-zheek-toragalygy-tokaev-zhumys-zhosparyn-zhariya-etti_a3729267.

- KazInform. „Khazakhstannyň žaňa tarichyn žüjeli zerttëu – memlekettik maňzy bar is - Zarema Šäukenova.“ Accessed March 2, 2022. https://www.inform.kz/kz/kazakstannyn-zhana-tarihyn-zhuyeli-zertteu-memlekettik-manyzy-bar-is-zarema-shaukenova_a3737232.
- KazInform. „KhChR 4 khazakhstandykhty žazasyn jelindë ötëu üšin KhR-gha khajtardy.“ Accessed January 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/khr-4-kazakstandykty-zhazasyn-eline-oteu-ushin-kr-ga-kaytardy_a2877567.
- KazInform. „Khostanajlykhtar memlekettik nagradalarmen marapattaldy.“ By Khaskhyrbaj Khojšymanov. Accessed February 12, 2022. https://www.inform.kz/kz/kostanaylyktar-memlekettik-nagradalarmen-marapattaldy_a3730892.
- KazInform. „KhR Ortalykh sajlau komissiyasyňa žeke žänë zaňdy tulghalardyň 44 ötiniši kelip tüsti.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/kr-ortalyk-sajlau-komissiyasyňa-zheke-zhane-zandy-tulgalardyň-44-otinishi-kelip-tusti_a2873484.
- KazInform. „KhR OSK ügit naukany zaňnamany buzuşylykhtarsyz ötui üšin ikemdi žänë žedël žauap khatu mümkindiktërin kharastyruda.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 25, 2022. https://www.inform.kz/kz/kr-osk-ugit-naukany-zannamany-buzushylykhtarsyz-otui-ushin-ikemdi-zhane-zhedel-zhauap-katu-mumkindikterin-karastyruda_a2872961.
- KazInform. „KhR Prezidentin memlekettër basshylary Žaňa žylmen khuttykhtady.“ Accessed February 14, 2022. https://www.inform.kz/kz/kr-prezidentin-memleketter-basshylary-zhana-zhylmen-kuttyktady_a3736551.
- KazInform. „KhR SIM-dë Khoghamdykh keňes otyrasy ötti.“ Accessed February 2, 2022. https://www.inform.kz/kz/kr-sim-de-kogamdyk-kenes-otyrasy-otti_a2879279.
- KazInform. „Khytaj men Khazakhstan khatynasy chalykhtar dostyghyna nëgizdëlgen - KhChR Almatydaghy bas konsuly Čžan Vej.“ By Gülmira Ghosmanäli. Accessed February 4, 2022. https://www.inform.kz/kz/kytay-men-kazakistan-katynasy-halyktar-dostygyna-negizdelgen-khr-almatydaghy-bas-konsuly-chzhan-vey_a2870543.

- KazInform. „Kökshetauda KhKChP «Bizdin ortakh isimiz üshin» uranymen öñirlik forumy ötti (FOTO).“ By Aslan Ospanov. Accessed March 8, 2022. https://www.inform.kz/kz/kokshetauda-kkhp-bizdin-ortak-isimiz-ushin-uranymen-onirlik-forumy-otti-foto_a2873877.
- KazInform. „Kökshetauda KhKChP ökilderi «Kökşe» akademiyasynyñ okhytuşylarymen kezdesti (FOTO).“ Accessed March 8, 2022. https://www.inform.kz/kz/kokshetauda-kkhp-okilderi-kokshe-akademiyasynyn-okytushylarymen-kezdesti-foto_a2881725.
- KazInform. „Kommunistik partijanyñ ökilderi dauys berdi.“ By Khanat Mämetkhazyuly. Accessed March 8, 2022. https://www.inform.kz/kz/kommunistik-partiyanyn-okilderi-dauys-berdi_a2883323.
- KazInform. „L.Sülejmen: Elektorattykh procestě äleumettik želini kholdanu - azamattardyñ konstitucijalykh khukhyktaryn iske asyru mümkindigi.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/l-suleymen-elektorattyk-proceste-aleumettik-zhelini-koldanu-azamattardyn-konstituciyalyk-kukyktaryn-iske-asyru-mumkindigi_a2872971.
- KazInform. „Mäulen Äšimbajev TMD Parlamentarlykh Assambleja bajkhauşylarymen kezdesti.“ Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/maulen-ashimbaev-tmd-parlamentarlyk-assambleya-baykaushylarymen-kezdesti_a3738761.
- KazInform. „Mäžilis deputattary saylauyn bajkhaudy üş chalykharalykh ujymnyñ missijasy žüzege asyrady - T.Ochlopkova.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 25, 2022. https://www.inform.kz/kz/mazhilis-deputattary-saylauyn-baykaudy-ush-halykaralyk-uyymnyn-missiyasy-zhuzege-asyrady-t-ohlopkova_a2873773.
- KazInform. „Mäžilis Kaspij tēñizindegi šekaragha khatysty khužatty makhuldady.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed February 13, 2022. https://www.inform.kz/kz/mazhilis-kaspiy-tenizindegi-shekaraga-katysty-kuzhatty-makuldady_a3735786.
- KazInform. „Mažilismen: Predvybornaja programma partii «Nur Otan» otvečajet zaprosam vremen.“ Accessed March 15, 2022. https://www.inform.kz/ru/mazhilismen-predvybornaya-programma-partii-nur-otan-otvechaet-zaprosam-vremeni_a3723290?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.kz%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D.

- KazInform. „Memleket basshysy: Jelimizdēgi turakhtylykh pen bereke-birlik ūshin barlyghymyz birdēj zhauaptymyz.“ Accessed February 21, 2022. https://www.inform.kz/kz/memleket-basshysy-elimizdegi-turakhtylyk-pen-bereke-birlik-ushin-barlyghymyz-birdey-zhauaptymyz_a3737140.
- KazInform. „Muchtar Kāribaj: Uly dalanyñ žeti khyryn tanytu – paryz.“ By Marlan Žijembaj. Accessed February 13, 2022. https://www.inform.kz/kz/muhtar-karibay-uly-dalany-zheti-kyryn-tanytu-paryz_a3731191.
- KazInform. „Muchtar Kāribaj: Uly dalanyñ žeti khyryn tanytu – paryz.“ By Marlan Žijembaj. Accessed February 5, 2022. https://www.inform.kz/kz/muhtar-karibay-uly-dalany-zheti-kyryn-tanytu-paryz_a3731191.
- KazInform. „N. Nazarbaev R. Jerdoghangha Ankarada bolghan tērorlykh aktige bajlanysty kōnil ajtty.“ Accessed January 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-r-erdoganga-ankarada-bolgan-terrorlyk-aktige-bajlanysty-konil-aytty_a2872361.
- KazInform. „N.Nazarbaev Memlekettēr arasyndaghy senimdi khalpyna keltiru ūshin zhoghary dēñgejdēgi BUU konferenciyasyn ōtkizudi usyndy.“ By Marlan Žijembaj. Accessed January 23, 2022. https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-memleketter-arasyndaghy-senimdi-kalpyna-keltiru-ushin-zhogary-dengeydegi-buu-konferenciyasyn-otkizudi-usyndy_a2876814.
- KazInform. „N.Nazarbaev Prezident apparatyna «Tildēr turaly» zañnyñ oryndaluyn khadaghalady tapsyrdy.“ By Gülmira Ghosmanāli. Accessed January 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-prezident-apparatyna-tilder-turaly-zannyn-oryndaluyn-kadaghalady-tapsyrdy_a2871476.
- KazInform. „N.Nazarbaev: Äjeldēr - khoghamdaghy birliktiñ, žasampazdykh pen turakhtylykhtyñ bejnēsi.“ Accessed January 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-ayelder-kogamdaghy-birliktin-zhasampazdyk-pen-turakhtylykty-beynesi_a2877794.
- KazInform. „N.Nazarbaev: Meniñ tapsyrmalarymnyñ tüpki makhsaty - kharapajym adamnyñ muñ-mukhtažy, onyñ äl-aukhaty men turmysynyñ turakhtylyghy.“ Accessed February 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/n-nazarbaev-menin-tapsyrmalarymny-tupki-maksaty-karapayym-adamnyn-mun-muktazhy-onyn-al-aukaty-men-turmysynyn-turakhtylygy_a2869568.

- KazInform. „Nurlan Nyghmatulin chalykharalykh bajkhaushylarmen kezdesti.“ Accessed April 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-halykaralyk-baykaushylarmen-kezdesti_a3738740.
- KazInform. „Nurlan Nyghmatulin kharaghandylykh pedagogtarmen žäně därigerlermen kezdesti. KazInform.“ Accessed March 15, 2022. https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-karagandylyk-pedagogtarmen-zhane-darigerlermen-kezdesti_a3732444.
- KazInform. „Nurlan Nyghmatulin khazakhstandyktardy Täujelsizdik küni men khuttyktady.“ Accessed March 5, 2022. https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-kazakhstandyktardy-tauelsizdik-kunimen-kuttyktady_a3730889.
- KazInform. „Nurlan Nyghmatulin memlekettik marapattardy tabys jetti.“ By Ajaulym Altynbek. Accessed February 19, 2022. https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-memlekettik-marapattardy-tabys-etti_a3730013.
- KazInform. „Nurlan Nyghmatulin pravoslav christiandaryn Roždestvo mejramymen khuttyktady,“ accessed February 20, 2022, https://www.inform.kz/kz/nurlan-nyghmatulin-pravoslav-hristiandaryn-rozhdestvo-meyramymen-kuttyktady_a3738014.
- KazInform. „Oralda äjel-ana, arulargha khurmet körsetildi (FOTO).“ By Jelžan Jeraly. Accessed February 1, 2022. https://www.inform.kz/kz/oralda-ayel-ana-arularga-kurmet-korsetildi-foto_a2878272.
- KazInform. „Ortsajlaukom aldaghy sajlaugha dajyndykh žumystaryn tyñghylykhty žürgizudě - Je.Sloboda.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 26, 2022. https://www.inform.kz/kz/ortsajlaukom-aldagy-saylauga-dayyndyk-zhumystaryn-tyngylykty-zhurgizude-e-sloboda_a2877341.
- KazInform. „Otannyñ khorghany da, ujytkhysy da - ÄJEL!“ By Khanat Mämetkhazyuly. Accessed January 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/otannyn-korgany-da-uyytkysy-da-ayel_a2878833.
- KazInform. „Prezident birkhatar memleket basshylarymen telefon arkhyly söjlesti.“ Accessed February 9, 2022. https://www.inform.kz/kz/prezident-birkatar-memleket-basshylarymen-telefon-arkyly-soylesti_a3735880.
- KazInform. „Sajlau: Dauys beru byulleteni khalaj toltyrylyu kerek.“ By Ajan Bekenuly. Accessed March 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/sajlau-dauys-beru-byulleteni-kalay-toltyrylyu-kerek_a3732790.

- KazInform. „Sajlau-2021: «ADAL» partijasynyň töraghasy dauys berdi.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed March 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/saylau-2021-adal-partiyasynyn-toragasy-dauys-berdi_a3738994.
- KazInform. „Salman Gerojev: Chalkhymyzdy öziniň khuşaghyna alghan osy Uly Dalagha alghysymyz šeksiz.“ By Ruslan Ghabbasov. Accessed January 29, 2022. https://www.inform.kz/kz/salman-geroev-halkymyzdy-ozinin-kushagyna-algan-osy-uly-dalaga-alghysymyz-sheksiz_a2876540.
- KazInform. „Satybaldy Narymbetov: Prezident kökejdě žürgen dünijelerdi döp basyp ajtty.“ By Älichan Askhar. Accessed February 28, 2022. https://www.inform.kz/kz/satybaldy-narymbetov-prezident-kokeyde-zhurgen-dunielerdi-dop-basyp-aytty_a3737347.
- KazInform. „Šavkat Mirzijojev Nursultan Nazarbajevty Žaña žylmen khuttykhtady.“ Accessed February 13, 2022. https://www.inform.kz/kz/shavkat-mirzieev-nursultan-nazarbaevty-zhana-zhylmen-kuttykhtady_a3735888.
- KazInform. „ŠKhO-da köpbalaly otbasylargha päter kiltteri tabystaldy.“ By Talghatžan Muchametbekuly. Accessed February 14, 2022. https://www.inform.kz/kz/shko-da-kopbalaly-otbasylarga-pater-kiltteri-tabystaldy_a3730923.
- KazInform. „ŠKhO-da Täujelsizdik küinindě birkhatar äleumettik nysan aşyldy.“ By Talghatžan Muchametbekuly. Accessed February 18, 2022. https://www.inform.kz/kz/shko-da-tauelesizdik-kuninde-birkatar-aleumettik-nysan-ashyldy_a3731166.
- KazInform. „TMD missijasy Khazakhstandaghy sajlau procesině ajtarlykhtaj buzuşylykhtar anykhtaghan žokh - Je.Sloboda.“ By Marlan Žijembaj. Accessed March 27, 2022. https://www.inform.kz/kz/tmd-missiyasy-kazakstandagy-saylau-procesinen-aytarlyktay-buzushylyktar-anykhtagan-zhok-e-sloboda_a2880673.
- KazInform. „Ükimettě «100 nakhty khadam» ult žosparyn iske asyru barysy kharaldy.“ Accessed March 5, 2022. https://www.inform.kz/kz/ukimette-100-nakty-kadam-ult-zhosparyn-iske-asyru-barysy-karaldy_a3733007.
- KazInform. „V.Kosarev: Ekonomikanyň bāsekege khabilettiliginiň basty resursy – jeñbek.“ By Khanat Mämetkhazyuly. Accessed March 8, 2022.

https://www.inform.kz/kz/v-kosarev-ekonomikanyn-basekege-kabilettiliginin-basty-resursy-enbek_a2881477.

- KazInform. „ŽSDP ökili žerge menšik mäselesině khatysty pikirin bildirdi.“ By Khanat Mämetkhazyuly. Accessed March 10, 2022. https://www.inform.kz/kz/zhsdp-okili-zherge-menshik-maselesine-katysty-pikirin-bildirdi_a2881552.

Vlast

- Vlast. „20 nězavisimych nabljudatělej ně dopuščeny na izbiratěl'nye učastki.“ By DMITRIJ MAZORENKO. Accessed March 30, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43277-22-niezavisimyh-nabludatela-ne-dopuseny-na-izbiratelnye-ucastki.html>.
- Vlast. „245 nabljudatělej ot missii SNG akkreditovany na predstojaščije vybory.“ By TAMARA VAAL'. Accessed March 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16142-245-nabludatelej-ot-missii-sng-akkreditovany-na-predstoasie-vybory.html>.
- Vlast. „44 obraščenija po vyboram postupilo v CIK s 20 janvarja.“ By SAJAŽAN KAUKENOVA. Accessed March 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/15876-44-obrasenia-po-vyboram-postupilo-v-cik-s-20-anvara.html>.
- Vlast. „Centrizbirkom prizval sobljadat' vybornoe zakonodatěl'stvo v social'nyh setjach.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed March 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/15862-centrizbirkom-prizval-sobludat-vybornoe-zakonodatelstvo-v-socialnyh-setah.html>.
- Vlast. „Čistye pomysly partii «Birlik».“ By TAMARA VAAL'. Accessed March 10, 2022. <https://vlast.kz/politika/15606-cistye-pomysly-partii-birlik.html>.
- Vlast. „Členov izbiratěl'nyh komissij namereny testirovat' na koronavirus.“ By TAMARA VAAL'. Accessed March 28, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43127-clenov-izbiratelnyh-komissij-namereny-testirovat-na-koronavirus.html>.
- Vlast. „Geněral'nyj prokuror obsudil s glavoj missii BDIPČ voprosy obespečenija prozračnosti vyborov.“ By MARGARITA BOČAROVA. Accessed March 25, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16090-generalnyj-prokuror-obsudil-s-glavoj-missii-bdipc-voprosy-obespecenia-prozracnosti-vyborov.html>.

- Vlast. „Genprokuratura ně vidit narušenij v nědopuske nabljudatělej na izbiratěl'nye učastki.“ Accessed March 30, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43286-genprokuratura-ne-vidit-narusenij-v-nedopuske-nabludatelej-na-izbiratelnye-ucastki.html>.
- Vlast. „Genprokuratura ně vidit narušenij v nědopuske nabljudatělej na izbiratěl'nye učastki.“ Accessed March 29, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43286-genprokuratura-ne-vidit-narusenij-v-nedopuske-nabludatelej-na-izbiratelnye-ucastki.html>.
- Vlast. „Glava Azerbajdžana predložil Kazachstanu prinjat' učastije v vosstanovlenii Nagornogo Karabacha.“ Accessed February 5, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43086-glava-azerbajdzana-predložil-kazahstanu-prinat-ucastie-v-vosstanovlenii-nagornogo-karabaha.html>.
- Vlast. „Izbegat' kommentarijev i intěrv'ju: v CIK napomnili, kak dolžny vesti sebja nabljudatěli za vyborami.“ By TAMARA VAAL'. Accessed March 30, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43252-izbegat-kommentarijev-i-intervu-v-cik-napomnili-kak-dolzny-vesti-seba-nabludateli-za-vyborami.html>.
- Vlast. „Kandidaty protiv krizisa.“ By AJSULU TOJŠIBEKOVA. Accessed March 15, 2022. <https://vlast.kz/politika/16118-kandidaty-protiv-krizisa.html>.
- Vlast. „Kosmos, farmacevtika, turizm: Kazachstan i Jegipet dogovorilis' rasširit' sotrudničestvo.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed January 20, 2022. <https://vlast.kz/politika/16002-kosmos-farmacevtika-turizm-kazahstan-i-egipet-dogovorilis-rassirit-sotrudnicestvo.html>.
- Vlast. „Missija nabljudatělej SNG sčitajet, čto izbiratěl'naja kampanija v Kazachstaně prohodit korrektno i v svobodnoj atmosfere.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed March 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16218-missia-nabludatelej-sng-scitaet-cto-izbiratelnaa-kampania-v-kazahstane-prohodit-korrektno-i-v-svobodnoj-atmosfere.html>.
- Vlast. „Missija nabljudatělej ŠOS otmečajet vysokuju javku izbiratělej na vyborach.“ By TAMARA VAAL'. Accessed March 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16341-missia-nabludatelej-sos-otmecaet-vysokuu-avku-izbiratelej-na-vyborah.html>.
- Vlast. „Nazarbajev predlagajet vyděljat' sredstva na izučenie kazachskogo jazyka čerez Assambleju naroda Kazachstana.“ By TAMARA VAAL'. Accessed January 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16044-nazarbaev-predlagaet-vydelat-sredstva-na-izucenie-kazahskogo-azyka-cerez-assambleu-naroda-kazahstana.html>.

- Vlast. „Organizacionnyj političeskij trolling: rjad organizacij pytajutsja diskreditirovat' vybory, zajavili v CIK.“ Accessed April 1, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43251-organizacionnyj-politiceskij-trolling-rad-organizacij-pytautsa-diskreditirovat-vybory-zaavili-v-cik.html>.
- Vlast. „OSDP požalovalas' na neob'ektivnost' SMI, Centrizbirkom poobeščal razobrat'sja.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed March 14, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16124-osdp-pozalovalas-na-neobektivnost-smi-centrizbirkom-poobesal-razobratsa.html>.
- Vlast. „Političeskije reformy v Kazachstaně – eto ně vopros odnogo goda, zajavil Tokajev.“ Accessed March 4, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43215-politiceskie-reformy-v-kazahstane-eto-ne-vopros-odnogo-goda-zaavil-tokaev.html>.
- Vlast. „Prezident AO «Kazachstan temir žoly» otčitalsja pered Nazarbaevym o prodelannoj rabotě.“ By PJoTR TROCENKO. Accessed February 4, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16027-prezident-ao-kazahstan-temir-zoly-otcitalsa-pered-nazarbaevym-o-prodelannoj-rabote.html>.
- Vlast. „Prezident Kazachstana progolosoval na vyborach v mažilis.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed January 27, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16343-prezident-kazahstana-progolosoval-na-vyborah-v-mazilis.html>.
- Vlast. „Razrabotat' koncepciju prazdnovanija Nauryza predložil prezident.“ Accessed February 21, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43214-razrabotat-koncepciu-prazdnovania-nauryza-predložil-prezident.html>.
- Vlast. „Registracija partijnyh spiskov na vyborach v mažilis zaversajetsja v Kazachstaně.“ Accessed March 28, 2022. <https://vlast.kz/novosti/42908-registracia-partijnyh-spiskov-na-vyborah-v-mazilis-zaversaetsa-v-kazahstane.html>.
- Vlast. „Sem' organizacij smogut provodit' oprosy obščestvennogo mněnija na vyborach – CIK.“ By TAMARA VAAL'. Accessed March 29. <https://vlast.kz/novosti/42917-sem-organizacij-smogut-provodit-oprosy-obsestvennogo-mnenia-na-vyborah-cik.html>.
- Vlast. „SNG udalos' ubereč' postsovetskoje prostranstvo ot masštabnogo krovoprolitija – Tokajev.“ Accessed February 6, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43005-sng-udalos-uberec-postsovetskoe-prostranstvo-ot-masstabnogo-krovoprolitia-tokaev.html>.

- Vlast. „Tokajev ob'javit o novych političeskich reformah 15 janvarja.“ Accessed March 5, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43282-tokaev-obavit-o-novyh-politiceskih-reformah-15-anvara.html>.
- Vlast. „Tokajev poručil Mintorgovli uskorit' sozdanije nacional'noj tovaroprovodjaščej sistěmy.“ Accessed February 9, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43238-tokaev-porucil-mintorgovli-uskorit-sozdanie-nacionalnoj-tovaroprovodasej-sistemy.html>.
- Vlast. „Tokajev predlagajet sosredotočit' usilija SNG na sovместnoj bor'be s koronavirusom.“ Accessed February 14, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43004-tokaev-predlagaet-sosredotocit-usilia-sng-na-sovmestnoj-borbe-s-koronavirusom.html>.
- Vlast. „Tokajev predložil vručat' talantlivoj molodeži granty «Pokolenije nežavisimosti».“ Accessed February 24, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43216-tokaev-predložil-vrucat-talantlivoj-molodezi-granty-pokolenie-nezavisimosti.html>.
- Vlast. „Tokajev prizval protivostojat' provokacijam inostrancev, somněvajuščichsja v těrritorial'noj celostnosti Kazachstana.“ Accessed March 3, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43212-tokaev-prizval-protivostoot-provokacijam-inostrancev-somnevausihsa-v-territorialnoj-celostnosti-kazahstana.html>.
- Vlast. „Tokajev sčitajet neobchodimym tščatěl'no izučit' vse istoričeskije dokumenty o golodě 1921-1922 godov.“ Accessed March 2, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43211-tokaev-scitaet-neobchodimym-tsatelno-izucit-vse-istoriceskie-dokumenty-o-golode-1921-1922-godov.html>.
- Vlast. „Učit' kazachskij jazyk prizval kazachstancev Tokajev.“ Accessed February 28, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43213-ucit-kazahskij-azyk-prizval-kazahstancev-tokaev.html>.
- Vlast. „Ukrepljat' družbu i jedinstvo naroda, ně obraščaja vničmanija na otděl'nye vypady, prizval prezident kazachstancev.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed January 29, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16039-ukreplat-druzbu-i-edinstvo-naroda-ne-obrasaa-vničmania-na-otdelnye-vypady-prizval-prezident-kazahstancev.html>.
- Vlast. „Ukrepljat' družbu i jedinstvo naroda, ně obraščaja vničmanija na otděl'nye vypady, prizval prezident kazachstancev.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA), accessed January 28, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16039-ukreplat-druzbu-i-edinstvo-naroda-ne-obrasaa-vničmania-na-otdelnye-vypady-prizval-prezident-kazahstancev.html>.

- Vlast. „V Almaty účastníci různých dvíženij sobirajutsja na ploščadi Respubliki.“ Accessed March 22, 2022. <https://vlast.kz/novosti/42989-v-almaty-ucastniki-raznyh-dvizenij-sobirautsa-na-plosadi-respubliki.html>.
- Vlast. „V CIKE ně soglasny s vyvodami otčeta BDIPČ/OBSE o tom, čto predvybornaja bor'ba v Kazachstaně prochodit nežametno.“ By IRINA SEVOST'JaNOVA. Accessed March 26, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16252-v-cike-ne-soglasny-s-vyvodami-otceta-bdipcobse-o-tom-cto-predvybornaa-borba-v-kazahstane-prohodit-nezametno.html>.
- Vlast. „V Kazachstaně prochodjat vybory v mažilis i maslichaty.“ Accessed March 29, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43273-v-kazahstane-prohodat-vybory-v-mazilis-i-maslichaty.html>.
- Vlast. „V Kazachstaně prochodjat vybory v mažilis i maslichaty.“ Accessed March 29, 2022. <https://vlast.kz/novosti/43273-v-kazahstane-prohodat-vybory-v-mazilis-i-maslichaty.html>.
- Vlast. „Vidéo: «Ně kandidat» Asija Tulesova progolosovala «protiv vsech» i rasskazala, začem ona obratilas' v Genprokuraturu.“ By JuLIJa PANKRATOVA. Accessed March 7, 2022. <https://vlast.kz/novosti/16370-video-ne-kandidat-asia-tulesova-progolosovala-protiv-vseh-i-rasskazala-zacem-ona-obratilas-v-genprokuraturu.html>.

TengriNews

- TengriNews. „"Akh žol" kandidattary Ulttykh kitapchana užymymen kezdesti.“ Accessed March 22, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/ak-jol-kandidattaryi-ulttyik-ktaphana-ujyimyimen-kezdest-317075/.
- TengriNews. „Almatyda saylau aldynda OSK khyzmetkerleriněn koronavirus anykhtaldy.“ Accessed March 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/almatyida-saylau-aldyinda-osk-kyizmetkerlernen-koronavirus-317365/.
- TengriNews. „Atyrauda Saylau jesimdi khyz dünijege keldi.“ Accessed March 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/atyirauda-saylau-esmd-kyiz-duniege-keld-317463/.
- TengriNews. „Bireu öz ultyn makhtaj žönělse khorkhynyšty nărseler bastalady – Nazarbajev.“ Accessed January 29, 2022.

https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/breu-oz-ulytin-maktay-jonelse-korkyinyishtyi-narseler-268297/.

- TengriNews. „Jeuropalykh bakhylauşylar Almatydaghy saılaugha bagha berdi.“ Accessed April 1, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/europalyik-bakyilaushyilar-almatyidagyi-saylauga-baga-berd-317460/.
- TengriNews. „Khazakhstanı saılau kezinde 10 bakhylauşy ućaskeden şygharyldy.“ Accessed March 30, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazakstanda-saylau-keznde-10-bakyilaushyi-uchaskeden-317475/.
- TengriNews. „Khazakhtyń žeri jeşbir şeteldiktiń menşigině berilmeıdi – Tokhajeı.“ Accessed March 4, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazaktyin-jer-eshbr-sheteldktn-menshgne-berlmeıd-tokaev-317274/.
- TengriNews. „Khaznėtte Almaty oblysyndaghy saılau ućaskesindegi dāretchana talkhylyanyp žatyr.“ Accessed March 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/kaznette-almaty-oblysyindagyi-saylau-uchaskesindegi-317453/.
- TengriNews. „Kosmos, farmacevtika, turizm: Kazachstan i Jegipet dogovorilis' rassırit' sotrudničestvo.“ Accessed January 20, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-ozbekstan-men-azrbayjanga-baradyi-268540/.
- TengriNews. „Nazarbajev ājeldēr turaly āzil ajtyp berdi.“ Accessed February 1, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-ayelder-turaly-azl-aytyp-berd-268362/.
- TengriNews. „Nazarbajev ajtkhan tāmısl ājeldērdiń kōzině žas aldyrdy.“ Accessed February 1, 2022. <https://kaz.tengrinews.kz/story/nazarbaev-aytkan-tamsl-ayelderdn-kohne-jas-aldyirdy-268363/>.
- TengriNews. „Nazarbajev āriptēstērinēn keşirim surady.“ Accessed January 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-arptesternen-keshrm-suradyi-268288/.
- TengriNews. „Nazarbajev bakhyt žajly tāmısl ajtyp berdi.“ Accessed February 1, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-bakyt-jayly-tamsl-aytyp-berd-268588/.

- TengriNews. „Nazarbajev khazakhstandykhtardy Rožděstvo merekesimen khuttykhtady.“ Accessed February 16, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-kazakstandyiktardyi-rojdestvo-merekesmen-317355/.
- TengriNews. „Nazarbajev khazakhstandykhtargha ünděu žasady.“ Accessed February 24, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-kazakstandyiktarga-undeujasadyi-316592/.
- TengriNews. „Nazarbajev Mysyr Arab Respublikasynyň preziděnti Äbděl Fattach As-Sisimen kezdești.“ Accessed January 26, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-myisyir-arab-respublikasyinyin-prezident-abdel-268233/.
- TengriNews. „Nazarbajev Putinge köñil ajtu žedělchatyn žoldady.“ Accessed January 21, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-putinge-konl-aytu-jedelhatyin-joldadyi-268264/.
- TengriNews. „Nazarbajev: "Tiri kezindě jeskertkiš khoju - urpakj jesindě sakhtajtyynyna senbeu".“ Accessed March 4, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-tr-keznde-eskertksh-koyu-urpak-esnde-317416/.
- TengriNews. „Nursultan Nazarbajev "Alghys" orděnimen marapattaldy.“ Accessed February 20, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nursultan-nazarbaev-algyis-ordenmen-marapattaldyi-317362/.
- TengriNews. „Nur-Sultandaghy OSK ghimaratynyň ajnalasy khoršau ornatyldy.“ Accessed March 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/nur-sultandaghyi-osk-gimaratyinyin-aynalasyina-korshau-316414/.
- TengriNews. „Preziděnt khazakhstandykhtardy Rožděstvo merekesimen khuttykhtady.“ Accessed February 16, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/prezident-kazakstandyiktardyi-rojdestvo-merekesmen-317358/.
- TengriNews. „Resejlik bakhylaušy monšadaghy saylau učaskesině khatysty ojyn ajtty.“ Accessed March 27, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/reseylk-bakyilaushyi-monshadaghy-saylau-uchaskesne-katyistyi-268648/.
- TengriNews. „Saylau učaskesinděgi zañbuzušylykhtardyñ viděosy fejk bolyp šykhty.“ Accessed March 29, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/saylau-uchaskesndeg-zanbuzushyilyiktardyin-videosyi-feyk-317443/.

- TengriNews. „Šyghys Khazakhstandy Altaj respublikasy döp žariyalaghysy kelgendör boldy – Nazarbajev.“ Accessed March 3, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/shyigyis-kazakstandyi-altay-respublikasyi-dep-jariyalagyisyi-316623/.
- TengriNews. „Šymkent äkimi sajlauda öz tañdauyın žasady.“ Accessed March 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/shymkent-akm-saylauda-oz-tandauiyn-jasadyi-317457/.
- TengriNews. „Tamara Asar Prezidentpen kezdesudě ně üšin žylaghanyń ajtty.“ Accessed February 1, 2022. <https://kaz.tengrinews.kz/story/tamara-asar-prezidentpen-kezdesude-ushn-jyilaganyin-ayttyi-268377/>.
- TengriNews. „Tańghy 6-da turdykh“. Üjlenü köjlegindėgi khalyńdykhtar sajlauda dauys berdi.“ Accessed March 28, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tangyi-6-da-turdyik-uylenu-koylegndeg-kalyindyktar-saylauda-317444/.
- TengriNews. „Tokhajev kelesi žyldyń basynda žarijаланатын žańa reformalar turaly ajtty.“ Accessed March 5, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-keles-jyildyyn-basynda-jariyalanatyin-jana-316565/.
- TengriNews. „Tokhajev Nauryz mejramyn tojlaugha khatysty pikir bildirdi.“ Accessed February 21, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-nauryiz-meyramyyn-toylauga-katyistyi-pkr-bldrd-317276/.
- TengriNews. „Tokhajev Senat spikerin khabyldady.“ Accessed March 5, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-senat-spikern-kabyildadyi-317112/.
- TengriNews. „Tokhajev šekara bekituge asykhpaghan khajratkerler turaly ajtty.“ Accessed March 3, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-shekara-bektuge-asyikpagan-kayratkerler-turalyi-317278/.
- TengriNews. „Tokhajev Žoghary Jeurazijalykh ekonomikalykh keńestiń otyrysyna khatysady.“ Accessed February 6, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/tokaev-jogaryi-euraziyalyik-ekonomikalyik-kenestn-316442/.
- TengriNews. „Tokhajevtyń täujelsizdik turaly makhalasyndaghy oj türki äleminiń atlasymen дәleldēdi.“ Accessed March 3, 2022.

<https://kaz.tengrinews.kz/science/tokaevtyin-tauelszdk-turalyi-makalasyindagyi-oy-turk-alemnn-317423/>.

- TengriNews. „Töleutaj Rachymbekov: "Auyl" partijasy sajlaugha tolykh dajyn.“ Accessed March 24, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/toleutay-rahymbekov-auyil-partiyasyi-saylauga-tolyik-dayyin-316879/.
- TengriNews. „Ukraina Nazarbaevty jeň žoghary dēngejdē kharsy alugha dajyndalyp žatyr.“ Accessed January 23, 2022. https://kaz.tengrinews.kz/kazakhstan_news/ukraina-nazarbaevtyi-en-jogaryi-dengeyde-karsyi-aluga-268150/.
- TengriNews. „V Kazachstanē gotovjat novyj paket političeskikh reform.“ Accessed March 5, 2022. <https://vlast.kz/novosti/42965-v-kazahstane-gotovat-novyj-paket-politiceskih-reform.html>.

Literatura

- „ABOUT KAZINFORM.“ KazInform. Accessed January 12, 2022. https://www.inform.kz/en/about-us_c14.
- „About.“ TengriNews. Accessed January 12, 2022. <https://tengrinews.kz/page/about/>.
- „Kazakhstan Respublikasy Prezidentiniň.“ Akorda. Accessed January 12, 2022. <https://www.akorda.kz/kz/president/president>.
- „Nursultan Nazarbayev.“ Elbasy Nursultan Nazarbayev. Accessed January 3, 2022. <https://elbasy.kz/en/mature-years>.
- „The President of the Republic of Kazakhstan - Kassym-Jomart K. Tokayev.“ Akorda. Accessed February 5, 2022. <https://www.akorda.kz/en/president/president>.
- 365 Info. „Příčiny nacionalizma v Kazachstanē glazami sociologa.“ Accessed February 22, 2022. <https://365info.kz/2021/10/prichiny-natsionalizma-v-kazahstane-glazami-sotsiologa>.
- Aitken, Jonathan. *Nazarbayev and the Making of Kazakhstan: From Communism to Capitalism*. London: Continuum, 2009.
- Ak Žol. „AKh ŽOL – JeŇBEK JeTĚR KEZ KELDI (2016ž.).“ Accessed March 8, 2022. https://akzhol.kz/migrated_3140/.

- Ak Žol. „Predvybornaja programma.“ Accessed March 22, 2022. <https://akzhol.kz/ru/partija/programma-partii/>.
- Akademik. „Nur-Otan (partija).“ Accessed March 6, 2022. <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/207267>.
- Akorda. „Glava gosudarstva vstretilsja s žiteljami sela Karakemer.“ Accessed February 20, 2022. https://akorda.kz/ru/events/astana_kazakhstan/working_trips/glava-gosudarstva-vstretilsya-s-zhitelyami-sela-karakemer.
- Akorda. „Konstitucija.“ Accessed January 4, 2022. https://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution.
- Akorda. „Memleket basšysynyň töraghalyghymen «Nur Otan» partijasynyň XVII s'jezi ötti.“ Accessed February 1, 2022. https://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/participation_in_events/memleket-basshysynyn-toragalygymen-nur-otan-partiyasynyn-xvii-sezi-otti.
- Akorda. „President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev's State of the Nation Address.“ Accessed January 1, 2022. https://www.akorda.kz/en/addresses/addresses_of_president/president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-september-2-2019.
- Articlekz. „The role and participation of Kazakhstan at OSCE.“ Accessed March 25, 2022. <https://articlekz.com/en/article/19289>.
- ASEES. „KAZAKHSTAN AFTER NAZARBAYEV: CHANGES FOR RESEARCHERS.“ Accessed March 1, 2022. <https://www.asees.org/news-events/asees-blog-feed/kazakhstan-after-nazarbayev-changes-researchers>.
- Astana Times. „Central Election Commission Summarizes Results of Election Campaign in Media, all Parties Given Fair Treatment.“ Accessed May 1, 2022. <https://astanatimes.com/2021/01/central-election-commission-summarizes-results-of-election-campaign-in-media-all-parties-given-fair-treatment/>.
- Atlantic Council. „First glimpses of Tokayev's Kazakhstan: The listening state.“ Accessed February 12, 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/commentary/long-take/first-glimpses-of-tokayevs-kazakhstan/>.
- Auyl. „Predvybornaja programma.“ Accessed March 14, 2022. http://auyl.kz/ru/pages/predvybornaya_programma.

- Bastas, Yusuf Nebi. „The Foreign Policy of Kazakhstan.“ Master's thesis, University of Oslo, 2013.
- Birlik. „Predvybornaja programma političeskoj partii "Birlik".“ Accessed March 10, 2022. <https://nomad.su/?a=3-201602240009>.
- Britannica. „Nursultan Nazarbayev.“ Accessed January 3, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Nursultan-Nazarbayev>.
- CABAR. „Etničeskaja politika Kazachstana 1991-2021: čto nužno menjat'.“ Accessed January 27, 2022. <https://cabar.asia/ru/etnicheskaya-politika-kazahstana-1991-2021-chto-nuzhno-menyat>.
- CABAR. „Jevgenij Chon: Stratėgija razvitija ekonomiki Kazachstana v uslovijach krizisa.“ Accessed February 1, 2022. <https://cabar.asia/ru/evgenij-hon-strategiya-razvitiya-ekonomiki-kazahstana-v-usloviyah-krizisa>.
- CABAR. „Osobennosti novoj koncepcii vnėšnej politiki Kazachstana.“ Accessed February 9, 2022. <https://cabar.asia/ru/osobennosti-novoj-kontseptsii-vneshnej-politiki-kazahstana>.
- CABAR. „Parlamentskije vybory 2021 v Kazachstanė: ždat' li peremen.“ Accessed March 30, 2022. <https://cabar.asia/en/parliamentary-elections-of-2021-in-kazakhstan-should-we-expect-any-changes>.
- CAP. „Too Russian For Kazakhstan, Too Kazakh for Russia: Looking at Ethnic Russian Student Migration.“ Accessed January 28, 2022. <https://centralasiaprogram.org/russian-kazakhstan-kazakh-russia-ethnic-russian-student-migration>.
- Carnegie. „Accelerating the Transition: What's Behind Kazakhstan's Snap Election.“ Accessed January 1, 2022. <https://carnegiemoscow.org/commentary/78914>.
- Carnegie. „Background on Ak Zhol Party.“ Accessed January 5, 2022. <https://carnegieendowment.org/2012/04/05/background-on-ak-zhol-party-pub-47745>.
- Carnegie. „Background on the Communist People's Party of Kazakhstan.“ Accessed January 5, 2022. <https://carnegieendowment.org/2012/03/27/background-on-communist-people-s-party-of-kazakhstan-pub-47655>.
- Carnegie. „Kazakhstan's Autocratic President Resigns. What Happens Next.“ Accessed January 1, 2022. <https://carnegieendowment.org/2019/03/20/kazakhstan-s-autocratic-president-resigns.-what-happens-next-pub-78646>.

- Carnegie. „New Balance of Power Takes Shape in Kazakhstan, Defying Assumptions.“ Accessed January 1, 2022. <https://carnegiemoscow.org/commentary/79326>.
- Carnegie. „Nine Things to Know About Kazakhstan’s Election.“ Accessed January 11, 2022. <https://carnegieendowment.org/2019/06/05/nine-things-to-know-about-kazakhstan-s-election-pub-79264>.
- Central'naja izbiratel'naja komissija. „Položenije o CIK RK.“ Accessed January 4, 2022. <https://www.election.gov.kz/rus/o-tsik-rk/polozhenie-o-tsik-rk.php>.
- Central'naja izbiratel'naja komissija. „STRUKTURA – Central’noj izbiratel’noj komissii Respubliki Kazakhstan.“ Accessed March 25, 2022. <https://www.election.gov.kz/eng/electoral-system-of-the-rk/the-structure-of-the-election-bodies.php>.
- Classroom. „What Are Informative Articles.“ Accessed January 20, 2022. <https://classroom.synonym.com/informative-articles-8451599.html>.
- Cornell, Svante E. „Kazakhstan’s Role in International Mediation under First President Nursultan Nazarbayev." *Silk Road Studies Program* (2020).
- Country economy. „Population records increases in Kazakhstan.“ Accessed January 4, 2022. <https://countryeconomy.com/demography/population/kazakhstan?year=1991>.
- Daminov, Ildar. „Reassessing classification of Kazakhstan’s ethnic management model: A comparative approach." *Diplomatic Academy of Vienna* 11, no. 2 (2020).
- Degterev, Denis and Kurylev, Konstantin. *Foreign Policies of the CIS States: A Comprehensive Reference*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2019.
- Divišová, Vendula. „Obsahová analýza.” Lecture, Koncepce a metody výzkumu v bezpečnostních a strategických studiích from Masaryk University, Brno. February 18, 2022.
- Drulák, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.
- DW. „Vybory v parlament Kazachstana: rebrending, bjudžety, intrigi.“ Accessed March 22, 2022. <https://www.dw.com/ru/vybory-v-parlament-kazahstana-rebrending-bjudzhety-intrigi/a-56172222>.
- Embassy of Kazakhstan in US. „State Symbols.“ Accessed January 27, 2022. <https://kazakhembus.com/about-kazakhstan/culture/ethnic-groups>.

- Erali Paiziev. „*Gods of Central Asia: Understanding Neopatrimonialism*.“ Master's thesis, Central European University, 2014.
- Eurasianet. „Kazakhstan: posle mežetničeskoj draki načalis' besporjadki.“ Accessed February 20, 2022. <https://russian.eurasianet.org/казахстан-после-межэтнической-драки-начались-беспорядки>.
- Eurasianet. „Kazakhstan: Astana Embraces Soft Power to Massage International Image.“ Accessed March 24, 2022. <https://eurasianet.org/kazakhstan-astana-embraces-soft-power-to-massage-international-image>.
- Eurasianet. „Kazakhstan: Early Presidential Vote Designed to Defuse Instability Fears.“ Accessed January 20, 2022. <https://eurasianet.org/kazakhstan-early-presidential-vote-designed-to-defuse-instability-fears>.
- Eurasianet. „Kazakhstan: Nazarbayev Apologetic for Lopsided Election Results.“ Accessed January 11, 2022. <https://eurasianet.org/kazakhstan-nazarbayev-apologetic-for-lopsided-election-results>.
- Eurasianet. „Kazakhstan: Nazarbayev Set to Roll to Victory in Opposition-Free Election.“ Accessed January 11, 2022. <https://eurasianet.org/kazakhstan-nazarbayev-set-to-roll-to-victory-in-opposition-free-election>.
- Eurasianet. „Kazakhstan's Second Republic: Plus ça change?“ Accessed May 5, 2022. <https://eurasianet.org/kazakhstans-second-republic-plus-ca-change>.
- Foreign Policy. „Kazakhstan's Border With Russia Is Suddenly an Open Question Again.“ Accessed January 27, 2022. <https://foreignpolicy.com/2022/01/06/kazakhstan-protests-russia-intervention-troops-ethnic-separatism-secession-ukraine/>.
- Freedom House. „FREEDOM IN THE WORLD 2020 – Kazakhstan.“ Accessed January 3, 2022. <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/freedom-world/2020>.
- Freedom House. „FREEDOM ON THE NET 2021 – Kazakhstan.“ Accessed January 19, 2022. <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/freedom-net/2021>.
- Freedom House. „Kazakhstan.“ Accessed March 27, 2022. <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan>.
- Freedom House. „NATIONS IN TRANSIT 2020 – Kazakhstan.“ Accessed March 5, 2022. https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/nations-transit/2020#footnote8_w5imkn2.

- Freedom House. „NATIONS IN TRANSIT 2021 – Kazakhstan.“ Accessed January 3, 2022. <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan/nations-transit/2021>.
- Global Security. „Kazakhstan - Foreign Relations.“ Accessed January 26, 2022. <https://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/kazak-forrel.htm>.
- Hale, Henry. *Patronal Politic*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- Hanks, Reuel R. „Multi-vector politics and Kazakhstan's emerging role as a geo-strategic player in Central Asia.“ *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11, no. 3 (2009).
- Chabar. „Narodnaja partija Kazachstana predstavila 10 osnovnykh iniciativ.“ Accessed March 19, 2022. <https://24.kz/ru/news/policy/item/438002-narodnaya-partiya-kazakhstan-predstavila-10-osnovnykh-initsiativ>.
- Chatham House. „Kazakhstan: Tested by Transition.“ Accessed January 20, 2022. <https://www.chathamhouse.org/2019/11/kazakhstan-tested-transition>.
- IA-Centr. „D. Ašimbajev: Konflikt elit byl.“ Accessed January 3, 2022. <https://ia-centr.ru/experts/marsel-khamitov/d-ashimbaev-konflikt-elit-by-no-ne-mezhdu-nazarbaevym-i-tokaevym/>.
- Infoplease. „Why Did Kazakhstan Move Its Capital.“ Accessed January 5, 2022. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_95.htm.
- *Informace a dokumentace – Transliterace a cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky: ČSN ISO 9*. Praha: Český normalizační institut, 2002.
- Informburo, „Partija "Ak žol" na vněočerednom s'jezdě utverdila spisok kandidatov v děputaty mažilisa.“ Accessed March 22, 2022. <https://informburo.kz/novosti/predvybornyy-sezd-partii-ak-zhol-tekstovaya-translyaciya.html>.
- Informburo. „Narodnaja partija Kazachstana utverdila projekt predvybornoj programmy i spisok kandidatov.“ Accessed March 19, 2022. <https://informburo.kz/novosti/narodnaya-partiya-kazahstana-utverdila-proekt-predvybornoy-programmy-i-partiynny-spisok-kandidatov->.
- Informburo. „Parlamentskije vybory-2021: kakije partii jest' v Kazachstaně i čto oni iz sebja predstavljajut.“ Accessed March 23, 2022. <https://informburo.kz/stati/parlamentskie-vybory-2021-kakie-partii-est-v-kazahstane-i-čto-oni-iz-sebja-predstavlyayut.html>.

- Informburo. „Partija Adal na s'jezdě utverdila programmu i prezentovala novyj sajt.“ Accessed March 23, 2022. <https://informburo.kz/novosti/predvybornyy-sezd-partii-adal-tekstovaya-translyaciya.html>.
- Informburo. „Pereimenovanije partii i izbraniye predsedatělja. Kak prošjol predvybornyj s'jezd KNPK.“ Accessed March 19, 2022. <https://informburo.kz/novosti/predvybornyy-sezd-kommunisticheskoy-narodnoy-partii-kazahstana-tekstovaya-translyaciya.html>.
- Inter-parliamentary Union. „ELECTIONS HELD IN 1995.“ Accessed January 5, 2022. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_95.htm.
- Inter-parliamentary Union. „ELECTIONS HELD IN 1999.“ Accessed January 5, 2022. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_99.htm.
- Inter-parliamentary Union. „ELECTIONS IN 2007.“ Accessed January 10, 2022. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2165_07.htm.
- Isaacs, Rico. „‘Papa’ – Nursultan Nazarbayev and the Discourse of Charismatic Leadership and Nation-Building in Post-Soviet Kazakhstan.“ *Studies in Ethnicity and Nationalism* 10, no. 3 (2010).
- Isaacs, Rico. „*Between Informal and Formal Politics: Neopatrimonialism and Party Development in post-Soviet Kazakhstan*.“ Ph.D. thesis, Oxford Brookes University, 2009.
- Isaacs, Rico. „Charismatic Routinization and Problems of Post-Charisma Succession in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan.“ *Studies of Transition States and Societies* 7, no. 1 (2015).
- Isaacs, Rico. „Nur Otan, Informal Networks and the Countering of Elite Instability in Kazakhstan: Bringing the ‘Formal’ Back In.” *Europe-Asia Studies* 65, no. 6 (2013).
- Isaacs, Rico. „Russia–Kazakhstan Relations and the Tokayev–Nazarbayev Tandem.” *Russian Analytical Digest*, no. 248 (2020).
- Isaacs, Rico. „The micro-politics of norm contestation between the OSCE and Kazakhstan: square pegs in round holes.” *Third World Quarterly* 39, no. 9 (2018).
- Isaacs, Rico. *Party System Formation in Kazakhstan: Between Formal and Informal Politics*. New York: Routledge, 2011.
- Isaacs, Rico. *Theorizing Central Asian Politics: The State, Ideology and Power*. London: Palgrave Macmillan, 2019.

- IWPR. „Kazakhstan: Tokayev’s Ascent to True Power.“ Accessed February 16, 2022. <https://iwpr.net/global-voices/kazakhstan-tokayevs-ascent-true-power>.
- Jamestown. „Threat of Inter-Ethnic Violence Emerges in Kazakhstan.“ Accessed February 26, 2022. <https://jamestown.org/program/threat-of-inter-ethnic-violence-emerges-in-kazakhstan/>.
- Jamestown. „Violence Spreads in Kazakhstan, and Now Involving Attacks on Ethnic Russians.“ Accessed February 19, 2022. <https://jamestown.org/program/violence-spreads-in-kazakhstan-and-now-involving-attacks-on-ethnic-russians/>.
- Kazakhstan 2.0. „On the Transformation of Birlik into Adal.“ Accessed January 11, 2022. https://kz.expert/en/news/analitika/2169_onthe_transformation_ofbirlik_into_adal.
- KazInform. „Over 2,000 people to attend 17th Extraordinary Congress of Nur Otan Party.“ Accessed March 6, 2022. https://www.inform.kz/en/over-2-000-people-to-attend-17th-extraordinary-congress-of-nur-otan-party_a286432.
- Kisi KZ. „Obščėnacional'naja social-dėmokratičėskaja partija.“ Accessed January 5, 2022. <http://kisi.kz/images/izdanie/PARTII.pdf>.
- KNPK. „Predvybornaja programma.“ Accessed March 7, 2022. <http://web.archive.org/web/20160427211637/http://knpk.kz/wp/wp-content/uploads/2016/02/Predvy-bornaya-programma-rus-yaz.pdf>.
- Laruelle, Marlene. *Kazakhstan in the Making*. Washington DC: Lexington, 2016.
- Laruelle, Marlene. *The Nazarbayev Generation: Youth in Kazakhstan*. Washington DC: Lexington, 2021.
- Laumulin, Murat. *Kazakhstan’s OSCE Chairmanship: History and Challenges*. Baden-Baden: Nomos, 2011.
- Lewis, David. „Understanding the Authoritarian State: Neopatrimonialism in Central Asia.” *The Brown Journal of World Affairs* 19, no. 1 (2012).
- Lillis, Joanna. *Dark Shadows: Inside the Secret World of Kazakhstan*. London: I.B. Tauris, 2018.
- Luju Bar. „Nazarbayev’s youngest daughter resigns.“ Accessed March 10, 2022. <https://lujuba.cc/en/687109.html>.
- Marat, Erica. *The Politics of Police Reform: Society against the State in Post-Soviet Countries*. Oxford University Press, 2018.

- NPK. „Predvybornaja programma Narodnoj partii Kazachstana.“ Accessed March 19, 2022. <https://qhp.kz/Docs/PredvibProgram.pdf>.
- Nur Otan. „Programma partii Nur Otan.“ Accessed March 15, 2022. https://nurotan2021.kz/upload/iblock/c57/Programme-2025-Nur-Otan_ru.pdf.
- Nur Otan. „SAJLAUALDY BAGHDARLAMASY 2025.“ Accessed March 6, 2022. <https://amanatpartiasy.kz/election-program-2021?lang=kz>.
- Nussipov, Adil. „Media Influence Matrix: Kazakhstan.“ *Center for media, data and society* (2019).
- Office for Democratic Institutions and Human Rights. Early Parliamentary Elections 20 March 2016. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2016. Accessed March 15, 2022. <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/248781.pdf>.
- Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 15 January 2012. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2012. Accessed January 15, 2022. <https://www.osce.org/files/f/documents/7/3/89401.pdf>.
- Office for Democratic Institutions and Human Rights. EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS 10 January 2021. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. Accessed January 15, 2022. <https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/482292.pdf>.
- Office for Democratic Institutions and Human Rights. PARLIAMENTARY ELECTIONS 19 September and 3 October 2004. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 2014. Accessed January 15, 2022. <https://www.osce.org/files/f/documents/b/e/38915.pdf>.
- Office for Democratic Institutions and Human Rights. Report on Parliamentary Elections in Kazakstan 5 and 9 December 1995. Warsaw, Poland: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995. Accessed January 15, 2022. https://www.osce.org/files/f/documents/2/7/434459_0.pdf.
- Organisation of Islamic Cooperation. „Member States.“ Accessed January 26, 2022. <https://www.oic-oci.org/states/?lan=en>.
- OSPD. „Programma Obščenacional'noj social-děmokratičeskoj partii (OSDP).“ Accessed March 10, 2022. <https://osdp.kz/images/programma.pdf>.

- Oxus Society. „The Central Asia Protest Tracker.“ Accessed January 20, 2022. <https://oxussociety.org/viz/protest-tracker/>.
- Peyrouse, Sébastien. „Chinese Economic Presence in Kazakhstan." *China Perspectives*, no. 3 (2008).
- Peyrouse, Sébastien. „The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties among the Family, Oligarchs and Technocrats.” *Demokratizatsiya* 20 (2012).
- PONARS Eurasia. „The Elections and Kazakhstan’s Foreign Policy: Continuity But For How Long.“ Accessed February 4, 2022. <https://www.ponarseurasia.org/the-elections-and-kazakhstan-s-foreign-policy-continuity-but-for-how-long/>.
- Radio Azattyk. „Kto vozglavljal Central'nuju izbiratel'nuju komissiju i čem oni zapomnilis'.“ Accessed March 25, 2022. <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-heads-of-central-election-committee/30932305.html>.
- Radio Azattyk. „OSDP objavila bojkot vyboram. Abljazov sčitajet, čto partija vypolnjaet «prikaz».“ Accessed March 23, 2022. <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-party-to-boycott-january-parliamentary-elections/30971975.html>.
- Radio Free Europe. „After Kazakhstan's 'Bloody January,' Can Toqaev Ever Gain The People's Support?" Accessed May 3, 2022. <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-toqaev-bloody-january/31671033.html>.
- Radio Free Europe. „Hundreds Flee To Kyrgyzstan After Deadly Ethnic Clashes In Rural Kazakhstan.“ Accessed February 19, 2022. <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-kazakh-dungan-deadly-clashes-refugees/30424179.html>.
- Radio Free Europe. „Kazakh Police Fire Stun Grenades On Protesters In Almaty As President Issues Warning." Accessed May 3, 2022, <https://www.rferl.org/a/kazakh-journalist-detained-almaty-rferl/31638938.html>.
- Radio Free Europe. „Kazakh President Announces CSTO Troop Withdrawal, Criticizes Predecessor." Accessed May 4, 2022. <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-detains-10000-unrest/31648618.html>.
- Radio Free Europe. „Kazakh President Proposes Referendum On Constitutional Reform." Accessed May 1, 2022. <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-toqaev-constitutional-referendum/31826636.html>.

- Radio Free Europe. „Kazakh President Replaces Defense Minister, Parliament Removes Nazarbaev From Lifetime Posts." Accessed May 4, 2022. <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-toqaev-ousting-nazarbaev/31661748.html>.
- Radio Free Europe. „Kazakhstan." Accessed January 3, 2022. <https://www.rferl.org/Kazakhstan>.
- Radio Free Europe. „Kazakhstan: Ruling Party Gets Even Bigger." Accessed January 5, 2022. <https://www.rferl.org/a/1073642.html>.
- Radio Free Europe. „Nazarbaev Denies Conflict With President After Deadly Kazakh Unrest." Accessed May 4, 2022. <https://www.rferl.org/a/nazarbaev-denies-toqaev-conflict/31659843.html>.
- Radio Free Europe. „Pol Stronski: «Ja opredel'no vižu trenija meždu Tokajevym i ljud'mi iz kruga Nazarbaeva»." Accessed January 3, 2022. <https://rus.azattyq.org/a/intervyu-s-polom-stronski/31161149.html>.
- Radio Free Europe. „Renewed Clashes Reported As Troops Open Fire On Kazakh Protesters." Accessed May 1, 2022. <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-protests-csto-unrest-toqaev/31641861.html>.
- Radio Free Europe. „Russia Sentences Fugitive Kazakh Banker Ablyazov In Absentia To 15 Years." Accessed January 5, 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-sentences-kazakh-banker-ablyazov/31024486.html>.
- Radnitz, Scott. „Post-Succession Scenarios in Central Asia." *Ponars Eurasia Policy Memo*, no. 373 (2015).
- Refworld. „World Report 2008 – Kazakhstan." Accessed January 11, 2022. <https://www.refworld.org/country,,HRW,,KAZ,,47a87c08c,0.html>.
- Regnum. „V Kazachstaně ob'jedinilis' dve partii." Accessed January 11, 2022. <https://regnum.ru/news/1653801.html>.
- Reuters. „Kazakh police disperse protest against renaming of capital." Accessed January 2, 2022. <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-protests-idUSKCN1R20K0>.
- Ritm Evrazii. „Kontury obnovlennoj nacional'noj politiki Kazachstana." Accessed February 27, 2022. <https://www.ritmeurasia.org/news--2021-10-26--kontury-obnovlennoj-nacionalnoj-politiki-kazahstana-57054>.

- Rosbalt. „Posle russkich v Kazachstaně «vzjalis'» za uigurov.“ Accessed February 20, 2022. <https://www.rosbalt.ru/world/2021/11/18/1931573.html>.
- Rosenson, Beth A. „Media Coverage of State Legislatures: Negative, Neutral, or Positive.” *Social Science Quarterly* 96, no. 5 (2015).
- Sanghera, Balihar and Satybaldieva, Elmira. *Rentier Capitalism and Its Discontents*. London: Palgrave Macmillan, 2021.
- Satpajev, Dossym. „The protests in Zhanaozen and the Kazakh oil sector: Conflicting interests in a rentier state.” *Journal of Eurasian Studies* 6, no. 2 (2015).
- Sayabayev, Daniyar. „Sociopolitical associations in independent Kazakhstan: Evolution of the phenomenon.” *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences* 2, no. 3 (2016).
- Senát parlamentu ČR. „Co se do časopisu nevešlo - Volby v Turecku - P. Gawlas.“ Accessed March 25, 2022. https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=76962&id_var=64695.
- Strategy2050. „Ůštildilik – adamnyň ömirdëgi žetistik khaghidasy.“ Accessed March 10, 2022. <https://strategy2050.kz/news/33399/>.
- Svante E. Cornell. „Political and Economic Reforms in Kazakhstan Under President Tokayev.” *Silk Road Studies Program* (2021).
- Šaripova, Dina. *State-Building in Kazakhstan*. Washington DC: Lexington Books, 2018.
- Šarmanov, Toregeldy. *Kazakhstan Demographic and Health Survey 1999*. Calverton: Academy of Preventive Medicine/Kazakhstan and Macro International, 2000.
- Špačková, Stanislava. „Přílohy (transkripční a transliterační pravidla),” in *Rusko-česká ekvivalence propriálního lexika: vlastní jména v překladu*. Brno: Masarykova univerzita, 2017.
- TASS. „Prezident Kazachstana osvobodil ot dolžnosti predsedatelja CIK.“ Accessed March 25, 2022. <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/13514837>.
- The ASAN FORUM. „Kazakhstan’s Ambiguous Position towards the Uyghur Cultural Genocide in China.“ Accessed January 26, 2022. <https://theasanforum.org/kazakhstans-ambiguous-position-towards-the-uyghur-cultural-genocide-in-china/>.
- The CACI Analyst. „Dariga Nazarbayeva's Political Ambitions Effectively Ended by President Tokayev.“ Accessed January 1, 2022.

<https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13629-dariga-nazarbayevas-political-ambitions-effectively-ended-by-president-tokayev.html>.

- The Central election commission of the Republic Kazakhstan. „The CEC history.“ Accessed January 4, 2022. <https://www.election.gov.kz/eng/about-the-cec-of-rk/the-cec-history.php>.
- The Diplomat. „Kazakhstan at 25.“ Accessed January 4, 2022. <https://thediplomat.com/2016/12/kazakhstan-at-25/>.
- The Diplomat. „Kazakhstan: 100 Steps Toward a New Nation.“ Accessed February 1, 2022. <https://thediplomat.com/2015/07/kazakhstan-100-steps-toward-a-new-nation/>.
- The Diplomat. „Understanding Sinophobia in Central Asia.“ Accessed January 26, 2022. <https://thediplomat.com/2020/04/understanding-sinophobia-in-central-asia/>.
- The Guardian. „Uzbekistan ex-president’s daughter sent to prison.“ Accessed January 11, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/06/uzbekistan-ex-president-daughter-prison-gulnara-islam-karimova>.
- Ulkopoliittinen Instituutti. „Managed leadership succession in Kazakhstan: A model for gradual departure.“ Accessed January 1, 2022. <https://www.fiia.fi/julkaisu/managed-leadership-succession-in-kazakhstan?read>.
- Vanderhill, Rachel and Joireman, Sandra F. „Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers." *International Affairs* 96, no. 4 (2020).
- YouTube CGTN. „Kazakh president stresses cooperation ahead of China visit.“ Accessed February 10, 2022. https://www.youtube.com/watch?v=xkKG2spyX_k.
- Zhangir Khan University. „THANKSGIVING DAY.“ Accessed January 28, 2022. <http://new.wkau.kz/en/news/thanksgiving-day/>.
- Zhumay, Nurmira. „Multilingual Education in the Republic of Kazakhstan: Problems and Prospects." *Cogitatio* 9, no. 1 (2021).

Příloha

<u>Pořadí ve čtenosti</u>	<u>Portál</u>	<u>Vlastník</u>	<u>Status</u>
1.	Nur.kz	Bahridov Kuat	Soukromé
2.	TengriNews.kz	Kazybayev Batyr, Temirova Dinara	Soukromé
3.	Zákon.kz	Kiseleva Anna, Kiselev Sergej	Soukromé
4.	Informburo.kz	Utermuratov Bulat	Soukromé
5.	KazInform.kz	Vláda	Vládní
6.	Forbes.kz	Baitasova Aidana. Abžaparova Lyazzat, Satybaldin Timur	Soukromé
7.	Bnews.kz	Vláda	Vládní
8.	Kursiv.kz	User Saken	Soukromé
9.	24.kz	Vláda	Vládní
10.	Vlast.kz	Abramov Vjačeslav	Soukromé

Tabulka 2 – Nejčtenější online zpravodajské portály v Kazachstánu.⁵¹⁵

⁵¹⁵ Adil Nussipov, „Media Influence Matrix: Kazakhstan,“ 13.